

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 43

TEMMUZ - AĞUSTOS 1972

Sayı:337

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER

1	Metropolitan İdare Kurulması Üzerinde Yapılan Çalışmalar	Fethi AYTAÇ
24	Vezir-i Azamların Görev ve Yetkileri.....	Arif BAŞARAN
42	Türkiye'nin Karayolları Trafik Güvenliği ve Geleceği	Yusuf DANIŞMAN
49	Mahallî İdareler Enstitüsü Üzerine	Fuat EREN
66	Modern Turizm	M. Nedim KALIPÇIOĞLU
82	Almanya'da Trafik Polisinin Kuruluş ve Çalışma Sistemi	Hakkı KÜTÜK
109	Komünlerin Birleşmesi Sorunu	Mehmet TARCAN

ÇEVİRİLER :

128	Belçikada İdarenin Genel Yapısı ve Görevleri	Fethi DERİCİ
151	İngiliz Personel Dairesinin 1971 yılı Çalışmalarından	Sezai TAŞKELİ

İDARİ COĞRAFYA :

176	Simav İdarî Coğrafyası	Doğan ÖZGÖKÇELER
189	KARARNAMELER	
197	HABERLER	Yiğit KIZILCAN

TETKİKLER

METROPOLİTEN İDARE KURULMASI ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Fethi AYTAÇ
Mahallî İdareler Genel
Müdür Müşaviri

- I — GİRİŞ
- II — METROPOLİTEN İDARE KURULUŞUNU GEREKTİREN NEDENLER
- III — METROPOLİTEN İDARE KURULUŞU VEYA METROPOLİTEN PLÂNLAMA İÇİN YURDUMUZDA YAPILAN ÇALIŞMALAR
- IV — YAPILAN ÇALIŞMALARIN TAHLİLİ
  - 1) a — ZORUNLU Birlikler kurma görüşü
b — Anayasada değişiklik gerektiği görüşü
  - 2) a — Her metropoliten alana uygulanacak bir kanun yapma görüşü
b — Her metropoliten alan için ayrı ayrı kanun yapma görüşü
  - 3) a — “Metropoliten İdare” görüşü
b — “Metropoliten Plânlama” görüşü
- V — İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ YAPTIĞI TERCİH VE BU TERCİHE DAYANARAK HAZIRLANAN KANUN TASARISININ ESASLARI
- VI — TASLAK HAKKINDA BAZI KİŞİSEL DÜŞÜNCELER
- VII — SONUÇ

I — GİRİŞ:

Hızlı bir şehirleşme içinde olan yurdumuz için çok önem taşıyan konulardan biri de “Metropol İdare” konusudur. Bu nedenledir ki, yazımızın sonuna eklenen “yararlanılabilecek kaynaklar” bölümünde de görüleceği gibi, konu üzerinde birçok inceleme ve araştırma yapılmakta, görüşler ileri sürülmektedir. Üstelik Bakanlığımızca girişilmiş yoğun yeniden düzenleme çalışmaları arasında ortaya konulan tasarılarından biri de METROPOLİTEN HİZMET BİRLİĞİ KANUN TASARISI ADI altında bu alanda olmuştur.

Amacımız konu hakkında genel nitelikte bilgi vermek ve bu arada özel olarak işaret edeceğimiz tasarı üzerinde bazı kişisel görüşlerimizi ortaya koymaktır.

Hemen belirtelim ki söz konusu kanun tasarı taslağı sayın Merkez Valisi Sedat Erdoğan, Tetkik Kurulu Üyesi Orhan Zaim, Mülkiye Müfettişi Tahsin Soyulu ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünden Muhittin Keskin tarafından hazırlanan bir ÖN Taslak’ın sayın Müsteşar’ın başkanlığında bakanlığımız üst kademe görevlilerinin yaptıkları inceleme ve değerlendirme sonunda meydana gelmiş bir “Tasarı Taslağı”dır. Bu bakımdan görüşlerimiz söz konusu ekibin çalışmalarını eleştirmeye yönelmiş olmayıp sadece Bakanlığımız taslağının biraz daha geliştirilmesi isteğine dayanmaktadır.

II — METROPOLİTEN İDARE KURULUŞUNU GEREKTİREN NEDENLER :

Yurdumuzun son 25 yılı ilişkin başlıca özelliklerinden biri HIZLI ŞEHİRLEŞME’dir. Bir yandan sanayi ve ticaretin gelişerek belirli merkezler etrafında toplanması veya bazı İdarî merkezlerin çok geniş sayı ve hacimde kuruluşu sinesinde barındırması suretiyle buralarda yeni iş imkânları ve sahaları yaratması şehirlerin câzibesini arttırırken öte yandan haberleşme ve ulaştırma araçlarının en ücra yerlere kadar uzanması, diğer sosyo ekonomik şartların da etkisiyle, kırsal alanda çoğalan nüfusun AKIN halinde şehirlere göçmesi; mevcut şehirlerimizin süratle büyüüp genişlemesi veya bu şehirlerimizin etrafında yeni yeni yerleşim birimlerinin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur ve doğurmakta devam etmektedir.

Her genel nüfus sayımı sonunda açıklıkla tesbit edildiği gibi

Nüfusu 100.000 i aşan şehirlerimiz sayıca artıyor,

Nüfusu esasen 100.000 i aşmış olan bazı büyük şehirlerimizin nüfusu yüzbinlere hattâ milyonlara ulaşıyor,

Bunlardan bazılarının etrafında hiç yoktan yeni yerleşim birimleri hasıl oluyor veya mevcut çok küçük yerleşim birimlerinin nüfusu hayret verici bir hızla artıyor....

Kabul etmek gerekiyor ki bu oluş Devlet olarak hazır olmadığımız beklemediğimiz bir tarzda zuhur edip gelişmiştir ve hızla gelişmekte devam etmektedir.

O kadar ki örneğin 1930 larda Ankara'nın imar plânı yapılırken 50 sene sonra (1975-1980 lerde) 250 bin nüfusu bulacağı farz edilirken bu limit 1950 de aşılmış; 1970 te Ankaranın nüfusu ise 1.208.791'e ulaşmıştır. (1)

Bu beklenilmiyen gelişme sonucunda görülmüş ve anlaşılmıştır ki :

— Hızla büyüyen şehirlerimiz İktisadî anlamda bir yaratıcı, üre-

1) Büyük şehirlerimiz veya etraflarındaki yerleşme yerlerindeki nüfus artışları ile ilgili çok karakteristik örnekler olmak üzere belirtelim ki :

Ankara, İstanbul, İzmir yanında Bursa, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Kayseri gibi belediyelerimizin nüfuslarında 1965-1970 döneminde meydana gelen artış yılda % 5'i aşıyor:

Hele İstanbul Belediyesi'ne komşu belediyelerdeki nüfus artışı çok ilginçtir:

Belediyesi	1950 sayı- muna göre nüfusu	1955 sayımına göre	1960 sayımına göre	1965 sayımına göre	1970 sayımına göre
Sağmalcılar	—	4.932	29.110	69.064	124.085
Kâğıthane	1.431	3.084	22.818	56.157	107.347
K. Çekmcee	1.657	4.573	12.086	22.835	40.108
Pendik	7.910	8.673	13.963	19.216	23.860
Maltepe	4.897	7.391	11.052	1 6.626	32.196
Alibey Köyü	2.165	12.818	8.948	16.919	22.176
Ümraniye	885	1.781	7.244	14.800	23.065
Küçükköy	985	12.604	5.216	14.564	30.293
Saflra	862	1.266	3.479	10.209	25.393

(Not : 1970 sayım rakamları İstatistik Enstitüsü'nden alınmış geçici sonuçlardır. Diğer rakamlar Şerif TÜTEN - Orhan ZAİM tarafından yapılmış araştırma raporundan alınmıştır.)

tici, dinamik güç kazanmakta ve yerine göre çevrelerini, yerine göre de ülkeyi etkileyen bir nitelik almaktadır.

— Fakat şehir idareleri (yeni BELEDİYELER’imiz) gerek mevzuat, gerekse de (ve özellikle) maddî ve teknik imkân bakımından bu aşırı gelişmenin gereklerini karşılamağa hazır olmadığından alt yapı tesislerinin yetersizliği, imâr plânlarının değerini kaybetmesi, birçok hizmetlerin karşılanamaması gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

— Ana belediye etrafında mevcut veya yeniden teşekkül eden belediyeler de gerek imkânsızlık, gerekse organizasyon aksaklıkları nedeni ile hizmetleri bizzat gereği gibi karşılamadıkları gibi bitişğinde ve bazı hallerde iç içe bulunduğu ana belediyenin imkânlarından yararlanamamakta veya bu belediye ile koordine bir hizmet çalışması yapamamaktadırlar.

— Çeşitli sebeplerle malî imkânları yıldan yıla azalmış olan İL ÖZEL İDARELERİ, illerinde bu anormal gelişmeden doğan ek ihtiyaçlara cevap verecek yapıda ve güçte olmadıkları gibi esasen daima zayıf bir İdarî ve malî bünye içinde kalmış KÖY idareleri de bir varlık göstermek şöyle dursun aksine İMAR DİSİPLİNİ dışında kalmaları nedeniyle büyük şehirler etrafında gayri sıhhi müesseselerin ve bilhassa gecekonduların süratle çoğalmasına ortam hazırlamaktadır.

— Bu şehirlere (veya çevrelere) hizmet götürmek üzere faaliyette bulunan çok sayıdaki ve değişik karakterdeki merkezî idare kuruluşları da ne kendi aralarında ve ne de mahallî idare birimleri ile yeterli bir koordine çalışma yapamadıklarından gayretlerinden beklendiği ölçüde verimli ve başarılı sonuç alınamamaktadır.

— Bütün bunların sonucunda belirli bir alanda hizmetlerin plânlanması, uygulanması, denetimi ve değerlendirilmesi.... konularında bir aksaklık, kopukluk, yetersizlik gibi haller ortaya çıkmaktadır.

Kısaca, çok hızlı bir şehirleşmeye maruz alanlarda bir yandan yurt kalkınmasında bile itici güç değerini taşıyan yeni bir potansiyel doğmakta fakat ne mahallî idarelerimizin tek tek İdarî yapıları, malî ve teknik kapasiteleri bu gelişmeye ayak uydurmadığından ve ne de halen merkezî idare kuruluşlarının ayrı ayrı yürüttükleri çalışmalar semereli olmadığından bu alanlarda doğan ve artarak devam eden SORUN’lara cevap verebilecek yeni bir düzenleme, yeni bir idare sistemi bulma ZORUNLU hal almış bulunmaktadır.

Bu sistem ne olabilir?

Sorusuna cevap aradığımız zaman görüyoruz ki aslında bu sorunlar daha önce endüstrileşen başka ülkelerde de ortaya çıkmış ve her memleket kendi özel şartları içinde konuya çözüm yolları aramıştır.

Çeşitli ülkelerdeki uygulamaya bakılarak bu çözüm yollarını aşağıdaki biçimlerde sıralamak mümkündür :

a) Genellikle mahallî idare bilincinin ve muhtariyetinin kuvvetli olduğu ülkelerde “metropol alan” daki mahallî idareler isteğe bağlı olarak kurdukları metropoliten idare (veya Şehrsel Topluluk Birlikleri) ile ortak hizmetleri karşılamakta ve yürütmektedirler.

b) Merkezî idarenin mahallî idare muhtariyetine saygılı olduğu fakat onları rızalarına bakmaksızın birleşmeğe, bazı ortak hizmetlerini birlikte yapmağa yöneltmek istediği ülkelerde mahallî idareler kanunla bir birlik içinde toplanmağa, böylece yeni bir organa vücut vermeğe mecbur edilmektedirler.

c) Bazı ülkelerde merkezî idarenin etkisi kendisini biraz daha kuvvetle kabul ettirerek mahallî idarelerin isteğe veya kanun zorunluluğuna bağlı olarak kurdukları birliğin yürütücü organları merkezî idare tarafından nasb ve tayin edilmektedir.

d) Genellikle metropoliten alanın sınırcı çok genişlediği ve içindeki nüfusun sayıca çok arttığı hallerde bazı ülkeler mahallî idareleri mecburî birlikler etrafında toplamakta, bunlarda merkezî idarenin birçok kuruluşlarının temsiline veya karar ve uygulama işlerine fiilen katılmalarına imkân veren bir düzenlemede bulunmaktadırlar.

e) Bazı hallerde ve ülkelerde ise mahallî idarelerle merkezî idare arasındaki ilişki, gerekli görülürse metropol alan içinde yeni mahallî birimler kurmak veya mevcutları birleştirmek ve hattâ kaldırmak derecesine varan çok sıkı bir bağılılığı ve etkilenmeğe dönüşmektedir. (2)

Bunlardan yurdumuzun yapısına en uygun düşecek MODEL'in hangisi olabileceğini araştırmadan önce işaret edelim ki bu çözüm yolları arasında ortak olan iki nokta vardır. Bunları şekil ve esasa ait olmak üzere TERİM ve ÖZ BİRLİĞİ olarak şöyle ifade edebiliriz :

---

2) Bu konuda yararlanılan kaynaklar genel olarak yazının sonuna eklenmiş olup özellikle Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehircilik Kürsüsü'nden Rauf Beyru'nun 1967 yılında toplanmış İstanbul Bölge Kalkınma Kongresi'ne sunduğu (İstanbul'un İdarî Bünyesinde yapılması Gereken Reform) konulu tebliği kayda değer.

TERİM BİRLİĞİ:

Hemen hemen her ülkede hızlı şehirleşmenin birbirine yaklaştırdığı ve bir ana şehirle çok sıkı bağlarla irtibatlandığı yerleşim birimlerinin kapsadığı alana - genellikle - “metropol alan”, bu alanın yönetimi için düşünülen sevk ve idare sistemine “Metropolitan İdare” ve metropoliten alanın bugünün ve gelecek yılların muhtemel ihtiyaçlarına da cevap verecek tarzda en iyi biçimde değerlendirilmesini öngören plânlama ve amenajman çalışmalarına da “Metropolitan Plânlama” denir.

ÖZ BİRLİĞİ

Her ülkedeki metropoliten sorunların ana karakteristiği etkilerinin “mahallî olmaktan uzak” oluşlarıdır. Bu nedenle getirilen çözüm yolları da genellikle mahallî tedbirleri aşmakta, merkezi idare kuruluşları ile mahallî idare kuruluşları arasında artan etkili bir işbirliği asıl olmaktadır.

İşte bu düşüncelerin ışığında, yurdumuzda da hızlı ve yoğun şehirleşmenin etkisine maruz alanlarda METROPOLİTEN İDARE tipi yeni bir yönetim biçimine gereklilik bulunduğu mütalâa edilmekte ve şimdiye kadar bazı çalışmalar yapılmış bulunmaktadır.

III — METROPOLİTEN İDARE KURULUŞU VEYA METROPOLİTEN PLÂNLAMA İÇİN YURDUMUZDA YAPILAN ÇALIŞMALAR :

A) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ve Yıllık Uygulama Programlarında yer alan görüşler:

Bilindiği gibi hızlı şehirleşmenin sonuçları olarak ortaya çıkan veriler ancak Plânlı Dönemde ele alınmış, özellikle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında sanayileşme ve buna bağlı olarak şehirleşme millî kalkınma'nın hamlecisi unsurlarından biri olarak kabul edilip değerlendirilmiştir.

Bu nedenle “büyük şehirlerde Devletin ek sorumluluklar” yüklenmesini öngören 2. Beş Yıllık Plânın Yıllık Uygulama Programlarında her yıl geniş ölçüde durum tesbitleri yapılarak bazı yerleşme merkezlerinin çevrelerindeki diğer yerleşim birimleri ile birlikte bir bütün halinde ele alınıp bu METROPOLLERDE yoğunlaşan nüfusla ilişkili olarak

Sosyal ve fiziksel alt yapı,
 Şehrsel topluluk içi ulaşım,
 Kanalizasyon, su, elektrik, yangın söndürme,
 Konut, alan düzenlenmesi, imar ve arsa spekülasyonunun önlenmesi,
 Çevre sağlığı şartlarının hazırlanması

Ve benzeri konularda doğan ve artarak müzminleşen sorunlara çözüm yolu getirecek bir “Metropolitan Plânlama” stratejisi geliştirilmek istenmiş; (3)

Ayrıca metropoliten kuruluşun İdarî yapısının nasıl olması gerekeceği hususunun incelenip sonuçlandırılması 1968 yılında, bir Kararla, İçişleri Bakanlığına verilmiştir.

B) İçişleri Bakanlığınca yapılan çalışmalar:

Bakanlığımızca bu konunun önce metropoliten özellik gösteren iki ana alan olan İstanbul ve İzmir’de geniş ölçüde araştırılıp incelenmesi uygun görülmüş, sonra da diğer ülkelerdeki metropoliten uygulamanın yerinde görülüp vazediliş esasları yanında fiilî durumun da tesbitinde yarar görülerek Tetkik Kurulu Başkan ve üyelerinden oluşan elemanlardan kurulu ekiplerin Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa’da incelemeler yapması kararlaştırılmıştır.

Bu elemanlarımızın yaptıkları incelemeler sonunda hazırladıkları raporlardan İstanbul ve İzmir metropoliten alanlarına ilişkin dikkate değer envanter sonuçları elde edildiği gibi yabancı ülkelerdeki metropoliten idare tarzları hakkında çok yararlı bilgiler edinilmiştir.

İlgililerin pek ayrıntılı olan görüşlerini şu ana noktalarda özetlemek mümkündür:

1 — Yurdumuzda metropol alanda hizmetlerin daha etkin ve ekonomik biçimde yürütülmesi için bugünkü karmaşıklığa ve düzensizliğe

3) Kalkınma Plânı ve Yıllık Uygulama Programlarında yer alan esaslar için bakınız *

İkin Beş	Yıllık	Kalkınma Plânı	Sah.	263	— 272
1968 Yılı	Uygulama	Programı	»	171	— 173
1969	»	»	»	375	— 377
1970	»	»	»	501	— 508
1971	»	»	»	691	— 699
1972	»	»	»	375	— 379

acilen son vermek gerektir. Bu, mahallî idarelerimizin tüzel kişiliklerine son vermeksizin bazı görev, yetki ve kaynaklarını birleştirmeleri ve devletin de bu birliğe daha büyük ölçüde destek olması ile sağlanabilir. Anayasamızın 116 ncı maddesinde mahallî idareler arasında birlik kurulmasının kanunla düzenleneceği belirtildiğine göre bu alanlardaki çeşitli mahallî idare birimleri arasında ZORUNLU nitelikte birlikler kurmayı sağlayacak bir kanun tedvini suretiyle beklenen etkinlikte bir idare kurulabilir.

2 — Bu idare, mevzî meselelerle uğraşmayı yine mahallî idarelere bırakıp yaşıyan ve gelişen metropol alanın dinamik ihtiyaçlarına cevap veren planlayıcı, yönetici bir üst idare olmalıdır.

3 — Mahallî idarelerin malî güçsüzlüğü nedeniyle merkezî idarece üstlenilmiş hizmetlerden bazıları metropoliten idareye verilmeli, buna karşılık bu idare yeterli malî kaynakla donatılmalıdır.

C) Bazı kuruluşların teşebbüsleri:

Metropol İdare kuruluşu alanında Devletçe girişilen teşebbüslere paralel olarak bazı dernekler de bu alanda çalışmalar yapmışlardır. Bunlar arasında özellikle; yurdumuzdaki metropoliten sorunlara ışık tutucu nitelikte olan:

— İstanbul Bölge Kalkınma Derneği adlı bir Derneğin teşebbüsü ile 10-20 Nisan 1967 tarihlerinde İstanbul'da yapılan ve İstanbul'un İdarî bünyesinde yapılması gereken reform esaslarını, Ülke ve bölge verileri açısından İstanbulun kalkınma ve imar plânlarının hazırlanması ve uygulanmasının düzenlenmesi yollarını ve metodlarını, Kalkınma ve imarın gerektirdiği gelir kaynaklarını ve Kalkınma ve imara değinen nâzım fikirler konusunda bilimsel bir organlaşma'nın nasıl olması gerektiğini.... araştıran İSTANBUL BÖLGE KALKINMA KONGRESİ İLE,

— Türk Belediyecilik Derneği'nin 25-26 Mart 1968 günlerinde Ankara'da düzenlediği BÜYÜK BELEDİYELERDE ŞEHİRLEŞME SORUNLARI KONFERANSI ve 19-21 Nisan 1969 tarihlerinde İzmir'de düzenlediği TÜRKİYEDE METROPOLİTEN İDARELER toplantısı zikredilebilir.

(İstanbul Kalkınma Kongresi ile Büyük Belediyelerde Şehirleşme Sorunları Konferansı'm açış konuşmalarında zamanın sayın Başbakanı İstanbul ve diğer büyük şehirlerimizin kalkınmaları ve sorunları-

nın çözümlenmelerinin millî kalkınmamızın çerçevesi içinde çeşitli yönleriyle ele alınıp programlaştırılacak ve mahallî gayretlerin üstünde bizzat devletin yakın ilgi ve desteği ile başarılabacak büyük dâvalar olduğunu özellikle belirtmiştir.)

D) 1971 yılında, III. Beş Yıllık Kalkınma Plânı Ön Hazırlık Çalışmaları ve İdarî Reform Danışma Kurulu'nun ileri sürdüğü görüşler :

1973 yılında yürürlüğe girmesi gereken 3. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın verilerini teşkil etmek üzere 1971 yılında Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığınca birçok özel İhtisas Komisyonları kurulmuştur. Bu komisyonlardan biri olan ŞEHİRLEŞME VE METROPOLİTEN PLÂNLAMA ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU metropoliten konulara eğildiği gibi (4) diğer bir komisyon olan MAHALLÎ İDARELER SORUNLARI ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU da metropoliten alanın İdarî yapısının ne olması gerektiği konusunda çalışmalar yapmış ve bu konuda hazırlanan tebliğler ve görüşme özetleri Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığına sunulmuştur.

Öte yandan 12 Mart 1971 tarihinden sonra teşekkül eden Hükümet Programı'nda teşkili öngörülüp Bakanlar Kurulu'nun 29 5 1971 gün ve 7/2527 sayılı kararı ile "Hükümet Programına göre devlet kesiminin yeniden düzenlenmesinin genel yönünü ve stratejisini saptamak" la görevlendirilen İDARÎ REFORM YÜKSEK DANIŞMA KURULU, yıl sonuna doğru tamamlayabildiği - fakat yazıkki Hükümetçe görüşme konusu yapılamıyan - raporunda :

Metropol alanların plânsız, dengesiz ve çok hızlı büyümeleri sonucunda ortaya çıkan önemli ve çapraşık İdarî sorunlara işaret ederek İstanbul, İzmir vb. bölgelerde kanunla metropol idareler kurulmasını önermiştir.

E) 1971 yılında İçişleri ile İmar ve İskân Bakanlığı'nın çalışmaları :

1971 yazında İstanbul Belediyesince düzenlenen bir brifingte çevre sorunları zamanın sayın başbakanına da yansıtılmış ve Hükümetçe

-
- 4) Şehirleşme ve Metropoliten Plânlama Özel İhtisas Komisyonu'nun görüşme özetleri hakkında yazı sonunda belirtilen Kaynak'lar arasında yer alan sn. Dr. .Tur. A.Ş. Onaran'ın makalelerinde bilgi vardır.

Mahallî İdareler Sorunları Öze! İhtisas Komisyonu teksir raporlarının D.P, Teşkilâtınca yayınlanması muhtemeldir.

Dünya Bankası'nın İstanbul'un temel alt yapı ihtiyaçlarının karşılanması için yapabileceği yardım imkânları araştırılmıştır.

İstanbul metropoliten alanında incelemeler yapan Dünya Bankası ilgililerinin bu alanda yetki ve otorite sahibi tek bir kuruluşa muhatap olmalarının sağlayacağı yarara dikkati çekmeleri üzerine İçişleri ile İmar ve İskân Bakanları'nın direktifleri ile iki bakanlık temsilcileri bir araya gelerek bir Metropoliten Şehir İdaresi Kanunu Tasarısı'nın esaslarını tesbit etme çalışmalarına başlamışlarsa da ileri sürülen çeşitli görüşler bir noktada düğümlenmiştir :

Acaba mevcut Anayasa hükümleri başarılı ve uzun ömürlü bir metropolite idare kurulmasına elverişli ve yeterli midir?

Bu tereddüdü doğuran görüşlere az sonra ayrıca değinmek üzere hemen belirtelim ki, temsilciler Anayasa'nın 115 inci veya 116 ncı maddesinde yapılacak bir değişiklik ile :

“Gerekli görülen yerleşim alanlarında Metropoliten İdareler kurulabilir. Bunların sınırlarının belirlenmesi, organları, görevleri, yetki ve malî kaynakları kanunla düzenlenir” mealinde bir fıkranın Anayasa'ya ithalinde yarar görerek bu görüşlerini sayın Bakanlara arzetmişlerdir.

Ancak Anayasada Hükümetçe yapılması düşünülen değişiklikler o zamana kadar siyasî partilere verilmiş bulunduğundan ilgili Bakanlar mevcut Anayasa hükümleri çerçevesinde ve zorunlu nitelikte birlikler kurulmasını esas alan bir sistem içinde gerekli taslak hazırlığının yapılmasını emretmişlerdir.

Şu kadar ki bir yandan İDARÎ REFORM YÜKSEK DANIŞMA KURULU'nun hazırlayacağı raporun beklenilmesi, öte yandan Kasım 1971 de meydana gelen Kabine değişikliği nedeniyle bu ortak çalışmalar sonuçsuz kalmış; Bakanlığımız geniş ölçüde giriştiği mevzuat çalışmaları arasında Metropoliten İdare kuruluşuna da eğilerek “Anayasa çerçevesi içinde zorunlu birlikler kurulması” esprisine uygun bir tasarı taslağı meydana getirmiştir.

F) Uygulamaya ilişkin teşebbüsler ve kanun teklifleri:

Bu alanda yapılması düşünülen düzenlemelere ilişkin bu çalışmalar devam ederken bir yandan da bazı belediyelerin kendi aralarında hizmet birlikleri kurma teşebbüsüne giriştikleri görülmüştür. Örneğin :

1971 yılı baharında Zonguldak Belediyesi ile çevresindeki Kozlu, Kilimli ve Çatalağzı belediyeleri arasında METROPOLİTEN ZONGULDAK BELEDİYELER BİRLİĞİ adıyla bir birlik kurmuşlar, bu birliğin ALAN PLÂNLAMASI İller Bankasıyla yarışma konusu yapılmıştır. (5)

1972 yılı başlarında İmar ve İskân Bakanlığında yapılan tavsiye ve istek üzerine İstanbul Valiliğince İstanbul metropolündeki belediyelerin bir birlik halinde toplanmaları çabalarına girilmiştir. Ancak basm'da yer alan haberlerden İstanbul Belediye Meclisi'nin birliğe katılmama kararı aldığı; bunun üzerine İstanbul yakasındaki 10 belediye ve özel idarenin katılmasıyla "İstanbul Mahallî İdareler Birliği" ve Anadolu yakasındaki 8 belediye ve özel idarenin katılmasıyla da "Kartal Mahallî İdareler Birliği" adları ile iki ayrı hizmet birliğinin kurulduğu anlaşılmaktadır. (6)

Öte yandan. 1971 yılı sonlarında bir İstanbul milletvekili (sayın N. Erogan) Millet Meclisi Başkanlığına sunduğu bir kanun teklifi ile, aslında İstanbul metropoliten alanında hizmet gören, İ.E.T.T. İdaresinin İstanbul Belediyesi Başkanlığı yerine (İstanbul Elektrik Tramvay, Tünel, Otobüs, Trolleybüs, Metro İşletmeleri Genel Müdürlüğü) halinde İstanbul Valisine bağlanmasını ve bütçe, bilânço, tarife ve yatırım programlarının bazı bakanlıklar temsilcilerinden meydana gelecek bir Komisyonca yürütülmesini önermiştir.

Bakanlığımız, kanun teklifi hakkında Başbakanlığa sunduğu görüşte bu konuda Bakanlıkların işbirliği ile kanun tasarısı çalışmaları yapıldığı için teklife katılmadığını ancak çalışmalar sırasında göz önünde bulundurulup değerlendirileceğini belirtmiştir.

G) 1972 yılı İcra Plânı'nın bu konuda öngördüğü tedbirler :

1971 yılı İcra Plânı, 353 nolu tedbiri ile :

"Eldeki araştırmaların bulgularından yararlanılarak metropoliten idare konusunda, Anayasada da belirtilen idare sistemimize uygun İdarî, hukukî ve malî sorunları çözümleyen bir düzenleme" yapılmasını öngörmüş ve bu konuda Bakanlığımız ile İmar ve İskân Bakanlığını sorumlu kılmıştır.

Bu tedbir uyarınca Bakanlığımız, konu ile ilgili görülen İmar ve İskân, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Ulaştırma, Maliye Bakanlıkları ile

---

5) Birlik Tüzüğü için bakınız : 21.5.1971 günlü Resmî Gazete

Plân yarışması için bakınız : 2.9.1971 günlü Resmî Gazete

6) BUGÜN Gazetesi : 27.6.1972

Devlet Plânlama Teşkilâtı temsilcilerinin katılacağı bir toplantı düzenlemiştir. 8.5.1972 günü yapılan bu toplantıda temsilcilerin konu ile ilgili genel görüşleri alınmış ve bu arada Bakanlığımızca hazırlanan tasarının genel esasları kendilerine anlatılmış; ayrıca taslaktan örnek verilerek 17.5.1972 günü tekrar toplanılması kararlaştırılmıştır.

Fakat toplantıdan bir gün sonra, 9.5.1972 günlü Resmî Gazete’de yayınlanan 7/4345 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile, İmar ve İskân bakanlığının teklifi üzerine, imar konularında bir bütünlük sağlamak ve büyük şehirlerin meselelerini Metropolen Kuruluşlar yoluyla çözümlemek amacıyla BAKANLIKLARARASI İMAR KOORDİNASYON KURULU kurulmasının kararlaştırıldığı anlaşılmıştır.

Bu kararname hükümlerine göre:

Ankara, İstanbul, İzmir ve ilerde Bakanlar Kurulu kararı ile ele alınacak metropol niteliğinde şehirlerin yerleşme, ulaştırma doğal ve yapısal değerlerini koruma ve benzeri temel konularda yapılacak plânlama, uygulama ve yatırım karar ve tedbirlerine ilişkin koordinasyonu sağlamak, bu konularda ve metropoliten idareler kurulması için gerekli hazırlık ve mevzuat çalışmalarını yapmak üzere İmar ve İskân Bakanı’nın başkanlığında İçişleri, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım, Ulaştırma, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Turizm ve Tanıtma Bakanlarından teşekkül edecek Bakanlıklararası İmar Koordinasyon Kurulu kurulmuştur.

Kurulun sekreterlik görevi İmar ve İskân Bakanlığı Müsteşarlığı tarafından ifa edilecek ve Kurul’un lüzum göreceği inceleme ve araştırmalarla büro hizmetleri İmar ve İskân Bakanlığı tarafından yürütülecektir.”

17.5.1972 günü tekrar toplanan Bakanlık temsilcileri bu Kararname karşısında İcra Plânı’nda öngörülen tedbire göre mi, yoksa anılan kararname hükümlerine göre mi işlem yapılacağına tereddüde düştüklerinden çalışmalara ara verilmiştir.

IV — YAPILAN ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Özetlenen seyir bu konuda ne kadar çok çaba harcadığını açıklikla göstermektedir. Buna rağmen henüz bir sonuca ulaşamamış olmasının tabiatıyla bazı nedenleri vardır. Bu nedenler tereddüt konusu başlıca şu üç noktada toplanmaktadır :

1 — Bazı görüş sahiplerine göre metropoliten idare kurmak için mahallî idareler arasında zorunlu karakterde birlikler kurmak yeterli olacağı halde bazılarına göre Anayasamızın hükümleri ihtiyaca yeterli değildir, ayrıca açık bir hüküm getirmek gereklidir.

2 — Bazı düşünce sahiplerine göre yurdumuzdaki metropoliten alanların doğurduğu sorunlar birbirine çok benzer nitelik taşıdığı için yapılacak genel nitelikte bir kanun maksada daha uygun düşeceği halde diğerlerine göre her metropoliten alanın özellikleri ve sorunları birbirinden çok farklı olduğu için her metropoliten alan idaresinin ayrı ayrı kanunlarla düzenlenmesi yararlı olacaktır.

3 — Bazılarınca başarılı sonuç alabilmek için mahallî kuruluşlar arasında daha iyi bir koordinasyonu öngören ve merkezî idare ile bağ ve ilişkileri de daha iyi organize eden ve yerine göre metropoliten alanın bir kısmında hizmet görecektir biraz sınırlı bir metropoliten idare kuruluşu yeter bir idare biçimi olacağı halde diğer bazı görüş sahiplerine göre Metropoliten Alan İdarî sınırları kolaylıkla aşan, yerine göre bir bölgeyi kapsıyan veya kapsama eğiliminde olan bir nitelik taşıdığından METROPOLİTEN İDARE'yi sadece sınırlı bir mekânın günlük hizmetlerini gören bir idare olarak düşünmeyip daha genel nitelikte ve millî kalkınma plânlarının tamamlayıcısı fonksiyon üstlenen bir "metropoliten plânlama" aracı ve unsuru olarak düşünmek ve organize etmek gerekir.

Bu düşünceleri biraz daha aydınlığa kavuşturmak için belirtelim ki:

1) A — Metropoliten İdare kuruluşu için mahallî idareler arasında ZORUNLU BİRLİKLER kurulmasını yeter görenler şöyle düşünmektedirler:

"Aslında metropoliten idarelere verilmek istenen hizmetler mahallî nitelikte hizmetlerdir. Bunların yerine getirilmemesinin esas nedeni mahallî idarelerimizin malî ve teknik yetersizlikleridir. Kaldı ki mahallî idare bilincinin ilerlemiş, muhtariyetinin sağlam temellere dayatılmış ve kaynakları da yeterince temin edilmiş olduğu ülkelerde bir metropol alandaki mahallî idarelerin isteğe bağlı olarak kurdukları Metropol İdare (Veya Şehrsel Topluluk Birlikleri) ile ortak hizmetleri yeterince yürüttükleri görülmektedir.

Anayasamız 116 ncı maddesiyle mahallî idarelerin kuracakları birliklerin kanunla düzenleneceğini öngörmüştür. Şu halde isteğe bağlı veya zorunlu birlik ayırımı yapmamıştır. Biz metropol alandaki birim-

leri kendi isteklerine bakmaksızın daha üst dereceli bir Birlik içinde toplayıp disipline edebilir, görevlerinden bir kısmını bu üst kademeli idareye verebilir ayrıca Devletin desteğini de kanunla bir esasa bağlarsak başarılı bir organizasyona vücut vermiş oluruz.”

B — Anayasada değişikliği zorunlu görenler ise şu görüşü ileri sürmektedirler:

“Anayasamız 116 ncı maddesiyle mahallî idarelerimizi sadece İL, BELEDİYE ve KÖY üçlüsü içinde düşünmüştür. Halbuki gelişen şartlar karşısında kendiliğinden meydana gelen nüfus kümeleşmelerinin düzensiz ve ölçsüz yayılışı köy, belediye veya il sınırı tanımamakta; böylece teşekkül eden metropol alanlar sadece mahallî 10 -15 belediyeyi kapsamakla kalmamakta hatta bazen bir il’in sınırlarını aşıp başka illerdeki üniteleri de içine almaktadır. İşte bu durum, bugünkü mevzuatın İDARE’yi kısıtlayıcı hükümlerinden sıyrılarak metropol alanın sınırlarının tesbiti, metropol alan dışında kalan yerleşim birimlerinin hemen bu alanın bitişiğinde yeniden bazı düzensiz oluşlara ortam ve imkân hazırlaması için gerekirse metropol alan içi veya metropol alan dışı belirli sahalarda yerleşim hakkının ve imkânının sınırlanması veya halkın iskânının başka sahalara kaydırılması gibi konularda Devlet’e - kanunlarla belirtilecek ölçüde - tasarruf yetkisi tanınmasını gerektirir.

Kaldı ki halk gözünde önemli olan hizmetlerin şu veya bu idare tarafından yürütülmesi değil, tatmin edici standartta yerine getirilmesidir. İşteğe bağlı birlik kurmaları suretiyle ortak ihtiyaçlarını karşılamaları mümkün olsaydı mahallî idareler mevzuatımızın esasen cevaz verdiği bu sisteme kendiliklerinden rağbet eder ve kurdukları yerde de başarılı sonuç alırlardı. Fakat uygulamada mahallî idareler bu konuda hevesli olmadıkları gibi kurulmuş olanlar da gelişme göstermemektedir. O halde ZORUNLU nitelikte de olsa kuracağımız birliklerin başarılı olmasını beklememek lâzımdır. Çünkü bir yandan çeşitli mahallî idarelerden seçilip mutasavver birliğin karar veya yönetim organlarında görev alacaklar herşeyden önce mahallî baskı ve yakın menfaatlar, politik eğilim ve görüşlerin birbirleriyle çatışması gibi nedenlerle METROPOL İHTİYAÇ’ın plânlanması ve uygulanmasında yeterince yararlı olamazlar; öte yandan merkezî idarenin daha etkili idari katkı ve malî desteği sağlanmadıkça ve daha etkin yetkiler verilmedikçe kurulacak idare’nin başarısı çok sınırlı olur hatta hatta başarısızlığa peşinen mahkûm olur.

Bu nedenle ortaya yeterince kudretli ve merkezî idare - mahallî idare karışımı yeni bir idare tipi koyabilmek ve bu idarenin tasarruflarında Anayasaya aykırılık iddialarına yer bırakmamak üzere Anayasamıza metropol idare kuruluşlarının kuruluş ve yetki düzenine ilişkin hüküm veya hükümler konulmasında mutlak zorunluluk vardır.”

2) A — Bütün metropol alanlara uygulanabilecek genel bir kanun hazırlanmasını uygun görenler şu görüşleri ileri sürmektedirler :

“Yurdumuzdaki hızlı şehirleşmenin yarattığı metropoliten alanlarda doğan sorunlar birbirine çok benzer nitelik taşır. Karşılaşılan aksaklıklar genellikle maddî ve teknik yetersizlik ile koordinasyon eksikliğidir. Bunları giderecek surette bir düzenleyici formül bulunduğu takdirde yapılacak bir çerçeve kanunun her metropoliten alan için uygulanması mümkündür.”

B — Her metropoliten alan için ayrı ayrı kanun hazırlanması görüşünü savunanlar ise şöyle düşünmektedirler :

“Kalkınma Plânlarımız, şehirleşmeyi kalkınma gücü olarak değerlendirmek üzere büyük şehirlerimizden 8-10 tanesini metropoliten merkez kabul etmek istemekte ise de aslında yurdumuzda halen gerçekten metropoliten nitelik taşıyan yerler İstanbul ve İzmir olup milyonu aşan nüfusuna rağmen Ankara’da metropoliten durum yoktur. İstanbul ile İzmir’in sorunları ve özellikleri ise birbirinden farklıdır. Bu nedenle bir metropoliten alan için düşünülecek model diğerine uymıyabilir. Her metropoliten alan için ayrı kanun yapılması sorunları daha iyi değerlendirmek ve daha isabetli bir çözüm yolu getirecek bir kuruluşa vücut vermek imkânını yaratır. Üstelik önce bir metropoliten al anda uygulamaya geçip ortaya çıkacak aksaklıklara göre diğer alanlar için daha geliştirilmiş düzenlemelerde bulunmak daha pratik ve akılcı bir yol olur.”

3) A — Bir Metropoliten İdare Sistemi ortaya koymanın yeterli olacağı görüşünü ileri sürenlere göre:

“Metropoliten şehir olma’nın genellikle kabul edilen kıstası bir ana şehir ile onun çok yakınında yer alan veya meydana gelen diğer yerleşim birimlerini ana şehir içinde entegre edip adetâ tek bir şehirmiş gibi sorunlarına ortak çözüm yolları bulmaktır. Bu anlamda bir metropol alan içinde belki birden çok “metropoliten şehir” kurulabilir. önemli olan iyi bir organizasyon meydana getirmektir. Plânlama bu

organizasyonun kullanacağı bir metod olacaktır. Çünkü bir şehrsel bölgenin şartlarına uygun bir metropoliten idare kurulmadan en başarılı plânları bile uygulamaya imkân yoktur.”

B — Metropoliten İdare’yi metropoliten plânlama gereklerinin bir sonucu olarak düşünenlere göre :

“Yurdumuzun kalkınmasında Metropoliten Plânlama bölgeler arası dengeli kalkınmanın bir aracı olacaktır. Bu niteliği itibarıyla metropoliten şehir sadece çevresini değil tüm ülkeyi etkileyecektir. Dolayısıyla kurulacak metropoliten idare sadece belirli nüfus limitini aşmış birbirine yakın belirli sayıda yerleşim birimini bir araya getiren bir idare tipi olarak düşünülürse kendisinden beklenen fonksiyonu yapamaz. Aksine metropoliten idareyi bir çeşit KALKINMA VEYA PLÂN BÖLGESİ’nin ihtiyaçlarına cevap verecek bir idare modeli olarak düşünmek zorunluluğu vardır.”

V — İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ YAPTIĞI TERCİH VE BU TERCİHE DAYANARAK HAZIRLANAN KANUN TASARISININ ESASLARI:

Bakanlığımız özellikle bir Anayasa değişikliğinin gerektireceği zamanı veya bu yıldaki bir teklifin doğurabileceği sakıncaları göz önünde tutarak yukarıda belirtilen alternatif düşünceler arasında aşağıdaki tercihi yapmıştır:

1 — 1972 yılı İcra Plânı’nda Anayasada belirtilen İdare sistemimize uygun bir düzenleme yapılması öngörüldüğüne ve Anayasamız zorunlu nitelikte birlikler kurulmasını önler mahiyette bulunmadığına göre mahallî idarelerin kendi aralarında zorunlu olarak birlik kurmaları ve bu birlikte merkezî idarenin de İdarî ve malî katkısının bulunması esas olmalıdır.

2 — Yurdumuzda halen metropoliten karakter gösteren İstanbul ve İzmir çevresinde bu tip idare mutlaka kurulmalı; Bakanlar Kurulu 100.000 nüfusu aşan bir ana şehir ile bu ana şehire ayrılmaz sosyo-ekonomik bağlarla bağlı bulunan yerleşim birimleri arasında metropol idare kurulmasına karar verebilmelidir. Bu durumda ancak sayılı yerlerde metropoliten idare kurulması söz konusu olacağından her metropoliten kuruluş için ayrı ayrı kanun yapma yerine bir ana (çerçeve) kanunla yetinilmelidir.

3 — “Kalkınma veya Plân Bölgesi”ni içine alacak bir metropoliten plânlamanın değeri takdir edilmekle beraber, bir metropoliten idare-

nin bir İl sınırını aşması uygun görülmemekte, fakat bir il sınırı içinde birden çok metropoliten idare kurulması da düşünülmemektedir. Bölge plânlaması için mutlaka zorunlu görülürse ayrı bir mekanizma geliştirilmesinin daha isabetli olacağı mütalâa edilmektedir.

Bu ana tercihler içinde (Metropoliten Hizmet Birliği Kuruluşu) adı ile hazırlanmış kanun tasarısı taslağımızın esasları özetle şunlardır :

a) İstanbul ve İzmir’de ve İmar ve İskân Bakanlığının görüşüne de dayanan İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu’nun kararlaştıracığı, nüfusu 100.000 i aşkın ve etraflarında onlara bağlı birçok yerleşim biriminin bulunduğu büyük şehirlerde Metropoliten Hizmet Birlikleri kurulacaktır.

b) Bu birliklerin kapsadığı “metropoliten alan” Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek ve bu alan içinde kalan mahallî idarelerin birliğe katılmaları zorunlu olacaktır.

c) Birliğe katılan mahallî idarelerin görevlerinden bir kısmı bu Birliğe intikal edecek, diğer görevlerini yapmağa devam edeceklerdir.

d) Birliklere verilecek başlıca görevler şunlar olacaktır:

- Birlik alanı nâzım plânlarını yapmak, yaptırmak ve uygulamak,
- Belediyelerin imar plânları arasında paralellik sağlamak ve uygulanmalarını denetlemek,
- Sağlık şartlarına uygun içme ve kullanma suyunu sağlamak, bu konuyla ilgili tesisleri ve ana şebekeyi kurmak ve işletmek,
- Ana kanalizasyon şebeke ve arıtma tesislerini kurmak ve işletmek,
- Metropol alan dahilindeki ana arter yolları yapmak ve bakımlarını sağlamak,
- Birlik alanı içinde toplu taşıma hizmetlerini yürütmek,
- Yangını önleme ve söndürme hizmetlerini üstlenmek, kombine ambülans servisi ihdas etmek,
- Havanın, suyun, toprağın kirlenmesini önlemek, tabiatın korunmasını sağlamak ve bu konularda düzenleyici tedbirler almak.

Ayrıca Birlik İdaresinin karar organı olacak Birlik Meclisi karar verir:

- Çöp toplama hizmetlerini yürütmek,
- Dinlenme ve eğlenme tesisleri yapmak,
- Yiyecek ve içecek maddelerin tahlillerini yapacak tesisler kurmak,
- Ana arter yolları aydınlatmak...

Birliklerin görevleri arasına alınabilecektir.

e) Birlik organları:

- Birlik meclisi,
- Birlik Encümeni,
- Birlik Danışma Kurulu ve
- Birlik Başkanı'ndan oluşacaktır.

Birlik Meclisi, ana karar organı olup birliğe katılacak İl özel idaresi adına genel meclisten ve belediye meclislerinden seçilecek üyelerle belediye başkanlarından ve köy muhtarlarından meydana gelecektir.

Birlik Encümeni, Birlik Başkanı'nın başkanlığında birlik meclisinin seçeceği üç üye ile birliğin malî, hukukî ve teknik işlerini yürüten birim (servis) başkanlarından meydana gelecek ve bazı konularda karar, bazı konularda da yürütme organı niteliğinde olarak yetkiler kullanacaktır.

Birlik Danışma Kurulu, birlik çevresine hizmet götüren Devlet kuruluşlarının en yüksek servis başkanları ile akademik kuruluşların şehircilik ve bölge konuları ile uğraşan branşlarından seçilecek öğretim üyelerinden ve meslekî kuruluşların temsilcilerinden meydana gelecektir. Danışma Kurulunun kararları Birliğin diğer organları için aydınlatıcı olacaktır.

Birlik başkanı İl Valisi'dir. Ancak hizmetlerin başkan adına ve onun direktifi altında düzenlenip yürütülmesini sağlamak üzere her Birlik'te bir Genel Sekreter bulunacaktır.

f) Birliğin gelirleri:

- Birlik üyesi belediye, il özel idare ve köylerden kanun taslağında ayrıntıları ile belirtilmiş oranlarda alınacak paylardan,
- Yeni Belediye Gelirleri Kanunu Tasarısı'nda öngörülmüş bazı vergi ve harçların metropol idareye transferinden,

- Hizmet karşılığı alınacak ücretlerden,
- Devletin yapacağı yardımlardan, meydana gelecektir.
- h) Birlik alanında halen faaliyette bulunup ta hizmetleri Birliğe devredilecek işletmeler de Birliğe devredilecektir.

VI — TASLAK HAKKINDA BAZI KİŞİSEL DÜŞÜNCELER:

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, esaslarını özetle belirttiğimiz METROPOL HİZMET BİRLİĞİ KURULUŞLARI KANUN TASARISI taslağı bazı tercihlerin ışığında ve yönünde hazırlanmış, üzerinde ciddi emek harcanmış b:r eserdir. Bu eser muhtemeldir ki görüşleri alınmak üzere Bakanlıkların incelemesine sunulacak veya bu yazımın III - G bölümünde kuruluşundan söz ettiğimiz Bakanlıklararası İmar Koordinasyon Kurulu'nda bir ön. görüşme konusu olacaktır.

Taslağın bu muhtemel gelişmelere göre ya aynen benimsenmesi veya bazı büyük değişikliklere uğraması tabiidir. Ayrıca Taslak henüz Bakanlığımızın kesin ve ısrarlı bir tasarısı niteliğinde olmadığı için üzerinde fikir ve görüşler ileri sürülmesi de o kadar tabiidir.

Bu nedenle, bu konuda şimdiye kadar yapıldığına işaret ettiğimiz çalışmaların bazılarına katılmış bir görevli olarak bazı kişisel düşüncelerimizi belirtmeyi yararlı gördük.

Bu düşünceler tasarımın ayrıntılarına değil özellikle onun hazırlanmasında veri olarak kabul edilen Tercihlere ilişkin olacaktır.

Şöyleki;

1) Yurdumuzdaki sosyo ekonomik gelişmelerdeki dinamizmle devlet yapısındaki belirgin durgunluk açık bir biçimde birbirine ters düşmekte, açıkçası her alanda Devlet çarkı hayatın canlı akışına ayak uyduramamaktadır. Bu çark içinde yer alan İDARE CİHAZIMIZ da gerek merkezi idare, gerek mahalli idare kuruluşlarımızın yapısal ve fonksiyonel durum ve yetenekleri bakımından aynı ağırlık içindedir. Bu nedendir ki özellikle metropoliten sorunlara hasren diyebiliriz ki Devlet hızlı şehirleşmeden doğan meseleleri önceden tahmin edecek, çözüm yollarını araştırıp tesbit edecek, uygulayıp kanallıze edecek hazırlık içinde değildir. Kalkınma Plânlarında, da açıklıkla kabul ve ifade edildiği gibi bu konuda henüz etkili bir müdahale ve yönlendirme cesareti ortaya konamamıştır. İyi niyetli görev sahipleri ve yurttaşlar

bunun acısını çekerken mevzuatın ve uygulamanın boşluklarından maharetle yararlanmasını bilen kimseler büyük şehirler etrafında elde ettikleri tarla ve arazileri tam bir spekülasyon konusu yapmakta; yerden biter gibi sanayi veya iskân sahalarının doğmasına sebebiyet vermekte; ileride telafisine imkân olmıyan oldu bittiler ve zararlara ortam hazırlamaktadırlar. (7)

Bu nedenle Metropoliten İdare düzeni kurulurken mevcut düzenimizin kalıplaşmış bazı müesseselerini, bunlar birer Anayasa kuruluşu olsa bile, mutlaka veri olarak kabul etmekten kaçınmakta yarar vardır. örneğin, görülüyor ki İstanbul Metropolitene yakında İstanbul sınırlarını aşacak.. O halde tedbir düşünürken bu gerçeği olduğu gibi kabul ederek ilk sınırlarını aşan bir düzenleme imkânını mutlaka yaratmak gerekir.

Öte yandan mahallî idarelerimizin yapısal, parasal., durumları da malûm. Bunların kendilerine sağlanacak bir miktar gelirden sonra bir araya gelerek sorunlarına ortaklaşa çözüm yolu arayıp bulacaklarına inanabilmek imkânsız. Üstelik imparatorluktan devren gelen ve gelenekselleşmiş Merkeziyetçi alışkanlık esasen merkezi idarenin yönetimine katılmadığı kuruluşlara hayat hakkı tanımamakta berdevam..

Buna Anayasa'yı bir Esas Teşkilât Kanunu olmaktan çıkarıp her tıyneteki yurttaşın “Devlet heyûlâsı” karşısında masûm bir kuzu postuna büründürülerek korunmasına yarıyan bir hukuk kalkanı haline getiren iştihatları da eklersek ZORUNLU nitelikte de olsa kurulacak birlikler yolu ile Metropoliten sorunlara cevap vermenin asla mümkün olmayacağı kolaylıkla anlaşılır.

Bu sebeple hazırlanacak tasarıya kuvvetli bir hukukî dayanak sağlamak üzere herşeyden önce Anayasa'nın 115 inci maddesine eklenecek bir fıkra ile, gerekli görülen yerlerde yetki ve görevleri kanunlarla belirtilecek Metropol İdareler kurulacağı belirtilmelidir.

Anayasada yapılması istenecek bu değişiklik, görüntüşe göre, siyasî partilerimizin mukavemetine uğramıyacağı gibi zaman itibariyle de düzenleme çalışmalarını geciktiren bir âmil olmıyacaktır.

-
- 7) “... Büyük çapta bir hâmlle yapıp su, gaz, elektrik, çöp, trafik meselesini çözümleyemeyeceğiz;- çünkü Hükümet ve şehir yurttaşın 300 yıl arkasında gidecek... Kuruluşlar ileri atılamıyorlar; ceza kesemez, otorite temin edemez, para bulamaz, parasız yapılacak işleri yapamaz haldedirler.”

Od. Prof. Ata Nutku - “ŞEHR-İ SAADET” İSTANBUL, NEDİR BU HALİN?

Milliyet Gazetesi : 2.7.1972 ;

Aksine halen Parlamento'nun önünde sadece bir çalışma yılı kalmış olup 3. Beş Yıllık Kalkınma Plânı görüşmeleri, arkasından 1973 mali yılı Bütçe Kanunu gibi konulara eğilecek olan Meclislerin Metropolitan Hizmet Birliği Kanun Tasarısı'na zaman ayırabilmeleri çok az muhtemeldir.

2) Yurdumuzdaki her metropoliten alanın ayrı özelliği ve sorunları bulunduğu yolundaki düşüncede muhakkak ki büyük gerçek payı vardır. Bu nedenle her metropoliten alan için ayrı bir kanun yapmada fayda vardır, örneğin İstanbul'da bir yandan Tekirdağ'a öte yandan İzmit'e uzanan mekânı kapsıyan, illeri aşan, bir metropoliten idare tipi kurulurken İzmir için daha değişik, daha toplu bir metropoliten örgüt söz konusu olacaktır.

3) Kaldığı metropol idare ile metropol plânlama kavramları ancak bir arada değerlendirilerek yapılacak bir düzenlemedir ki bu alanda başarılı sonuç elde edilmesine imkân verir. Bu düzenlemede hizmetlerin mahallî veya merkezî oluşu tartışmaları bir yana bırakılarak özellikle merkezî idarenin ihtiyaçları tesbitinden başlayıp giderilmesine kadar her safhada daha açık rol alacağı bir sevk ve idare mekanizmasına mutlak zorunluluk vardır.

Yoksa Valinin şahsında merkezî idarenin kendisini yeterince temsil edilmiş sayacağını kabul etmek veya danışman niteliğinde bir kurulun kurulmasıyla maksadın sağlanacağını ümit etmek yanıltıcı olur.

Bu nedenle mahallî idare temsilcilerinden meydana gelecek bir temsili nitelikte organdan sonra özellikle güçlü yetkilerle donatılmış ve çoğunluğu, içlerinde Devlet Plânlama Teşkilâtından bir temsilcinin de bulunacağı, yatırımcı kuruluşlar temsilcilerinden oluşacak bir Yürütme Kurulu'na vücut vermek şarttır.

VII — SONUÇ:

1968 yılında Bakanlığımıza verilmiş olan bir görevi yerine getirmek üzere hazır] anan Metropolitan Hizmet Birliği Kanun Tasarı taslağı değerli bir eserdir. Ancak onu geliştirmek ve bugünün olduğu gibi çığ gibi büyüyen yarının şehircilik sorunlarına da cevap verecek bir seyyaliyete kavuşturmak şüphesiz Bakanlığımız hesabına olumlu bir gelişme olacaktır.

Bu konuda yararlanılan kaynaklar:

TÜRK İDARE DERGİSİ'NDE YER ALAN MAKALELER

Yazarı	Konusu	Dergi
Sn. Orhan Zaim	Türkiye ve Metropoliten Problemleri	315
»	Devlet Metropoliten Şehir Kuruluşu Kanun Tasarısı (Çeviri)	315
»	Amerika Birleşik Devletlerinde Metropol İdarelerin Finansmanı	324
»	Metropolisler İçinde Baskı Grupları ve Politika (Çeviri)	325
»	Amerika Birleşik Devletlerinde Metropol alanlardaki Mahalli İdareler	326
»	Birleşik Amerikadaki Metropoliten İdareler ve Büyük Londra İdaresi İnceleme Raporu.....	330
(Sn. Şerif Tüten ile birlikte)		
Sn. Şerif Tüten	Büyük Londra İdaresi (Metropoliteni) Üzerinde bir İnceleme	316
»	Metropoliten İdarenin Özellikleri ve İstanbul ve İzmir Metropoliten Belediye İdareleri ön Araştırması Hakkında Açıklama	318
»	Plânlama ve Metropoliten İdare (Çeviri)	318
Dr. Jur. Âlim Şerif Onaran	Fransa'da Şehirscl Topluluklar Üzerinde İnceleme Raporu	323
»	(Sn. Ragıp Gerçekler ile birlikte)	331
»	III. Beş Yıllık Plân ve Şehirleşme Sorunu	332
»	III. Beş Yıllık Plân Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Çalışmaları	332
»	III. Beş Yıllık Plân Şehirleşme ve Metropoliten Plânlama özel İhtisas Komisyonu'na sunuları Rapor Tebliğ ve Notlar	333
Sn. İstemihan Talay	Toronto Metropoliteni : Metropoliten Alan Sorunlarına Yeni bir cevap (Çeviri)	318
»	Toronto Metropoliten İdaresi	319
Sn. Reşat Akkaya	Metropoliten Trafik İdareleri	329

TÜRK İDARE DERGİSİ DIŞINDA KAYNAKLAR

Fransada Şehirsel Topluluklar

(Çevirenler : R. Gerçek - M. Tarcan - Dr. Jur. Â. Ş. Onaran İçişleri Bakanlığı
Tetkik Kurulu Yayını No. 5 yıl 1970)

Türkiyede Metropoliten İdareler (Türk Belediyecilik D. Yayını No. 22) Büyük
Belediyelerde Şehirleşme Sorunları Konferansı (Türk Belediyecilik D. Yayını
No . 19)

1967 İstanbul Bölge Kalkınma Kongresi — Tebliğler, Kararlar

VEZİR İ AZAMLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Derleyen:

Arif Başaran

İmar ve İskân Bakanlığı

Tetkik Kurulu Üyesi

Bundan önceki yazımızda vezir-i âzamlık müessesesinin kuruluşu, vezir-i âzamların atanmaları ile azilleri, hukukî durumları anlatılmıştır.

Bu yazımızda vezir-i âzamların görev ve yetkileri özellikle Divan-ı Hümayûn, vezir-i âzamların divanları, ücretleri, maiyeti erkânı incelenecek ve bu suretle merkez teşkilâtının en önemli bazı kuruluşlarının bir tablosu çizilecek, müteakip yazımızla bu tablo tamamlanmış olacaktır.

Vezir-i âzam (Sadr-ı âzam) :

Padişahın mutlak vekili olup, padişahın haiz olduğu bütün yetkilere sahiptir. Bir nev'i ikinci hükümdar durumunda idi. Karar ve tasarruflarında sadece padişaha karşı sorumlu olmak şartiyle müstakildi. Bu nedenle veziri âzamların görevlerini saymak ve yetkilerinin hududunu saptamaya imkân yoktur.

Bir padişah, vezir-i âzamlık tevcih ettiği bir şahsa “Umur-u devlet-i âliye senin rey ve tedbirine havale olundu” dermiş. Bu söz vezir-i âzaman yetkilerinin ne kadar geniş ve çok olduğunu belirtir.

Bu itibarla biz bu yazımızda vezir-i âzamların sadece bazı görevlerini açıklayacağız.

1 — Divan-ı Hümayuna başkanlık etmek:

Osmanlıların komşularından aldığı müesseselerin birinin de Divan olduğu bundan önceki yazımızda açıklanmıştır.

Divan, Devlet işlerinin görülmesinde en yüksek ve en yetkili bir kuruldu. Divanın saptanmış görevleri olmamakla beraber Divanda ida-

rî, askerî, siyâsî, dinî, malî işler görüşülüp karara bağlanır halkın dâvalarına bakılırdı.

Divan-ı Hümayuna dahil zevat belirtilmişti. Divan yüksek dereceli bazı zevat ile divan zabıtlarını tutacak memur ve âmirlerle güvenliği sağlayan zabıta âmir ve memurlarından kurulmuştu. Divana padişah (başkan), vezir-i âzam, kubbe vezirleri, defterdar, nişancı, Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri, muhızırağa, Çavuşbaşı ve Çavuşlar, Bostancılar odabaşısı, Subaşı, Assubaşı iştirak ederdi, önceleri şeyh-ül İslâm ve Yeniçeri ağası divan toplantılarına iştirak etmezlerdi. Sonraları Kaptan-ı Derya, Vezir rütbesinde olan Yeniçeri Ağası, Şeyh-ül İslâm, Reisül küttab Sadaret kethüdasının da divan toplantılarına katıldıklarını görmekteyiz.

Divan-ı Hümayuna başlangıçta bizzat padişahlar başkanlık ederken, Fatih zamanında divanda vuku bulan bir olaydan sonra padişahların divana iştirak etmemeye başladıkları ve başkanlık görevinin vezir-i âzamlar tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Böyle olmakla beraber Yavuz Sultan Selim ile Kanunî Sultan Süleyman zaman zaman divana iştirak ederek başkanlık görevini yapmışlardır.

Padişahların divan-ı hümayuna bizzat başkanlık etmedikleri devirde padişahlar özel olarak ayrılmış ve pencereleri kafesli ve kasr-ı adil veya kasr-ı sultanî denilen yerden divan müzakerelerini dinler, alınan kararları izlerlerdi.

Vezir-i âzamlar divan-ı hümayun başkanlığı görevini padişah namına ve onun vekili olarak yaparlardı.

Divan-ı hümayun bidayette haftanın her günü toplanır Devlet işlerini görüşür, halkın dâva ve şikâyetlerini dinler ve karara bağlardı.

Onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında divan toplantıları haftada dört, onsekizinci yüzyılın başlarında ikiye daha sonra da bire indirildi. 1731 yılından itibaren de divan, eski önemini kaybetmiş, önce kubbe altı vezirleri lüzumsuz görülerek kaldırılmış ve divana ait işler “sadr-ı âzam divanına bırakılıp padişahların iradeleri alınmak için Telhisci vasıtasıyla hükümdara telhis gönderilmek suretiyle işler paşa kapısında görülür olmuş ve divan akdî üç ayda bir Kapıkulu ocaklarına maaş verme ve sefir kabul etmiye inhisar ettirilmiştir.”

(1)

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Görülüyor ki zamanla divan-ı hümayunun rolü gittikçe azalmış ve işler sadr-ı âzamların başkanlığında toplanan Divana intikal etmişti.

Yukarıda da değinilmiş olduğu üzere divan-ı hümayunun görevleri belirli değildi. Böyle olmasına rağmen divanda Devletin birinci derecedeki idari, siyasî, malî, askerî, örfî, şerî gibi işleri yanında, müslim ve gayrimüslim tebaanın dâva ve şikâyetleri ile yüksek dereceli memurlar hakkındaki şikâyet ve ihbarların incelenmesi, sefir kabulü ve ulûfe dağıtılması gibi işlerde görüşülerek karara varılır ve icra edilirdi.

Divan-ı hümayunun yetkileri saptanmış değildi. Başkanlık görevi padişahlar tarafından yapıldığı devirlerde divanın yetkilerinden söz etmek mümkün değildi. Padişah haiz olduğu kudreti Divan-da da kullanırdı.

Divan, vezir-i âzaman başkanlığında toplandığı zaman alınan kararlar padişahın mutlak kudretinin gereği olduğu için nazariyatta padişahla denk uygulamada padişahların tutumları ve vezir-i âzamlarına olan itimadı ile orantılı idi.

Divan kararları kolektif karar niteliğinde değildi. “Divan-ı hümayunda en yüksek Devlet adamı, devlete ait işleri bizzat görür veya kendi nezareti altında gördürür.... hazır bulunanlar ferden çalışır, divanların kolektif çalışmaları ve kolektif kararları bulunmadığı görülmektedir.” (1)

Toplantılarda yönetimle ilgili genel nitelikteki işlerle, halkın dilekleriyle ilgili işler vezir-i âzam, toprak işleriyle ilgili konular nişancı, adalet ve şer’î işlerle ilgili konular kazaskerler, malî işler de defterdar tarafından görülürdü.

Genellikle divan-ı hümayun toplantılarında “her görevli kendi dairesiyle ilgili dileği dinler, yetkisinin derecesine göre karar verir, ama kesin hüküm sadr-ı âzaman olurdu. Sadr-ı âzam ne çeşit dâva olursa olsun hükmü adaletli görmezse bozma yetkisine sahipti,” (2)

İki ayrı eserden alınan bu notlardan anlıyoruz ki; divanda toplu halde bulunup ferdi görev yapma esası carî idi, kararları da kolektif nitelikte değildi.

---

(1) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt : II Sahife : 653 — 654

(2) Türk Ansiklopedisi

Cilt : XII Sahife : 353

Daha öncede belirtilmiş olduğu üzere Devletin mutlak reisi padişah'tı, bütün kudret padişah'ta toplanmıştı. Bu sebepten dolayı divan-ı hümayun ve diğer divanlar hukukî varlıklar değil, fiilî kuruluşlardı. Bu husus Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'ın İdare Hukukunun Umumî Esasları adlı kitabında "Divan padişahın veyahut büyük bir devlet adamının maiyetindeki daha küçük derecedeki zevatla toplanarak devlet işlerini gördüğü veya gördürdüğü yerden ve fiilî bir vaziyetten ibarettir. Yani divanın hukukî mahiyeti olmayıp ancak fiilî mevcudiyeti vardır." (1) şeklinde açıklanmaktadır. Böyle olmakla beraber divan-ı hümayunca verilen kararlara uyma zorunluluğu vardı.

Bu zorunluluk bütün kudretin padişah'ta toplanmış olması ve verilen kararların padişah namına verilmesinin gereği idi.

Öte yandan divanda istişarî nitelikte kararların da verildiği görülmektedir. Bu tür kararlar bir nevi fikir alma niteliğinde olup, bazı devletlerle mümtaz eyalet beylerine yazılan yazıların divana iştirak edenlere gösterilmek suretiyle reylerinin alınması suretiyle alınmaktaydı.

Divan başlangıçta eski divanhane denilen yerde toplanmakta iken bilâhira Kubbealtı denilen yerde toplanmaya başlamıştı. Bu binada vezir-i âzam ve diğer vezirler ile ilgililerin oturmaları için ayrı ayrı yerler bulunduğu gibi padişahların divan müzakerelerini dinlemeleri için ayrılmış ve yukarıda da değinilmiş olan kasr-ı adil veya kasr-ı sultanî denilen ve pencereleri kafesli olan yeri de ihtiva ediyordu.

Fatih Kanunnamesine göre "Divan-ı Hümayunda sadra oturmak vüzeranın ve kazaskerlerin ve defterdarların ve nişancıların yoludur. Evvelâ vüzerâ oturup bir canibe kazaskerler, onların altına defterdarlar ve ol bir canibe nişancı oturur." du

Siyasî, askerî, İdarî, dinî ve örfî işler re'sen, dâva ve şikâyet ve dileklerin dinlenmesi ile ilgili işler talep üzerine divana gelir ve görüşülürdü.

Divan-ı hümayun üç türlü toplanırdı.

Bu toplantılar:

a — Belirli günlerde yapılan mutat toplantılar:

Bu toplantılarda en önemli yönetim, politika, malî ve askerî işlerle örfî işler ve dâvalar karara bağlanırdı.

---

(1) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

b — Ulûfe ve galebe divanı denilen ve kapıkulu ocaklarına maaş vermek ve sefir kabulleri münasebetiyle yapılan toplantılar.

c — Ayak Divanı tabir edilen ve olağanüstü hallerde padişah m huzurunda yapılan toplantılardır.

Divanda bazen suçlulara dayak atıldığı, bazen idama mahkûm olanların kafalarının kesildiği görülen olaylardır.

Divanda yapılan siyasî nitelikteki görüşmelere yalnızca divan üyeleri katılır, zabıta ve yardımcı hizmetleri gören âmir ve memurlar katılmazlardı. Divan toplantılarına divana gelmiş işlerin önemli olanlarından başlamak suretiyle “sefirlerin talepleri ve verilecek cevapları, eyaletlerin ihtiyaçları, devletlerle olan münasebata dair meseleler, halkın şikâyet ve dilekleri, arazi dâvaları” (1) incelenerek karara bağlanırdı.

Divan toplantılarında görüşülen işler hakkında Türk Ansiklopedisinin XIII üncü cildinde ise; “Divanda görüşmeler, konuların önemine göre sıralanır, dış ve iç politika, elçilerin önerilerine verilecek karşılıklar, savaş ve barış kararları, illerden gelen raporlar, valilerin önerme ve dilekleri incelenir karara bağlanırdı. Görüşmeler bittikten sonra halkın şikâyet ve dileklerine toprak dâvalarına geçilirdi.” (2) demek suretiyle divanda görülen işler daha ayrıntılı bir biçimde belirtilmektedir.

Padişah dahil olmak üzere bütün devlet ricali halkla ancak divanlar yoluyla temasa geçer, halkın dilek ve şikâyetlerini dinler, tetkik ve hâl ederlerdi. Bu itibarla divan-ı hümayunun Osmanlı idaresindeki yeri çok önemli idi.

Aşağıda da açıklanacağı üzere Osmanlılarda sıkı protokol kaideleri carî idi. Bu yüzden divana katılan yüksek dereceli memurlar, rütbe ve derecelerine göre ayrı ayrı törenlerle karşılanırdı. Üyelerin tümü yerini aldıktan sonra açılış töreni yapılır ve divana gelen işlerin görüşülmesine başlanırdı. Divana gelen işler görüşülüp karara bağlandıktan sonra yemek yenmesi ve ondan sonra da arza gidilmesi usuldendi.

Yemek için ayrı bir nizam vardı. Üç sofra kurulurdu. Sofraların biri vezir-i âzâmın önünde, biri vezirlerin önünde biri de kazaskerlerin

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı Sahife : 21

(2) Türk Ansiklopedisi,<

Cilt : XIII Sahife : 353

önünde kurulur ve rütbelerine göre diğer üyeler sofralarda yer alırdı. Üyeler dışındaki ilgililer daha sonra yemek yerlerdi.

Divan-ı hümayunu bakanlar kuruluna, kararlarını da bakanlar kurulu kararlarına benzetmek mümkün değildir. Divan-ı hümayun devlet işleri ile dâvalara bakan fiilî ve özel bir kuruluştur.

Divan aynı zamanda batı devletlerindeki kraliyet meclisi niteliğinde de değildi. Divan başka devletlerden alınmış bir müessese olmasına rağmen Osmanlılar onu bünyelerine uydurarak kendilerine mal etmişlerdi. Divan artık Osmanlılara has bir kurul niteliğini almış, önemli bir kurul olmuştur.

2 — Tayin, azil, terfi ve ilmiye tevcihleriyle ilgili görevler:

Vezir-i âzam “imparatorluktaki ilmiye tevcihleri de dahil olmak üzere bütün tayin ve aziller, katiller, terfi ve terakkilerde birinci derecede merci olup, her iş onun emir ve muvafakati yani buyrultusuyla olurdu.” (1) Sefer zamanında vezir-i âzamların bu konuda daha geniş yetkilere sahip olmalarına rağmen hazarda vezir, kazasker ve şeyh-ül İslâm gibi yüksek derecedeki memuriyetlere yapılacak atamalarda padişahın muvafakati alınırdı.

3 — Has, Tımar ve Zeamet tevcihleriyle ilgili görevler:

Fatih Kanunnamesinin 21 inci maddesinde “Vezir-i âzam 6.000 den eksik tımar-ı bilâ arz vermesi” kanunun olmuştur. Hükmü vardı. Bu hüküm ile vezir-i âzamlar 5.000 akçaya kadar olan tımarı padişaha haber vermeden istihkak sahiplerine verme yetkisine sahip bulunmaktaydı.

Tımarın zeamete veya tımarın has’a tebdili veya bunların vakıf veya mülke tahvili hallerinde de padişahın muvafakati alınmak suretiyle vezir-i âzamlar tarafından yapıldı.

4 — Vezir-i âzamların başkumandan olarak sefere çıkmaları:

Osmanlı Devletinin kuruluş safhasında padişahlar ordularının başında bizzat sefere çıkarlardı. Bilâhare padişahlar sefere çıkmadıkları, yerlerine başkumandan vekili olarak vezir-i âzamların serdar-ı Ekrem ünvanı ile sefere çıkmaya başladıkları bilinmektedir.

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Serdar-ı Ekrem olarak atanan vezir-i âzamlar sefere çıkmadan önce padişah tarafından kabul edilir, diğer hediyelerle birlikte törenle Sancağ-ı Şerif ve Serdarlık beratı kendilerine teslim edilirdi.

Sefere devlet merkezindeki yetkili memurlarla, hazine, defterhane, divan kararlarına kayda mahsus defterler de gider ve devlet işleri ordugahta görülürdü.

Payitahtta sadaret kaymakamı bazı işleri, sefere çıkanların yerine alınan memurlarla yürütür, yapılan işler Rikâp Defterine kaydolunurdu.

Vezir-i âzamların başkumandan olarak seferde geniş yetkileri vardı. Seferin zaferle neticelenmesi için her türlü tedbirleri almak, asker ve hatta vergi toplamak gibi yetkilere sahip bulunuyorlardı. Serdar-ı Ekrem olan vezir-i âzamlardan seferde yaptıkları masraflardan dolayı hesap sorulmazdı.

Serdar-ı Ekrem olarak sefere çıkan vezir-i âzamlar her türlü tayinleri, azileri, tevcihatı, tevkifatı hatta idamları padişaha haber vermeden yaparlardı.

Vezir-i âzamlar her ne surette olursa olsun padişaha haber vermeden ve onun muvafakatim almadan seferden dönemezlerdi. Zaferden dönme hususunda muvafakatlari olsa dahi dönmeleri için padişahın bir nev'i daveti olan hattı hümayunu almadan İstanbul'a dönmeleri mümkün değildi.

5 — Kapıkulu ocaklarına üç ayda bir maaş temini:

Yeniçerilerin ulûfeleri divan-ı hümayunda, diğer ocakların ulûfeleri ise; vezir-i âzamanın huzurunda ve törenle verilirdi. Bu paraları vezir-i âzamlar ve defterdarlar temin ederdi. Bu paraların temini ve dağıtılması münasebetiyle padişah kendilerine teşekkür ederdi ve tören yapılırdı. Bir takım protokol kaidelerinin cereyan ettiği bu törenlerde padişah, vezir-i âzama bir hattı hümayun ve onunla birlikte bir devir kürkü, bir de hançer göndermesi adet olmuştu. Vezir-i âzamlar hattı hümayunun cevabı olan telhisi padişaha gönderirler, padişahı ziyaret ederek teşekkür ederlerdi.

6 — İkinci Divanı:

Vezir-i âzamlar, Divan-ı hümayunda görülmeyen veya padişaha arzı gerekmeyen ikinci derecede olan işleri sah ve perşembe günleri

ikinci namazından sonra kendi konaklarında toplanan Divanda hallederlerdi.

İkinci namazından sonra toplandığı için bu divana İkinci Divanı denmek adet olmuştu.

İkinci Divanında diğer vezirler, Reis-ül küttap çavuşbaşı bulunurdu. Tezkereciler sadaret makamına arz edilen dilekçeleri okurlar “Eğer dâva vezir-i âzâmın halledeceği bir işe taallûk ediyorsa derhal yaptırılır veya derhal emri verilirdi, değilse veya arza muhtaç ise Divan-ı hümayuna havale eder ve eğer şer’î ve hukukî ise Kazaskerlere ve İstanbul Kadısına bırakılırdı.” (1)

İkinci Divanı Osmanlı idaresinde önemli bir divan niteliği taşımakta ve vezir-i âzâmın seferde bulunması halinde divana iştirak eden zevatın hazır bulunması ile vezir-i âzâmın otağında toplanırdı.

7 — Cuma ve Çarşamba Divanları:

Vezir-i âzamlar bu divanlarda bazı Devlet işleri ile müracaat sahiplerinin dâva ve taleplerini dinler ve karara bağlarlardı.

Cuma günleri sabah namazından sonra toplanan Cuma Divanı (Huzur Mürâfaası) paşa kapısında kazaskerlerin, tezkereci, çavuşbaşı, çavuşlar kâtibi, divan çavuşları, subaşı, muhızır ağası ile bostancılar odabaşısı ve diğer ilgililerin ve muhafızların hazır bulunması ile toplanır, iş sahiplerinin dilekçeleri okunarak gereken şer’î, hukukî ve örfî hükümler verilerek gereği yapılırdı.

Bazı önemli hukukî konular Rumeli Kazaskerine, dâvaların çok olması halinde bir kısmı Anadolu Kazaskerine havale edilerek incelettirilir ve ona göre karara varılırdı.

Çarşamba Divanı, çarşamba günleri İstanbul, Galata, Eyüp ve Üsküdar kadınlarının iştirakiyle vezir-i âzamların evlerinde toplanır ve dâvalar incelenerek karara varılırdı.

Her iki divanın toplantılarında da örf ve adet üzere bir takım protokol kaideleri yerine getirilir, divana iştirak edenlere yemek yedirilirdi.

Divanlarda bakılan dâvalarda iki tarafın iddiaları dinlenir ilgililer dâvaları özetlerler “şer’en ve hukukan ne yapmak lâzım geldiğini irae

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

ederler, eğer sadr-ı âzam bunu kabul ederse arz-u halin altına yazılır sadr-ı âzamin buyrultusu ile tasdik olunurdu.” (1) Vezir-i âzam seferde ise divan orada törenle toplanır ve gerekli kararlar verilir.

1838 senesinde başbakanlığın kurulması üzerine bu divanların yerine şeyh-ül islâmların başkanlığında kazasker ve İstanbul kadısının iştiraki ile şeyh-ül İslâm divanı kurulmuş ve dâvalara bakma görevi bu divana verilmiş ise de; daha sonra dâvaların ilgili mahkemelerde görülmesi esası getirildiğinden bu divan da kaldırılmıştır.

Burada Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve yükselme devirlerinde halkın dâva ve dileklerine verilmiş olan öneme işaret etmek gerekir.

Divan-ı Hümayun, İkinci, Cuma ve Çarşamba divanlarında tebaanın her türlü dilek ve dâvaları dinlenir, karara bağlanır ve derhal uygulanırdı. Bu adalet anlayış ve uygulamasını hiçbir devlette bulmak mümkün değildir.

Türkçe bilmeyen gayrimüslim tebaanın dâva ve dileklerini Türkçeye tercüme etmek üzere Divan toplantılarında tercüman bulundurulması da Osmanlıların din ve ırk farkı gözetmeksizin adaletle verdikleri önemi belirtir.

8 — Vezir-i Âzamların Kola Çıkmaları:

Payitahtta güvenliğin, tebaanın zarurî ihtiyaç maddelerinin sağlanması, kontrolü gibi görevler vezir-i azamların görevleri cümlesindendi.

Bu görevler her ne kadar İstanbul Kadısı, Yeniçeri Ağası, Bostancıbaşı ve maiyeti tarafından bilfiil yürütülmekte idi ise de bu işlerin tetkik ve teftişi vezir-i âzamlar tarafından yapılmaktaydı. Kolda yapılan işler hakkında Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı’da Osmanlı Devletin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı adlı eserinde “Bu kolda narha riayet etmeyenler cezalandırılır ve hatta şer’an siyasete müstahik olanlar idam edilirdi.... yollardaki fırınlar teftiş olunarak ekmekler yoklanırdı.... matluba muvafıkça geçer, değilse sahibi hemen orada yatırılıp falaka deynek yer.... sadr-ı âzamlar şehrin İktisadî vaziyetini yakından anlamak üzere vakitsiz yani gayrimuayyen bir zamanda kola çıkarlar, bu suretle hem vaziyeti ve hem de İstanbul kadısı, müktecib ve yeniçeri ağasının bu teftiş işleriyle ne dereceye kadar alakadar olduklarını

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı

anlamış olurdu. Sadr-ı azamlar koldan döndükten sonra teftişleri esnasındaki vaziyeti bir telhis ile padişaha” (1) arzettiğini beyan eder.

Vezir-i âzam seferde iken bu görev, vekili olan sadaret kaymakamı tarafından yerine getirilirdi,

9 — Vezir-i âzamların tersaneyi teftişleri:

Vezir-i âzamlar zaman zaman tersaneyi teftiş eder ve tersane ile ilgili işler hakkında kaptan-ı deryadan bilgi alır ve gerekli direktifleri verirdi.

Vezir-i âzamların tersaneye gidiş ve dönüşünde törenler yapılırdı. Bu ziyaret Osmanlıların donanmaya ve donanma komutanlarına verdikleri önemi belirtir.

10 — Vezir-i âzamların şeyh-ül İslâmları ziyaretleri:

Vezir-i âzamlığa getirileceklerin şeyh-ül islâmlarla birlikte saraya gitmeleri ve padişahın huzuruna çıktıktan sonra birlikte paşa kapısına gitmeleri kanun gereği idi. Bu suretle paşa kapısında vezir-i âzamları ilk defa şeyh-ül islâmlar tebrik ederlerdi.

Vezir-i âzamlar da birkaç gün sonra bu ziyareti iade ederlerdi.

Bu ziyaret dışında vezir-i âzamlar bayrama 5 gün kala törenle şeyh-ül İslâmları ziyaret etmeleri, ertesi günü şeyh-ül islâmların bu ziyaretleri iade etmeleri de kanun gereği idi.

Önceleri vezir-i âzamların ziyaretleri, sabah namazını müteakip yapılırken, sonraları ikindi namazından sonraya, Kadir gecesine alınmış yemekte (iftarda) kalmaları adet olmuştu.

Gerek şeyh-ül islâmlar gerek vezir-i âzamlar birbirlerini binek taşında karşılar ve uğurlarlardı.

Vezir-i âzamların divan-ı hümayuna gittikleri kıyafet ve alayı ile şeyh-ül İslâmları ziyaret etmeleri, şeyh-ül islâmların da resmî kıyafetleriyle vezir-i âzami ziyaret etmeleri usuldendi.

11 — Vezir-i Âzamların Bayram Alayı:

Bu alaya Büyük Kol'da denilirdi. Büyük Kol Ramazan Bayramının üçüncü günü yapılırdı. Vezir-i âzamlar yanlarında bazı devlet ricali ol

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

duğu halde alay halinde Eyüb'te yeniçeri ağasının davetine ve şerefine verilen ziyafete giderlerdi. “Bu davette sadr-ı âzam yeniçeri ağasından memnun olup, onu ağalıkta bırakacaksa makamında ibka fermanını da beraber götürür, orada bunu okuyup ağaya ibka kürkü giydirirdi.” (1)

Vezir-i âzamlar, yukarıda belirtildiği üzere bu davete alay halinde giderler ve yine alay halinde evlerine dönerlerdi. Alay bir nevi gösteri yürüyüşü niteliğinde olup, masraflı olması yüzünden zaman zaman kaldırılıp tekrar ihya edilmişti.

12 — Vezir-i âzamların bayram ziyaretlerini kabul etmeleri:

Vezir-i âzamlar bayramlara dört gün kala İstanbul'da bulunan mazul kazaskerlerle mazul İstanbul kadınlarının, 3 gün kala eyalet kadınlarının, 2 gün kala yeniçeri ağası ile, ocak ağalarının bayram tebriklerini kabul ederdi.

Bayramdan bir gün önce yani arife günü de İstanbul kadısı ile divanhanedeki devlet ricalinin, defterdarların, divan-ı hümayun hocalarının, çavuşbaşılının bayram tebriklerini kabul ederdi.

Tebriklerin kabulü Paşa Kapısındaki arz odasında, törenle yapılır ve vezir-i âzam başına kallavi denilen telli kavuğunu giyerdi.

13 — Osmanlılarda protokol:

Osmanlı İmparatorluğunda protokola çok önem verilmekteydi. Vezir-i âzamların divanlara geliş ve gidişleri, divanları açış ve kapayışları, bayram alayları, kol gezmeleri, özel ve resmî ziyaretleri, kabulleri, özellikle şeyh-ül İslâmları ve kaptan-ı deryaları ziyaretleri ve onların ziyaretlerini kabulleri, sefirlerle, ümeranın, vezir, vali ve sancak beylerinin ziyaretleri, huzura çıkmaları ayrı protokol koşulları içinde olurdu.

Vezir-i âzamların padişahın huzuruna çıkmaları, arzları da bir takım kaidelere tâbi idi. Bu itibarla, vezir-i âzamların protokol kaideleri içinde devleti idare ettiği yolundaki tanımı yanlış değildir.

Vezir-i âzamların giysileri de aynı önemi taşımaktaydı. Divan günlerinde, seferde, ecnebi temsilcilerinin kabulünde, kol gezmelerinde ayrı ayrı giysi kullanırlar, ayrı kavuklar giyerlerdi.

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

14 — Vezir-i âzamların yazışma konusundaki yetki ve görevleri:

Vezir-i âzamlar taşra teşkilâtının başında bulunan Beylerbeyi, Vali, Sancak Beyi gibi yüksek dereceli idare âmirleriyle, merkezde bulunan vezir, kazasker gibi devlet ricali ile re'sen yazışmada bulunur onlara gerekli emir ve direktifleri verirlerdi. Nezaretler kurulduktan sonra genellikle yazışmada değişiklikler olmuş, nezaretler aracılığı ile yazışma usulü getirilmişti.

Vezir-i âzamlar yazdıkları yazılara “pençe denilen kendi alâmetlerini çekerler ve bu pençenin keşidesinin ortasına mühürlerini basarlardı.” (1)

Vezir-i âzamların padişahla olan yazışmaları ayrı önem taşımakta Telhis veya Tahrir ismini taşımaktaydı, ve

a — Yapılacak işleri Padişaha arz edip bunların yapılması için müsaade istenmesi;

b — Yapılmakta olan işler hakkında Padişaha bilgi verilmesi veya bir işin Padişaha arz edilmesi şeklinde cereyan ederdi.

Telhisler, telhis kesesi içinde, mühürlü olarak telhisciler vasıtasıyla saraya gönderilirdi. .

Padişaha arzı gereken ve devlet büyükleri tarafından gönderilen yazılar vezir-i âzamlara gönderilir ve vezir-i âzamlar tarafından padişaha arz edilerek padişahın bu konudaki iradesi alınırdı.

15 — Vezir-i âzamların vakıflarla ilgili görevleri:

Osmanlı Devletinde bazı padişahlar vakıfların nezaretini vezir-i âzamlara bırakmışlardı. İşlerinin çokluğundan bazı vezir-i âzamlar res'sen bu işle meşgul olamazlar ve bu işi reis-ül küttaflara bırakırlardı.

16 — Vezir-i âzamların tevcihat yapmaları:

Osmanlılarda onaltıncı yüzyıl sonlarında getirildiği sanılan bir kanun gereğince vezir, beylerbeyi, sancak beyi, divan hocaları gibi devlet memurları bir sene için atanırlardı. Bir senenin bitiminde hizmetleri beğenilen memurlar ya Re'sen vezir-i âzamanın kabulü ile veya ilgilinin müracaatı üzerine görevlerinde kalırlardı. Bu işleme ibka veya mükerrer denirdi. “Devlette gerek askerî, İlmî, idari ve gerek malî ta-

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

yinler yani bütün vazife ve memuriyetler sadr-ı âzamin arz ve buyrultusuyla olurdu. Yalnız ilmiye tayinlerini şeyh-ül İslâm arzeder, sadr-ı âzam bu arz üzerine.... tayin muamelesine muvafakat ederdi.” (1)

Tevcihat münasebetiyle vezir-i âzamlar valilerden Caize adı ile “kanunen bir miktar para alırlardı. Bu Caize valinin tayin edildiği vilâyetin varidatının derecesine göre az veya çok olurdu.” (2)

Caizenin Osmanlı idaresine girmesi, idarenin bozularak dejenere olmasına sebep olduğuna işaret etmek gerekir. Caize ve diğer hediyeler almak için sık sık vali ve mutasarrıfların değiştirilmesi usulden olmuştur. Bu suretle “gerek valiler ve gerek maiyetleri bu hususta ihtiyar ettikleri masrafları halkın üzerinden çıkarmaya ve bunun için de merkezin zayıflamasıyla nüfuzları artan Ayan ile anlaşarak halkı tazyik etmiye, katil ve müsaderelelere kadar varan geniş salahiyetlerini kullanmaya” (3) başlamışlardı.

17 — Vezir-i âzamların padişahla temasları:

Vezir-i âzamlar genellikle padişahlarla resmen;

a — Bu göreve getirildikleri zaman,

b — Arz günlerinde, özel olarak;

a — Padişahları paşa kapısına veya bir ziyafete davet etmek,

b — Herhangi bir mesire yerine davet etmek için temas ederlerdi.

Padişahların Boğaziçi mehtap alemleri, çırağan helva sohbetleri, lale bahçeleri arasındaki eğlenceleri meşhurdu. Zaman, zaman yapılan bu eğlenceler yanında vezir-i âzamlar bayramlardan sonra padişahlara ziyafet verirlerdi. Bu ziyafetlere diğer devlet ricali de katılırdı. Bu ziyafet münasebetiyle padişahların vezir-i âzamlara, vezir-i âzamların da padişahlara hediyeler vermeleri adetti.

Osmanlılarda hediye verme usulü yaygındı, adet halini almıştı. Önceleri “resmî surette yalnız bayramlarda hükümdara hediye eder-

-
- (1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı
Osmanlı Devletinin Merkez ve Taşra Teşkilâtı Sahife : 150
- (2) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı
Osmanlı Devletinin Merkez ve Taşra Teşkilâtı Sahife : 157
- (3) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar
İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 688

lerdi.... fakat sonraları ilkbahar, sonbahar, inkilâb-ı şemsi, ve mevlüt alayının da hediye takdim edilmesiyle altıya” (1) çıkarılmış ise de; masraf olduğu gözönünde tutularak hediyelerin senede dört defa takdim edilmesi usulü getirilmişti.

18 — Vezir-i âzamların ücretleri:

Vezir-i âzamlara önceleri ücret olarak has denilen Dirlik verilmişti. “Bu bir veya birkaç mahallin hasılat-ı öşriyesi ve rüsumundan ibaret olup sadr-ı âzamlar bunları her sene voyvoda denilen haslarının tahsil memurları vasıtasıyla tahsil ettirirlerdi.” (2)

Has geliri yanında vezir-i âzamlar;

a — Padişaha gelen peşkeş ve haraçtan hisse alırlardı.

b — Padişahların bahşişlerinden yararlanırlardı. Sultan Mehmet ve Murat taht’a çıktıkları zaman adet üzerine vezir-i âzamlara 300.000 akçe bahşiş verilmişti.

c — Yaptıkları büyük tayinlerden Caize adı ile para alırlardı.

ç — Malikâne tahsisinden alınan verginin mühim kısmıyla ağnam vergisinden muayyen bir para” (3)

d — “Hassa çayırlarından hayvanlar için ot ve şehremini tarafından kifayet miktarı ödem bedeli” (4) verilmekteydi.

Bunlar dışında vezir-i âzamlara maaşta verilirdi. “Fatih Kanunnamesinde vezir-i âzamlara senede 1.200.000 akçe maaş” (5) verileceği hükme bağlanmaktaydı. “1843 senesinde sadr-ı âzamlara hâzineden maaş tahsis olunarak eski usul kaldırılmıştır.” (6)

Vezir-i âzamların bir kısmının haddinden fazla zengin oldukları ve şaşaalı bir hayat sürdükleri buna mukabil bazılarının fakir oldukları mütevazı bir hayat sürdükleri bilinmektedir.

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Taşra Teşkilâtı Sahife : 176

(2) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı Sahife : 164

(3) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Taşra Teşkilâtı Sahife :164

(4) Aynı eser Sahife : 164

(5) Aynı eser Sahife : 164

(6) Aynı eser Sahife : 195

Rüstem Sinan Paşa ile Nasuh Paşa'nın servetleri pek çoktu, debdebeli hayatları vardı. Kuyucu Murat Paşa'nın ise serveti olmadığı gibi borçlu yaşadığı rivayet edilmektedir. Fikir vermek için Yemen Fatihî Sinan Paşa'nın ölümünden sonra kalan para ve mallarının bir listesini vermek istiyoruz. 600.000 duka altını, 2.100.000 akçe 20 küçük- sandık zeberced, 15 adet inci teşpih, 30 roza elması, 20 miskal altın tozu, 20 ibrik, 1 satranç takımı, elmasla işlenmiş ve meşinden yapılmış 7 sofra örtüsü, kıymetli taşlarla müzeyyen 16 bilezik, 600 samur kürk, 600 vaşak kürk, 30 siyah tilki kürkü, 1075 parça ipekli ve sırmalı kumaş, 900 çeşit kürk, 61 ölçek inci, 2 elmas gerdanlık, 2 murassa gâşiye, 32 İncili eğer, Namık Paşanın ise bu gibi para ve kıymetli eşyalar yanında 400 arap kırsağı olan 1100 at, 1800 deve, 4100 hayvan, 6000 öküz, 5000 koyunu bulunduğu tesbit edilmiştir.

Vezir-i âzamlar emekliye sevk edildiklerinde kendilerine yaşantılarını sağlayacak miktarda emekli maaşı bağlanırdı. 15 inci yüzyıl sonlarında senelik 150.000 akçe ile emekli edilen vezir-i âzamlar daha sonraları senede 250.000 - 300.000 akçe ile emekli edilirdiler. 17 inci yüzyıl sonlarında senede 10 -12 yük akçeli haslar tahsis edilmek suretiyle emekli edilmişlerdi. Daha sonraları "Gerek vezir-i azam ve gerek diğer vezir ve beylerbeylerine herhangi bir mukataadan tekaüdiye olarak bir miktar para tahsis edilir veyahut bir mahallin hasılatı arpalık olarak verilirdi." (1)

19 — Vezir-i âzamların dairesi erkânı:

Vezir-i âzamların hademe-i Bab-ı asafî denilen ve bab-ı âlinin işlerini yürüten maiyeti vardı. Bunlar sadr-ı âzam kethüdası, reis-ül kütta, çavuşbaşı, tezkereciler, mektupçu, teşrifatçı, beylikçi, kethüda kâtibi, çavuşlar kâtibi ve gedikliler kâtibi, divitkâr, telhisçi gibi kimselerdi.

Bunlar, paşa kapısının erkânını teşkil ederler ve divan-ı hümayun, sadr-ı âzam divanları ve Bab-ı âlinin her türlü işlerini yürütürlerdi. Bunların da ayrıca kendilerine mahsus maiyeti vardı.

Bunlar dışında vezir-i âzamların kendi maiyetleri vardı. Genellikle vezir-i âzamların "kalabalık maiyetleri ve kendilerinin besledikleri askeri kuvvetleri" bulunmaktaydı.

Vezir-i âzamların hakiki maiyeti Enderun ve Birim ağalarıdır ki bunlara İç ve Dış ağaları denirdi.

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

İç ağalarına mensup maiyet halkı; “imam, kaftani ve maiyeti, peşkir ağası ve maiyeti, şamdan ağası ve maiyeti, rahtvan ağası ve maiyeti, berberbaşı ve maiyeti, macun ağası ve maiyeti, makramabaşı ve maiyeti, ehramcı veya sücadedicibaşı ve maiyeti, ibrikar ağa ve arkadaşları, duhancı başı ve arkadaşları, cephaneci başı ve arkadaşları, sofracıbaşı ve maiyeti, hazinedarbaşı ve maiyeti, hazinedarbaşı ve yamağı, cünde başı ve maiyeti, müezzinbaşı ve maiyeti, enderun başçavuşu, divittar ve çavuşlar, dilsizler, muhtaran-ı enderun, mızıkacı ağa.” (1) ile bunlara hizmet eden hademe v.s. den teşekkül ederdi.

Gedikli ağaları diye anılan Dışağaları ve maiyetini; silâhdar ağa, çuhadar ağa, selâm ağası, miftah ağası, sermühürdar, dertar ağası, kapucular kethüdası, mihranın ağa, kiler ağası, buhardan ağası, delikbaşı, kavasbaşı, kürkçübaşı, saraçbaşı, tüfekçi başı, başsilâhşör ağa, kahvecibaşı, çamaşırcı başı, bevabin-i sadr-ı âli...., kapucular kuthüdası, çuhadarlarla, mühürdar yamağı, kahveci yamağı, kilerci yamağı, vekili harç, aşçı, pazarcı” (2) v.s. teşkil ederdi. Bunlar dışında “müteferrikalar, tebdilağası, çadır mehterbaşısı, semerci başı, ahur kethüdası, sarban (deveci) başı, tuğracılar, yedekçi, alay çavuşları, sadr-ı âzam sekbanbaşı, matraci, tüfenkçi deli peyk, salak, şatır, sancaktar, filikacı, barberci, tatar, nalbant, seyis, ahkâm, katırcı, sakalar, şaraçlar” (3) gibi ayrı bir sınıfta vardı ki bunlar debdebeli paşa kapısının ifadesini teşkil ederlerdi.

Harem dairesinde başhadım ağası ile harem ağaları ile yaya ve süvari askerleri de vardı. Osmanlı idare teşkilâtı hakkında yegane mehzaz olan Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı adlı eserinde : Damat İbrahim Paşa'nın Uyvar seferine giderken kendine ait 500 sekbancı, 200 piyade, 200 mızraklı süvari askeri ile 500 de maiyet halkını beraberinde götürdüğü, bu kadar kalabalık maiyet erkanı ile askerleri beslemenin çok büyük masrafları gerektirdiği belirtilmekte ve onaltıncı yüzyıl ortalarında vezir-i âzam olan Semiz Ali Paşa'nın bir senelik varidatının 3529.139 akçe asıl mal olarak, 2.377.917 akçe haslar mahsûlâtından, 73.021 akçe çiftlik hasılatından, 324.991 akçe sair gelirlerden 169.320 akçe mahsûlât istikrazından olmak üzere toplam olarak 6.474 288 akçe olduğuna işaret edilmektedir.

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı Sahife : 160

(2) Aynı eser Sahife : 169

(3) Aynı eser Sahife : 170

Vezir-i âzamların kapı halkı bunlardan ibaret değildi. Takip görevini yapan diğer bazı vazife sahipleri de vardı ki bunlar muhızır ağa, bostancılar, odabaşısı, sıpalı ve silâhtar bölükleri kethüdarları, cebeci topçu, top arabası, nakib-ül eşraf, kapı çavuşları, muhızır yazıcısı teşekkül etmekteydi.

Tabii bu maiyet Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme ve duraklama devirlerinde idi. Zamanla resmî işler ayrılmış, sadr-ı âzamlar kendilerine mahsus asker beslemez, konaklarında sadece belirli miktarda kimseleri çalıştırır olmuşlardır.

20 — Sefirlerin kabulü:

Osmanlı Devletinde elçilere çok iyi muamele edilir, padişah ve vezir-i âzamlar tarafından kabullerinde parlak törenler yapılırdı. Bu törenler gelen sefirin büyük ve orta elçi oluşuna ve ilgili devletle olan ahidnamelere göre değişirdi. Fakat “sefir kabullerinde ahitname mucibince en tantanalısı Venedik Balyozunun kabulü idi.” (1)

Görevli olarak İstanbul'a gelen sefirler önce sadr-ı âzamlar tarafından daha sonra da padişah tarafından kabul edilirdi. Sefir bu kabulde hükümdarının göndermiş olduğu itimatnamesini padişaha arzederdi. Vezir-i âzam kabulünde itimatnamesini ve memleketinin başbakan veya dışişleri bakanının mektubunu takdim ederdi. “Paşa kapısına gelen elçi karşılanıp arz odalarına girerken sadr-ı âzam da paşa kapısı ricaliyle diğer kapıdan arz odasına girer, orada oturulup, görüşülür” (2) dü.

Sefirlerin itimatnamelerini takdimden sonra vezir-i âzamların kendilerine ve maiyetlerine kürkler hediye etmeleri adetti.

Sefirlerin gerek padişah gerek vezir-i âzamlar tarafından kapıkulu ocaklarına ulufe dağıtımının yapıldığı günlerde kabul edilmeleri usuldendi. Sefirler ulufe dağıtımı töreni ile divan görüşmelerini takip ederlerdi. Ulufe dağıtımından ayrı olarak yapılan kabullere Resm-i âdi denirdi.

Memleketten ayrılan sefirler de buna benzer bir törenle huzura kabul edilirdi. Vezir-i âzamların yeni atanmalarında ise başladıklarından bir süre sonra sefirler tayin edilen günde paşa kapısına gider ve vezir-i âzamları tebrik ederlerdi.

---

(1) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı Sahife : 279

(2) Aynı eser Sahife : 284

Osmanlılarda bazı sefirlere dostluğun takviyesi amacı ile vezir-i azam tarafından ziyafet verilmesi, sevilen ve yardımı görülen sefirlere de memleketten ayrılmaları esnasında veda ziyafeti verilmesi adetti. Ayrıca müslüman devletlerin elçilerine gelişleri münasebetiyle ziyafet verilmesi de adetti.

Padişahların elçileri kabullerinde vezir-i âzamlar da bulunur ve törende padişahın sağında yer alırdı.

Vezir-i âzamların (sadr-ı âzamların) İdarî, malî, askerî, siyasi, hukukî ve dinî işlerinden, bu işleri bilfiil yürüten devlet ricali incelenirken değinileceğinden konuyu uzatmamak ve tekrarlardan kaçınmak için bu konu ile ilgili açıklamalarımıza burada son veriyoruz.

TÜRKİYE’NİN KARAYOLLARI TRAFİK GÜVENLİĞİ VE GELECEĞİ

**Yusuf Danışman
İçişleri Bakanlığı
Müsteşar Muavini**

Trafik güvenliği motorlu taşıtlarla ilişkilidir. Konumuza bu yüzden motorlu taşıtların Türkiye’deki öyküsüyle başlıyoruz.

1948-1950 yıllarında motorlu taşıtların Türkiye’deki sayısı 50.000 ni geçmiyordu, bunların büyük bir kısmı nüfusu 100.000 ini aşkın şehirlerde toplanmıştı. O günlerde meskûn mahaller dışındaki Karayollarında otobüs ve kamyonlara seyrekçe; özel plâkalı otolara ise parmakla sayılacak kadar nadir rastlanırdı. Kazalar da tabiatile o nisbette azdı.

Batıdan gelenler, yurda dönenler bu mukayeseleri daha kolaylıkla yapabiliyor ve geleceğin Türkiye’sini tehdit edecek muhatarayı yetkililere duyurup uyurmağa çalışıyorlardı. Zamanla Karayollarında güvenlik ve düzenlik fikri şuurlaştı. Fikriyat fiiliyata inkılap etti ve 1953 yılında 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu kısmen yürürlüğe kondu. Evvelce Belediyelerin kendi sınırları dahilinde seyri sefer talimatnameleriyle yönettiği şoför, sürücü, yaya, yolcu emniyeti Karayolları Trafik Kanunu ile umurun faydalanmasına açık bütün arazi sahası şeridi ve köprülerde peyderpey kolluğun denetimine girdi. Eski terim bırakıldı, yerini Trafik deyimi aldı.

Trafik, sözlüklerde ve Milletlerarası literatürde eskidenberi alışveriş düzeni manasında, bilhassa deniz nakliyatında; uyuşturucu maddeler satışı ve mübadelesinde kullanıla gelmektedir. Her yenilikte olduğu gibi memleketimizde de karayolu nakliyatında bu terim alışılıncaya kadar bir takım şakalara vesile teşkil etmiş fakat batıda olduğu gibi bizde de zamanla tutunmuş millete mal olmuştur.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Trafik Kanunu 1953 yılında yürürlüğe girmiş yurdumuzun her bölgesine bütün kapsamile derhal teşmil edilmemiş teşkilâtın kurulması, halkın ve kolluğun yetişmesi, teçhizatın temini yönünden bir hazırlık devresi geçirmiştir.

Bugün Türkiye’de yolcu nakliyatının % 89,6 sı, yük nakliyatının % 73,7 si karayollarından yapılmaktadır. Görüldüğü gibi ulaşımda, Karayolu ekonomik yönden de üzerinde durulmağa değer bir konudur.

Karayolları Trafik Kanununun uygulanmasından sonra Karayolları Trafik Emniyeti geçmiş yıllarla kıyaslanamayacak ölçüde ilerlemeler kayıt etmiştir. Fakat henüz tatminkâr bir seviyeye eriştiğimiz söylenemez. Genellikle Trafik Güvenliğinin Dünyaca kabul edilen ölçüsü bir memlekette 10.000 motorlu taşıta bir yıl zarfında düşen ölü sayısı ile taşıtın kilometresi üzerinden seyir mesafesi hesaplanarak yapılır.

Uygar ülkelerde onbin motorlu taşıta düşen yıllık ölü nisbeti 5 -10 arasındadır. Bu hemen hemen sıfıra yakındır. Balkan memleketlerinde ise bu nisbet % 40 a kadar yükselmektedir, örneğin Yugoslavya.

Bizde ise müşir 70 ilâ 100 arasında oynamaktadır, kazaların azalması için Türkiye’de gösterilen gayretlere rağmen arzu edilen uygar bir düzeye neden erişilememiştir? Bu sorunun çeşitli nedenleri vardır.

Mevzuatımız ve Adli Muameleler:

Karayolları Trafik Kanununun bazı boşlukları bulunmaktadır. Henüz müstakil Trafik Mahkemeleri kurulamamış, özel trafik eğitimi görmüş hakimler yetiştirilmemiş, suç ile ceza arasında sürat ve usulü muhakemede arzu edilen sadelik sağlanamamıştır. Hele hazırlık tahkikatındaki yetkililerin, kaza ekspertizi yapanların noksan muamelesi dâvaların uzayıp gitmesine sebep olmakta ve adaletin tam olarak tecellisine mani olmaktadır. Müeyyideler suçları önlemeğe yeterli değildir. Çünkü para değerini 1953 e nazaran çeşitli devalüasyonlarla kayıp etmiştir.

Yollarımız:

Karayollarımızın uzunluğu her yıl süratle artmasına rağmen trafik güvenliği yönünden yolların temeli-Kaplaması-Güzergâhı karşılaş ma tehlikelerinin bertaraf edilmesi işaret cihazları-işaret ve işaretlemeler ve diğer güvenlik tertibatı yönünden uygar ülkelerin düzeyine varılamadığı bir gerçektir.

İyi niyetli yol politikamıza rağmen henüz standart devlet yollarımızın kilometrajında vasıfsız yollarımıza nazaran arzu edilen uzunluğa kavuşamadığı ve gelişen trafiği düzenlik ve güvenlik içinde akımını sağlayamadığı, dış turizmi cezbedecek ölçüye çıkamadığı ancak hızla gelişmekte olduğumuz görülmektedir.

Taşıtlarımız:

Türkiye’de motorlu taşıt endüstrisi yenidir, hayat standardımızın düşüklüğü halkımızı ekonomik ömrü tükenmiş taşıtların kullanmasına itmiştir. Bu yüzden de yurdumuzda 250 den fazla marka ve model bulunmaktadır, çoğunlukla şoför ve sürücüler sefere çıkmadan önce taşıtın güvenlikle seyri yönünden kontrolünü ve bakımını alışkanlık haline getirmemiştir. Çok çeşitli otoların parça tedarikindeki zorluklar, tamirat ve bakımdaki bilgisizlik kayıtsızlıklar da kazaların oluşunu artırmaktadır.

Trafikte İnsan:

Trafik denildiğinde aşağıda sıralayacağımız unsurların yekdiğerlerini ahenk içinde tamamlaması ve bir manzume halinde ele alınarak incelenmesi gereklidir. Bunlar :

- a) İnsan,
- b) Taşıt,
- c) Yol,
- d) Düzenli hal ve hareket,

Elde ne kadar düzgün yol ve bakımlı taşıt olsa da insan unsuru bunlarla güvenlik ve düzenlik içinde kaynaşmadıkça trafik yönünden huzur sağlanamaz.

Bilhassa insan taşıtla kaynaşıp hareketlenince trafik konusu doğmakta ve bu hareket umurun faydalanmasına açık karayolları ve köprülerinde olursa 6085 sayılı kanunun kapsamına girmektedir.

Kazaların meydana gelmesinde yolun ve taşıtın insana nazaran etkisi azdır.

O halde kazaları azaltmak, önlemek için başlıca etkili unsur insandır.

Tarihçiler insanı doğaya egemen olma savaşı veren yani medeniyet yaratan ekonomik sosyal mahluk şeklinde tarifini yapmışlardır.

Trafikçiler ise insanı sabırsız, sürat kaprisi içinde kıvranan genellikle egoist, hırçın düzeni kendi yararına ayarlamak isteyen bir kimsedir diye tarif etmelidirler.

Kitle hareketleri insan psikolojisini nasıl farklı kılıyorsa trafik içindeki insan da farklı bir psikolojiye sahiptir. Hele Akdeniz millet-

leri heyecan ve reaksiyonlar bakımından daha da müfrit görmektedir. Yurdumuzda aydın, sakin, uygar insanların dahi taşıt kullanırken menziline bir an önce varmak için yoldan tehlikeli olarak başkalarının haklarını çiğnemek suretile nasıl faydalandıklarını hergün şaşkınlıkla sık sık görmekteyiz. Bu hal insanların doğal bir eylemi olmakla beraber;

Halkın kazalardan sakınmaları ve bu maksatla dikkatli, tedbirli, serin kanlı hareket etmeleri ve kendilerini bütün kötü cezabelerden sıyırmaları gereklidir. Ancak iyi, emin alışkanlıklar kendiliğinden doğmaz, insanlar ailede-okulda-toplumda çeşitli vasıtalarla kusurlu vasıfları da gözönüne alınarak devamlı ve sistemli bir eğitime tâbi tutulmalı ve iyi itiyatları geliştirilmelidir.

Trafik eğitimi, teşkilâtlı halk ile devlet bir amaca yönelerek koordineli el ele omuz, omuza çalışarak beş yıllık-bir yıllık, üç aylık programlar halinde yürütülmelidir.

Bizim teşekküllerimiz iyi niyetli gayretli ve azimlidirler. Ancak amaçlarına varmak için arzu edilen rotaya henüz girememişlerdir.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bu gibi trafik hizmetlerinde özel teşekküllerin gidişatına devamlı yardımcı olmalı amaçlarının tayininde, plân ve programlarının hazırlanmasında ve bütün faaliyetlerinde teşekküllerin yanında yer almalıdır. Hatta müzaheretinin şeklini hükümet programlarında dahi açık olarak belirtmesi tavsiye olunur.

Eğitimle ilgili olarak özetle şu hususu eklemek yerinde olacaktır:

Yıllarca diktatörlükle idare edilen bir ülkede bir gün Cumhuriyet ilân edilse o memlekette Demokrasi güneşi bir çırpıda doğmaz. Demokrasinin faziletli ruhu iyi bir disiplin altında yeni gelişen nesle uzun sürede aşılmalı ve kökleşmesi temin edilmelidir.

Trafik kültürü-trafik disiplini de böyledir, uygar bir zihniyetle sosyal şartlara uygun bir kanunun ihzar edilip yürürlüğe konması hemen uygar bir trafik düzeninin o memlekette doğmasını sağlamaz, ama yardımcı olur.

Yılmadan bilgi ile rasyonel şekilde çalışmamız ve yeni bir nesil yaratmamız çok sabırlı hareket etmemiz gereklidir.

Eğitim uzun vadeli en tesirli yatırımdır.

Kovuşturma :

Fransız Feylezofu Jean-Jaquer Rousseau yüzyıllar önce demokrasi ancak melekler aleminde gerçek seviyesine erer demiştir.

Bugün insanlar feza çağında yaşıyor, okullarda, dinî müesseselerde hertürlü modern araçlarla en tesirli eğitime tâbi tutulmalarına rağmen halâ bir ölçüde egoist, başkalarının haklarına saygısız, merhametsiz adaletsizdir. İşte toplum yararına konmuş olan yasaklara rağmen cana, mala, ırza karşı her yıl işlenmekte olan suçlar artmaktadır.

Esasen insanlar tüm olarak arzu edilen kemâle yalnız eğitimle erişebilseydi Devlet denilen üstün bir otoriteye zamanla lüzum kalmıyacaktı.

O halde eğitim, uysal, nizamlara saygılı kimseler için yararlı manen, fizikman ve sosyal bozukluklarla malûl, suç işleme meylinde olan kimselere karşı ise kifayetsizdir. Bu yüzden toplum yararına toplumun bekçiliğini yapmak ve suç işleme meylindeki kimselerin tehlikeli hal ve hareketlerini önlemek, gerekirse adli mercilere tevdi etmek zarureti bulunmaktadır.

Trafik kazalarına karışan kişilerin büyük bir kısmı, insanlığın kötü tabiatı, egoistliği yüzünden düzeni ihlâl etmekte, aşırı süratle çılgınca kapılarak karayollarında çok tehlikeli durumların doğmasına sebep olmaktadır.

O halde nekadardaki tesirli eğitim yaparsak yapalım trafik kazalarını önlemek için zor kullanma, müeyyideleri iyi uygulama sanatını bilen kolluğun her zaman her yerde mevcudiyetini duyurarak rasyonel sistemli bir kovuşturma yapmasını kabullenmiş bulunmaktayız. Kovuşturmada;

İyi bir sistem için:

A) Önce Trafik kazalarının :

- a) Nerede
- b) Nezaman
- c) Nasıl
- d) Neden

olduğunu belirten sıhhatli bir istatistiğe,

B) 8 er saatlik ekipler halinde 24 saat devamlı çalışır bilgili zeki, vakur, sakin, sürati intikali kuvvetli, adil, dürüst yeter sayıda personele,

C) İleri motor çağının denetimini yeteri kadar yürütecek taşıta - teçhizata telli, telsiz emin ve seri muhabere vasıtalarına,

D) Kış yaz hertürlü hava şartları altında Trafik Polisinin hizmetini rahatlıkla görebileceği yelreşme tesislerine ihtiyaç vardır. Trafik Polisi gereken herşeye tesahüp etse de yine amacına arzu edilen süratte erişemez.

Çünkü evvela personelin sonra teçhizat ve mefruşatın binaların fonksiyonu yönünden sıkı bir denetim altında tutulması gereklidir. İnsanlar mürakebesiz kaldığı takdirde dejenere olmağa yüz tutar. Bilhassa trafik personeli, her zaman âmirlerinin gözetimi altında hizmet gördüğünü his etmelidir.

Denetim personelin yalnız kusurlarının tashihi yönünden değil aynı zamanda eğitimini ve daha iyi hizmet vermelerini temin etmek için de yapılmalıdır.

Trafik Denetimi:

Motorlu Devriye Programı:

Bilgili, kalifiye Trafik Polisini hertürlü malzeme ve teçhizatla kuşatınca trafikten faydalanan her şoför, sürücü ve yayanın peşine birer polis takmamız, her kişiyi göz altında tutmamız ne mümkün ne de lüzumludur.

Rasyonel devriye, kazaların çok fazla tekrerrür ettiği yerlere, hallere ve hareketlere yönelmelidir. Diğer tali yol ve sahalarla bir haftalık program süresi içinde daha az zaman ayrılmak suretile her yerde kolluğun mevcudiyeti duyurulmalıdır.

Trafik kazaları daha çok seyir halindeki taşıtların düzensiz hareketlerinden bilhassa kırsal bölgelerde doğmaktadır. Denetim bu yerlere yönelmelidir.

Şehiriçinde trafik kesafeti saatlerinde ana yollarda hareketli; diğer bölgelerde ise durarak denetimi esas alarak ehliyetname, fenni muayene cüzdanı, plâka ve bilhassa otomobilin emniyet akşamı gözden geçirilmelidir.

Bu süratle karayollarından faydalananların tümü genellikle trafik polisinin denetimine girmiş olacaktır.

Denetimin müsbet tesirini tesbit için 2 kıstas vardır.

- a) Takibatın artması (Zabit sayısı)
- b) İstatistik mukayeseleri

İl çevresinde her üç ayda bir hali hazır kaza miktarı ile geçmiş yılların aynı süreye ait istatistikleri karşılaştırılır, artış veya azalış sebepleri üzerinde durulur trafik denetimine ona göre vechhe verilir.

Trafik Polisinin birkaç satırla, özetlediğimiz bu tür çalışmasına Münavebeli Denetim denilmektedir.

Yazımızın başında belirttiğimiz gibi memleketimizdeki tehlikeli trafik hal ve hareketlerinin sebepleri çeşitlidir, tek anahtarla çözülemez, Denetim de bu istikametlere yöneldiği ve diğer noksanlıklar ortadan plânlı ve programlı şekilde kaldırıldığı gün güzel Türkiyemiz’de de uygar batılı seviyede trafik emniyeti teessüs edecektir.

Böyle bir tutum halkımızın hem can, hem mal güvenliğini sağlayacak ve turizmi de etkileyecektir.

Sonuç:

Trafik kazalarının toplumumuzda açtığı yaralar derindir. Her yıl bu tehlikeli düzenden binlerce insan ölmekte; onbinlerce insan yaralanmakta; milyonlarca lira değerinde millî servet maddî hasar ve işsizlik yüzünden emekler heba olmaktadır.

Bu problemin insanlık yararına sonuçlanmasında hepimizin sorumluluk payı bulunmaktadır.

Bizler önce kendimize ve yakınlarımıza düşeni yapmalı ve bu konuda bilgili, dikkatli, tedbirli ve düzenli olmalıyız, Tehlikeli davranışlardan kaçınmalıyız. Başkalarının sebep olduğu bu tür muhataralı hal ve hareketlerden sakınmasını da bilmeliyiz. Sonra Karayollarından sorumsuz faydalananlara karşı bilinçli bir şekilde savaş açmalıyız.

Sağlık içinde Dünya nimetlerinden ve kimseye zarar vermeden faydalanırken daha mutlu yaşanması yollarını öğrenmeli ve öğretmeliyiz.

Güvenlik içinde mutlu yarınlara dilerim sevgili okuyucular.

MAHALLÎ İDARELER ENSTITÜSÜ ÜZERİNE

Fuat EREN
İçişleri Bakanlığı
Mahallî İdareler Genel
Müdürlüğü Müşavir Muavini

GİRİŞ:

Anayasamızın 116 ncı maddesiyle, il özel idareleri, belediyeler ve köyler anayasal kuruluşlar içine alınmışlardır. Mahallî idarelerimizi meydana getiren bu kuruluşların; kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmeleri, kalkınmada paylarına düşen ölçüde başarılı olabilmeleri, lüzumlu malî kaynaklar yanında yeterli sayı ve nitelikteki elemanlara da sahip olmalarına bağlıdır.

Genel olarak personelin hizmete en uygun şekilde hazırlanması eğitim yoluyla olmaktadır. Eğitimin pek çok çeşitleri vardır. Bunlar; hizmet öncesi eğitim, hizmet içi eğitim, sahanlık eğitimi ve iş başında eğitim gibi çeşitlere ayrılmaktadır. Personelden en fazla verim alınması hizmet içi eğitim yoluyla olmaktadır.

Mahallî idarelerin, hizmet içi eğitimine paralel olarak yapısında, kuruluş ve teşkilâtlanmasında, malî kaynaklarında, yetki, sorumluluk ve görev anlayışlarında, sevk ve idare görüşlerinde gelişme sağlanamaz ise eğitim yolunda yapılan çalışma ve gayretlerin tek yönlü kalacağı tabiidir. Bu itibarla adı geçen idarelerin bahsedilen konularında sürekli inceleme ve araştırma yapılması, çözüm yolları önerilmesi, sonuçlarının değerlendirilmesi gereklidir. Bütün bu çalışmalar, gerek merkezî gerek mahallî ve gerekse ilgili kuruluşlara duyurulmalıdır.

Görülüyor ki mahallî idarelerle ilgili araştırma, geliştirme ve eğitim hizmetlerinin yürütülmesi maksadıyla bir mahallî idareler enstitüsüne kesin surette ihtiyaç vardır. Bu husus “İdarî Reform Danışma Kurulu” tarafından da tavsiyeye şayan görülmüştür.

Mahallî idareler personelinin sınıf ve tahsil konularını tetkik ettiğimizde durumun hiçte iç açıcı olmadığını görmekteyiz.

MAHALLİ İDARELER PERSONELİNİN DURUMU:

1.12.1970 itibariyle il özel idare ve belediyelerin hizmet gruplarına göre personelinin dağılımı şöyledir.

İl özel idareleri:

Genel idare hizmetleri	9980
Teknik hizmetleri	359
Sağlık hizmetleri	286
Avukatlık hizmetleri	17
Yardımcı hizmetleri	14611
Toplam	25253

Belediyeler :

Genel idare hizmetleri	28.581
Teknik hizmetleri	3.812
Sağlık hizmetleri	2.758
Avukatlık hizmetleri	182
Din hizmetleri	155
Yardımcı hizmetleri	14.837
Toplam	50.325

Bu idarelere ait personelin en son Eylül 1964 te yapılan istatistiklere göre tahsil durumu aşağıdadır.

Özel idare personeli :

Okur yazar olmıyan	2.669
Okur yazar	3.299
İlk okul mezunu	7.097
Orta okul mezunu	2.000
Lise mezunu	493
Meslek okulu mezunu	557
Yüksek tahsilli	27
Bilinmiyen	
Toplam	16.283

Belediye personeli :

Okur yazar olmıyan	5.098
Okur yazar	7.706
İlk okul mezunu	21.377
Orta okul mezunu	5.025
Lise mezunu	1.862
Meslek okulu mezunu	2.333
Yüksek tahsilli	1.685
Bilinmiyen	45

Toplam 45.131

Halen köyler ve 1972 yılında faaliyete geçen 204 belediye hariç mahallî idarelerimizde 75 binin üzerinde personel çalışmaktadır. Yeni hazırlanmakta olan köy kanunu ile köylerin ortaklaşa veya tek basma köy kâtibi ve sayman tutma mecburiyeti konduğuna göre bu miktar çok yüksek rakamlara ulaşacaktır.

1964 yılında öğrenim durumlarına göre yapılan istatistiklerin oranlarında büyük bir değişikliğin olduğu söylenemez. Bu durum modern idarenin temel ilkelerinden biri olan eğitimin mahallî idareler için ne kadar önemli olduğu gerçeğini ve uygulanması gereken eğitimin şumulünü ortaya koymaktadır.

Mevzuatta Hizmet İçi Eğitim:

İdarei Umumiye Vilayât Kanunu:

Halen yürürlükte olan idarei hususiyeyi vilayât (75-149) kısmında il özel idareleri personelinin hizmet içi eğitimi ile ilgili hükümler bulunmamaktadır.

Belediye Kanunu:

1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanununda belediye personelinin kapsayacak şekilde hizmet içi eğitiminden bahsedilmemiştir. Ancak adı geçen kanunun 15 nci maddesinin 72 nci bendinde :

“Zabıtaî belediye memuru, belediye fen memuru, yapı kalfası ve yapıcı ve muhtelif meslek ustaları gibi beldenin ve belediye idaresinin muhtaç olduğu meslekler erbabı yetiştirmek üzere kurslar, dersler, gece ve hafta tatili günleri dershaneleri.... açmak ve idame etmek” hükmüne yer vermiştir.

Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğü:

Belediye kanununun 103 ve 163 ncü maddelerine dayanılarak hazırlanan Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünde esas olarak 788 sayılı Memurin Kanunu alınmıştır. Adı geçen tüzükte hizmet içi eğitimi hususunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak 15 nci maddesinde

“Belediye zabıta âmir ve memurlar ile itfaiye âmir ve erlerinin kıyafetleri, teçhizatları, yetiştirilme tarzları Dahiliye Vekâletince yapılacak talimatname ile tayin olunur” denilmiştir.

Söz konusu yönetmelik zabıta âmir ve memurları için 1969 yılında İçişleri Bakanlığınca yapılmıştır.

Belediye Zabıta Personeli Yönetmeliği:

Belediye zabıta personeli yönetmeliği zabıta personelinin eğitimi ile ilgili bölümlere yer vermiştir. Adı geçen yönetmeliğin 86 ncı maddesinde :

“Belediye idareleri tek başına veya birkaçı bir araya gelerek zabıta memurlarının genel kültürlerini, meslek bilgilerini ve verimliliklerini artırmak, hizmete yatkınlıklarını sağlamak, geliştirmek, gelişen şartların gerekli kıldığı alanlardaki görgülerini artırmak ve daha ilerdeki kadrolara hazırlamak amacıyla eğitim ve öğretim çalışmalarında bulunurlar” denmiştir.

Diğer maddelerinde, eğitimin büyük ve diğer belediyelerde ne şekilde yürütüleceği, yurt dışı eğitim ve eğitimin değerlendirileceği yer almıştır.

Köy Kanunu:

7.4.1340 (1924) tarihli 442 sayılı köy kanununda hizmet içi eğitimle ilgili hükümler bulunmamaktadır. Köy kanununun bu yoldaki boşluğu İçişleri Bakanlığının 30.12.1949 gün ve 632-622-90/16997 sayılı genelgelerinde, muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin köy İşleri ve kanunu konusunda idare âmirlerine kurslar açılması, görevle köylere gidecek özel idare kontrolörleri, sağlık ve tarım memurları ve öğretmenler tarafından Köy Kanununun kendi görevleri ile ilgili hususlarının okutulması ve aydınlatılması gerekliliği belirtilmek suretiyle giderilmeye çalışılmıştır.

İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Çalışma Yönetmeliği:

1624 sayılı kanunun 9 ve Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 5 nci maddelerine göre düzenlenen ve 19.4.1947 tarihinde yayınlanan İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Çalışma Yönetmeliğinin 74 ncü maddesinde :

“Müfettişler, teftişler sırasında eylem ve işlemlerini teftiş ettikleri memurların eğitilmelerine ağırlık vermekle beraber, teftişe tâbi bütün birimlerin görevlilerin hizmet içi eğitimleri amacı ile düzenlenecek programların hazırlanmasına uygulanmasına da katılırlar” hükmü yer almaktadır.

Devlet Personel Dairesi Kurulması Hakkında Kanun:

Kanunun şumulünü tayin eden 4 ncü maddesinin (a) bendi, il özel idareleri ve belediyeleri kapsamına almıştır. Dolayısıyla Devlet Personel Dairesine, il özel idareleri ve belediyelerin personel sorunları ile ilgilenmek görevi verilmiştir.

Kanunun görevleri tesbit eden 5 nci maddesinin k bendi ile kanunun kapsamına giren kuruluşlarda, özellikle il özel idareleri ve belediyelerde çalışan personelin yetiştirilmeleri, ileriki kadrolara hazırlanmaları için uygun usul ve vasıtaları tesbit etmek Devlet Personel Dairesinin görevleri arasında sayılmıştır.

İmar ve İskân Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun:

İmar ve İskân Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 6 nci maddesinin d fıkrasında; Bakanlığa verilen görevlerin yerine getirilmesinde, devamlı veya muvakkat sergiler yapmak, konferanslar, seminerler ve meslekî kurslar tertip etmek yetkisi tanınmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı:

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında; şehirleşme, bölgesel gelişme, bölge plânlaması, konut ve imar plânları konusunda İmar ve İskân Bakanlığına çeşitli görevler verilmiş ve konu ile ilgili kuruluşların hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi istenilmiştir.

Ayrıca Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsüne; kamu kesiminde çalışan personelin hizmet içi eğitimi konusunda ve eğitim yapacak eğiticilerin eğitiminde ve yetiştirilmesinde görev verilmiştir.

İller Bankası Kanunu:

28.6.1945 gün ve 4759 sayılı kanunun 8 nci maddesinde; Bankanın kendisine mevdu görevleri yapabilmesi, şehir, kasaba ve köylerin kuruluş, yapı, imar, tezyin ve sağlık işlerini kolaylaştırmak amacıyla mahallî idarelerin hesabına teknik eleman yetiştirmek üzere öğrenci okutmaya ve yabancı ülkelere öğrenci veya stajyer göndermeye ve bu alanda gerekli yayınları yapmaya yetkili olduğu belirtilmiştir.

İller Bankası Tüzüğü:

Kanunun 8 nci maddesinde belirtilen hüküm yanında, bankanın gerektiğinde, Millî Eğitim Bakanlığından izin almak şartıyla, meslek kursları açabileceği de açıklanmıştır.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu:

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu; Bakanlığın kendine mevdu görevleri yerine getirmek için diğer kuruluşlar yanında mahallî idarelerle işbirliği yapacağını; personel yetiştireceğini; uzman okulları açacağını saptamıştır.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Kanunu:

Kanunun 2 nci maddesinde; amme idaresindeki görevlilerin yetiştirilmesi, tedbir alınması, teşvik edilmesi ve desteklenmesi ifade edilmiştir.

Türk Belediyecilik Derneği Tüzüğü:

Tüzüğün 2 nci maddesinde; eğitime yer verilmiş ve kurslar açmasının derneğin görevleri arasında olduğu belirtilmiştir.

KURULUŞLARCA YAPILAN EĞİTİM ÇALIŞMALARI:

Çeşitli kuruluşlar yukarıda belirtilen mevzuatla verilen yetkilerine dayanarak eğitim çalışmalarında bulunmuşlardır.

İmar ve İskân Bakanlığınca düzenlenen kurslar:

Bakanlığın kuruluş kanunu ile ikinci beş yıllık kalkınma plânından hareketle Bakanlık, belediyelerin teknik eleman ihtiyacı konusunu ele almış, Bakanlık makamına bağlı Eğitim Müdürlüğü kurmuş ve bu müdürlüğe bağlı olarak kurulan Eğitim merkezinde kurslara başlamıştır.

a — BELEDİYE FEN ELEMANLARINI YETİŞTİRME VE GELİŞTİRME KURSLARI:

Lise ve dengi okulları bitiren ve belediyede görevli elemanların tâbi tutulduğu bu kurslar 9 ay sürelidir.

<u>Yılı</u>	<u>Kursa katılan eleman sayısı</u>
1962	13
1963	20
1964	16
1965	22
1966	29
1967	30
1968	28
1969	35
1970	36
Toplam	229

1971 yılında kursa eleman çağrılmamıştır. Ancak 1972 yılında kurs hazırlıklarına başlanmıştır. Alınan karar gereğince kurs müddeti 3 aya indirilmiştir.

Bu kursa katılanlara; ölçme bilgisi, ölçme bilgisi uygulaması, çizim dersi, imar plânları ve yapı projeleri, okuma bilgisi, matematik, belediye ve imar ile ilgili mevzuat, halkla münasebetler konusu gösterilmiştir.

b — BELEDİYELERE TEKNİK PERSONEL YETİŞTİRME KURSU:

Bu kurs, belediyelerde görevli elemanlar için değil, belediyelere eleman yetiştirmek için dışardan lise mezunu veya dengi okulları bitirmiş olanlar arasından ve Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan testlerde başarı gösterenlerden alınmaktadır.

Kursa ilk defa 1969 yılında başlanılmış ve bu kurs bundan evvelki 5 (a) bendindeki bahsedilen kursla birleştirilmiştir. 1969 - 1970 yılında 80 kursiyerin katıldığı kursa (a) bendindeki 36 kursiyerinde iştirakiyle devam olunmuştur.

1970 - 1971 yılında bu kursa sadece Yapı Eğitim Enstitüsü mezunlarından 60 kursiyer alınmıştır.

Ancak dışarıdan yetiştirilen kursiyerleri belediyelere tayin ettirebilmenin güçlüğü ile karşılaşıldığı için bundan vazgeçilmiştir.

c — BELEDİYE ELEMANLARININ GELİŞTİRME SEMİNERİ:

Bu seminer Belediyecilik Derneği ile işbirliği yaparak düzenlenmiştir. 1967, 1968, 1969 ve 1971 yıllarında il merkezinde tertiplenmiştir. Seminerler 2-4 gün gibi çok kısa süreli olmuş, daha çok küçük belediyelerin fen işlerini yürütenler katılmıştır.

Seminere katılanlara imar plânları ve uygulaması, kamu tesisleri, afet ve gecekondü konularında bilgi verilmiştir.

1971 yılında; 10-14 Ekim 1971 tarihinde Tokat il merkezinde 11 il ve çevresi belediyelerinde görevli teknik elemanlar çağrılmış ve bu seminerde sadece deprem konusu işlenilmek istenmiş ise de konu yerini imar haritalarının uygulanması konusuna bırakmıştır.

İller Bankasınca Düzenlenen Kurslar:

İller Bankası kanunun ve tüzüğün verdiği yetkiye dayanarak sadece belediyeler için kurslar tertiplemiştir. Kurslara katılacak belediye elemanlarının en az ilkokulu bitirmiş olmaları, 18-50 yaşları arasında bulunmaları ve kurstaki dersleri izleyebilecek nitelikte olmaları gerekmektedir. Kısa sürede uygulayıcı elemanlar yetiştirmek amacı güdülmektedir.

a — ELEKTRİK KURSLARI:

Banka ilk defa 1961 yılında kursa başlamıştır.

<u>Yılı</u>	<u>Kursa katılan eleman sayısı</u>
1961	76
1962	78
1963	76
1964	85
1965	74
1966	60
1967	58
1968	74
1969	67
Toplam	648

Elektrik kurslarında dersler teorik ve uygulamalı olarak yapılmakta ve elektro teknik, tesisat, ilgili tüzük ve yönetmelikler, matematik ve teknik resim dersleri görülmektedir. Kurslar yılda üç defa açılmakta ve her bir kurs 3,5 ay sürmektedir.

b — DİZEL MOTOR KURSLARI:

Dizel Motor kursları ilk defa 1962 yılında başlatılmıştır.

<u>Yılı</u>	<u>Kursa katılan eleman sayısı</u>
1962	76
1963	65
1964	63
1965	34
1966	31
1967	28
1968	28
1969	29
Toplam	354

Elektrik kursları gibi bu kurslarda yılda üç defa ve 3,5 ay süre ile açılmaktadır. Kursa katılanlara; motor bilgisi, teknoloji, matematik Teknik resim ve elektrojen grupları konuları üzerinde teorik ve uygulamalı dersler ve bilgiler verilmektedir.

c — İÇME SUYU İŞLETME KURSLARI :

İçme suyu kursları ilk defa 1964 yılında başlatılmıştır.

<u>Yılı</u>	<u>Kursa katılan eleman sayısı</u>
1964	54
1965	37
1966	39
1967	42
1968	34
1969	54
Toplam	260

Bu kurslara katılanlara; içme suyu (evsaf, klorlama, dezenfeksiyon) yapı ve malzeme, teknik resim konularında bilgi verilmektedir.

İçme suyu kursları yılda üç defa açılmakta ve her bir kurs dönemi üç ay devam etmektedir.

b — MUHASEBE KURSLARI:

Muhasebe kurslarına ilk defa 1967 yılında başlanmıştır.

<u>Yılı</u>	<u>Kursa katılan eleman sayısı</u>
1967	112
1968	101
1969	102
Toplam	315

Kursa katılanlara; belediye tüzel kişiliği, görevleri, yetkileri, organları, idare vesayet, muhasebe, muhasebe defterleri, mizan, muhasebilerin görevleri, eşhas borçları, Sayıştay denetimi, kesin hesap, idare hesabı, işletmeler, katma bütçeler, personel rejimi, özlük haklar, belediye gelirleri, bütçe, iş hukuku ve sosyal sigortalar, gecekondan kanunu, mezbaha ve mezarlıklar, imar kanunu belediye plân ve programları, artırma, eksiltme ve ihale işleri, kira mevzuatı, tahsilat işleri, belediye veznedarlıkları ve kefalet, harcamalar ve harcırah işleri, kamulaştırma, halkla münasebetler, iller bankası ve belediyeler ikraz işleri gibi konularda ders ve bilgi verilmektedir. Kurslar yılda dört defa açılmakta ve her bir kurs 45 gün sürmektedir.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca açılan seminer ve kurslar:

a — BELEDİYE BAŞKANLARI SEMİNERİ

Bakanlıkça Türkiye 6 bölgeye ayrılmış ve bu bölge merkezlerinde seminerler tertiplenmiş ve bu seminerlere belediye başkanları (özellikle turizm potansiyelinin ağır olduğu) çağırılmıştır.

1968 yılında 6 bölgeden 5 bölge merkezinde seminer açılmış, altıncı bölge olan Güney Anadolu'da seminer düzenlenememiştir.

Seminerin Yeri	Tarihi	Seminere Katılanlar
Ankara	5 __ 8/9/1968	15
İstanbul	12 — 15/9/1968	65
Rize	19 — 22/9/1968	44
İzmir	3 _ 6/10/1968	75
Antalya	17 _ 20/10/1968	22
Toplam		221

Seminere katılan belediye başkanlarına; yurt içi ve yurt dışı tanıtma ve enformasyon işleri, turizm gelişmesinde belediyelerin görevleri, folklorik ve kültürel zenginliklerin turizm yönünden değerlendirilmesi, konularında açıklamalar yapılmıştır

b — BELEDİYE ZABITA MEMURLARI KURSLARI

Bakanlıkça 1967 ve 1968 yıllarında belediye zabıta memurlarının turizm yönünden eğitimini amaç alan kurslar düzenlenmiştir. 1967 yılında 10 gün ve 1968 yılında ise 10 - 23 gün süreli kurslar il belediye merkezlerinde yapılmıştır.

Kurs yeri	Yılı	Kursa katılanlar
Ankara	1967	27
İstanbul	1967	33
İzmir	1967	29
Edirne	1967	9
Balıkesir	1967	24
Antalya	1967	18
Adana	1967	80
Trabzon	1968	19
Konya	1968	51
Adana	1968	62
Toplam		352

Turizm potansiyeli ağır olan belediye merkezlerinde düzenlenen bu kurslarda zabıta memurlarına; turizm bilgileri, ilimizi tanıyalım, ilimizde bulunan turistik tesisler ve değerler, ilimizde bulunan mesire yerleri, temizlik ve sağlık bilgil eri, lokanta denetimi ve uygulama, turizmden faydalanmak isteyen bir şehirde aranan diğer şartlar, denet

leme bilgisi ve uygulama, alış veriş, turistik hatıra eşyası, iş yerlerinin tâbi oldukları belediye kanun ve nizamlarla ilgili temel bilgi, insan ilişkileri eski eser kaçakçılığının önlenmesi konularında bilgiler verilmiştir.

Türkiye ve Orta Doğu Amme Enstitüsü Kursları:

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, ülkemizde belediye muhasip ve başkâtiplerinin eğitim konusunu ilk defa ele alan bir kuruluştur.

Enstitü belediye muhasip ve başkâtipleri için 1962 - 1963 yıllarında Gaziantep, Diyarbakır, Sivas, Edirne, Bursa ve Aydın olmak üzere altı ilde seminer düzenlemiştir.

Bu seminerler belediye muhasipleri için üç hafta ve belediye başkâtipleri için bir hafta olarak tekrarlanmış ve yürütölmüştür. Bu seminerlere 26 il'e bağlı 364 belediyeden 487 muhasip ve başkâtip katılmıştır. Seminerlere genellikle doğu illerinden başlanılmış ve nüfusu 10.000 den az belediyelerin muhasip ve başkâtipleri çağırılmıştır. Seminerlerde verilen ders notları bilâhare "Belediyeler El Kitabı" adı ile bir kitapta toplanmıştır.

Enstitü tarafından düzenlenen 9 ay süreli genel öğretim ve yetiştirme kurslarına 1965 yılında 7 belediye mensubu katılmıştır.

Belediyecilik Derneğince Düzenlenen Kurslar:

a — BELEDİYE BAŞKANLARI KURSLARI:

Bu kurslar nüfusu 3000 i geçmiyen ve genellikle yeni kurulmuş belediyelerin başkanları için açılmıştır. İlk defa 1967 yılında başlatılmış ve 1969 yılının sonuna kadar 288 belediye başkanı katılmıştır.

<u>Tarihleri</u>	<u>Kursa katılanlar</u>
2 — 11 Ekim 1967	27
6 — 15 Kasım 1967	29
9 — 25 Ekim 1968	41
4 — 15 Kasım 1968	37
6 — 21 Ocak 1969	41
17 — 31 Mart 1969	45
15 — 27 Ekim 1969	29
17 — 30 Aralık 1969	39
Toplam	288

Kurslar 12 — 15 gün süreli olmakta ve Ankara’da yapılmaktadır.

Kurslarda belediye başkanlarının başkanlık görevleri dolayısıyla bilmeleri gerekli ve elzem konular ders konusu yapılmaktadır.

b — BELEDİYE BAŞKANLARININ BÖLGE TOPLANTILARI

Belediye başkanlarının tanışmaları, yeni şehir ve hizmetleri yerinde görmeleri; Belediye Kanunu ve belediye gelirleri kanunları ve tasarıları hakkında bilgi sahibi olmaları ve kendi fikirlerinin alınması, İller Bankası görev, çalışma ve belediyeler karşılıklı fikir teatisi gibi amaçlar güdülmüştür.

Bölge toplantıları yedi yerde ve ülkenin tamamını kapsayacak şekilde tertiplenmiştir.

Toplantı Yeri	Tarihi	Toplantıya Katılanlar
Konya	Ekim 1967	86
Samsun	Kasım 1967	141
Aydın	Ocak	116
Gaziantep	Şubat 1968	98
İstanbul	Mart 1968	151
Erzincan	Eylül 1968	103
Nevşehir	Ekim 1968	116
Toplam		811

c — BELEDİYE BAŞKANLARI SEVK VE İDARE KURSU :

Dernek tarafından ilk defa Ankara’da 27 - 30 Ocak 1970 tarihlerinde sevk ve idare kursu açılmıştır. Kursa nüfusu 10.000 - 20.000 arasında olan belediyelerin başkanlarından 17 kişi katılmıştır.

Sevk ve idare kursunda; insan ilişkileri, halkla ilişkiler, yüksek sevk ve idare ilkeleri, yeniden düzenleme sorunları, haberleşme, verimli çalışmayı yetiştirme konuları ele alınmıştır.

d — İL BELEDİYELERİ PERSONEL MÜDÜRLERİ SEVK VE İDARE KURSU :

Bu sevk ve idare kursuna il belediyelerinin personel işlerini yürüten (Başkâtip, Zat İşleri Müdürü, Yazı İşleri Müdürü) görevliler çağırılmıştır.

67 il belediyesinin personel işlerini yürüten görevliler için 5-14 Mayıs 1969 tarihlerinde ve Ankara'da sevk ve idare kursu açılmıştır. Ancak bu kursa 35 kişi katılmıştır.

e — KÜÇÜK BELEDİYELERİN BAŞKANLARINI YETİŞTİRME KURSU :

Belediyecilik Derneği ile İzmir Belediyesinin işbirliği ile hazırlanan bu kurs İzmirde 21-24 Mayıs 1969 tarihleri arasında düzenlenmiştir.

Kursa Afyon, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Muğla, Manisa, Isparta, ve Uşak illerine bağlı ve nüfusu 3000 den az olan belediyelerin başkanları çağırılmıştır. Ancak 125 belediye başkanı çağırılmış isede sadece 58 belediye başkanı katılmıştır.

Kursiyerlere, İzmir Belediye Başkanlığının daire müdürleri konuşmacı olarak bilgi vermişlerdir. Konuşmacılar; yangın söndürme, temizlik, zabıta işleri, su ve elektrik konularında konuşma yapmışlar ve daha çok soruların tartışılmasına imkân ve zaman vermişlerdir.

f — BELEDİYE KÂTİPLERİ KURSU:

Dernek tarafından, küçük ve yeni kurulmuş belediyelerin kâtipleri için Ankara'da 3 kurs düzenlenmiştir.

Tarihleri   Kursa katılanlar

2 — 20 Nisan 1968   38

2 — 19 Nisan 1969   34

6 — 23 Ocak 1970   27

Toplam   **99**

Söz konusu kurslarda, belediye başkanları kurslarında verilen ders konularından başka, personel konularına, resmi yazışmalara, zabıtların tutulmasına, evrak ve dosya işlerine, daktilo hizmetlerine, form ve iş basitleştirmesine yer verilmiştir.

Ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir belediyeleri kendi bünyelerinde zabıta kursları, yangın söndürme ve muhasebe kursları düzenlemişlerdir.

MAHALLÎ İDARELER ENSTİTÜSÜNÜN GEREKLİLİĞİ:

Mahallî idarelerin ana kanunlarında personelin eğitimiyle ilgili hükümlere rastlamak mümkün değildir. Buralarda çalışan personelin hizmet öncesi eğitim görevleri pek az. Tümünün hizmet öncesi eğitim görmüş olduklarını kabul etsek bile, personelin hizmete yatkinliğini sağlamak, değişen ve gelişen koşullar altında hizmetin verimini arttırmak bakımından günümüzde hizmet içi eğitimin önemi gittikçe artmaktadır. Zaman zaman çeşitli kuruluşlar mahallî idareler personeli için kurslar, seminerler ve konferanslar tertiplemek suretiyle bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadırlar. Ancak yukarıda izah edildiği gibi bu kabil çalışmalara dağınıklık ve sistemsizlik hakim bulunmaktadır.

Mahallî idareleri personel yönünden ilgilendiren kanunlarda eğitim konusuna yer verilmemiştir. İl özel idareleri ve belediyeler personel yönünden 657 sayılı kanunu tadil eden ve ona bazı maddeler ekleyen 1327 sayılı kanunla kendi özel kanunları çıkıncaya kadar Ek geçici 6 maddesiyle anılan kanunun 33, 34, 35, 36 ve 43 ncü maddelerine tâbi tutulmuş, bu hükümler dışında da personel hakkında statü bakımından eski hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir. Anılan maddeler kadro, sınıflama ve göstergelerle ilgilidir. 657 sayılı kanunun getirdiği eğitimle ilgili hükümler bu idareler hakkında uygulanamayacaktır.

İl özel idareleri personelinin tâbi olduğu 788 sayılı kanunla, belediye personelinin tâbi olduğu belediye memur ve müstahdemleri tüzüğünde eğitim konusuna yer verilmemiştir. Personel kesiminde büyük bir yer işgal eden mahallî idarelerin personelinin böyle bir imkândan yoksun olması ahenkli olarak yürütülmesi gereken hizmet bakımından büyük sakıncalar doğuracaktır.

Son zamanlarda mahallî idareler kuruluşlarından sadece belediyelerin bir kısım personeli için çeşitli bakanlık ve kuruluşlarca eğitim çalışmaları yapılmakta ise de bu çalışmaların ihtiyacı karşıladığını söylemek mümkün değildir. 1961 yılından bu yana bütün kuruluşların tertiplediği kurs, seminer ve konferanslara 3553 kişi katılmıştır. Bütün mahallî idare personeli içinde bu rakamın payı pek küçüktür.

İl özel idareleri, belediyeler ve köyleri personel yönünden güçlü kılmak amacıyla bu idareler arasında kuruluş ve personel yönünden bir ayırım yapmaksızın personelin tamamının hizmet içi eğitime tâbi tutulması gereklidir.

Böylece hizmet içi eğitimle mahallî idare personeline hizmet fikri kazandırılmış, İdarî ve teknik metodlar öğretilmiş olacaktır.

Mahallî idarelerimizin problemi sadece personelinin eğitimi değildir. Bu idarelerin kuruluş ve teşkilâtlanmalarında, malî kaynaklarında, yetki, görev ve sorumluluk alanlarında gerekli araştırma ve incelemelerin yapılması şarttır. Bu idarelerin değişen ve gelişen koşullar altında kendilerini yenilemeleri fonksiyonlarının ifası bakımından lüzumludur.

Mahallî idarelerle ilgili araştırma, geliştirme, eğitim ve yayın hizmetlerin merkezi seviyede bir örgüt tarafından yürütülmesi gerek Plânlama ve gerekse Yüksek Danışma Kurulunca tavsiye edilmiştir.

SONUÇ:

1965 yılından bu yana Toplum Kalkınması ve Mahallî İdareler Enstitüsü kurulması yolundaki plân direktifleri giderek Mahallî İdareler Enstitüsü şekline dönüşmüştür.

İç - Düzen Proje çalışmaları bu ihtiyacı kesin olarak tesbit etmiştir. İdarenin yeniden düzenlenmesi ilkeleri arasında enstitünün kurulmasına yer verilmiştir.

Mahallî idareler konusunda büyük ve yoğun bir kanun çalışması içine girmiş olan Bakanlığımız Mahallî İdareler Enstitüsü Kanunu adıyla bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Temennimiz Mahallî İdarelerin pek çok ihtiyaçlarını karşılayacak olan bu tasarının kanunlaşmasıdır.

MODERN TURİZM

M. Nedim KALIPCIOĞLU
İçişleri Bakanlığı
Hukuk Müşaviri

Modern turizm çağını, hristiyanların tarihi İsa'dan evvel ve İsa'dan sonra olmak üzere ikiye ayırdıkları gibi, 1936 dan evvel ve sonra olmak üzere de ikiye ayırmak lâzımdır. 1936 da ne oldu?

Batı Avrupada muazzam bir sosyal hak iddia etme hareketi başladı. 1936 da yapılan grevler arasında elde edilen haklardan biri, yıllık paralı izin hakkı idi. Burada, yıllık paralı izin hakkının, modern turizm üzerindeki tesirini izah etmekte fayda vardır.

I — 1936 dan evvel:

1855 den itibaren Cook'un teşebbüsüyle, grup seyahatlerinin doğuşu ve eskisinden daha ucuz bir fiata maledilmesi. Bu hakikatte Avrupanın mütevazi ve mahdut bir kısmının ve dünyanın en müstesna köşesinin değerlendirilmesidir.

Avrupada İsviçre, İtalya, Côte d'Azur ve Alp'lerdir, diğer kısımlar çok uzak olarak vasıflandırılmaktadır. Turizmden istifade mıntıkası tabiatın fevkalade güzelliklerine binaen hudutlandırılmıştır. Akdeniz sahilleri ve Alp'ler gibi, tarihi ve turistik güzellikleriyle tanınan şehirler Paris, Roma, Floransa, Atina gibi.

Fakat hakikatte, enternasyonal turizm faaliyetleri ilerdeki hareketlere ve bugünlere nazaran çok tahdit edilmiştir. Müşteri de mahdut sosyal sınıflara mensup idi. Şüphesiz, Cook'un teşebbüsünden itibaren boş zamanı olan ve yapacak bir şeyi olmadığı için sıkılan ve sıkıntıyı seyahat etmekle dağıtmaya çalışan çok zengin bir müşteri gurubu meydana çıkmıştır.

Bu müşteri sınıfı senenin çok az bir kısmında çalışan, gayet çok boş zamanı olan, zengin, seyahat etmek ve zamanın yazarlarının kendisine tanıttığı yerleri keşfetmek arzusu duymak için kâfi bir kültür seviyesine erişmiş olan bir sınıftır.

Şu halde üç şeyi haiz insanlar karşısında bulunuyoruz ki, bunu müşterinin analizinde de bulacağız : Zaman, para, kültür ve eğitim seviyesi, Netice olarak, bu devirde turizm sosyal bakımdan mahduttur ve zamanla tahdit edilmiştir. Böylece kışın Cote d'Azur ve İtalya, yazın İsviçre ziyaret edilen yerlerdendir Yaşama tarzı alışkanlıklarının ne kadar değişmiş olduğunu göreceksiniz. O zaman kışın Cote d'Azur'e gitmek bir modaydı, bu gün de hala turistik değeri olan bir mevsimdir. O zaman gidilmeyen yaz mevsimi ise bu gün daha mühim bir turizm mevsimi olmuştur. Bunun aksine, yaz mevsimi İsviçreye gidilen yegâne mevsimdi, bugün ise yegâne turizm mevsimi olmaktan çıkmıştır. Senenin her mevsiminde İsviçreye gidilir. Bilhassa kışın ski yapmak için.

1936 yılından evvel müşterinin mahdut bir sosyal sınıfa mahzur kalmasının diğer bir neticesi de, muhakkak ki, bu devirdeki turistik teçhizat mevhumudur. Bu zamanda Ostende da, Cote d'Azur de, milyarder teçhizatı diyebileceğimiz yeni bir teçhizatın doğduğu görülmektedir. Bunlar büyük palaslar, geniş salonlu oteller devridir, çünkü müşterinin lüks oluşu, hepsine turist hayatında ihtiyaç duyacağı bütün arzularına cevap verecek imkânda geniş yerler ayrılmasını mümkün kılmıştır. Büyük oyun salonlarını, geniş eğlence salonlarını haiz büyük gazarinolar bu devirde kurulmuştur. Ritz, Carlton gibi meşhur otellerin açılması, eğlence hayatına hitap eden gece kulüplerinin faaliyete geçmesi bu devirdedir. Bu devir turizmin en büyük lüks devridir. Memleketimizde bu çok karakteristik bir vaziyet arzeder. Memleketimizin yahut İngiltere ve İskandinavya memleketlerinin zenginlerinin temayülleri güneşin olduğu yere gitmek aylarca Cote d'Azur de, İtalya ve İsviçrede oturmak olduğundan onlar kadar zengin olan hintli prensler de aynı yolu tutmuştur. Ostende da birçok büyük apartmanlar her sene birçok aylar müddetince Rus prensleri tarafından kiralanmıştır. Bu 1914 de kadar olan turizm inkişafıdır. Şu halde birinci cihan savaşıma kadar ekonomik değeri yüksek bir turizm hareketi karşısında bulunulmuştur. Çünkü malî bakımdan, zengin bir sınıfla tahdit edilmiş turizm, ekonomik kesafeti yüksek olan bir turizmdir. Kesafet dedim, ekonomik kalite demedim. Çünkü müşteri sayısının çok mahdut olması dolayısıyla, tatillerini geçirmek için şahsen, prensler, milyarderler kadar para harcayabilen ve sayısı daha fazla olan turistik hareketi yaratan ve çok geniş malî ve ekonomik manası olan müşteriye sahip bugünkü turizmin ekonomik değeri ile mukayese edildiği zaman büyük bir mana ifade etmez.

Vaziyet bu şekilde 1914 de kadar devam etmiş ve birinci dünya harbiyle beraber turistik hareketler tamamen kesilmiştir. Turizmden ancak 1918 de, birinci cihan harbi nihayet bulduktan sonra bahsedilebilir.

1918 turizm mefhumunda bir karışıklık devridir. Neden?

Çünkü sulh ekonomik sahada olduğu kadar memleketler ve halk sınıfları arasında bir karışıklık yaratmıştır. 1918 senesi ve onu takip eden seneler, batı Avrupada geniş işçi kütlelerinin teşkilatlanması hareketlerinin inkişafı ve halk kütleleri arasında hayat seviyesi ve tarzının inkişaf etmeğe başladığı zamandır. Harp ve harbin meydana çıkardığı ihtiyaçlar, işçi kütlelerinin ekonomik sahada büyük bir kıymet ifade ettiğini ortaya çıkarmıştır. Bu, işçilere şahsiyetlerini kazandırmış, ne değerde oldukları ve neyi temsil ettiklerini öğretmiş ve böylece beşerî itibarlarını tanıtmak için kuvvet vermiştir.

1918 - 20 yılları arasında modern turizmin yeni devri başlamıştır. Bu müşteri adedinin mühim bir şekilde artması, seyahat acentelerinin çoğalması, gurup seyahatlerinin inkişafı, hemen hemen bütün memleketlerde demir yolu sahasında teşebbüslere geçiş faaliyetlerinin başlamasıdır. Bu deniz kenarlarına, dağlara gezmek için giden ve oradan oldukça yorgun fakat harici alemle temas etmekten mütevellit uyanık vaziyette dönen küçük zengin ailelerinin bindiği zevk trenleri devridir. Yeni ve çok mühim bir devrin aşılması için 1918 den 1936 ya kadar beklemek lâzımdır.

II — 1936 - Kütle turizminin doğuşu:

1918 ile 1936 arasındaki zaman çok kısadır. 18 sene. Fakat bu 18 sene de batı Avrupa ekonomik, teknik ve endüstriyel sahada çok verimli bir ilerleme kaydetmiştir. Bu ilerleme, ulaştırmanın inkıfaşı, yol şebekelerinin gelişmesi, otomobil ve uçağın inkişafı, ticarî temasların sıklaşması gibi tarihin kaydettiği en faal devirlerden biridir. Kolonilerde hakimiyet bundan çok evvel başlamıştı. Fakat bilhassa 1918 den beri batı Avrupa memleketleri Amerika, Asya ve Afrikadaki kolonileri değerlendirmek ve verimli şekilde istifade etmek imkânlarını aramaya başlamışlardır. Şu halde bu devir insan faaliyetlerinin arttığı, her sahada büyük bir inkişafın hüküm sürdüğü bir faaliyet ve zenginlik devridir. Yeni bir ilerleme devrinin başlaması için 1936 yılına gelmek lâzımdır. Zenginliğin artması, hayat seviyesinin yükselmesi iş haya-

tının gün geçtikçe daha sağlam bir şekilde organize edilmesi insan şahsiyetini ve hislerini fethetmiş ve mutlak bir siyasi hürriyete sahip olan halk siyasî hayata katılmış ve şahsına ehemmiyet verildiğini, hürriyete sahip olduğunu gösteren diğer deliller istemeye başlamıştır. Böylece 1936 da büyük bir hak iddia etme hareketi başlamış ve bunlar ekonomik, politik sahada bir çok değişiklikler yapılmasını icap ettirmiştir. Meselâ, müesseselerin idaresine çalışanların iştiraki, ücretlerin artması, çalışma saatlerinin düzeltilmesi - çalışma saatleri ve fazla boş zaman - yıllık ödemeli izin hakkı gibi birçok şeyler. Bu yepyeni bir mevhumdu. Fakat idarecilerin işi, istikbalı hesaplamak, mümkün olan yolları düşünmektir.

Şu halde 1936/1937 yıllarında paralı tatil mevhumu Fransada, Belçikada, İsviçrede, İngilterede, Almanya'da yayılmıştır. Burada şunu izah etmek lâzım : 1918 - 1936 yılları arasında sosyal bakımdan hareketsiz kalmamıştır. İşçiler, memurlar, gerek hükümetten gerekse çalıştıkları idare ve müesseselerden yıllık tatil hakkını almışlardır.

Bu gelişmenin turizm sahasındaki rolü ne olmuştur? Sadece fevkalâdedir diyebiliriz : Turizm hiçbir zaman böyle olmayacak, beynelmilel turizm şartları asla böyle kalmayacak, her şey gayet çabuk ve gayet ehemmiyetli bir şekilde değişecektir. İlk çağlardan endüstriyel zamanlara kadar, sayabileceğimiz binlerce hacı, satıcı, sportmen gördük. 19. asır az da olsa zenginler için turizmin inkişafı devridir, bu daha kalabalık sosyal sınıflar arasında diğer meşkalelerle beraber turizmin gelişmeye başladığı devirdir. Fakat 1936 dan itibaren tamamen halka hitap edilmiştir. Seyahat, turizm, yer değiştirme başlangıçta insan için başlıca ve esas ihtiyaç değildir. Bir çok sebeplerle modern insanın hayatında bir ihtiyaç olur. Batı memleketleri halkının ekseriyeti sosyal turizmin icap ettirdiği malûmat ve merak derecesine ulaşmış ve turizm yapmak için lâzım olan malî imkânları temin etmiştir.

Turistik müşteri:

Turistik müşteri olması için İktisadî durumun oldukça kuvvetli olması, her şahsın hayat seviyesinin oldukça yüksek olması ve her şahsın boş zamanı olması gerekir. Müşteri meselesini yakından incelemek istersek, bazı kelimeler ve bazı tabirler üzerinde anlaşılmamız lâzımdır. Bu gün turizm dediğimiz zaman hakikatte başka şeyden, tarihî bakımdan ele alınanlardan, ilk çağlardan beri turizm farz edilen daha değişik daha karışık şeylerden bahsediyoruz. Neden bahsedildiğini anlamak

için kelimenin manasını tam olarak anlamak lâzımdır. “Turizmin” ne olduğunu tarif etmek lâzımdır. Turizmin tarifi muhtelif vasıtalarla muhtelif teşekküller tarafından yapılmıştır. 1918 de SDN istatistikler için turisti şu şekilde tarif etmiştir : “24 saatten fazla bir müddeti evinden başka bir yerde, evinin haricinde geçiren herkes”. Fakat insan faaliyetinin bir branşı olan turizmin çok hususi bir şekilde inkişafı karşısında turizm kelimesinin manasını daha iyi bir şekilde analiz etmek mecburiyeti hasıl olmuştur. Şunu söylemek lâzımdır ki profesyoneller SDN nin tarifi ile lûgat tarifi arasında kalmışlardır. Lûgatta turist şöyle tarif ediliyor : Turist=Sadece merak veya vakit geçirmek saikiyle bir memleketi dolaşan seyyah=Görüyorsunuz ki tarife bağlı kalırsak turizm hakkında söylediklerimizin hepsinden uzaklaşmak lâzım gelir.

Ne ipek satıcılarının, ne Fenikeli gemicilerin, ne hacıların ne kaplıca yerlerinin durumu böyle değildir. Kelimenin manâsını ilmi bakımdan tetkik ettikten sonra, müşahade etmiş oluyoruz ki, eğer turizm kelimesi tam manası ile lûgatte izah edildiği gibi ele alınsaydı ve bu 1855 e kadar hasıl olan vaziyete tamamen uysaydı, ikinci devirden yani 1936 dan sonraki zamandan çok uzakta kalırdık. 1936 yılında bir çok memleketlerde işçi teşekkülleri, patron teşekkülleri ve hükümetler paralı izin hakkını kabul etmişlerse bu sadece işçilerin güneş ve denizden istifadelerini temin etmek için değil, bu sosyal reformun lüzumlu olduğu kabul içindir. Bu müşahadelere göre san’atkârlık devrinden endüstri devrine geçiş hayat şartlarını o derece değiştirmiştir, ki sadece endüstrilerin hasılat kabiliyeti artmak ve karışmakla kalmamış işçilerin fiziki hayat şartları da tamamen değişmiştir. Küçük dükkânında, atölyesinde yahut kendi yerinde çalışmak ile büyük fabrikanın arasında fiziki yıpranma bakımından muazzam bir fark vardı, büyük fabrikalarda ve müesseselerde tatbik edilen çalışma şartları insanı yıpratıyor ve keşfetme neşesi bırakmıyordu. İnsan için fevkalade tehlikeli ve muazzam olan bu yıpranma sebebi karşısında hükümetler ve patronlar mühim değişiklikleri kabul etmek zorunda kalmışlardır. Günde 8 saat çalışma tahdidi 1918 de, naralı tatil hakkı, bundan tam 18 sene sonra 1936 da kabul edildi. Şu halde 1936 dan evvelki müşteri için kabul edilen lûgattaki turizm tarifi, ortaya çıkan yeni müşteri kitlesine uygun olmazdı, zira bunların sadece merak ve vakit geçirmek saiki ile yabancı memleketleri dolaşacakları söylenemezdi. Hakikatte çalışan insan sosyal ihtiyaçlarını tatmin etmek için şu veya bu şekilde turizmi tatbik etmeye başlamıştır. Bu sebeple “turizm” kelimesinin yeni bir tarifini beynelmilel Turizm Akademisinde ara-

dik. Bu tarif AFIAY ve UIOT gibi beynelmilel ve millî bütün teşekküller tarafından tanınmıştır ve şöyledir: Turizm, eğlence seyahatleri ve bu seyahatleri yapabilmek için tatbik edilen insan faaliyetleri, turizm ihtiyaçlarını tatmin için kurulan endüstri.

Bu tarifi şimdi daha açık bir şekilde izah edelim.

Önce turizmin bir seyahat mi, vak'a mı, hadiselerin toplamı mı, ve münasebetlerin beraberliği mi, şahısların yer değiştirmesi mi, bir memleketi ziyaret mi, eğlenceye matuf seyahat prensiplerinin bütünü, seyahat veya yer değiştirme zevki mi, olup olmadığını bilmek lâzım.

Bütün bu söylediklerimin hepsi turizm olabilir. Fakat turizmi vasıflandıran bütün bu mefhumlar bizi meşgul eden kelimeyi izah etmiyor.

“Turizm” kelimesi bir tabir bir sözdür, sadece seyahat, yahut hadiselerin bir bütünü değıldir. Muhtevası tarif edilecek bir kelimedir.

Turizm tabirine hakim olan esas fikirlerin neler olduğunu tayin etmek ve bu esas fikirleri izah etmek için en kat'î, en umumî ve en geniş manadaki kelimeleri seçmek lâzımdır. Turizm bazı şeyleri içine alır, önce seyahat hadisesi.

Seyahat ve yer değiştirme olmazsa turizm olamaz. İkinci unsur, gerek turizmde gözetilen gayeyi alâkadar eden gerekse bu gayeye erişme vasıtasında şahsa veya turiste kelimenin tam manası ile tanınan hürriyetidir.

Nihayet turizm, şahsî bir tatminin araştırılmasıdır. Bu üç husus esas elemanlardır. İşleri dolayısı ile seyahat eden iş adamları, zevk için seyahat etmemektedir. Zevk kelimesini izah eden muhtelif fikirler, uzaklaşma zevki, sıhhî ihtiyaç, keşfetme arzusu, kültürel ve terbiyevî gaye. Bütün bunlar fransızcada “agrement” kelimesinin içine girer.

Şu halde tarifimizin birinci kısmı tesbit edilmiş oluyor : eğlence seyahatleri için kullanılan tabir, eğlence sadece “zevk” değil, aynı zamanda “şahsî bir ihtiyacın tatminidir”. Bu tarif içine ikâmet mefhumunu koymadık. İkâmet muayyen bir yerde bir zaman kalmak manasına gelir.

Turizmin tarifinde daima mevcut olan bu kelimeyi ekarte ettik. Çünkü, ikâmet kelimesinin yerine seçtiğimiz seyahat tabirinin bütün lûgatlardaki manası yer değiştirme ve ikâmettir : bir günden az süren

bir seyahat yapılamaz. Bu gayeye göre, ya bir gezinti ya bir yer değiştirmedir. Bir gün süresini geçtiği takdirde seyahat olur, yani en az bir gün evinin haricinde ikâmet etmek lâzımdır.

Hürriyet mefhumu daha evvel söylediğimiz unsurlar arasında bulunmaktadır. Zımn  olarak eğlence mefhumu da bulunur. Fakat bir turizm l gatında kelimelere modern faaliyetlerde kullanıldıkları manaları vermek lâzımdır.

Bir kere daha kısa tabirlerle, ekonomik mefhumlara da temas etmek lâzımdır. - çünkü bir tarif ne bir makale, ne bir teşhirdir - Kavramaya gayret ettiğimiz sahayı izah etmek kapasitesinde olan seçilmiş kelimelerdir, netice olarak şunu diyebiliriz : “bu tip seyahatleri tatbik edebilmek için yapılan insan faaliyetlerinin bütünü, turizm ihtiyaçlarını tatminle ilgili endüstri”.

İlerlemiş olan İlm  mefhumunu ele almadık, çünkü şurası muhakkaktır ki, turizm İlm  etüdlerle mevzu teşkil etmektedir, havacılık veya balonculuktan daha üstün bir ilim değildir. Bununla beraber, turizm seyahatten ayrılır. Seyahat hadisesinde bir taraftan gayenin serbest seçimi, diğer taraftan eğlence arzusunu tatmin endişesi vardır.

Turist kelimesinin tarifine gelince bunu daha kısa yapacağım. Çünkü bu doğrudan doğruya turizm kelimesinden çıkar.

Turizm l gatından aldığımız tarife, turist kelimesinin tarifi şu şekilde yapılmaktadır : “vakit geçirmek için seyahat eden ve evinden yirmi dört saattan fazla bir zaman için uzaklaşan herkese turist denir, yirmi dört saatten az süren yer değiştirmeler gezintidir.” Burada, ekonomik ve istatistik mefhuma daha yakından temas etmiş oluyoruz. Ve kat’i olarak bir defa daha şöyle diyebiliriz : enternasyonal istatistik mevzuunda SDN İktisadî komitesinin tarifine dayanılır : “daimî oturduğu evinin haricinde yirmi dört saatten fazla bir seneden az oturan herkes”. Hakikaten bir insan kendi memleketinden başka bir yere gider ve orada bir seneden fazla kalırsa turist olmaktan çıkar, ya talebedir, ya muhacirdir yahut o memlekette ikâmet edendir. İstatistik mevzuunda iki mefhum, zamandaki en az ve en fazla huduttur.

III — Modern turizmin inkişaflı : 1936 dan sonra turizm kuruluşunda muazzam karışıklıklar olmamıştır. Eğer bir karışıklık varsa, bu da turizme verilen ehemmiyet karışısında çok fazla yeni müşterinin zuhuru yüzündendir.

Bu bizi diğer önemli bir suale sevketmektedir : “Turistik müşterinin mevcudiyeti için ne gibi şartlar lâzımdır?” Turistik müşterinin doğduğunu görmemiz için ne gibi şeyler yapmamız lâzımdır? Köylerin çok az veya hiç turist çıkartmadığını buna mukabil, büyük sanayi merkezlerinde turizmin doğduğunu söyleyebiliriz. Bunun üzerinde ısrarla durmak yerinde olur, çünkü bu bütün hareketlerimizin esasıdır. Köylerin yaşadığı geniş araziler üzerinde bir toplanma hatta endüstriyel bir toplanma mevcut değildir. Bu sebeple boğucu muhitten uzaklaşmak, yeni yerler keşfetmek, tabiatla temas etmek lüzumunu hissetmezler. Bu terbiye, eğitim, entelektüel merak neticesi olur. Büyük şehirlerde insanlar maddi ve ekonomik sebeplerle istemeseler dahi topluluk halinde yaşamak mecburiyetindedirler. Bir an, temiz hava teneffüs etmek ve içinde bulundukları hayat şartlarından uzaklaşmak ihtiyacını hissederler. Böylece turizm için potansiyel bir müşteri meydana getirirler. Bir dakika için diğer insan topluluklarını ele alalım. Çinde, Hindistanda, Hindicinde, batı Avrupa memleketlerinden Fransa, Almanya, Belçika, İngiltere ve İskandinav memleketlerindeki endüstriyel şehirlerden daha kalabalık şehirler vardır. Meselâ Bombay veya Yeni Delhide muazzam bir kalabalık mevcuttur. Buralarda bir turizm potansiyeli mevcut mudur? Hayır. Bu biraz evvel söylediğimiz aksi gibi görünür. Bu şehirlerde kalabalık tesadüfen, dinî sebeplerle yahut alışkanlık neticesidir, hepsinde büyük bir sefalet vardır.

Bu sefalet oralarda endüstriyel hayat olmaması neticesidir. Bir yerde endüstri mevcut mu halk çoğalır sefalet ve fakirlik istatistiki gelişmelerin faal bir unsuru olur. Muhtelif dinî tabular insanın psikolojisine tesir eder ve doğum adedini arttırır. Yiyecek bir şey olmadığı zaman bunu ikiye veya on ikiye bölmek aynı şeydir. Sosyal görüş meşkaleleri ertesi günü yaşayıp yaşamayacağını dahi düşündürmez.

Endüstriyel metinde aksine olarak hayat şartları farklıdır. 40-50 sene evvel Fransa, Almanya, İngiltere gibi memleketlerdeki endüstriyel merkezler işçiler için bir cennet değildi. Sanayileşme biraz evvel söylediğimiz inkişafı meydana getirmiştir. İşçilerin siyasi şuuruna sahip olmaları, kuvvetli olduklarını hissetmeleri ve servetlerin meydana getirilmelerinde oynadıkları rol. İşçilerin sanayi merkezlerinde toplanmaları kendilerine bir kuvvet vermiş bu suretle içinde kapalı bulundukları kötü devirden çıkarak ilk teşkilatlarını, ilk kooperatiflerini, ilk sendikalarını kurmak cesaretini ve sanayileşmenin iyiliklerinden istifade etme imkânlarını sağlamıştır. Bugünün işçisine haftada 40-45 saat çalışma, çift maaşla üç hafta tatil, bir ev sahibi, bir araba sahibi olmak, hafta-

da iki defa sinemaya gitmek, her gün et yemek imkânlarını temin edebilmek için, zenginliği yaratan sanayi merkezlerini, sanayileşmeyi beklemek icap etmiştir.

Bu olmaksızın büyük insan kitleri için turizm mümkün değildir. Asyadaki, lâtin Amerikadaki muazzam insan toplulukları arasında zengin bir tabaka vardır ki, boş vakti, kültürü olduğu için turizm yapabilir. Fakat bunların adedi çok azdır. Halkın ekseriyeti ne kadar toplu bir kalabalık olursa olsun, sanayileşme noksanlığından öyle teşkilâtsiz bir şekilde toplanmışlardır ki turizme iştirak etmeleri imkânsızdır. Bu tezin fevkalâde bir izahı olarak, Fransız turizminin en büyük yazarlarından biri olan Pierre Defert'in "Pour une politique du tourisme en France" adlı eserinde, modern turizmin bütün doğuş şartlarını ne şekilde incelediğinden bahsetmek isterim. Pierre Defert şöyle diyor:

"Modern turizmin şartları çok yenidir. Aşağı yukarı bir asır evveline dayanır. Daha evvel turizmden bahsedilemezdi." Şu halde turizm, 100 sene içinde, sanayi bakımından ilerlemiş memleketlerde inkişaf etmiştir. Milords'un karikatürlerinde görülen ilk turistler neden İngilizlerdir? Bu memleketin erkenden sanayileşme ihtilâli yapmasından dolayı değil midir? Bugün sanayi bakımından en kuvvetli memleketler en büyük alıcı mıntıkalar. İngiltere, Kanada, Almanya, İsviçre gibi.... Aksine, yol üzerindeki sanayi mıntıkları (İran, Hindistan, Hindicini) modern turizme iştirak etmemektedirler."

Modern turistik devirden evvel seyahat, emniyetsizlik, yavaşlık, ve servislerdeki fiat yüksekliği ile göze çarpmaktadır. Büyük turizm akınları olmadığı için yollar emin değildir, nakliye vasıtaları fevkalâde ağırdır ve neticede pek çok kayıplara sebebiyet vermektedir. Bundan başka, gidilen yerlerde, yollarda konaklanma imkânları mevcut olup olmadığı dahi bilinmemektedir. Nakliye şartları çok temelsiz olduğundan, zaruri olarak fiatlar pahalıdır ve talep de muntazam değildir. Bu şartlar modern turizmin büyük teknik inkişafı cereyanında tamamen tersine dönmüştür.

Modern turizmin insanlara her sahada emniyet, teknik ve ilerlemeler neticesi nakliyatta sür'at ve çok sayıda müşteri olması hasebiyle makûl fiatlar temin ettiği müşahade edilmiştir. Bir kaç gün evvel kuzey Atlantik üzerinde hava nakliyatı ile ilgili çok mühim kararlar alınmıştır. Avrupa ile Amerika arasında nakliyatı temin eden şirketler tarifelerinde yeni indirmeler yapmışlardır. Bu hareket ile, Avrupada ilk grup seyahatini hazırlayan Cook'a ucuz bilet satan İngiltere demiryol-

ları şirketinin güttüğü ekonomik, ticarî ve mantikî gaye arasında hiçbir fark yoktur. Bugünün turizmi ile dünün turizmini birbirinden ayıran üç esaslı eleman işte bunlardan ibarettir.

Turistik servisin alıcısı olarak nazarı itibara alınan şahsın hayatına sanayileşme nasıl tesir eder? Hasılatın endüstriyel karakteri olmadığı yerlerde, umumiyetle ücretler düşüktür. Daha evvel gördüğümüz gibi sanayileşme ve sanayi merkezlerinde toplanma emniyet ve işçinin kuvvetli olduğu hissi gibi yeni elemanlar meydana getirir. Gayet tabii olarak çalışma raporları çoğalır, bir işin çok üstünde bir ücrete tekabül eden çok farklı kapitallerin meydana gelmesine yol açar. Bu ücret esas ihtiyaçların seviyesini kâfi miktarda aştığı anda turizm sosyal kütlelerin arzu ettiği şeyler arasına girebilir.

Bugün endüstriyel mıntıkların büyük işçi kitleleri böyle bir hadise ile karşı karşıyadırlar. Muhakkak ki, şahsî gelirin artması henüz temenni edilen bir elemandır ve bir şahıs için kâfi değildir. Turizm hakikaten modern hayatın bir çok arzuları ve ihtiyaçları ile rekabet halindedir. iyi giyinmek, konforlu bir yuvaya sahip olmak, modanın ve tekniğin cazibesi gibi esas ihtiyaçların tatminini aşan arzular gelirin büyük bir kısmını yutmaktadır. Bir insanın turizm gibi, satın aldıktan sonra kalbinde ve kafasında hatıradan başka bir şey bırakmayan bir malın, cazibesine kapılması için oldukça yüksek bir kültür seviyesine ulaşmış olması lâzımdır.

Defert kendi hesabına, endüstriyel toplanmanın turizm üzerindeki rolünü şu şekilde analiz etmektedir:

“Sanayi ekonomilerinin işçiye şu şeyleri temin etmesi lâzımdır:

- 1 — Hergün geçinebilecek bir gelir,
- 2 — Çalışmadığı günler için ayrılan bir gelir, (tekaütlük, hastalık ve kaza)
- 3 — Yıllık fazla bir gelir (boş zamanlar, tatiller)

Eski şekildeki münzevi ekonomileri (el san’atları, ticaret, köylülük) ele alabilmek için kollektif randımanın oldukça yüksek bir seviyesine erişmek lâzımdır.”

Yine Defert’e göre, bir memleketin halkına nazaran, o memleketten çıkan turist sayısı, memleketin ekonomik ve endüstriyel gelişme seviyesi ile ilgilidir. İsviçrede 10.000 kişiden 5.700 kişi yabancı memleketlerde tatil geçirmeye gitmektedir. Bu miktar Danimarkada 10.000 e

nazaran 2.100, Belçikada 1.900, Kanadada 1.900, Amerikada 1.800, Hollandada 1.000 dir. Gelişmeyi görüyorsunuz, gayet açıktır. Daha geri memleketlerde 10.000 kişiden Meksikada 7, Brezilyada 5, İranda 5, Cezayirde 5, Tunusta 5, Rusyada 1 kişinin yabancı memleketlerde tatil geçirdiği müşahade edilmiştir.

Endüstriyel sahalarda toplanma derecesi yükseldikçe turistik müşterinin doğmasında iki esaslı faktör ortaya çıkar. Kâfi miktar malî imkânlar, İnsanın kendini çeviren muhitten uzaklaşma arzusu. Bununla beraber, Pierre Defert ile tamamen aynı fikirde olmadığımız bir nokta var. Büyük turistik akınların, Londra, Paris, Brüksel vs. gibi, yerlerden çıkmasını, buraların endüstriyel merkezler olmasından ileri geldiği sebebine bağlıyor. Şunu da hatırlamalı ki, insanın endüstriyel sahada gösterdiği faaliyet ve merkezlerde toplaşması mevcut iklim şartları ile de ilgilidir. Zira, Hindistanın iklimine göre Hintlilerin, Peru'nun iklimine göre Peruluların, yaşama şartlarının, insana aynı zamanda daha fazla entelektüel ve fizikî bir gayret sarfetmesini icap ettiren daha sert yahut daha mutedil iklimi olan memleket veya mıntıkalar arda yaşayanlar gibi, endüstriyel bir randman vermesi imkânsızdır. Defert bu iklim elemanını negatif bir faktör olarak ele alıyor ve iklim unsurunu insanların yaşadıkları mıntikadan çıkmak istemeleri ile alâkalı görüyor. Ve böylece şu neticeye varıyor : “Londra’da yaşayan İngilizler, New-york da yaşayan amerikalılar sıcaktan ve buluttan mahrum oldukları, senenin uzun bir zamanını daima, bulutlarla örtülü bir sema altında geçirdikleri, rutubetli ve tozlu bir iklimde sıcak soğuk hava tertibatlı sun’i evlerde geçirdikleri için, tabii temayül temiz bir hava, vasatın üstünde bir sıcaklık, daha az can sıkıcı değişiklikler arayacaklardır. Şu halde bütün turistik akınların hepsi şu mühim noktada toplanmaktadır : Güneşi bulmak. Akdeniz sahillerinin, aynı iklim şartları ve aynı arz dairelerinde bulunan Okyanus ve Atlantik sahillerinin yani Avrupalı için Adriyatik, İyonya ve Trieste sahillerinin, Amerikalı için Karaib sahilleri ve adalarının turistik zaferi bundan ileri gelmektedir. Londralının Cannes’a gittiği gibi Amerikalı Miami sahillerine gitmektedir. Her iki Akdeniz sahilleri plâjlarla doludur ve gemilerle çevrilidir. Aynı temiz hava ve güneş arzusu aynı şekilde bir kısım halkı dağlara doğru çekmektedir, çünkü ultra-viole kürleri kışın olduğu kadar yazın da dağ turizminin esas gayesini teşkil etmektedir.

Şu halde insanların yaşadıkları hayat şartları, büyük sanayi şehirlerinde toplanmaları, bu suretle yaratılan satın alma gücü, sanayileşme imkânlarını mümkün kılan fakat derdin hayatı ve fertlerin

can sıkıcı ihtiyaçları üzerine ağırlık veren iklim - muhakkak değil fakat bilhassa - bu mıntikalarda turistik müşterimizi arama imkânları vermektedir. Millî turizm ofislerinin elde edebileceği neticeler için bu çok önemlidir.

Turistik endüstriye ihtiyaç müşteri imkânı mevcut olduğu zaman görülür. Japonyada olduğu gibi, herkesin hasır üzerinde yemek yediği yerde masa yapmak hiç bir işe yaramaz. Elektrik cereyanı olmayan berber çadırları için neon lambalar yapmak lüzumsuzdur. Müşteri olmayan yerde faaliyet olmaz. Nerede ve nasıl müşteri bulacağımızı tespit etmezsek, turistik endüstri yaratmak için meşkul olmamıza ihtiyaç yoktur. Bu müşterinin nerede ve nasıl bulunacağını bilmek lâzımdır. Müşterinin arzu ettiği ihtiyaçların anlaşıldığı ve hakikî imkânların neler olduğu bilindiği anda teçhizat plânları ve propaganda plânları hazırlanabilir. Müphemlik içinde turizm yapılamaz, propaganda, teçhizat ve plânlar hazırlanması, müşterinin yaşama şartlarının umumî analizinden çıkan bir seri esas malûmatlara göre olur. Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Türkiye'nin yabancı müşterisini nerede ve nasıl bulacağını, yerli müşterini nasıl meydana getireceğini bilmesi çok mühimdir.

Buradan iki netice çıkarabiliriz:

Birincisi Türkiye'nin umumî olarak mühim bir ekonomik gelişme yapması ve mühim bir miktarda yerli müşteriye güvenebilmesi için hayat seviyesini yükseltmesi lâzımdır.

İkincisi Türkiye'nin müstakbel yabancı turistik müşterisini mahdud mıntikalarda araması lâzımdır.

Birinci noktaya gelelim : Normal olarak turizm düşünüldüğü zaman yabancı memleketten gelen müşteri düşünülür diyeceksiniz. Bundan sakınınız : Bu hem doğrudur hem doğru değildir. Memleketi turistik bakımdan teçhiz etmek için yalnız yabancı müşteri hesaba katılırsa yabancı memleketlerde beynelmilel sahada vuku bulan politik değişikliklerin, ekonomik değişikliklerin hasıl ettiği neticelere bağlı kalınır.

Türkiye'nin istikbaldeki turistik durumunu tetkik ederken, Türkiye'ye yabancı turist çekmenin elzem olduğunu nazarı itibara almalı fakat buna paralel olarak yerli müşterinin yaratılması imkânlarını da araştırmalıdır. Kendi hesabıma şuna inanıyorum ki, Türkiye'ye doğru yaratılar yabancı turizm hareketi, Türk halkının mühim bir kısmının

hayat seviyesini çabucak yükseltecek ve bu hayat seviyesinin yükselme nisbeti zamanla çoğalarak bir kısım halkın dahili turizme iştirakini mümkün kılacak ve netice olarak turistik endüstrinin mevsimlerle vuku bulan yabancı akınlarından sonraki ölü zamanlarını örtecektir. Şu halde beynelmilel ve millî sahada turistik endüstrinin yaratılması, bu endüstrinin doğması ve inkişaf ettirilmesi, halkın hayat seviyesinin yükselmesi ve memleketin turistik teçhizat bakımından ekonomik ve rasyonel bir şekilde kalkınmasında halkın oynadığı ve oynaması icap ettiği rol mühimdir.

Turistik ekonomi, modern mefhumlar:

Turizm için müşterinin bulunmasında hangi şartların mümkün olduğunu ve yaşamak mecburiyetinde olan turizm endüstrimizin müşterisinin hangi coğrafi bölgelerde ve hangi sosyal halk tabakaları arasında bulunması mümkün olduğunu izah etmeğe çalıştık. Bu müşterinin ihtiyaçlarının neler olduğunu ve bu ihtiyaçları tatmin etme çarelerini araştırmak için turistik endüstrinin iyi organize edilmesi şarttır.

Turizmin ekonomik nosyonu, eski çağlarda mevcut değildi, orta çağlarda mevcut değildi. Rönesans zamanında yoktu, modern devrin ilk başlarında 1936 dan evvel ya var ya yok gibiydi, fakat şimdi kuvvetle mevcuttur.

Modern hareketin yayılması:

Döviz mukabili, yabancı ziyaretçiye otel odalarımızı, lokantalarımızı, eğlence yerlerimizi takdim ediyoruz. Bu ihtiyaçları tatmin etmek için peşin ithalâta pek az ihtiyaç vardır.

Turiste sattığımız turistik zenginliklere gelince, bunların eskimesine imkân yoktur. Manzaralarımız, abidelerimiz, müzelerimiz milyonlarca seyircinin takdiriyle ne eskir ne yıpranır.

Turizm ihracatı maden, kömür, kumaş vs. gibi diğer ihracat kolları ile mukayese edilirse turizm çok zayıf gibi görünür. Fakat şunu unutmamalıdır ki turizm hemen hemen % 100 ithalatı temsil eder. Diğer endüstri kollarının hariçten lüzumlu ham maddeleri alması icap eder.

Şu halde turizm, ithalâtımız içinde gayet iyi bir yer alır..

Bu günkü turizmin dünyada ifade ettiği manâyı anlamak için,

yalnız 1962 yılında hava yollarında 7 milyar Km — yolcu sayıldığını söylemek kâfidir. (Km — yolcu hava yolu istatistiklerindeki ölçüdür.)

Bütün dünyadaki hava şirketleri 1962 yılında 112 milyar Km — yolcu taşımışlardır ki bu Türkiye'nin nüfusunun dört mislidir.

Turizmin Ekonomik Değeri

Batı Avrupalının bazı memleketleri halen ticari dengelerini turizmle sağlamak için çalışmaktadırlar, İspanya, İngiltere, İsviçre gibi....

Turizmin İngiltereye Viski, maden ve kumaştan daha mühim hasılat sağlayacağını kim düşünürdü.

1962 yılında turizm beynelmilel ticarete en mühim kısmı teşkil etmiştir. Bütün dünya milletleri vatandaşlarının turizm sahasında yaptıkları masraflar 1962 de 7,5 milyar doları bulmuştur.

Pierre Defert'in fikrine göre : “Turizm hakikatte, ekonomi olsun, inşaat, nakliyat yahut ziraat olsun, bir seri sektör üzerinde kalabalık halk kitlelerinin birçok ihtiyaçlarını tatmin etmek için bir nevi vitamin tesiri yaratır.” denilebilir .

Turizm, şimdi millî ekonominin icra unsurlarından biri olmuştur. Ekonomik ve malî bütçe dengelerinin ve hesapların esas elemanlarından biridir.

Burada turistik hareketlerin genişlemesi ve millî gelirlerin rakamlarla ifade ettiği ekonomik ehemmiyetinin neticelerinden birine temas etmiş oluyoruz.

Evvelâ şuna dikkat etmelidir ki, turizm; coğrafi bakımdan esas faaliyet sahasını, sanayi bakımından en fakir olan memleketlerde veyahut memleketin bu bakımdan fakir olan kısımlarında bulunur. Turist tarafından harcanan para çoğaltılmaz. Fakat insan hayatı üzerindeki istikameti çoğalır, hem de hayret edilecek bir şekilde. Bir memleket ne kadar fazla zengin olursa turistik zenginliğin ekonomik ciheti o kadar büyük olur.

Daha evvel söylediğim gibi dahilî turizm esastır ve memleket ekonomisinin, halkın turistik faaliyetlere iştirakini sağlaması lâzımdır. Millî müşteri olmaksızın geçinecek bir şekilde yaşamak, turistik teçhizatı kurmak, memleketimizde yapılmak istenilenleri yapmak imkânsızdır. Dahili müşterinin memleketin ekonomisine ve memleketin ekonomikman daha fakir olan kısımlarına tesiri muhakkaktır. Dünyayı

sevmesini öğrenmek ve kendi memleketini daha iyi sevmek ve öğrenmek için kendi memleketinden başka yerleri de görmeyi kabul etmek lâzımdır.

Turizm, ziyaretçilerimizin ruhlarında, kalplerinde samimî ve büyük bir hatıra bırakmamıza yardım eder. Bu hatırayı bahsettiğimiz vasıtalarla verebilmek, inşa edebilmek şansına sahibiz. Turizm evvelâ memlekete gelen ziyaretçiler nazarında tanıtma şansıdır.

Turizmde, bütün diğer şeylerden gayri karşılıklı tanıma imkânları vardır. Çünkü mevzuu insanın kendisi, tabiatı ve düşünme tarzıdır.

ESAS ŞARTLAR:

Turizmin bir memleketin halkına getirdiklerini, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik manasını biraz evvel gördük. Fakat turizmin mevcut olması için bazı şartların bir araya getirilmiş olması lâzımdır.

Şimdi tetkik edeceğimiz şeyler de bunlardır.

1. Turistik kapital:

Alaskada veya Terre de Feu (Güney Amerika) da turizm yapmak oldukça güçtür. Bu sadece buraların oturan merkezlerden uzaklığı dolayısı ile değil, bu topraklarda ziyaretçiyi çekecek hakikaten bir şey olmadığı içindir.

Şu halde ilk şart göstermeğe değer şeylere sahip olmak yani turistik bir kapitale sahip olmaktır. Bu kapitalin oldukça büyük bir derecede değişikliklere sahip olması lâzımdır. Ziyaretçileri alâkadar etmesi ve bir müddet dikkatlerini çekmesi, mahallî, millî yahut enternasyonal müşteriye hitap etmesi lâzımdır. Bu ayrı bir meseledir. Fakat turizmden ve teçhizattan bahsetmeden evvel bu kapitalin mevcudiyeti şarttır.

Bu kapitalin cinsi ne olabilir? Çok değişik olabilir : tabii zenginlikler, yahut şehir manzaraları, tarihî veya modern abideler, adetler, o toprak üzerinde yaşamış ve kaybolmuş eski medeniyetlerin san'at yahut folklorik gösterileri, sivil veya dinî san'at eserleri, mimarî, resim, heykeltıraş daha bir sürü şeyler.

Şu halde evvelâ kapitalin nelerden müteşekkil olduğunu bilmemiz lâzımdır.

Diğer bir deyimle, envanterini yapmak ve bu envanteri hazırlarken kapitali meydana getiren elemanların hakiki değerlerini tespit etmek lâzımdır.

Coo şelalesine beynelmilel bir hava vermeye çalışmak gülünç olur. Burası Arden'lerde güzel bir manzaradır, her yıl binlerce ziyaretçi Coo şelalesini görmeğe gider. Fakat bir Türk veya Amerikalı memleketinden kalkıp Coo şelalesini görmeye Belçikaya gitmez.

Manavgat şelalesi için de aynı şey söylenebilir, burası sevimli bir yerdir fakat yapılacak reklâmın tâli olması lâzımdır.

Fakat Arden ormanları bütünüyle binlerce ziyaretçiyi, yabancı turisti çekecek kabiliyettedir.

Kapitali meydana getiren şeylerde yanlış değerlendirme menfi neticeler verir ve telâfisi güç hatalara sebep olur.

İlerde, Belçikalıları, Hollandalıları, İskandinav memleketlerini Akdeniz sahillerindeki Alanya, Antalya, Side'yi görmeğe davet edersek iyi bir iş yapmış oluruz.

Her şeyin değerini ölçmesini bilmek, hepsine hakikî değerlerini vermek lâzımdır. Aynı zamanda, turistik değer olarak tasavvur ettiğimiz şeylerin, gelmesi, arzu edilen müşteriyi hakikaten alakadar edip etmiyeceğini de bilmek lâzımdır.

Netice olarak, envanter çalışmalarını tesbit etmiş oluyoruz; bu yerli ve yabancı muhtelif çeşit müşteriyi çekebilecek zenginliklerin neler olduğunu tesbit etmektir.

Yani, kapitalimizin envanterine paralel olarak müşterinin arzu ve ihtiyaçlarını da envanterde göz önüne almamız lâzımdır.

2. Müşteriyi tanımak:

Seyahat sebepleri:

İnsanları seyahat etmeğe sevkeden başlıca sebeplerden biri sıhhi durumlarıdır. Eski zamanlardan beri insanların deniz ve kaplıca için seyahat ettiklerini gördük.

Memleketimizde, sıhhi durumları düzeltmek için tabii veya sunî imkânlar olup olmadığını aramak lâzımdır. Kür yapılabilecek yerler var mıdır? kaplıcalar var mıdır? sıcak sular, plâjlar, dağlar, yüksek

mesafelerde kür yapmak imkânları mevcut mudur? bu, envanterin ihtiyaçlarla ilgili kısmını teşkil eder.

Yer değıştirmenin iki mühim sebebi : dinlenmek ve yaşadığı muhitten, monoton hayattan uzaklaşmaktır, bu kendi kendine mes'ut, aktif, sportif bir devir hazırlama ihtiyacıdır.

Üçüncü mühim sebep : merak, keşfetme iştahı, diğer yerleri, adetleri, manzaraları görme arzusudur.

Nihayet : kültürel arzu, ruhu ve kalbi besleme arzusu, arkeolojik arzular, müzelerin serveti ve insanlar tarafından meşhur yerler arasına sokturulan manzaraları görme arzusu.

Bütün bunlar bazan insanı kendi şahsiyetini unutmak gibi hudutsuz ve serbest kalmak arzusuna kadar götürür.

Her insan ara sıra kendi içinde bulunduğu hayat şeklinden mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşma arzusu hisseder. Fabrika işçisi olsun, büroda memur olsun, banka direktörü olsun, vekil olsun kapıcı olsun, hepsinin ayrı ayrı yaşadığı hayat şartları muvacehesinde ağır yükleri, dertleri, sıkıntıları ve mesuliyetleri vardır.

Herkes, sosyal hayatında işgal ettiği mevki ne olursa olsun, ekonomik ve malî geliri nasıl olursa olsun günlük hayatın yükünü hisseder ve bundan uzaklaşmak arzusu duyar, turizm modern insana monoton yaşayışından, muayyen bir zaman için kederlerinden uzaklaşmayı temin eden vasıtalarından biridir.

ALMANYA'DA TRAFİK POLİSİNİN KURULUŞ ve ÇALIŞMA SİSTEMİ

Hakkı KÜTÜK
Em. Gn. Md. lüğü Polis Baş
Müfettişi Şehir Dışı Eski
Trf. Daire Başkanı

GİRİŞ:

Memleketimiz şüphesiz çok hızlı bir gelişme içindedir. Toplum gelişmesini zorlayan koşullar her yönden olduğu gibi, trafik konusunu da yoğun bir şekilde kapsamakta, gelişmenin bu bölümünde de, yeterli ve gerçek tedbirleri almamızı gerektirmektedir.

Uygar ülkelerle kurduğumuz sıkı ilişkiler, bu konuda alınacak ve seçilecek tedbirlerle bu tedbirlerin değer ve geçerliliği konusunda da bizleri aydınlığa ve seçme, değerlendirme olanaklarına kavuşturmaktadır.

Sunulan raporun özellikle önemi teorik varsayımlardan öte geniş ve uzun süreli bir uygulamayı kapsaması, ayrıca bu uygulama alanının bu sahada çok başarılı bir ülkenin gerçeklerine dayalı bulunmasıdır.

Trafik, çok hızlı yaşamak isteyen toplumlarda, en yüksek verimlerle ve en az zayıatla uygulandığı takdirde gayesine ulaşabilir. Bunu sağlamanın çok yönlü tedbirlere olduğu kadar, bu tedbirleri gerçekleştirmeye yetecek açık ve belli bilgilere de dayanması zarureti ortaya koymaktadır.

Bu açıdan bakıldığı takdirde, çalışmamızın konuya belli bir düzeyde açıklık getireceği ve bu konuda yürütülen çalışmalarda yararlı olacağı düşüncesidir.

Daha çok önemsedığımız cihet ise tetkiklerimizde, büyük ölçüde mevzuat ve uygulamanın birlikte ele alınması ve önerilerimizde, memleket koşulları ile bu sonuçların bağdaştırılabileceği doğrultusunda sağlam yargılara gidilebileceği olanaklarının mevcut bulunmasıdır.

1967 ve 1968 yıllarında genellikle Alman (Şehirçi ve şehirlerarası) Trafik polisi ile yapılan çalışmalarda, Alman Trafik Polisinin Kuruluşu, miktarı, Eğitimi, Araç ve Gereç Durumları ile Trafik düzeninin sağlanması ve memleketimizdeki trafik düzeni ile karşılaştırılması bu etüdümüze konu olmuştur.

Almanya'da 11 Eyalet vardır. Her eyalet Federal kanunları uygulamakla mükelleftir.

Eyalet idareleri kanunlar çerçevesi dahilinde İdarî salahiyyete sahiptirler.

Bir eyalet içerisinde birçok şehir bulunmaktadır. Meselâ:

NORDHREİN WESTFALLEN Eyaletinde : DÜZSELDÖRE, ESSEN, DUISBURG, KÖLN, BONN v.s. gibi.

ALMANYA'DA TRAFİK KURULUŞU:

- a) Şehirçi
- b) Şehirlerarası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1 — ŞEHİRÇİ TRAFİK KURULUŞU:

Bu teşkilât yalnız şehrin Belediye sınırları dahilindeki yollarla, köy ve kaza yolları üzerinde vazife görmektedir.

2 — ŞEHİRLERARASI TRAFİK KURULUŞU:

Şehirlerarası trafik kuruluşu; genellikle autobahn ve devlet yolları üzerinde görev yapmaktadır. Bu maksatla her eyalet merkezinde autobahn polis teşkilâtı kurulmuştur.

Autobahn polisi her eyalette merkezi sisteme göre vazife görmektedir. Bu teşkilâtın merkezi eyalet merkezlerinde bulunmaktadır.

EYALETLER ARASI TRAFİK DÜZENİ VE AUTOBAHN İSTASYONLARI:

Şehirlerarası trafik düzeni, şehir ve eyaletleri birbirine bağlayan autobahnlar üzerine kurulan istasyonlarca sağlanmaktadır. Bu istasyonlar; autobahn üzerindeki trafik kesafetine göre her 40 veya 80 Km. mesafe için bir istasyon hesabıyla kurulmuştur.

Yollar üzerinde kurulan bu istasyonlar, her iki yönden gelen araç şoförleri tarafından kolaylıkla görülebilecek şekilde, gayet modern, temiz, personelin huzur içerisinde çalışmasını, dinlenmesini, trafikte kullanılan araçların bakım ve tamir işlerini karşılayabilecek şekilde inşa edilmiştir.

Ayrıca, seyyar halde kullanılabilen portatif istasyonlar da mevcuttur.

Bu istasyonlar, yolun trafik kesafetine, mevsimlere ve hava şartlarına göre, lüzum hissedilen yerlerde kurulmakta ve muayyen süre içinde görev yapmaktadır.

KÖLN şehri ile Hollanda arasındaki 167 Km. lik autobahn yolu üzerinde 3 autobahn istasyonu vardır. Bunlar; HİLDEN, OBERHAUSEN ve WESEL şehirlerinde bulunmaktadır.

WESEEL İstasyonu 73,3

HİLDEN » 49

OBERHAUSEN » ..... 42 Km. lik bir yol güzergâhı üzerinde trafik kontrol ve murakabesi yapmaktadır.

NORDHREİN WESTFALLEN eyaletindeki autobahn karakolunun miktarı ise 16 dır.

İSTASYONLARIN ARAÇ DURUMU:

Her istasyonda en az 15-20 kadar trafik aracı bulunmaktadır. Meselâ:

HİLDEN İstasyonunda:

1 tane Amir otosu,

1 » sivil kontrol aracı,

16 » devriye otosu,

2 » Porsche (özel olarak imal edilmiş hızlı oto)

2 » Kaza mahallinin tetkikinde kullanılan özel tertibatlı araç,

11 » Motosiklet olmak üzere cem'an 33 tane motorlu araç mevcuttur.

Trafik Otolarının Özellikleri:

Trafik hizmetlerinde kullanılan araçların renkleri ayrı ayrıdır. Meselâ:

Bazı eyaletlerin trafik otoları beyaz, bazıları yeşil, bazılarının ki ise mavidir.

Bu araçların ekonomik ömürleri cins ve modellerine göre tayin edilmiştir. Meselâ:

Volkswagen'ler için 150.000

Ford ve Opel'ler için..... 170.000

Mercedes ve BMW'ler için ..... 180.000 Km. dir. Bu kilometreleri dolduran araçlar ne kadar sağlam ve çalışır durumda olursa olsun derhal hizmet dışı edilerek mâliye devredilir ve idarece satışa çıkarılır.

Trafik Kontrol Otolarında Bulunan Lüzumlu Gereçler:

- a — Sür'at ölçme
- b — Telsiz
- c — Alkol - test balonları
- d — Radar cihazı
- e — Generatör
- f — 7 metreye kadar yükselebilen otomatik projektör
- g — Vaka mahallinin tesbiti için fotoğraf makinası ve malzemesi
- h — Çelik şerit metre
- ı — Tebeşir
- j — Ecza çantası
- k — İlk yardım malzemesi v.s. gibi teknik cihaz ve malzemeler.

FOTOĞRAF MAKİNASININ TRAFİK HİZMETLERİNDEKİ ÖNEMİ

Fotoğraf makinası;

- 1 — Sür'atli giden (sür'at tahditli yollarda)
- 2 — Kavşaklarda kırmızı ışıklardan geçen araçlarla,
- 3 — Vaka mahallinin tesbiti gibi üç önemli yerde kullanılmakta ve radar cihazlarına bağlı otomatik olarak çalışmaktadır.

Meselâ : Trafik otosunun önünde seyretmekte olan aracın, ilgililerce tesbit edilmiş olan sür'at hadlerini aştığı takdirde, bu cihaz derhal aracın modelini, plâka numarasını, olay yerini, gününü, saatini ve kaç Km. hızla seyrettiğini tesbit etmektedir ve kurallara aykırı hareket eden şoförlere itiraz hakkı tanımamaktadır.

Keza, ışıklı trafik cihazlarına veya münasip bir yere monte edilen ve yine otomatik olarak çalışan bu cihazlar, kavşaklardaki kırmızı ışıklardan geçen otoları da yukarıda belirtildiği gibi derhal tesbit etmektedir.

Böylelikle fotoğraf makinasının trafik hizmetlerindeki önemi büyüktür. Çünkü, şoför ve sürücüler kural dışı davranışlarının o anda fotoğrafla tesbit edileceğini bildikleri için hata yapmamakta ve Trafik Zabıtasının vazifesi de büyük ölçüde azalmaktadır.

Bu cihaz sür'at kontrollerinde 5 Km. lik bir tolerans tanımakta, 50 Km. sür'at tahdidi olan bir yolda 56 Km. veya daha yukarı hızla giden araçları tesbit etmektedir.

TELEVİZYON TRAFİK HİZMETLERİNDE:

Almanya'da trafik hizmetlerinde televizyondan büyük ölçüde istifade edilmektedir. MÜNİCH şehri içinde 21 tane televizyon ekranı mevcuttur. Bu miktar kâfi gelmediği için 9 ekran daha ilâve edilmektedir.

OBERBAYERN Eyaletinde, HOLZKIRCHEN autobahn İstasyonunda 9 televizyon ekranı bulunmaktadır.

Bu televizyon ekranları vasıtası ile autobahnlardaki trafik akımı, kumanda odasında bulunan memurlar tarafından daimî surette izlenmektedir. Yollarda, her hangi bir sebeple trafik tıkanıklığı görüldüğü takdirde nöbetçi memur durumu güzergâhlardaki trafik ekiplerine te-1 sızle bildirmekte ve ekiplerce gerekli müdahaleler yapılarak yol trafiğe açılmaktadır.

Televizyonun trafik hizmetlerindeki faydası bu kadarla kalmamakta, ayrıca her yaştaki yaya, şoför ve sürücülerin eğitiminde de büyük rol oynamaktadır.

TRAFİK KONTROLLARI:

A — Şhiriçi Kontrolları : Almanya'nın bütün eyalet, şehir ve kasabalarında trafik akımı teknik cihazlarla sağlanmakta, Polis sadece

bu cihazlara yardımcı olmaktadır. Çünkü, bütün kavşaklarda merkezden idare edilebilen ışıklı trafik cihazları ile yol boyunca lüzumlu işaret levhaları mevcuttur.

B — Şehirdışı Kontrolları : Şehirdışı autobahn ve devlet yollarında trafik düzeni İstasyonlarca sağlanmaktadır.

İki istasyon arasında otomobilli ve motosikletli devriye ekipleri vardır. Bu ekipler 8 er saatlik vardiyeler halinde çalışmakta ve günün 24 saatinde kontrol yapmaktadır.

Trafik araçlarında lüzumlu teknik malzemelerle, telsiz mevcuttur. Ayrıca sür'at tahdidi bulunan meskûn yerlere fotorobot cihazları yerleştirilmiş ve fazla sür'atle seyreden aracın fotoğrafını,, suç tarihini, saatini, aracın plâka numarasını tesbit etmektedir.

Durarak yapılan kontroller için gayet müsait geniş ve yeterli yerler seçilmekte, trafik akımı katiyen aksatılmamaktadır.

Suçlular hakkında, suçun mahiyetine göre işlem yapılmakta, suçlu ya Polis tarafından para cezasına çarptırılmakta veya mahkemeye sevk edilmektedir.

İstasyonlarda yeteri kadar personel, araç ve gereç bulunduğuundan, vazife noksansız ve aralıksız olacak yapılmaktadır.

HELİKOPTERLE TRAFİK KONTROLÜ:

Autobahn Polisinin, DÜSSELDORF'taki merkezinde 3 tane helikopter vardır. Bu helikopterlerde telsiz, fotoğraf makinası ve lüzumlu malzemeler bulunmaktadır. Bunlar yol güzergâhları üzerinde uçarak trafik kotrolları yapmaktadır.

Araç şoförlerinin, kural dışı davranışları görüldüğünde helikopterlerdeki görevliler derhal alçalarak hoperlörle ikazda bulunmakta ve bunların cezalandırılması gerekiyorsa telsizle bu yolda görevli ekiplere veya güzergâhtaki karakollara bildirilerek gerekli işlem yapılmaktadır. Ayrıca trafik kazalarında, autobahndaki trafik tıkanıklığını önlemek için kaza mahallini fotoğrafla havadan tesbit ettikten sonra kazaya karışma araçları halatlarla kaldırarak yol dışına bırakmakta ve bu suretle yolu trafiğe açmaktadır. Kriminal suçlarda da bu helikopterlerden faydalanılmaktadır.

ALMANYA'DA YOLLAR: Almanya'da 5 tip yol vardır;

1. Autobahn,
2. Devlet yolu,
3. Şehir yolu,
4. Kaza yolu,
5. Köy yolu'dur.

Bu yollar tamamen asfalt olup, beynelmilel trafik standartlarına göre işaretlenmiştir.

Yolların bakım ve onarım işleri muntazam ve aksatılmadan yürütülmektedir.

Autobahn yollar geliş gidişe göre yapılmıştır. Hiçbir autobahnda hem gidiş, hem geliş yoktur.

Bu yollar şerit çizgileriyle çizilmiştir. Sağdan birinci şerit normal süratle seyreden, ikinci şerit daha hızlı, üçüncü şerit ise çok hızlı gidecek olan araçlara tahsis olunmuştur. Yollar kafiye hemzenin olarak birbirlerini kesmemekte, alt ve üst geçit olarak kesişmektedir. Bu sebeple sür'atle seyreden bir araç şoföründe ilerde, seyretmekte olduğu yolun demir veya karayolu ile kesişeceği endişesi yoktur.

Kavşaklar umumiyetle yonca yaprağı şeklinde yapılmıştır. Yonca yaprağı olmayan kavşaklarda birbirini dikey olarak kesmemekte ; 90° lik bir açı ile başlayan bir yol, gittikçe daralarak adeta diğer bir yola paralelmiş gibi çok dar bir açı ile 150 — 200 metre sonra birleşmektedir.

Şehiriçi cadde ve sokaklarda otomobillerin, bisikletlerin ve yayaların yolları ayrı ayrı yapılmış olup, hiç birisi diğerinin yolundan seyretmemektedir.

YOLDAN İSTİFADE EDENLER:

Alman trafik kanunları da, bizim kanunumuzda olduğu gibi umuma açık olan yollardan herkesin istifade edebileceğini öngörmüş isede; bunları bazı şartlara bağlamıştır.

Örneğin;

a) Hayvanları sevk ve idare eden kimselerin bunları başıboş bırakmıyacağı,

b) 7 yaşındaki bir çocuğun köylerde ata binebilmesine rağmen şehir içinde yasaklandığı,

c) Yaya, şoför ve sürücülerin; yollardan istifade edebilmesi için, bazı trafik kurallarına uymak mecburiyetinde kalması v.s. gibi şartlar mevcuttur.

YOLLARIN İŞARETLENMESİ:

Federal Alman Hükümeti yolların işaretlenmesine de büyük önem vermiştir. Bugün için köy yolları da dahil olmak üzere bütün tehlike - ihbar, ikaz tahdit işaret levhalarıyla işaretlendiği gibi, ayrıca köy yollarında bulunan kavşaklarla, şehrin ana caddeleri ve sokak aralarındaki kavşaklar dahi ışıklı trafik cihazlarıyla donatılmıştır.

Bu levhalar Milletlerarası işaretlere uygun olarak yapılmış olup, standart ölçüleri havidir.

Yolların üstünde 5-6 metre yüksekliğinde sür'at tahdit levhalarını ihtiva eden çerçeveler bulunmaktadır. Bu çerçeve içindeki sür'at levhaları, autobahn istasyonlarınca yol, hava ve trafik durumuna göre otomatikman değiştirilebilmektedir.

Şehiriçi kavşaklardaki ışıklı trafik cihazları bir merkezden idare edilmekte, ışıklar trafik akımına göre bu merkezde ayarlanmaktadır. Alman trafik kuruluşu ışıklı trafik cihazlarına büyük önem vermektedir.

Şehiriçi sür'at tahditlerine uygun olarak seyreden bir vasıta, hiçbir suretle kırmızı ışığa rastlamamakta ve devamlı olarak yeşil ışıkta seyretmektedir.

Şehirdışı yollarda, sür'at hadlerine göre yol ayırımlarına 5 Km. den başlamak üzere (5.4.3.2.1 Km. ve 500 m.) gibi ikaz işaretlerini ihtiva eden levhalar mevcuttur.

Ormanlar içerisinde bulunan tek bir ev için dahi lüzumlu trafik işareti konmuştur.

Şehirdışı yolların lüzumlu yerlerinde cepler mevcuttur. Herhangi bir sebeple yolda kalan araç, yolun dış kenarlarında bulunan bu ceplere çekilmekte ve arızası giderildikten sonra yoluna devam ettirilmektedir.

Yine şehirdışı yollarda her iki Km. de bir telefon bulunmaktadır. Bu telefonlar doğrudan doğruya polis istasyonlarına bağlıdır. Polisten yardım talebinde bulunacak kimse telefonun düğmesine bastığı takdirde karşısında polisi bulmaktadır.

Münich şehrinde 580 tane ışıklı trafik cihazı olduğu halde bu miktar kâfi gelmediğinden 1200 tane daha ilâve edilmesine çalışılmaktadır.

Bu ışıklı işaret lâmbaları sabah saat 05.30 - 06.00 arasında 52, 06.00 - 07.00 arası 70, 07.00 - 08.30 arası 90 saniye süre yanmaktadır.

ALMANYA'DAKİ OTOMOBİL KLÜPLERİ:

Almanya'da birçok otomobil kulübü olmakla beraber bugün için 5 tanesi normal faaliyet göstermektedir.

Bunlar:

A D A C

A V D

A G E

N A C

D T C Klüperidir.

Klüplerin en büyüğü 1.450.000 üyesi bulunan ADAC Klübü olup merkezi MÜNİCH'tedir.

Almanya içinde 17 Şubesi, 100 kadar küçük karakolu, 493 tamir ekip arabası ile 37 tane çekici aracı vardır. Kışın her 20 Km. de Ve yazın ise her 30 Km. de bir bu otolar güzergâhta dolaşarak görev yapmaktadırlar.

Çalışma saatleri sabah saat 07.00 den akşam 21.00'e kadardır. Geceleri ise bu görevi tamirhaneler yapmaktadır.

Devriye otolarında bir şoför, bir tamirci ile gereği kadar tamir malzemesi ve telsiz bulunmaktadır.

Klube üye olanların vasıtası arızalanıp yolda kaldığı zaman çekme ve küçük tamir masrafları klüpçe karşılanmaktadır. Klüp üyeleri bu hizmet karşılığında yılda 40 mark ödemek zorundadır.

TRAFİK İŞARET LEVHASI İMAL EDEN FABRİKALAR:

Almanya'da trafik işaret levhası imal eden birkaç fabrika vardır. Hususi firmalara ait olan bu fabrikalardan bir tanesi UBERNBAYERN Eyaletinin WEİLHEİM şehrinde.

Trafik işaret levhasına ihtiyacı olan her şehir, bu fabrikalardan birisine ihtiyaç duyulan işaret levhalarının cins ve miktarını bildirir, bedeli mukabilinde istediği levhaları temin eder. Bu suretle bütün trafik işaret levhaları renk, ebat, boy bakımından standart olarak yapılır.

TRAFİĞE KARIŞANLARIN EĞİTİMİ:

Almanya Hükümeti bugünkü trafik düzeninde, halkın 7 sinden 70 ine kadar eğitilmesi sayesinde kavuşmuştur.

Bir memlekette trafik kurallarının istenildiği şekilde tatbik edilebilmesi için, evvelâ o memlekette yaşayan insanların eğitilmesi gerektiğine inanmış bulunan Federal Almanya Hükümeti; eğitimi ön plânda ele almış ve halkın eğitilmesi, trafik bilgisiyle mücehhez kılınması için bütün imkânlarını kullanmıştır.

Almanya'da trafik eğitim işlerinden sorumlu makam. Federal Ulaştırma Bakanlığıdır.

TRAFİK EĞİTİMİNDE YARDIMCI ORGANLAR:

- 1 — Kazaları önleme cemiyeti
- 2 — Şoförler cemiyeti
- 3 — Yayaları koruma cemiyetidir.

Bu cemiyetler;

a — Radyo

b — Televizyon

c — Basın

d — El broşürleri

e — Trafik dergileri

f — Sinema, gibi basın ve yayın organlarından istifade etmek suretiyle yayaları, şoför ve sürücülerini eğitirler.

Federal Trafik Bakanlığı da her ayın kritik zamanlarını, trafikçe önemli olan hususları tesbit edip, yayın organları ile halka duyurur.

Ayrıca, her eyaletin Ulaştırma Bakanlığı, kendi eyaletinde buna paralel eğitim çalışmaları yapar.

Her ay trafik mecmuası neşredilir. Bu mecmuada geçen ayların trafik olayları eleştirilir. Yardımcı teşekküller de ayrı ayrı araştırma

yaparlar. Bu araştırmalar derecelendirilir. Derece alanlar ve yayınlanması lüzumlu görölen yazılar bu mecmuada yayınlanır.

Teknik Üniversitenin Trafik Kürsüsü Profesörleri de bu çalışmalara devamlı surette yardımcıdır.

Almanya’da her büyük gazetenin bir trafik jürisi vardır. Bu jüri senenin muayyen günlerinde toplanır. Memleketin trafik sorunlarını eleştirerek raporlar hazırlar. Bu raporlar basın yolu ile efkârı umumiyeeye duyurulur.

Ayrıca A D A C Klübü eğitim hizmetinde bulunmakta ve her sene 5 gün devam eden 15 seminer yapmaktadır. Bu seminere Almanya’nın ilk, orta ve lise öğretmenleri devam etmektedir. Bu seminerler Kuzey ve Güney Almanya’da olmak üzere iki bölgede yapılmaktadır.

Her seminere 450 öğretmen katılmaktadır. Ayrıca çocuk bahçeleri kursları (KİNDERGARTEN) her sene 4 defa yapılmaktadır. Bu kurslara çocuk öğretim idarecileri ve öğretmenleri katılmaktadır.

Klüp bu kurslardan 5 gün için 160 mark almaktadır. Bu paranın 80 markı Maliye Bakanlığı, 80 markı da diğer organizasyonlar tarafından finanse edilmektedir.

Bu kurslar Millî Eğitim Bakanlığı ile Klüp tarafından müştereken tertiplenmektedir.

Diğer 4 klübün faaliyeti henüz ilerlemiş bir durumda değildir.

Yayaların ve araç kullananların çok iyi eğitilmiş bulunması polisin işini kolaylaştırmakta ve trafik düzeninin sağlanmasında polise fazla iş düşmemektedir.

Gerek yayaların, gerekse araç kullananların günün hangi saatinde ve nerede olursa olsun kırmızı ışıktan geçtikleri çok enderdir.

Bu durum Alman halkının kanun ve nizamla karşı saygılı bulunduğu, iyi eğitilmiş olduğu ve herkesin üzerine düşen görevi yapmasıyla sağlanmaktadır.

Suç işleyenler, teknik cihaz yardımı ile polis tarafından kolaylıkla tesbit edilmekte ve cezalandırılmaktadır.

Esasen, kavşakların iyi tanzim edilmesi, şehirlerde park yerlerinin yeteri kadar mevcut bulunması, yaya, bisiklet ve araçlara ait yolların ayrı ayrı olması, ışıklandırma ve işaretleme işlerinin noksansız yapıl-

ması, trafik mevzuatının bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde bulunması, Polisin her türlü baskıdan uzak ve tam bir serbestlik içinde vazife görmesi, Trafik Mahkemelerinde işlerin seri olarak neticeye bağlanması, trafik emniyetinin düzenli bir şekilde yürütülmesini temin eden faktörlerdir.

EĞİTİMDE TRAFİK POLİSİNE DÜŞEN GÖREVLER:

Almanya'da Trafik Müdürlüğüne bağlı ayrı bir hazır kuvvet bürosu (VERKEHRS BERAİT SCHAFT) vardır.

Bu büronun normal vazifesi trafik eğitim işleriyle uğraşmaktır. Ancak fevkalâde hallerde hazır kuvvet olarak da kullanılmaktadır. Bu teşkilât:

- 1 — Genel Polis örgütünde
- 2 — Parti örgütlerinde
- 3 — Gençlik örgütlerinde

4 — Büyük müesseselerde ve lüzum görülen diğer yerlerde, konferanslar tertipliyerek halkın trafik bilgisini arttırır. Onlara yeni trafik kurallarını öğretir.

Trafik Polisi Halk eğitim işlerini iki grupta toplamaktadır.

- 1 — Yetişmekte olanların eğitimi (Çocuklar ve gençler)
- 2 — Yetişmiş olanların (yaşlı ve köylülerin) eğitimidir.

Her eyalet şehir ve kasabalarda (KİNDER - GARTEN) denilen kapalı ve açık eğitim park ve salonları vardır.

Bu park ve salonlarda mevcut yolların küçültülmüşü aynen yapılmıştır. Bu yollar geçerli trafik işaretleriyle işaretlenmiş, ayrıca kavşaklara da ışıklı trafik cihazları konulmuştur.

Bilhassa çocuk çağındaki olanlar buralarda bulunan minyatür tren, tramvay, otomobil, kamyon ve bisiklet gibi araçlarla bu yollarda trafik kurallarına uygun şekilde araçları kullanmakta ve hataları görülenler orada görevli bulunan memurlar tarafından ikaz edilmek suretiyle hataları düzeltilmektedir.

Bu suretle çocuklar, küçük yaştan itibaren trafik bilgilerini öğrenmektedirler.

Büyüklerin eğitiminde bazı hususlar gözönünde bulundurulmakta ve çok yaşlı ve hastalara feci trafik kazalarının filmleri gösterilmektedir. Çünkü, feci manzarayı seyreden yaşlılar arasında bayılanlar ve kriz geçirenler bile olmaktadır.

Trafik polisinin eğitimi bu kadarla kalmamakta, ayrıca okul öğretmenleri için seminerler açmakta, kontroller sırasında da kurallara aykırı hareket eden şoför ve sürücülere hatalarını anlatmak suretiyle bir nevi eğitim yapmaktadırlar.

Bütün bu eğitimler sırasında polis;

a — Radyo,

b — Televizyon,

c — Basın,

d — Çocuk bahçeleri,

e — Ana okullardan ve diğer yayın organlarından büyük ölçüde yararlanmaktadır.

ŞOFÖRLERİN EĞİTİME ZORLANMASI:

Araç kullananlar arasında, kurallara aykırı harekette bulunanlara rastlandığı takdirde, polisin o şoför veya sürücüyü 2 saatlik eğitime tâbi tutma yetkisi vardır.

Hatalı araç kullanan şahsa, polis tarafından eğitim saati ve günü bildirilir.

Suçlu şoför istenilen gün ve saatte kursa gelmediği takdirde keyfiyet polis tarafından Mahkemeye intikal ettirilerek, Mahkemeden bu yönde karar alınır.

Bu karara rağmen gelmeyen olursa ehliyetnamesi ile çalışma karnesi bir süre için geri alınır.

Suçlu şoför başka bir Eyaletten ise, keyfiyet o eyaletin polisine bildirilir; Orada eğitime tâbi tutulması mutlaka sağlanır. Bu eğitim mesai saatleri dışında yaptırılır. Eğer; şoför trafik suçu ile birlikte herhangi bir ahlâksızlıkta bulunmuş ise, eğitime tâbi tutulmakla beraber ehliyetnamesi ile diğer belgeleri de geri alınabilmektedir.

Şayet hatayı yapan bir yaya ise ve polisin bildirmesine ve mahkemenin kararma rağmen bu eğitime gelmezse cezalandırıldığı gibi, eh-

liyetname alacağı zaman ehliyet verilmez. Bu durumları bilen yaya, şoför ve sürücüler mümkün olduğu kadar hatasız hareket etmeğe çalışmakta, trafik akım ve düzeni ciddi bir disiplin altında sağlanmaktadır.

OKULLAR ÖNÜNDE TRAFİK EMNİYETİ:

Almanya'da okullar önünde trafik polisi görev almamakta, okul öğrenciler arasından seçilerek, polisçe özel kurslarda yetiştirilen bu öğrenciler, okula giriş ve çıkışlarda okul önünde bulunan yaya geçitlerinde vazife alarak öğrencilerin emniyetle karşıdan karşıya geçmelerini sağlamaktadır.

TRAFİK OKULLARI:

Almanya'da Trafik Bakanlığının müsaadesiyle özel şahıslar tarafından trafik okulları açılmaktadır.

Trafik okullarının denetim ve kontrolü Bakanlığın görevidir.

Bakanlıkça yapılan kontrol ve murakabeler sırasında mevzuata uygun görülmeyen okullar kapatılmaktadır.

OBERBAYERN Eyaletinde 276 trafik okulu bulunmakta ve bu okullarda 516 trafik öğretmeni vazife görmektedir.

MÜNİCH şehrinde bulunan 200 trafik okulunda da 461 öğretmen çalışmaktadır.

Bu okulların açılabilmesi için okul binalarının bazı evsaf ve şartlara uygun olması, teknik cihaz ve malzemeler ile teçhiz edilmesi gerekmektedir. Sonra da, motorlu bir aracın bütün parçalarını ve çalışma sistemlerini gösteren şemalar üzerinde çalıştırılmakta, bilâhare hakiki bir motorun çalıştırılması, ateşleme, kavrama ve harekete geçirilmesi, fren tertibatının çalışması gibi konular üzerinde bilgiler verilmektedir.

Adaylar bu nazari çalışmalardan sonra, ameli çalışmalara başlamaktadır.

Ameli çalışmalar, تنها yerlerde veya köylerde yapılmayıp şehrin merkezi yerlerinde yapılmaktadır.

Bu okullarda yeteri kadar ders almış olanlar yani imtihanı kaza-

nabilecek duruma gelenlerin eline okul idaresince kimliğini belirten bir belge verilir. Ve aday imtihan edilmek üzere komisyonlara gönderilir. Adayın ameli imtihanında öğretmeni de hazır bulunur. Adayın imtihanında başarılı olmasında öğretmenin hiçbir fonksiyonu ve oy hakkı yoktur.

Bu okullar tamamen ticarî teşekküller olup, devletle bir ilişkileri bulunmamaktadır.

Arzu eden herkes saatte 10 -15 mark karşılığında bu okullara devam edebilir.

Okullara devam etmeden, hususi olarak şoförlüğü öğrenmiş olanlar da bu okullardan birisine kaydolmak ve okul idaresinden imtihana alınabilir diye bir belge almak mecburiyetindedir. Bu belgeyi almayan hiçbir kimse Trafik imtihanına kabul edilmez.

TRAFİK OKULLARINDA ÖĞRETMENLİK YAPABİLMEK İÇİN:

- 1 — Her sınıf aracı kullanabilir olması,
- 2 — En az 23 yaşında bulunması,
- 3 — En az 5 yıllık şoför olması,
- 4 — 3 yıllık geniş bir pratiğe sahip bulunması gerekmektedir.

İkinci Sınıf Şoför Öğretmeni Olabilmek İçin:

- 1 — Teknik bir okul mezunu bulunması (Teknik okul veya teknik Üniversitesi gibi)
- 2 — Motorlu araçlar hakkında geniş bir bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Bu şartları haiz olup, şoför öğretmeni belgesi almış bulunanlar her trafik okulunda öğretmenlik yapabilirler.

Bir okula kayıtlı ve bağlı olmıyan öğretmenler, şoför öğretmenliği yapamazlar.

Şoför okullarının denetimi Federal Ulaştırma Bakanlığına ait olmakla beraber, yalnız Berlin’de bu görevi İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığına niyabeten yapmaktadır.

ÖĞRETMEN TRAFİK POLİSLERİ:

BERLİN Polisinde, şoför yetiştirmek üzere 20 direksiyon öğretmeni vardır.

Başkomiser rütbesindeki öğretmenler her ayın başında toplanarak, sevk ve idare bakımından yeni bilgiler derlemekte, şoförlere lâzım gelen tedbirlerin alınması, kaza, teknik ve öğretim metodları gösterilmekte ve bilgileri tazelenmektedir.

EHLİYETNAME ALMAK İÇİN MÜRACAAT NASIL YAPILIR:

Ehliyetname alacak şahsın:

- 1 — Kimliğini,
- 2 — Halen yapmakta olduğu işi,
- 3 — Herhangi bir sakatlığı olup olmadığı (Kol, bacak, göz v.s. gibi)
- 4 — Okur yazar olduğunu,
- 5 — Hangi sınıf ehliyetname almak istediğini ilgili mercilere beyan etmesi kâfidir.

İdarenin Yapacağı İşler:

Ehliyetname alacak olan kimsenin müracaatı üzerine İdare o şahsın durumunu tahkik ettirir.

Yapılan tahkikat sırasında:

- 1 — Hırsızlık,
- 2 — Gasp,
- 3 — Ahlâki suçlar,
- 4 — Asayişe müessir suçlar,
- 5 — Hayvanlara eziyet etmek suçlarından sabıkası,
- 6 — Saralı,
- 7 — Akıl hastası,
- 8 — Kalp yetersizliği,
- 9 — Alkolik olmayanlarla, kötü itiyatları ve hastalığı bulunmadığı anlaşılanlar imtihanlara kabul edilirler.

Alkolik olanlar bu itiyatlarından vazgeçerler ve bu durum polis tahkikatı ve doktor raporu ile sabit olursa ehliyetname alabilirler.

Saatte 6 Km. den fazla hızla gidilebilen araçları kullanabilmek için 16 yaşından yukarı olmak ve ehliyetname almak şarttır.

EHLİYETNAMELERİN SINIFLANDIRILMASI:

Almanya’da 5 sınıf ehliyetname vardır.

1 nci sınıf Ehliyetnameler ; sür’at haddi 50 kilometreyi geçmeyen vasıtalar için verilmekte ve bu ehliyete sahip olanlar 4 ve 5 nci sınıf araçlar da kullanılabilmektedir.

4 ncü Sınıf Ehliyetnameler ; 50 cm³ silindir hacminde olan araçları,

5 nci Sınıf Ehliyetnameler; Sür’ati 40 km. den az olan araçları,

3 ncü Sınıf Ehliyetnameler ; Yüklü ağırlığı 7.5 tona kadar olan araçları,

2 nci Sınıf Ehliyetnameler de, bircümle araçları kullanmak için verilmektedirler.

EHLİYETNAME İMTİHANLARI:

Almanya’da ehliyetname almak isteyen bir şahsın imtihana girebilmesi için şoför okullarından birisine devam etmesi ve oradan imtihana girebilir şerhini havi bir belge alması şarttır.

Aday özel olarak kendisini yetiştirmiş olsa bile bu belgeyi almak mecburiyetindedir.

İmtihanlar nazari ve ameli olarak iki kısımda yapılmaktadır

Nazari imtihanlar yazılı olup, toplu halde yapılmaktadır. Ameli imtihanlar ise teker teker yapılmakta ve her aday için 30 dakikalık bir imtihan süresi tanınmaktadır.

Direksiyon imtihanları şehrin en işlek caddelerinde yapılmakta ve aday en az 30 dakika şehir içinde ve trafiğin kesif olduğu yerlerde araç kullanmaktadır.

İkinci sınıf ehliyetname alacaklar trafik kurslarından, trafik işaret ve levhalarında imtihan edildiği gibi, ayrıca motordan da imtihana tâbi tutulmaktadır.

Direksiyon imtihanlarında, adayın direksiyona oturuşu, aracı çalıştırışı, kalkışı, duruşu, işaret verişleri, diğer bir aracı geçişi, dikiz ay-

nalarından gerisini kontrol edişi vs. gibi hareketleri izlemekte ve hatasız olarak vasıta kullandığı takdirde kendisine ehliyetname verilmektedir.

Nazari imtihanında, imtihan soruları matbu ve formlar halinde basılıdır. İmtihani yapanlar adaylara bu formlardan birer tane vermekte ve adaylar sadece bu formlar üzerine cevapları yazmaktadırlar. Ayrıca trafik işaret levhalarını havi birer kâğıt verilmekte ve bu işaretler karton üzerindeki mahsus hanelerine posta pulu şeklinde yapıştırılarak cevapların doğru veya yanlışlığı tesbit edilmektedir.

Beşinci sınıf ehliyetname alanlar bir üst derece ehliyetname almak için fark imtihanına girerler ve imtihanında muvaffak oldukları takdirde ehliyetnamesi değişir.

1 nci, 2 nci, 3 ncü, 4 ncü sınıf ehliyetine sahip olanların bir üst derece imtihanı kazanmaları halinde ehliyetnameleri değişmez, yalnız eski ehliyetine yeni ehliyetname sınıfı işlenerek tasdik edilir.

Ehliyetnamelerde vize mecburiyeti yoktur. Ehliyetli şahıs herhangi bir suç işlediği takdirde (suç nevine göre) ehliyetnamesi geri alınabilir.

TİCARİ VASİTA KULLANANLARDA ARANILAN ÖZELLİKLER:

Ticari Vasıtalar;

- 1 — Otobüs,
- 2 — Tramvay,
- 3 — Taksi,
- 4 — Kamyon'dur.

Oturmaları şartıyla 8 yolcudan fazla taşıyan araçlar otobüs, 4 yolcu taşıyabilenler de taksi otomobili olarak kabul edilmektedir.

Takside Çalışacak Olan Şoförlerde Aranılan Özellikler:

- 1 — Taksi şoförünün 23 yaşını doldurmuş, en az iki sene vasıta kullanmış olması,
- 2 — Ayrıca imtihana tâbi tutulması ve bu imtihanında sorulan suallere doğru cevap vermesi,
- 3 — Kullanmakta olduğu aracın bütün teknik parçalarını bilmesi, basit arızaları giderebilecek nitelikte olması,

4 — Bulunduğu şehrin bütün semtlerini, okul, hastane, istasyon, polis karakollarını ve mühim devlet daire ve teşekküllerinin yerini çok iyi bilmesi gerekmektedir.

Ayrıca:

- 5 — Temiz giymeye ve aracını temiz bulundurmaya,
- 6 — Geceleri ve tatil günleri nöbet tutmaya,
- 7 — Direksiyonda bulunduğu müddet zarfında sigara içmemeye,
- 8 — Akşam saat 21.00 e kadar kendi durağında bulunmağa,
- 9 — Taksisinde taksimetre bulundurmağa, taksimetreye göre ücret almaya,
- 10 — Bir eyalette çalışmakta iken, başka bir eyalette çalışma istediği takdirde semt tanıma imtihanına girmeye,
- 11 — Çalıştığı eyaletin şehir plânını aracında bulundurmaya,
- 12 — Araçta fatura bulundurup, müşterinin talebi üzerine fatura vermeye mecburdur. Müşteriler her parça eşyası için ayrıca ücret ödemek zorundadır.

Bir Aracın Takside Çalışabilmesi İçin:

- 1 — Renginin siyah,
- 2 — 4 kapılı,
- 3 — Taksimetrelili,
- 4 — Temiz olması şarttır.

ARAÇ MUAYENELERİ:

Almanya'da araç muayene istasyonları hususi firmalara aittir. Bu firmalar devletten imtiyaz almıştır. Başka bir firma imtiyaz hakkı olmadıkça muayene istasyonunu açamaz ve çalıştıramaz.

MÜNİCH şehrinde bir tane muayene istasyonu vardır. Bu istasyonda, bir yüksek mühendis başkanlığında 25 personel çalışmaktadır.

Günde 700 - 800 aracın fenni muayenesi yapılmaktadır. Muayenesi yapılan araçların plâkalarının üzerine yeşil, beyaz, mavi ve sarı renkte plâstik damga basılmaktadır. Bu damgalarda senelerle 1-12 ye kadar aylar yazılıdır. Vasıtasının muayene edildiği tarih üst kısma gelmekte ve bu aracın hangi ayda muayenesinin yapıldığı, son muayene-

sinin hangi tarihte yapılacağı, bu tarih ve renklerden kolayca anlaşılmakta ve kontrollarda polis zorluk çekmemektedir.

Muayene yapılmadan önce, muayene kâğıdı vazifeli bir memur tarafından doldurularak araç şoförüne verilmekte ve şoför muayene kâğıdı ile birlikte vezneye giderek muayene ücretini ödemektedir.

Araç, muayene istasyonuna sokulduğunda, vazifelilerden bir bölüm dış muayenesini, bir bölüm ön takımlarını, bir bölüm fren tertibatını, bir bölüm de far ayarlarını kontrol etmektedir.

Yapılan muayene sırasında herhangi bir noksanlık tesbit edildiğinde muayene kartındaki özel kısımlar kesilmektedir.

Hususi binek araçların muayeneleri iki senede bir, taksi, otobüs ve kamyon gibi araçların ki ise, senede bir yapılmaktadır.

KAYIT-TESCİL İŞLEMLERİ:

Almanya'da;

- 1 — Sür'ati 6 km. den yukarı olmayan araçlar,
- 2 — Müteharrik makinalardan, inşaat işlerinde kullanılanlar,
- 3 — İşgal kuvvetlerine ait araçlar,
- 4 — Çocuklara ait oyuncak bisikletler, kayıt ve tescile tâbi değildir.

Bunların dışında kalan araçlar için kayıt tescil mecburiyeti vardır. Kayıt tescil sırasında aşağıdaki hususlar gözönünde bulundurulmaktadır.

1 — Motorlu araçların ve römorkların kayıt ve tescillerinin yapılabilmesi için teknik şartlar yönetmeliğine uygun olması şarttır. Bu yönetmelik hükümlerine uygun olmayan araçların kayıt ve tescil işlemleri yapılmaz.

2 — Kayıt tescili gereken bir vasıtanın, önce sigortasının yapılmış ve vergisinin ödenmiş olması icabetmektedir.

3 — Tescil işlemleri tamamlanan aracın plâkalarına mühür basılmaktadır. Bu mühürler her iki yılda bir ayrı ayrı renk almakta ve bu mühürden aracın muayene edilip edilmediği ilk bakışta anlaşılmaktadır.

4 — Bir eyalette kayıtlı bulunan araç, 3 ay süre dışında başka bir eyalette çalışamaz.

5 — Bisikletlerde, gündüz dahi aydınlatıcı cihaz bulundurulması, ön far ile, arka stop lambalarının işler olması ve teknik şartlar yönetmeliğine uydurulması şarttır.

6 — Kayıt tescil işleminden sonra araç sahiplerine ruhsatname verilir. Ticarî araçlar için ayrıca çalışma ruhsatı alınması gereklidir.

MUAYENE ÜCRETLERİ:

- 1 — 3,5 tona kadar olan araçlardan 11.55 Mark,
- 2 — 3,5 tondan fazla olan araçlardan 15.95 Mark,
- 3 — 9 tondan fazla olan araçlardan da 23.65 Mark muayene ücreti alınmaktadır.

ŞOFÖR VE SÜRÜCÜLERİN CEZALANDIRILMASI:

Şehirlerde yaya devriye vazifesi gören polisler ancak merkezi yerlerde rastlanmaktadır.

Polisler, daha ziyade otomobil ve motosikletlerle devriye vazifesi görmektedir.

Basit trafik suçu işleyen şoför ve sürücüler polis tarafından hangi kuraca aykırı davranışta bulunmuş ise, gerekli cezayı görmektedir. Her şoför ve sürücünün işlemiş olduğu suç sicil fişine işlenmektedir.

Şoför veya sürücü bir suçu tekrar işlemesi halinde para cezası daha da arttırılmaktadır.

Üçüncü defa işlenmesi halinde ise, suçlular trafik mahkemesine sevk edilmekte, mahkeme para cezası ile tecziye edildiği gibi ehliyetnamenin de ya muvakkat zaman için veya daimi olarak geri alınmasına karar verilmektedir.

Muvakkat zaman için geri alınmış olan ehliyetnameleri idare geri verip vermemekte veya o şahsı yeniden imtihana tabi tutmakta serbesttir.

Çünkü; Almanya'da ehliyetname bir hak değil, idare tarafından verilmiş bir belgedir.

Trafik cezaları, suçların mahiyetine göre değişmektedir. Meselâ:

Trafik suçlarına uygulanan cezalara nazaran, hem trafik suçu hem de hırsızlık, sarhoşluk, sarkıntılık, darp, hakaret, gasp gibi kriminal suçlardan birisini de işlemiş olanlara uygulanan cezalar çok daha ağırdır.

TAKOMETRE:

Almaya'da çalışan taksi, otobüs ve kamyonlarda takometre bulundurulması mecburiyeti vardır.

Bu cihaz o aracın, hangi gün ve saatte kaç km. sür'atle seyrettiğini tesbit etmektedir.

Bu cihaz sayesinde şoförlerin anormal sür'atle seyretmeleri önlenmektedir. Cihaz polis tarafından her zaman kontrol edilebilir.

SÜR'AT KONTROLLARI:

Sür'at kontrollerinde şoförlere 5 Km. tolerans tanınmaktadır. Bundan sonraki sür'at için 10 Mark ceza kesilmekte, 20 Km. fazla sür'at için şoför hakkında zabıt tanzim edilerek mahkemeye sevk olunmaktadır. Aşırı sür'at yapan şoförün ehliyetnamesi mahkemece muvakkaten geri alınmakta ve bu suçu tekrerrür ettiği takdirde ehliyetin iptaline karar verilmektedir.

AĞIRLIK KONTROLLARI:

Ağırlık kontrollerinde gerektiğinde, polisin yanında Maliye Bakanlığından da vazifeli memurlar bulunmaktadır.

Memurlar kontrollarda, normal yüklü ağırlıktan % 5 fazlalığı tolerans olarak tanımakta, % 6-10 arasındaki fazla yükten dolayı 5 Mark, % 11 den yukarı yüklemelerde 10 Mark ceza kesmekte, % 30 dan fazla yüklemelerde ise araç şoförünün ehliyetname sınıfı küçültülerek kamyonlarda çalışması men edilmektedir.

Ancak, Bakanlık temsilcileri yalnız başlarına kontrol yapamadıkları gibi, polislerle yapmış oldukları kontrollarda da sadece teknik bakımdan ilgilenilmektedirler.

Polis bu kontroller sırasında şoförde;

a — Görme bozukluğu,

b — Sara hastalığı,

c — Akıl hastalığı,

d — Sinir hastalığı,

e — Organ eksikliği (kol, bacak vs.) gibi sebeplerle sıhhi durumu bozulanları gördüğü takdirde derhal doktor muayenesine göndermektedir.

Doktordan alınan rapora göre, şoförün gözlükle araç kullanmasını veya bir alt derece ehliyetname ile raporda belirtilen ve müsaade edilen araçları kullanmasını sağlar. Veya mahkeme kararı ile ehliyetnamenin iptalini temin eder.

Bu işlemler çok seri olarak yapılır. İhmal yüzünden şoför herhangi bir suç işleyecek olursa, suçtan doğan zararlar vazifeli memura veya ihmali görülenlere ödetirilir.

TRAFİK KAZALARI VE İSTATİSTİKLERİ:

Trafik kazalarında istatistik en başta gelen bir işlem olarak ele alınmış bulunmaktadır.

İstatistik yapılırken:

1 — Her cadde için bir dosya açılmakta ve kazalara ait bilgiler bu dosyalara konulmaktadır.

2 — Dosyalar harf sırasına göre tasnif edilmektedir.

3 — Kaza raporları üç nüsha olarak tanzim edilmektedir.

a. Beyaz renkli üst yaprak Mahkemeye,

b. Mavi renkli ikinci yaprak trafik arşivinde saklanmakta,

c. Gri olan üçüncü yaprak İstatistik Müdürlüğüne gönderilmektedir.

Her şehrin bir istatistik müdürlüğü olmakla beraber, her eyaletin de bir İstatistik Müdürlüğü vardır.

4 — Polisin istatistik işleri gayet muntazam olarak yürümekte ve en geç bir hafta önce bölgesinde işlenmiş olan kaza, yaralı, ölü ve hasar durumları tam olarak bilinmektedir.

Kaza dosyaları mavi renkte olup, üzerlerinde birden başlamak üzere 31 e kadar numara yazılıdır. Bu numaralar ayların günlerini ifade etmektedir.

Dosyaların arkasında yeşil, sarı ve gri zemin vardır. Bu renklerden yeşil, meydan ve kavşakları; sarı, ana caddeleri, gri, yan yolları (tali yolları) göstermektedir.

Ayrıca dosyanın arkasına yeşil, kırmızı, sarı ve mavi klapalar takılmaktadır.

a — Yeşil klapalar alkolü,

b — Kırmızılar ..... ölüyü,

c — Sarılar .....yaralıyı,

d — Maviler ..... hasarı ifade etmektedir.

KAZA KOMİSYONLARI:

Her şehrin bir kaza komisyonu vardır. Bu komisyonlar polisin talebiyle gayri muayyen zamanlarda toplanarak kazaların nedenleri üzerinde çalışarak, alınması gereken tedbirleri bir rapor halinde ilgililere sunarlar.

Bu komisyonlarda:

- 1 — Polis teşkilâtından ..... 1 veya 2
  - 2 — Trafik Bakanlığından 1
  - 3 — Belediye yol şubesinden 1
  - 4 — Belediye inşaat şubesinden 1
  - 5 — Belediye Bahçeler Müdürlüğünden 1
  - 6 — Şehir trafik mühendisliğinden ..... 1 kişi olmak üzere
- 6-7 kişi bulunmaktadır.

Kazalar 1/250 mikyasındaki kavşak plânları üzerine, yine ölçülü olarak işlenmekte ve bu işlem sırasında kazanın hangi gün ve saatte olduğu, ölü, yaralı veya hasarla mı neticelendiği belirtilmektedir.

Plân üzerinde ölümler, ortası noktalı küçük dairelerle; yaralıları, ortası boş küçük dairelerle, hasar ise karşılıklı iki okla gösterilmektedir.

KAZA RAPORLARININ TANZİMİ:

Almanya'da kaza raporları yalnız TÜV teşkilâtı tarafından tanzim edilmektedir.

Rapor tanzim edilebilmesi için isteğin ya hâkim tarafından veya polisten gelmiş olması lâzımdır. Bunun dışındaki istekler yerine getirilmemektedir.

SONUÇ:

Yukarıda belirtmiye çalıştığım Almanya'daki trafik düzeni ile memleketimizin içinde bulunduğu trafik durumunun bir mukayesesini yapmak yerinde olur kanısındayım.

1 — Memleketimizde uygulanmakta bulunan 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve bu kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bazı yeni maddeler ilâve edilmesiyle ilgili 232 sayılı kanunun (cezalar ve sigorta durumları hariç) kapsadığı konular genellikle Alman Trafik Kanunu hükümlerine uymaktadır. Ancak:

a — Almanya'daki Trafik Kanunu ve mevzuattım, trafik tanzim ve kontrolü ile görevli personelin uygulamada gösterdiği ciddiyet,

b — Halkın kanun ve disiplin anlayışı ve görevlilere karşı gösterdiği yakın ilgi ve yardım,

c — Trafik polisinin en modern teknik cihazlarla donatılmış bulunması,

d — Trafik hizmetinde çalışan görevlilerle, halkın trafik bilgileriyle aydınlatılmış bulunması, memleketimizle Almanya arasındaki farkı ortaya koymaktadır.

2 — Buna göre memleketimizdeki trafik düzeninin rasyonel bir şekilde tanzim ve tatbikata konulabilmesi için aşağıda belirttiğimiz hususların ele alınması zaruretinin var olduğuna inanmaktayım.

a — Mevzuat bakımından:

Mevcut Trafik Kanunumuzda ceza durumlarının yeniden tetkiki ile daha müessir bir hale gelebilmesi için cezaların arttırılması,

b — Sigorta durumlarının yeniden tanzim edilmesi,

c — Tatbikat bakımından:

Trafik tanzimiyle görevli trafik âmir ve memurlarının, nazarî ve tatbiki bilgilerinin geliştirilmesi,

d — Trafik personelinin daha iyi yetiştirilebilmesi için en az iki trafik okulunun açılması,

e — Trafik polisinin modern trafik araç, gereç ve cihazları ile teçhiz edilmesi,

f — Devlet karayollarında trafiğin problem olduğu bölge ve güzergâhlarda enaz her 100 Km. de bir kontrol istasyonlarının kurulması ve bu istasyonlarda lüzumlu araç, gereç ve personelin bulundurulması,

g — Devlet karayollarında trafikle ilgili işaretlemelerle çizgilerin beynelmilel kaide ve usullere göre yapılması ve noksanların bir an önce tamamlanması,

h — Devlet karayollarında, traktör, at arabası, kağı arabası, bisiklet ve hayvanların seyretmelerinin önlenmesi, bu mümkün olmadığı takdirde memleketimizin şartları gözönüne alınarak bu araçlar için mevcut yollara ilâve olarak yolun banket kısımlarında ilâve müsait yollar yapılması,

ı — Karayolları üzerinde bozulup kalan araçları bırakmak ve trafik kontrolları yapmak, yorgun şoförlerin dinlenmesini temin etmek maksadiyle en az 50 Km. de bir yeterli cepler yapılması ve mevcut ceplerin ihtiyacı karşılayabilecek büyüklüğe getirilmesi,

j — Yol kavşaklarının mümkün olduğu kadar hemzemin olarak kesişmelerinin önlenmesi,

3 — Memleketimizde trafik oldukça yeni sayılabilecek bir konu bulunmaktadır. Trafiğe karışanların % 70 i trafik bilgilerinden yoksun bulunmaktadır. Bilenlerin de trafik usul ve kaidelerine riayet etmedikleri bir gerçektir.

Memleketimizde Sanayi devrinin başlamış olması ve hızla yükselmesi yanında trafik bilgilerinin, sınırlarımız içinde yaşayan vatandaşlarımızın 7 sinden 70 ine değil, 3 ünden 80 ine kadar verilmesi şarttır.

Bunun için sıtma savaş mücadelesi gibi, bir trafik kaidelerini ihlâl edenlerle savaş mücadelesi lüzumlu ve hatta zaruridir.

Çocukların eğitilmesi için, ilk tahsilde hayat bilgisi, orta tahsilde yurt bilgisi derslerinde trafik konularının işlenmesi, radyo ve televizyon programlarında ve basında çocuklar ve yetişkinler için, en büyük eğitim kaynaklarından birisi olan Ordumuzda trafik konularının işlenmesi,

Şoför ve sürücülerin mevcut trafik bilgilerinin tazelenmesi ve yeni bilgilerin aktarılabilmesi için, Şoförler Federasyonunun ve Kazaları Önleme Cemiyetlerinin harekete geçirilmesi veya bunu sağlamak amacıyla yeni teşkilâtın kurulması,

Memleketimizde trafik denilince akla önce polis gelmektedir. Efkarı umumiyyede polisin çalışmasıyla trafik düzeninin sağlanacağı ve kazaların önleneyeği gibi yanlış bir tutum mevcuttur.

Trafik denilince evvelâ yeterli mevzuat, müsait yol, disiplinli bir şoför veya trafik terbiyesine alıştırılmış bir vatandaş, ondan sonra da bu düzenin kontrolünü sağlayan kifayetli polis bulunması şarttır.

Yukarıda belirttiğimiz noksanlıklar mevcut iken, trafik düzenini sağlayan polis sayı ve nitelik bakımından ne kadar yeterli olursa olsun ve ne kadar üstün bir çalışma yaparsa yapsın, neticeye tesiri elbette çok olmayacaktır. Kaldı ki, polis teşkilâtımızın personel, araç, gereç imkânları bilindiği gibi yeterli bulunmamaktadır.

Bu gerçeklerin ışığı altında memleketimizdeki trafik probleminin halli ve trafik hizmetlerinin rasyonel bir şekilde ifası için teşkilâtımızın bir an önce gerekli personel, araç, gereç ve modern cihazlarla takviye edilerek meseleye bir çözüm şeklinin getirilmesini temenni ederim.

KOMÜNLERİN BİRLEŞMESİ SORUNU

Yazan :
Mehmet TARCAN
İçişleri Bakanlığı
Merkez Valisi

I — GİRİŞ:

Toplum kalkınması devrinde insan gücü ve sermayenin yurt gerçeklerine uygun şekilde belli merkez ve alanlarda bir plân ve program çerçevesi içinde tesbit edilen yönlere şevki daha verimli ve kalkınmanın süratle gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunu sağlayacak çeşitli faktörlerden biri de alt kademe toplu iskân ünitelerinin biri birine yakınlığı, sayılarının azlığı ve nüfuslarının çokluğudur.

Bu gün batı devletlerinde, mevcut komünlerin parçalanması, bir komün veya kasabaya bağlı mahalle veya semtin bağımsız komün haline getirilmesi tatbikatına son verilmiştir. Bu ülkelerde bir yandan komünlerin sayılarının artmasını önleyici radikal tedbirler yıllardan beri uygulanırken, diğer yandan komünlerin birleşmesini sağlayan İdarî, malî, ekonomik ve sosyal tedbirler önemle ele alınmak suretiyle (fusion Communale) faaliyetinin uygulama ve gelişmesine özellikle önem verilmektedir. (1)

Son iki yüz yılın bilimsel ve endüstriyel devrimlerini yaratan, bunları olumlu, ülke ve toplum yararına verimli şekilde yürüten batı ülkelerinde, mahallî idare kademesinin en küçük ünitesini teşkil eden komünlerin çeşitli yetersizliklerini giderici, komün halkının refah seviyesini yükseltici, komünle ilgili kamu hizmetlerin muntazam ve devamlı yürütülmesini sağlayıcı tedbirler yıllardan beri titizlikle uygulanmaktadır.

Medeniyetin nimetlerinden yararlanma, iş bulma, boş zamanların değerlendirilmesi, eğlence, öğretim imkânları, kültür alanındaki üstünlük gibi nedenlerle şehirler komünlerdeki nüfusu çekmektedir. Komünlerin nüfusunun gittikçe azalmasını önlemek için komünler bir-

---

(1) Mehmet TARCAN

Taşra İdare Teşkilâtının Tarihçesi

T. İdare Dergisi Sayı 311 Sayfa 36

leştirilmek suretiyle yeni cazibe merkezleri yaratma, çeşitli ve yeterli imkânlar sağlayarak hayat seviyesini şehir düzeyine çıkarmak ve bu suretle şehirlere akını kısma tedbirleri olumlu sonuçlar vermektedir.

II — Bazı Batı Ülkelerinde durum:

1. Fransa

Fransa'nın yüzölçümü 551.500 km. kare ve nüfusu 50 milyondur. Ülke mülki idare yönünden 21 bölge, 95 il (departement), 313 ilçe (arrondissement), 3052 canton ve 37.962 Komüne (commune) ayrılmıştır.

Komün, ilden çok önce tüzel kişiliği kazanmış bir mahalli idare birimidir. Kamu hürriyetlerini savunmada kişilerin birleşmesine, görüş birliği yaratmasına imkân vermiş olmasından ötürü toplumun politik gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Sosyolog Alexis de Tocqueville komünün bu rolünü şöyle ifade etmektedir. “Hür ulusların kuvveti komünde varlığını gösterir. Komünal müesseseler hürriyeti halkın ayağına götürür, onlara kullanma imkânını tattırır ve onu kullanmayı alıştıır. Bir millet Komünal müesseseleri olmadan hür bir idareye kavuşamaz.”

Komün İdarî bakımdan çeşitli görevler ifa etmek zorundadır. Halkın ihtiyaçlarını süratle ve eksiksiz olarak karşılamakla ödevlidir.

Konumuzu dağıtmamak için komünlerin kuruluşu, karar ve icra organları, görev ve yetkileri mevzularına girmeyeceğiz.

Komünler arası gruplanma:

(Les groupements intercommunaux)

1884 tarihli kanun komünler arasında hiçbir bağlantı ve işbirliğini ön görmemiş, hattâ belediye meclislerinin kendi aralarında yapacakları anlaşmalar hakkında kuşkusunu işaret etmiştir.

Bu günkü eğilim ve uygulama tam tersidir. Komünlerin menfaati veya kamu hizmetlerinin normal ifası gerektiriyorsa komşu komünlerin İdarî yaklaşımları temenniye şayan görülmektedir. Bu maksatla çeşitli usuller kullanılmaktadır. (2)

---

(2) Prof. Jean - Marie Auby

Prof. Robert DUCOS - Ader

Droit Public edition 1964 page 197

1 — Komünler arası Konferanslar:

(les conferences intercommunales)

Bu konferanslar, iller arası konferansların benzeri olup bir çok komünün müşterek meseleleri hakkında anlaşmalarına imkân vermektedir. Söz gelişi, yönetim ve harcamaları müşterek olan komün tesisleri kurulması gibi. Belediye meclisleri, bu konuda karar almaya yetkilidirler.

2 — Komün Sendikaları:

(les Syndicats de communes)

22 Mart 1890 tarihli kanunla ihdas edilmiş olup şümulü 20 Mayıs 1955 günlü kararname ve 5 Ocak 1959 günlü kanun kuvvetinde kararname ile genişletilmiştir. Belediye meclislerinin teşebbüsü üzerine genel meclisin olumlu mütalâası alındıktan sonra valinin izni ile kurulur. Bu sendikalar tüzel kişiliği haizdir, bütçeleri vardır, ilgili belediye meclislerince seçilen bir komite tarafından idare edilir. Kırsal komünlerin elektrifikasyon, içme suyu, sulama tesisleri ve yol yapımı gibi konularında olumlu rol oynamaktadır. Bu sendikalar kamu kuruluşu niteliğini haizdir.

3 — Karma sendikalar:

(Les Syndicats Mixtes)

20 Mayıs 1955 günlü kararname karma sendikaların kurulmasına imkân vermiştir. Formalite yönünden diğerine nazaran daha yumuşak usûlü muameleye tabidir.

Karma sendikaları yalnız komünler değil, İdarî veya kamu tüzel kişiliğini haiz çeşitli kuruluşlar (komün, il ticaret odası, v.s. gibi) kendileri yönünden yararlı gördükleri bir hizmetin ifa veya bir iş yahut eserin yapımı için kurulabilirler.

Karma sendikalar da kamu kuruluşu niteliğini taşırlar.

4 — Şehirsel Distrikler :

(Les districts urbains)

5 Ocak 1959 tarihli kanun kuvvetlerinde kararname ile ihdas edilmiştir. Büyük şehirlerin etrafında meydana gelen toplulukların ya-

rattığı sorunları çözme amacını gütmektedir. Gerçekten bu toplulukların, her komün tarafından münferiden teşebbüs edilmesi halinde umulduğu şekilde çözümü sağlanamayacak pek çok müşterek sorunları vardır.

Distrikler, Bakanlar Kurulunca ittihaz edilecek kararname ile resen veya komün ekseriyetinin talebi ve valilik kararı ile kurulur. Kararın, toplam nüfusun yarısından fazlasını temsil eden belediye meclislerinde 2/3, veya toplam nüfusun 2/3 den fazlasını temsil eden belediye meclislerinde 1/2 çoğunlukla alınması gerekmektedir.

Distrik, belediye meclislerinin delegelerinden kurulu bir konsey tarafından idare edilir. Görevi, distrike dahil komünleri ilgilendiren çeşitli kamu hizmetlerini yönetmekten ibarettir, (lojman yapımı, yangınla mücadele v.s.)

Distrik de bir kamu kuruluşudur. Paris distriki özel bir rejime tâbidir.

5 — Komün İdarî Bölümü:

(Section de Commune)

Bir komün çok küçük olması sebebiyle, bazı hallerde, mahallî ihtiyaçların asgarisini bile sağlama yeteneğine sahip değildir. Kanun, bu durum karşısında, bu komünün komşu bir komüne katılmayı talep edebileceğini ön görmüştür. Bu durumda, talep eden komün diğer komünün “section”u olur ve bir husus hariç hukukî şahsiyetini tamamiyle kaybeder : Bu husus şudur :

Diğer komüne katılan esnasında sahip olduğu emlakten yalnız komünün bu kısmında oturanlar lehine yararlanılması gerekmektedir. Komün bu kısım temsilcilerinin açık ve seçik muvafakati olmaksızın bunlar üzerinde tasarrufla bulunamaz. Bu kısımda oturanların olumlu mütalâalarının alınması gerektiren sorunların mevcudiyeti halinde, Komünün bu kısmı bizzat sakinlerinin veya kaymakamın talebi üzerine seçilmiş sendikal komisyon (commission syndicale) tarafından temsil edilir. Bu meseleler, bu kısma ait malların iktisabı, satışı, yararlanılması ile ilgili hususlardır. Belediye meclisi ile komisyon sendikalin görüş birliğine varamaması halinde, vali ihtilafı hakem olarak halleder. Bu kısım, gereken hallerde, katıldığı komüne karşı adli mercilere müracaat etme hususunda ayrı bir hukukî şahsiyete sahiptir.

Bir komün seksiyonu, komşu komünlerin belediye meclisi ve genel meclisin muvafakati alınması halinde valilik kararı ile (arrete prefectoral) kurulabilir. Aksi halde, ilgili tarafların tamamı dinlendikten, sınır ve arazi durumu, malî sorunlar esaslı şekilde incelendikten sonra Danıştay’ca ittihaz edilecek karara göre gereken işlem yapılır. Bu imkânın çok nadir olarak kullanıldığını hâlâ mevcut olan küçük komünlerin sayıları göstermektedir. (3)

Seksiyona geçiş, uygun bir yönetimi sağlama kabiliyetinden mahrum olan bir komünün başvuracağı son çaredir. Bir çok müellif, günün şartlarına uyduğundan bahisle bu usule müracaatı tavsiye etmekte ise de FUSİON daha hâkim rol oynamaktadır.

6 — Birleşme:

(FUSİON)

İki veya daha çok sayıda komünün yeni ve tek komün halinde birleşmesidir. Birleşen komünlerin tüzel kişilikleri tamamen kaybolmakta ve yeni bir komün meydana gelmektedir.

“Fransa 37613 komüne bölünmüş bir köyler memleketidir. Komünlerin yarısından çoğunun nüfusu 400 ve 11390 nın nüfusu 200 den azdır. Şehirlere akının kurbanı olan bu komünler yaşama kabiliyetini kaybetmektedirler. 1970 ekim ayından beri Mont Ferrand’a bağlı brome un La Fare komününde ancak üç kişi kalmıştır : Belediye Başkanı, karısı ve oğlu.” (4)

Hükümet 1959 yılında, küçük komünler arasında birleşmeyi teşvik ve malî yönden gereken yardımı yapmaya karar verdi. Fakat doğdukları, büyüdükleri komüne bağlı olan kişiler bu konuda kararsız görünüyorlardı.

Başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere çeşitli kuruluşların genelgeleri, broşürleri, idare âmirlerinin ikna edici yoğun çalışmaları sonucu, komünlerinde yararlı şekilde çalışmak ve komünlerinin geleceğini kurtarmak isteyen bazı komün meclisleri birleşme arzusu izhar ettiler. Bu istekler karşısında hükümet gereken yardımı tesbit etti.

a) Birleşmek isteyen komünlere, devletçe yapılan subvansiyon’un % 30 nisbetinde artırılması,

---

(3) Brian Chapman

L’Administration Locale en France

Page 56

- b) Yetkili kuruluşların uygun mütalaası alınmak suretiyle belli yatırımlar için bir kısmı faizsiz, bir kısmı düşük faizli krediler sağlanması,
- c) Görevli kuruluşlarca alt yapı tesisleri ve diğer yatırımlar için önemli katkıda bulunulması,
- d) Bu işlerle ilgili işlemlerin çok basitleştirilmesi kararlaştırıldı.

Birleşmenin önlenmesi hususunda menfi propagandayı yapanların başında kadrosu kalkacak olan kâtip ve korucular, gayri menkul irat sahipleri, bazı belediye meclisi üyeleri, ve bir kısım rahipler vardı.

- Bunlar bizim komünümüzü satacaklar,
- Ecdadımız ayağa kalksa buna ne der?
- Dinî ve ailevî anılarımız silinecek, diyorlardı.

Bazı köy papazları doğum, evlenme, ölüm törenlerinde sağladıkları maddî menfaati kayıp edecekleri endişesi ile bazı fanatik kimseleri tahrik ederek komün belediye başkanlarını ölümle tehdit ettiriyorlardı.

İdare âmiri ve mahallî aydın kişilerin bilinçli ve yoğun çalışmaları bu menfi propagandaları kısa zamanda ve yerinde çürüttüyordu.

Komünler Füzyon yaparken:

- a) Birleşmeye karar veren komünlerden arazi ve diğer tesislerinin durumu müsait olanı merkez seçiyorlar,
  - b) Bu komünlerden bir veya ikisine yakın münasip bir yeri veya bir kanton yahut Banliyöyü merkez seçiyorlar,
  - c) Komünlerden uzakta anayol veya demiryoluna yakın, arazi durumu müsait, tabîî güzelliği bulunan bir yeri komün tesis mahallî seçiyorlar.
- b ve c hallerinde civarda bulunan dağ, tepe, dere, önemli yer veya tarihî isimler komüne ad olarak veriliyor.

Birleşen komünlerin başkan, başkan yardımcısı, kâtip, tahsildar, korucu, yol bekçisi, öğretmen ve okul ödenek ve giderlerinden tasarruf sağlanıyor.

Birleşme halinde, okul otobüsü her sabah diğer komündeki öğrencileri merkez ittihaç edilen veya yeni inşa edilen kola getiriyor (Ramassage Scolaire). öğrenciler öğle yemekleri okul kantininde (Cantine Scolaire) yiyorlar, öğleden sonra ders bitiminde otobüs öğrencileri yi-

ne komünlerine götürüyor. Artık 15 - 20 öğrencisi ve tek öğretmeni bulunan okulun yerini, 200 - 250 öğrencisi, 8-10 sınıfı bulunan, araç ve gereç yönünden eksiksiz ve kusursuz okullar alıyor. Okul çağına gelmiyen küçük çocuklar için ana okul sınıfı (une classe maternelle) teşkil ediliyor. Füzyona kadar bu sınıf komünlerde mevcut değildi.

Yeni kurulan birleşmiş komünlere pilot komün denilmektedir. Pilot komünde özellikle gençlerin gittikleri köy eğitim ocağı (Foyer Rural), kütüphane, spor alanı, yüzme kavuzu, bulunmaktadır. Komünün uygun yerinde yeni belediye binası ve kilise yükselmekte, hal binası ayrı bir renk vermektedir. Halk ve gençlik böyle pilot komüne mensup olmaktan çok memnundur. Kendilerine sorulduğunda kimse eski komününün adını söylemek istemiyor. Komşu komünlerden pilot komünlere alış-veriş yapmaya, eğlenmeye,' iş bulmaya geliyorlar. Üç komün ile füzyon yapan Saint-Chamond Belediye Başkanı eski Başbakanlardan Antoine Pinay “füzyon ekonomik ve sosyal gelişmelerin müşterek bir irade ve azminin ifadesidir. Bu dinamizmin kaynağı olan bir inanç işidir.” demiştir. (4)

Füzyonu Zorunlu Kılan Nedenler:

Füzyonu zorunlu kılan çeşitli nedenler mevcuttur. Bunların en önemlileri aşağıda açıklanmıştır.

1 — Şehirlere yapılan göçler sonucu şehirlerin nüfusu süratle artarken özellikle küçük komünlerin nüfusu hızla azalmıştır.

Fransa’da 1881 yılında 100 den az nüfuslu 720 komün mevcut iken bu miktar 1962 de 3423, 101 - 500 nüfuslu 15150 komün varken bu miktar 1962 de 20540 a yükselmiştir. (5)

Şehirleşme sonucu şehir nüfusu genel nüfusun % 63 ne yükselmiştir. Bu durum küçük komünlerin sayısının gittikçe çoğalmasına sebep olmuştur.

2 — Küçük komünler çok ağır malî imkânsızlık içinde bulunuyordu. Vergi mükelleflerinin sayıları gittikçe azalmakta idi. Bina ve

---

(4) Pierre Bonte

Communes : La fusion fait la Force. Selection Avil 1972 - Page 123.

(5) Ali Yalçın

Fransa’da Komünlerin Gruplandırılması.

T. İdare Dergisi Sayı 322 Sayfa 100.

arazi vergisi yegâne gelir kaynağı idi. Küçük komünlerde nüfusun gittikçe azalması sonucu, asıl belediye gelir kaynaklarından yararlanmak mümkün olmuyordu.

3 — Küçük komünler, mahalli ihtiyaçların asgarisini bile sağlama imkânına sahip değildi. Bu durum, yaşlı kimseler hariç, komün halkını ümitsizliğe sevketmekte, özellikle gençleri baba ocağını terke zorlamakta idi.

4 — Küçük komünlerin karar ve icra organları, kanunların yüklediği çeşitli görevleri başaracak durumda değildi.

5 — Bu komünlerde personel sayısı az, maaş ve ödenekler yetersizdi. Bu durum, düşük nitelikte personel istihdamına sebep olmakta idi.

6 — Küçük komünlerde oturanlar, okul, dispanser, spor alanı, yüzme havuzu, kütüphane, telefon, komün-şehir arası motörlü araç seferleri gibi tesis ve hizmetlerin çoğundan yoksundu.

7 — Halk darlık içinde yaşıyor, komünün geliri mecburi masraflara bile yetmiyordu.

8 — Komüne yeni atanan öğretmen hemen yerinin değiştirilmesini istiyor, gençleri yerinde tutmak için iş, konfor ve eğlence sağlanamıyor, dönün bakımlı meyve bahçeleri, bağları, evleri haraba yüz tutuyordu.

Bu durum karşısında, ülkenin veya belli bölgelerin kalkınma yönünden düzenlenmesi (amenagement du territoire) ile ilgili plân ve programlar uygulanırken, komünlerin gruplandırılması, küçük komünlerin birleştirilmesi sorunları plânın hedef ve stratejisine uygun şekilde ele alınmıştır.

Füzyondan Sonraki Durum:

, 14. Ekim 1963, 27. Ağustos. 1964 ve Ocak 1968 tarihli kararnamelerin uygulanması olumlu sonuçlar yaratmıştır.

Füzyon yapan komünlerde:

- 1 — Çeşitli ve verimli yatırımlara başlanmıştır.
- 2 — Yeni cazibe merkezlerinin meydana getirilmesi sebebiyle kır sal komünlere doğru nüfus akımı başlamıştır. Şehirlere göç edenler eski yuvalarına dönmektedir.

- 3 — Sübvansiyon ve yatırım kredilerinin arttırılması sonucu birleşen komünler daha güçlü hale getirilmiştir.
- 4 — Sosyal erozyonun belli başlı sebebi olan şehirlere akım önlenmiştir.
- 5 — Komünler tatmin edici bütçe imkânına kavuşmuştur.
- 6 — Birleşen komünlerde fabrika ve atelyeler kurulmuştur.
- 7 — Komün sınırları içindeki arazinin tevhide işi (Remembrement) süratle yürütülmüştür.
- 8 — Yeni iş yerleri açılmıştır.
- 9 — Lojman, resmî ve özel yapılarda önemli artış görülmüştür.
- 10 — Füzyon yapan komünlerin ortasında yeni belediye binası, kilise, tam donatımlı okul grupları (Le groupe scolaire), köy eğitim ocağı (Foyer Rural) ve uygun yerlerde yüzme havuzu ve spor alanı gibi yapı ve tesislerin yer alması çalışan nüfus ve gençler için bu yerleri cazibe merkezi haline getirmiştir.
- 11 — Hükümet, mahallî idare kademesinde demokrasiyi geliştirmek, İdarî merkeziyetçiliğin ifratlarına karşı Komün Belediye Başkan ve Belediye meclisi üyelerine geniş yetkiler sağlamak için teşebbüse geçmiştir. Bu teşebbüsün asıl amacı; Komünlere daha çok imkân, daha geniş yetki, daha verimli ve süratli iş birliği sağlamaktır.

İçişleri Bakanı Raymond Marcellin komün özgürlükleri ile ilgili kanun tasarısının parlamentoda görüşülmesi sırasında :

“Hükümetin arzusu, hürriyet prensibi esas alınmak suretiyle komünlerin bünyesinde modernizasyonu yerleştirmektir. Bu istek, komünlere en geniş otonomiye sağlamak, onları modernleştirmek, oralara yeni iş ve çalışma imkânları götürmek amacını gütmektedir.

Proje üç hususu kapsamaktadır : İdarî vesayetin hafifletilmesi, komünlerin işleyiş kurallarının modernleştirilmesi, komünler arası iş birliğinin (cooperation inter communale) sağlanmasıdır. Komünler arası işbirliği konusunda duyulan zorunluk gittikçe daha açık ve seçik bir hal almaktadır.

Füzyonun son yıllarda miktarı gittikçe artmaktadır. Halen füzi-

yon sayısı 351 olup 734 komünün birleşmesi sonucudur. Füzyonu önleyici engeller giderilecektir.” (6)

Füzyon sayısı 180 olduğu zaman, birleşen komün adedi 378, kaldırılan komün sayısı ise 198 idi.

Fransa’da, komünler arası işbirliğini geliştirmek ve özellikle füzyona gereken önemi vermek suretiyle komün sayısını azaltma politikası titizlikle uygulanmaktadır.

2. İNGİLTERE:

İngiltere’nin yüzölçümü 244.000 km. kare, nüfusu 53 milyondur.

İngiliz mahalli idare sisteminde görev ve yetkileri, hizmet alanları ve bünyeleri farklı yedi çeşit idare birimi mevcuttur. (7)

1 — Büyük Şehir Belediyeleri:

(County Boroughs)

1888 tarihli Mahalli İdareler Kanunu, nüfusu en az 50 bin olan belediyeleri büyük şehir belediyesi olarak tesbit etmişti. 1926 tarihli kanun büyük şehir belediyesi olabilmek için 75.000 nüfuslu olmayı şart koşmuş, 1958 tarihli kanunla bu miktar 100.000 ne çıkarılmıştır.

Halen İngiltere ve Gal’de 83 büyük şehir belediyeleri dışında kalan kısmı illere bölünmüştür.

2 — İller

(Countys)

İngiltere ve Gal bölgesi 60 il’e ayrılmıştır. Her il, il bölgeleri (county districts) denilen idari birimlere ayrılmıştır. Bunlar da şehir veya köy niteliğinde oluşuna göre (Urban District) ve (rural Districtlere) bölünmüştür. Kırsal bölge olan rural District’ler bir grup köylerden meydana gelmiştir.

---

(6) Le Monde 20. November. 1970

(7) Ziya Çöker

İngiliz Mahallî İdareleri Sayfa 25.

3 — Belediyeler:

(Non — County Boroughs)

İngiltere’de halen 297 belediye vardır. Bunlar Mayor veya Lord Mayor denilen belediye Başkanları tarafından yönetilmektedir. Üyelerine Alderman denilmektedir.

4 — Şehirsel Bölgeler:

(Urban District)

Şehirsel bölgeler, kamu hizmetleri bakımından belediyelerin görev ve yetkilerini haizdir. Bunlar, kraliyet fermanı ile değil, bir kanunla kuruldukları için belediye unvanını alamamakta, ve dolayısıyla başkanlarına Mayor ve üyelerine Alderman denilmektedir. Şehirsel bölge meclisine başkanlık eden kimseye Chairman (Başkan) unvanı verilmektedir.

Halen bütün İngiltere de 560 şehirsel bölge vardır.

5 — Kırsal Bölgeler:

(Rural District)

Kırsal bölgeler, köyleri içine alan kır bölgesi yönetimidir. Bunların bölge alanları geniş, nüfusları azdır. Bizdeki Bucak Teşkilâtına benzer. Genel olarak 20 - 30 köyü kapsayan ve kırsal alanda sınırlı yükümlülükleri olan bir mahalli idare ünitesidir. Halen 474 kırsal bölge mevcuttur.

6 — Köyler:

(Parishes)

Kırsal bölgeler köylere bölünmüştür. Köyler, büyük ve küçük köyler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Büyük köylerde seçimle işbaşına gelmiş bir meclis vardır. Köyün bütün işlerinden bu meclis sorumludur. Çok sınırlı sorumluluğu olan köy idaresi örneğidir. Halen meclisi olan köylerin sayısı 7500 dür.

Küçük köylerde meclis yoktur. Köyün seçmenleri yılda en az iki defa toplanarak köy işleri hakkında gereken kararı alırlar. Köy işleri, Köy Derneği (Parish Meeting) tarafından yönetilir. Köy kurulunun bir başkanı vardır. Başkan her yıl köy derneği toplantısında açık oyla

seçilir. Bunlar seçim yapılamıyacak kadar küçük köy idare birimleridir. Nüfusu 10 - 300 arasında değişir. Bu köylerin sayısı 3560 dır.

7 — Londra İdaresi:

(London Government)

Özel bir kanunla kurulmuştur. Kuruluşu, hizmet alanı, görev ve yetkileri diğerlerinden farklıdır.

Büyük Londra meclisinin yönetiminden sorumlu bulunduğu alan Londra Belediyeleri (London Boroughs) denilen 32 İdarî bölüme ayrılmıştır.

İngiltere’de mahallî idarelerin kuruluş ve işleyişi muhtelif zamanlarda tadil edilmiş olan mahallî idareler kanunu ile düzenlenmiştir. Bu değişiklikler yapılırken alt kademe mahallî idare birimlerinin parçalanması, sayılarının artması bilhassa önlenmiştir. İngiltere Mahallî İdareleri özerklik, görev ve yetki yönlerinden kıt’a avrupasından farklı görünüş taşımaktadır.

İngiltere’de de küçük köylerin sayılarının azaltılması hususu tetkik edilmektedir. Halka hizmet götürmeye kolaylık sağlanması için mahallî idare birimlerinin nüfus miktarı düzenleyici kanunlarda daima tesbit edilmiştir.

3. Federal Almanya:

Federal Almanyanın yüz ölçümü 248.000 km. kare ve nüfusu 60 milyondur. **Ülke 11 Lander’e ayrılmıştır.**

Batı Almanya’da iki tip mahallî idare birimi vardır:

- a) Şehir ve kasaba tipi mahallî üniteler, (gemeinde)
- b) Bunun dışında kalan köy ve küçük iskân toplumları. (Landkreis)

Batı Almanya’da 24.500 komün mevcuttur. Komünlerin alt yapı tesisleri ve ucuz lojman sorununun çözümlenmesi sonucu, komünlerde hayat şehir seviyesine yükseltilmiştir. Şehirlerin gürültüsünden, kirli havasından, trafik tıkanıklığı ve kazalarından bakan, yeşil alan ve bahçeli ev hasreti çeken ailelere şehirlere yakın komünlere yerleşmeleri bu komünlerdeki hayat seviyesini bazı yönlerden şehirlere daha üstün hale getirmiştir. Bu duruma rağmen bazı küçük komünlerin birleşti-

rilmesi veya komünde oturanlar yeni endüstri ve iş yerlerine nakledilmek suretiyle bu komünlerin kaldırılması konusunda otoriter tedbir alınmaktadır.

4. İtalya:

İtalya'nın yüz ölçümü 301.000 km. kare, nüfusu 51 milyondur. İtalya 1870 yılında siyasî birliğini gerçekleştirdikten sonra komünlerin birleştirilmesi sorununa gereken önemi yermiştir, özellikle Alp ve Apenin dağları üzerindeki küçük komünleri birleştirmek suretiyle yeni sanayi merkezlerine yerleşme akınının önleme amacını gütmüştür.

1931 yılından itibaren, yarım adanın güney bölgesinde bulunan komünlerde oturanların büyük şehirlere akınım veya yerleşmek maksadiyle yurt dışına göç etmeleri önlemek için bataklıkları kurutmak, dere ve çayların yataklarını düzenlemek, hatta tepe ve yamaçları tesviye etmek suretiyle yeni kültür alanları kazanılarak küçük komünler buralara nakledilmiştir.

Halen İtalya'da 8000 komün vardır.

5. 1944 yılında Londra'da Belçika, Hollanda, ve Lüksemburg arasında imzalanan Gümrük Birliği konvansiyonu (Benelux) müşterek pazarın nüvesini teşkil etmiştir. Bunlardan:

a — Belçika:

Belçika'nın yüz ölçümü 30.520 km. kare, nüfusu 9.600.000 dir. Ülke 9 il (province), 41 ilçe (arrondissement) ve 2663 komüne ayrılmıştır.

B — Hollanda:

Hollanda'nın yüz ölçümü 33.500 km. kare, nüfusu 12.700.000 dir. Ülke 11 ile ve 956 Belediyeye (gemeente) ayrılmıştır.

c — Lüksemburg:

Lüksemburg'un yüz ölçümü 2600 km. kare, nüfusu 335.000 dir. Ülke 3 ilçe, 12 kanton ve 126 komüne ayrılmıştır.

Bu üç devlette, komünlerde hayat seviyesi şehirlerin aynıdır. Esasen komünler şehirlerin etrafında veya çok yakınında bulunmakta, çoğu banliyö niteliğini taşımaktadır.

Bazı komünler, konforu, doğal güzelliği, eğlence ve boş zamanı değerlendirme yönlerinden şehirlerden daha cazip toplu iskân birimleridir.

Bu üç devlette, heyelan bölgesinde, işletmeye açılan yeni maden ocakları ağzında veya çok yakınında, trafiği yoğun ana yollar yanında bulunması veya tabiatın korunması bakımından başka yere kaldırılması gereken komünler dışında, komünlerin birleştirilmesi, şehirlere akının önlenmesi diye bir sorun kalmamıştır.

6. İsveç:

İsveç'in yüz ölçümü 450.000 km. kare, nüfusu 7.850.000 dir.

Ülkenin üçte ikisi ormanlıktır. Orman modern usullerle yetiştirilmekte ve kesimi yapılmaktadır. Maden kömürü az olduğu için kömür noksanını akarsulardan sağladığı elektrik enerjisi ile tamamlamaktadır.

İsveç'liler ormanlara çok önem verirler. Yıllık kesimin yarısı kereste ve maden direği haline getirilir, geri kalanı kâğıt hamuru veya kâğıt yapımında kullanılmaktadır.

İsveç'te tabiat sevgisi adeta din haline gelmiştir. Doğal güzelliği korumak, ormanlar içinde dağınık komün veya iskân birimlerinin memleketin ana gelir kaynaklarına yapması muhtemel zararları önlemek, burada oturanların çeşitli kamu hizmetlerinden yurt düzeyinde yararlanmalarını sağlamak için gereken radikal tedbirler alınmıştır.

İsveç, Avrupa'da, komün sayısını otoriter yolla azaltmayı başaran, bunu yurt gerçeklerine uygun bir plân ve program çerçevesi içinde ve makûl esaslara dayanarak yürüten bir devlettir. İsveç'te 1956 yılında 2500 komün vardı. Yukarıda açıklanan usul ve esaslara uyularak, komün sayısının :

1961 yılında 1035

1966 » 970

1970 » 280'e

indirilmesi plânlanmış ve süresi içinde tamamiyle gerçekleştirilmiştir. Bu gün İsveç'te nüfusu 5000 den az bir komün kalmamıştır. Nakledilmesi ön görülen komünlerde oturanlar, yeni endüstri, ticaret ve iş merkezleri yakınında meydana getirilen toplu iskân bölgelerine yerleştirilmiştir. Nakledilen kişilerden çalışma çağındaki olanların hepsine sanat, meslek, eğitim ve kabiliyetlerine göre iş bulunmuştur. Toplu iskân bölgelerinde yapılan ve her türlü konforu haiz bulunan lojmanlar, düşük faizli ve uzun vadeli borçlanma ile içinde oturanlara temlik edilmiştir.

İsveç'te hayat seviyesi çok yüksektir. Fert başına yıllık millî gelir itibariyle dünyada dördüncüdür. Sosyal güvenliği gerçekleştirme yönünden Avrupa'nın en ileri memleketidir.

7. Hindistan:

Hindistan'ın yüz ölçümü 3.290.000 km. kare, nüfusu 520 milyondur. Hindistan 17 devlet ve 10 ülkeden müteşekkil federatif bir cumhuriyettir.

1900 ve 1950 yıllarında 50 yıl fasıla ile Hindistanı iki defa ziyaret eden Andre Siagfried eserinde (8) “bu ülkede 700 bin köy bulunduğunu belirttiikten sonra, köylerin yıkıntı haline, yaşamak için ölümle mücadele eden köylünün perişanlığına, kıtlığa, kuraklığa, yağmurların yarattığı su baskınlarına, salgın hastalıklarına değinmiş”, tarımda halâ ağaç sapanın kullanıldığını, işletmelerin çok küçük ve sayısız parsellere bölündüğünü, pek çok çiftliklerin yarım hektar bile olmadığını, 25 milyon kişinin evsiz, topraksız olduğunu, kırsal nüfusun genel nüfusun % 85 ni teşkil ettiğini, faal nüfusun % 70 nin tarım alanında yaşadığını, halkın nesillerden beri açlık sıkıntısı çektiğini, buna rağmen nüfusun süratle arttığını, dinin öldürülmesini men ettiği milyonlarca ineğin ekili ve dikili yerlerde başı boş dolaştığını, karaborsa ve tefeciliğin tahammül edilmez hal aldığını acı örneklerle açıklamıştır.

Hindistan az gelişmiş memleketlerin bütün hususiyetini haizdir. Hindistan belli bir hayat seviyesine erişebilmek için millî gelirinin en az % 10 nu yatırımlara ayırması gerekmektedir. Tarım kaynaklarının yetersizliği, nüfusun hızla artışı, fert basma millî gelirin artışı imkânsız kılmaktadır. (9)

Toprak sahiplerinin % 10 nun ekilebilen toprağın % 60 na malik olması, köylerin sayısının çokluğu ve dağınıklığı, zirai işletmelerin çok küçük parçalara bölünmüş olması, dinî duyguların sınaî gelişmeyi önemle frenlemesi hali Hindistan'ın daha uzun yıllar az gelişmiş ülke niteliğini muhafaza etmesine sebep olacaktır.

Az gelişmiş ülkelerde hayat seviyesi çok düşük ve gelir dağılımı çok dengesizdir. Hindistan'da nüfusun yarısı günde 10 cent'den az ve sadece % 10 nu 20 cent'ten fazla gelir ile yaşamaktadır.

---

(8) ANDRE SİEGFRİED

Voyage aux INDES Page 50

(9) Jean Baret

La Fin des Politique page 245.

III — Bizde Durum:

İstatistiklere göre yurdumuzda 35.336 köy vardır. Bunlara çiftlik, mezra, kom ve başka adla bağlı 38.785 yer de eklenince 74.121 yerleşme birimi mevcut olduğu anlaşılır. 1960 genel nüfus sayımı sonucuna göre nüfus miktarı ve köy sayısı aşağıda gösterilmiştir.

<u>Nüfus Miktarı</u>	<u>Köy Sayısı</u>
251 — 300	3200
301 — 400	5840
401 — 500	4550
501 — 750	6687
751 — 1000	3111
1001 — 1250	1531
1251 — 1500	743
1501 — 1750	407
1751 — 2000	243
2001 — 2250	182
2251 — 2500	112

Bu duruma göre, nüfusu 1000 in üstünde 3218 köyümüz vardır. Bu miktar mevcut köylerimizin % 9 nu teşkil etmektedir.

1937, 1946, 1951, 1956, 1964 ve 1968 yıllarında hazırlanan köy kanunu tasarılarında köylerin parçalanmasını, sayılarının artmasını önleyici, köylere plân ve imar kavramını sokucu bazı ilke ve hükümler yer almış ise de, bu tasarılar kanuniyet kazanamadıkları için bu hususların icrasına tevessül edilememiştir. Tek maddelik bir kanunla köylerin parçalanması, bir köy veya kasabaya bağlı bir mahalle veya semtin bağımsız köy haline getirilmesi tatbikatına son verilmesi gerekirken tam tersine :

1966 yılında 137

1967 » 126

1968 » 98

1969 » 107

1970 » 111

1971 » 177 olmak üzere 6 yılda yeniden 756 köy kurulmuştur. Bu durum yurdumuzda az gelişmiş bölge ile gelişmekte olan bölge arasında mevcut dengesizliğin devamına âmil olan nedenlerden biri olmuştur.

Köy, mahallî idarelerimizin yurt sathına yaygın en küçük İdarî ünitesini teşkil etmektedir. Köy muhtarı, kanunlarla kendisine yükletilen 278 görev ve ödevden büyük bir kısmını, hatta en önemlilerini malî imkânsızlık ve eleman yetersizliği sebebiyle yapamamaktadır.

Günümüzde tarımda verimin artışı sağlayabilmek için tıpkı sanayide olduğu gibi üretimi büyük ünitelere götürmenin zarureti aşîkâr olmuştur.

Türk tarımını bir an önce ilkelikten kurtarmak, verimini artırmak, tarımdan geçimini sağlayan çiftçinin gelirini çoğaltmak, Tarım Reformu ve tevhidi arazi sorununu halletmek için, köylerimizi birleştirme, ekilebilen arazi miktarı belli standartın altında olan köyler ile orman içi köyleri nehir ve dere yataklarının ıslahı sonucu kazanılan yerlere veya yeni endüstri ve iş merkezlerine nakletmek ve bu işler yapılırken şuurlu bir kooperatifçiliğin köylerimizde yerleşmesini sağlamanın kesin zarureti gittikçe kendini hissettirmektedir.

Tarımda modern teknolojinin uygulanmasını engelleyen en önemli faktörün işletmelerin küçüklüğü olduğu hususu bilim adamı ve teknisyenlerce ileri sürülmektedir. 34 sene önce dekar başına buğday üretimi 100 olduğu halde bu gün bu verim 114 kilodur. Ormanları tahrip ederek tarla açmak, mer'aları tarlaya çevirmek suretiyle yurdumuzda buğday üretim alanının genişlemesi sebebiyle üretim artmış ise de, birim alanda verim artmamıştır.

Köylerimizin birleştirilmesi, uygun yerlere nakledilmesi meselesi yıllardan beri basın, bilim ve politik çevrelerde ileri sürüldüğü halde ciddi şekilde ele alınarak tahakkukuna tevessül edilmemiştir. Söz gelişi:

“40 bin köye serpilmiş bir topluma medeniyet götürmenin kısırlığını fark edemedik. Köylerin birleştirilerek küçük siteler haline getirilmesi bizce kalkınmanın anahtarıdır.” (10)

“Köyün toplum kalkınması ancak köylerin birleştirilmesi ile mümkün olacaktır.” (11)

“Köylerimizi üçer beşer birleştirerek ve elverişli bir yerleştirme ile onları bir ekonomi ve kültür ünitesi haline getirmek bize akılcı bir çözüm yolu olarak görünmektedir.” (12)

---

(10) Prof. Sadi İrmak Milliyet 18 Kasım 1967

(11) Dr. A. Kadri Önüt Dünya 19 Şubat 1965

(12) Mustafa Ok

Cumhuriyet 25 Eylül 1967

IV — Sonuç:

Az gelişmiş ülkelerde ekonomi tarıma bağlı olduğundan nüfusun büyük kısmı tarımsaldır. Bu ülkelerde köyler çok ve dağınık, toprak küçük parçalara bölünmüş, üretimde geleneksel metodlar kullanıldığından verim az, insan gücü ihtiyacı fazladır.

Gelişmiş ülkelerde toprağa bağlı nüfusun azalmasına karşılık nüfus yoğunluğunun artması sebebi bu ülkelerin sanayileşmesidir. Gelişmekte olan ülkelerde çok miktarda tarım işçisine ihtiyaç yoktur. Nüfusları sanayi ve çeşitli hizmet alanlarındaki gelişmeden hızlı artan ülkelerde işsizlik ve sefalet çözümü çok güç olan bir sorundur.

Gelişmekte olan ülkelerde, iç göçler genel olarak tarım kesimi ile tarım dışı kesim arasında olmaktadır. Bu süreç köylerin itmesi ve şehirlerin çekmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Ancak köylerin itmesi daha ağır basan bir faktör olmaktadır.

Yurdumuzda makinanın tarımsal iş gücü yerine geçmesi, sınaî bitkilerle meyve ve sebzeçiliğe önem verilmesi, mer'aların ekim alanına açılışı, nüfusun hızla artışı sonucu orta ve küçük çiftçi topraklarının süratle bölünmesi, küçük işletmelerin artan nüfusu besleyememesi sebebiyle köyden şehire göç başlamıştır.

Bütün köylerimizin yolunun yaz ve kış işleyebilecek hale getirilmesi, her köyün en aşağı beş sınıflı, beş öğretmenli ve eksiksiz donatımlı okula kavuşması, her köye içme suyunun getirilmesi, tarlaları sulayacak su tesislerinin yapılması ve bunların sürekli bakım ve onarımı, diğer eğitim ve sağlık hizmetlerinin düzenli yürütülmesi sorunları, köylerimizin bu günkü dağınıklığı, çokluğu karşısında türlü yetersizlik, sıkıntı ve zorunluklarla karşılaşmaktadır.

Bu durumun önlenmesi için düzenlenecek bir “Millî Göç Plânı” çerçevesi içinde orman içi köylerden başlayarak geçim sıkıntısı çeken köylerimizi, yıllık programlara uyarak sınaî, ticarî, ve tarımsal cazibe merkezlerine nakletmek sorunun en rasyonel çözüm yolu olacaktır.

Yurdumuzda mevcut nehir, ırmak, çay yataklarının tanzimi, baraj ve göletler yapımı suretiyle kıraç toprakların sulanması türlü tarımsal çekim merkezleri yaratacaktır.

Avrupa Konseyi Mahallî İdareler toplantısında (Aralık 1967) çeşitli ülkelerin delegelerinden bazıları köylerin parçalanmasının önlenmesi ve şehirlere akımın durdurulmasının lüzumunu belirtmişler “şehirleşmenin sefaletleşme şekline dönmesine mani olunmasını” tavsiye etmişlerdir.

Türkiye’de tarım bölgelerinin çeşitli faktörler sebebiyle aynı gelişme potansiyeline sahip olmadığı, yapısal farklılık gösterdiği açık bir görünüştür.

Ülke ekonomisinde meydana gelen bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılması kısa zamanda gerçekleştirilecek bir konu değildir. Bu konu genel kalkınma sorununun bir parçasıdır.

Köylerimizin birleştirilmesi, millî göç plânı içinde sayılarının azaltılması, köylerdeki alt yapı tesislerinin bir program içinde gerçekleşmesini; özel ve tüzel kişilerce köylerde verimli yatırımlara teşebbüs edilmesini, mahallî kamu hizmetlerinin yürütülmesinde Devlet ve köy halkının etkili katkısının sağlanmasını mümkün kılacaktır.

Çağdaş Türk toplumu baş döndürücü bir şehirleşme temposu içindedir. Bu toplum dünün durgun köy ekonomisinin koyduğu engelleri süratle aşmaktadır. 1950 Türk toplumunun beşte biri bile şehirleşmiş değildi. 1960 da nüfusumuzun % 27 si, 1970 yılında % 33 ü şehirlerde yaşamaktadır.

Sanayi, ticaret ve diğer çeşitli hizmet kesimlerindeki gelişmeler şehirlerin nüfusunun artmasına, büyük şehirler yakınında yerleşim bölgelerinin doğmasına sebep olurken, dağınık ve yetersiz köylerle, orman içi köylerin uygun bölgelere nakli sorunu önemle ele alınmalıdır.

ÇEVİRİLER

BELÇİKA DA İDARENİN GENEL YAPISI VE GÖREVLERİ

Çeviren
Fethi DERİCİ
Şube Müdürü

PLÂN:

- I — Merkezi İdare
  - 1 — Bakanlıklar
  - 2 — Bakanlıklara Yardımcı Kurumlar
  - 3 — Kamu Görevlileri Rejimi
- II — Mahalli İdareler
  - 1 — İller
  - 2 — Belediyeler
- III — Kamu Yönetiminin Denetimi

GENEL SONUÇ

1 — Merkezî idare (1)

Merkezi idare bakanlıklar çeşitli komisyonlar ile idare ve hükümetin danışma meclislerinde meydana gelmiştir.

Bakanlıklar:

Yapısı:

Çeşitli Bakanlıkların herbiri, bakanlığında en büyük hiyerarşik otorite olan bir bakan tarafından idare edilir. Her bakanlığın yegane sorumlu kişisi bakanıdır. Bu sebeple bakanın kanunlara uygun biçimde emirler vermek bakanlığı ile ilgili kararname çıkartmak ve persone-

---

(1) (44) Administrati on centrale

line tayin etmek gibi yetkileri vardır. Kararname çıkartmak dışındaki yetkilerimi bazı halde, kısmen, bakanlığının yüksek: dereceli memurlarına da tanıyabilir.

İdârî çalışmalar, imza yetkileri verilmesi, memurlar arasında görev ve yetkilerin bölüşülmesi biçiminde bir yetki genişliğini zorunlu kılar. Bakanlıkların kurulması, kaldırılması sayıları ile yetki ve görevlerimin tesbit edilmesi yetkisi bir kanun konusu olmaksızın Kral'a aittir. Bu itiraz kabul etmez uygulanma hiç bir kamuna dayanmaz. Buna karşılık, bakanlıkların iç yapısının düzenlenmesi yetkisi ise bakanlara aittir. Bakanlıkların sayıları 1830 yılından beni devamlı olarak artmıştı. Bu artışı kamu hizmetlerimin çoğalması kısmen haklı gösterebilirse de, bu hususta rasyonel bir teşkilat endişelinden ziyade siyasal mülahazaların üstün geldiği görüldü. Ekseriya belirli bir ölçüye dayanmadan bir bakanlığın görevi diğerine verilebilir. Bu uygulama ise bir çok zorlukların (ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bakanlıklar sadece Devletin organıdır ve tüzel kişilikleri yoktur.

Bakanlıklar hiyerarşik düzene göre büyüyen büro) ve müdürlükler, genel sekreterler ve baklanlar ile kabinelerinden kurulu ananevi ve aynı örnekte bir şemaya göne düzenlenmiştir.

Bakanlık daireleri alt yapıda üst yapıya doğru. aşağıdaki biçimde sıralanır.

Bürolar:

Bürolar idarenin çekirdeğini meydana getirirler ve başlarında bir büro şefi bulunur. Bazen bürolar gruplara ayrılır ve her grubun başına bir grup şefi tayin edilir.

Müdürlükler:

Müdürlükler belirli bir görevi yürüten büro ve büro gruplarını bir arada toplamışlardır ve müdürler tarafından yönetilir.

Genel Müdürlükler:

Daha geniş bir ihtisasaşmaya göre, bir çok müdürlükler in bir araya gelmesiyle kurudurlar. Genel müdürlükler in kendilerine özgü görevleri vardır. Uygulamada bakana karşı doğrudan doğruya sorum-

lu, görevinin esasları ve ayrıntıları ile uğraşmağa yetkisi bulunan genel müdür, dairesinin en büyük şefidir. Bu uygulamanın denetimi, müdür ve genel müdürler adına idarenin denetimi görevini yerine getiren müfettiş veya genel müfettişler tarafından yapılır. Buradaki idare deyiminin yeknesak anlamında düşünülmemesi gerekir. Bu deyim büroları, büro guruplarını, müdürlükleri ve ekseriya genel müdürlükleri kapsamına alır.

Genel Sekreter : (2)

Genel sekreter İdarî hiyerarşinin en yüksek dereceli memurudur. Prensipten olarak icraî görevleri yoktur. Genel müdürlerinkinden ayrı nitelikte ve tanımlanması oldukça güç bir görevi vardır. Bu, çeşitli genel müdürlüklerin çalışmalarının düzenli bir şekilde yürütülmesini gözetmek, birinin diğerine ait yetkisine tecavüzü önlemek amacına yönelmiş bir koordinasyon görevidir. Genel sekreterin bu yüksek denetim ve koordinasyon görevi, bakanlık makamına sunulacak bütün işlemlerin ve tekliflerin genel sekreterin vizesinden geçmesini zorunlu kılar. Bununla beraber, bir genel müdürün aldığı karar yerine yenisini ikâme etmeğe yetkisi yoktur. Şayet genel müdürle genel sekreter arasında bir fikir ayrılığı veya anlaşmazlığı ortaya çıkarsa, son söz bakanındır. Bu sebeple, genel sekreter muhatabını kendi görüşüne uymağa zorlayamaz. Genel müdürün teklifi, genel sekreterin düşünce ve görüşleri ile birlikte karar verecek olan bakana ulaştırılır.

Bakan kabinesi: (3)

Bakanın kabinesinin idarede ayrı bir yeri vardır, ve o her şeyden önce bakanın şahsî sekreterliği durumunda ve İdarî hiyerarşi dışındadır. Kabine, bakanın şahsî ve siyasal güvenini kazanmış bulunan ve hükümetin çekilmesi halinde onu izleyecek olan geçici personel ile kurulur. Görevleri ve kuruluş şekli bir tüzükle düzenlenmiştir. En çok 5 veya 6 kişilik bir kadro ile gerekli sayıdaki yardımcı personelden kurulur. Kabine personeli bakan tarafından serbestçe seçilir, kabine şefi ise bakanın teklifi üzerine Kral tarafından tayin edilir.

---

(2) (45) Le secretaire general : Müsteşar denilebilir.

(3) (46) Le cabinet du ministre : Bakanın bir nevi danışma kurulu niteliğinde taşıdığı için

özel kalem şeklinde çevirilmemiştir.

20 Temmuz 1946 tarihli Kraliyet Kararnamesinde kabinenin görevleri açıklanmıştır.

— Bakanın şahsî sekreterliği görevini yerine getirmek (resmî ziyaretleri, mektuplaşmaları, ziyaretçi dilekleri ve basın işleri)

— Kendi araştırma ve incelemeleri ile bakanın şahsî çalışmalarını kolaylaştırmak, İdarî dosyaları siyasal görüşleri ile birlikte bakana sunmak.

Açıklanan niteliği sebebi ile kabinenin idare yerine konması gibi yanlış görüşleri de önlemek, her zaman mümkün olmamaktadır.

Bakan:

Bakan bakanlığının başı olarak, İdarî ve hükümet üyesi olarak da, siyasal bir kişidir. O parlamento ve millete karşı sorumlu bir kişi sıfatı ile, bakanlığına ait İdarî ve siyasal çalışmaları yürütür.

Esas olarak görevleri şunlardır:

— Bakanlık personelini yönetmek, gözetmek ve gerektiğinde, tâyin terfi, disiplin cezaları ile emekliliğe ilişkin konularda karar almak veya teklifte bulunmak.

— Bakanlığının bütçesini hazırlamak ve masrafların ödenmesine emir vermek,

— Devlet adına, bakanlığının alım satım işlerini yapmak ve Devleti bakanlığını ilgilendiren dâvalarda Adalet önünde temsil etmek.

Prensip olarak, bütün önemli kararların bakan tarafından alınması gerekmektedir beraber uygulama alanında bunun imkânsızlığı nedeni ile yetki genişliği (4) esasına uygulanarak, bazı kararlar bakanın bilgisi altında yüksek memurlar tarafından alınabilir.

Bakanlıklar ve görevleri:

a) Başbakanın görevleri:

Görevinin ağırlığı, hükümet içindeki siyasal ve koordinasyon görevini tam olarak yerine getirebilmesi amacı ile (O halen İlmî siyasal

---

(4) (47) Deconcentration

koordinasyon ile ekonomik koordinasyonu sağlamakla, yükümlüdür.) Başbakan bir bakanlığın idaresi ile yükümlü kılınmamıştır. Bununla beraber bazı hizmetler Başbakanlığa bağlanmıştır. Bunlar daha ziyade iki başlı kuruluşlardır. (5) Başbakana bir yardımcı tayin edilmesi hususu ise uygulamada usul haline gelmiştir.

b) Maliye Bakanlığının görevleri:

Maliye Bakanlığının hukuk yönünden değil, görevlerinin niteliği dolayısıyla diğer bakanlıklar yanında özel bir yeri vardır. Maliye Bakanlığının bu durumu, anayasal bir hükmün varlığından değil, sadece görevinin tabii bir sonucu olarak, diğer bakanlıkların idaresine malî yönden katılmasından ileri gelmektedir. Çünkü Maliye Bakanlığı bütün bakanlıkların çalışmalarını, teklif ettikleri ödeneklerin yararlığı hakkında bir hüküm vermeksizin bütçe dengesi ve siyasal açıdan koordine eder.

Görevleri ve Özel yetkileri:

Diğer bakanlıkların bütçe tasarılarını imzalamak (contresigner) Devlet Bütçesini denkleştirmek amacı ile, Maliye Bakanlığının diğer bakanlıkların teklif ettikleri bütçede indirim yapması halinde bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa, çözüm yeri Bütçe Komisyonudur.

Bütün kanun tasarıları, teklifleri ve değişiklikleri ile bakanlık veya Kraliyet kararnameleri bütçeye ciddi külfetler yükleyecek nitelikte olmaları halinde maliye bakanının görüşünün alınması zorunludur. Bu konudaki anlaşmazlığın çözüm yeri de Bütçe komisyonudur.

Maliye Bakanı mâliyenin teftiş işlemini de düzenler. Teftiş işleri İdarî yönden Bütçe Komisyonuna bağlıdır. Teftiş kurulu üyeleri çeşitli bakanlıklar nezdinde onu temsil ederler fakat çalışmalarını temsil ettikleri bakanlığın direk emirleri altında yürütürler.

Mâliyenin teftişi görevi, genel olarak, bütçenin uygulanması ile kamu masraflarının ödenmesini izlemek, malî alanda ekonomi sağlamak için tetkiklerde bulunmak; özel olarak'ta mâliyenin gelişmesine uygun düşecek bütün teklifleri Bütçe Komisyonuna ve Maliye Bakanlığına getirmek konularını kapsar. Teftiş görevi, rejilere ve bazı otonom

---

(5) (48) Organisation speciale bicephale

kurumlara kadar uzanır mahalli idarelerin malî denetimi ise İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülür.

Ayrıca Maliye Bakanlığının emrinde, masraf yapmağa yetkili muhasipler (6) vardır. Bunlar her bakanlıkta bütçenin öngördüğü masrafları ödemekle yükümlüdürler. Maliye Bakanlığının görevleri çok geniş olduğundan, bu görevler bakanlığa bağlı çeşitli idareler tarafından yürütülür.

İçişleri ve Kamu Hizmetleri Bakanlığı:

İçişleri Bakanlığı, Ülkede Anayasa ve kanun ile kurulmuş olan siyasal yapıyı yâni mevcut düzeni, korumakla görevlidir.

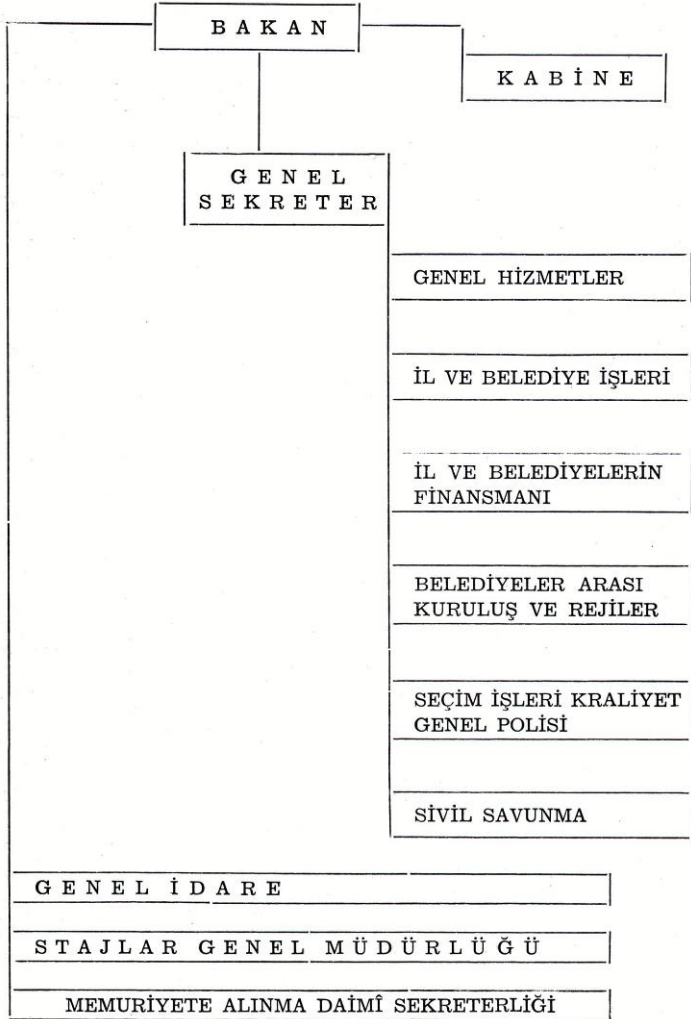
Görevleri:

a) Mevcut düzeni korumak:

Mevcut düzeni korumak için Kraliyet Genel Polisi'nden yararlanılır. 1934 tarihli kanun ile polis nizamnamelerinin hazırlanmasında merkezi idareye yeniden yetki verilmiştir. İçişleri Bakanı, kurulu düzeni korumak amacı ile polis dışında ordu birlikleri ve jandarmadan da yardım isteyebilir. Aynı yetki valilere, kaymakamlara ve belediye başkanlarına da tanınmıştır. Bu yetkinin kullanılması tamamlayıcı nitelikte olup, durumun merkezi idare ve illerin olanaklarını aşması halinde başvurulur. Jandarma yapısı bakımından asker olmasına rağmen, yedek polis görevini ifa ettiği için, idari yönden İçişleri Bakanlığına bağlıdır ve mahalli polise nisbetle daha iyi nitelikte tamamlayıcı güvenlik kuvvetidir. Mevcut düzeni korumak için ordudan yardım istemesi hali istisnai bir durumdur.

b) İl ve belediyeler üzerinde genel ve malî vesayet hakkını kullanmak:

İçişleri Bakanlığına verilen bu görev, İl ve Belediye idarelerine tanınmış olan yetkilerin kamu yararına aykırı düşecek ve kanun sınırlarını aşacak biçimde kullanılmasını önlemek amacını güder. Bakan bu yetkisini mahalli idarelerin kendisine bağlı olan ajanları aracılığı ile kullanır. Valiler bu konuda bakanın başlıca yardımcılarıdır.

BELÇİKA İÇİŞLERİ BAKANLIĞI ŞEMASI

İçişleri Bakanlığının bunlardan başka, seçim, dil işleri ile Danıştay teşkilâtının düzenlenmesi ve milis konularında da yetkileri vardır.

Kamu hizmeti Bakanlığı (Fonction publique) mevcut değildir. Esasen Başbakanlık hizmetlerinin bir kısmını yürüten üç kuruluş bir süre önce İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer almıştır.

— **Memuriyete Alınma İşlemlerini Yürüten Daimi Sekreterlik:**

Memuriyete alınma ile ilgili yarışma sınavlarını düzenlemek ve bir merkezden yürütmekle görevli bir kuruluştur.

— **Genel İdare Servisi:**

Bu kuruluş idari reformlara ilişkin görüş ve çalışmaların yürütülmesi ve koordinasyonu ile yükümlüdür. Bununla beraber, idari reformların genişliği uygulama alanında genellikle, gerçek imkânları aştığından bu çalışmalar her zaman kendinden beklenen ümitleri sağlayamamıştır.

— **Stajlar Genel Müdürlüğü:**

Stajlar Genel Müdürlüğünün görevi ilerde kamu görevlilerinin rejimi konusunda incelenecektir.

Adalet Bakanlığı:

Adalet Bakanlığı, yargı hakkına müdahale etmeksizin mahkemelerin görevlerinin yerine getirilmesinin maddî şartlarını gözetir. Hâkimlerin /e diğer adli personelin tâyin işlerini yürütür. Savcılar ve adli polis Adalet Bakanlığına bağlıdır. Özel affa ilişkin çalışmalarla mahkeme ilâmlarının uygulanması sorumluluğu da Adalet Bakanlığına aittir.

Enerji ve Ekonomi İşleri Bakanlığı:

Maliye Bakanlığından tamamen farklı, Devletin genel ekonomik politikasını yürüten bir bakanlıktır. Bu itibarla, bakanlıklar arası ekonomik koordinasyon bu bakanlığın Ekonomik Koordinasyon Komitesi, İdarî koordinasyon ise Bakanlıklar Arası Ekonomik Komisyon tarafından sağlanır. Komite ilgili Bakanlıkların çeşitli temsilcilerinden kurulmuştur, ve kısaca C.M.C.E. şeklinde anılır.

Bu bakanlıkta ticaret ve endüstrinin çeşitli dalları ile ilgilenen özel daireler de vardır. Bu daireler, ticaret ve endüstriyi teşvik ile hataya düşmelerini önlemek yönünde çalışmalar yapar. Bir yandan doküman, maden arama ve ekonomik tahmin işleri diğer yandan, denetim teftiş ve düzenleme işleri Enerji ve Ekonomi Bakanlığına ait tekniği teşkil eder. Yabancılarla yapılan ticarî anlaşmaları hazırlamak, (şayet bu anlaşmalar Belçika - Lüksemburg Ekonomik Birliğini ilgilendirirse, dükanklık yetkileri de katılır) dış ticareti düzenlemek, fiatları ve muhtemel gelişmelerini izlemek veya ekonomik menfaatleri korumakla yükümlü bütün komisyonların görüşlerini aldıktan sonra, fiatları tesbit etmek görevi de Ekonomik İşler Bakanlığına verilmiştir.

Millî İstatistik Enstitüsü ile Maden Dairesi bu bakanlığa bağlıdır.

Dışişleri, Dış Ticaret ve Teknik Yardım Bakanlığı:

a) Dışişleri Bakanlığının memleketin dış politikasını idare etmek, Milletlerarası anlaşmaları yapmak, yabancı ülkelerle diplomatik ilişkileri yürütmek ve protokol işlerini düzenlemek gibi klâsik görevleri vardır.

b) Dış ticaret ve Teknik Yardım işlerinin yürütülmesiyle de başka bir bakan görevlendirilmiştir. Bu bakanlık, dış ticaret konusu ile ilgili olarak, Milletlerarası pazarda Belçika ticaretini savunmak ve Belçika Lüksemburg Ekonomik Birliğinin ihracat işlerini düzenlemekle yükümlüdür. Teknik yardım alanında ise özel bir kuruluştan söz açmak yararlı olacaktır. Bu Kalkınmaya Yardım Dairesidir. (7)

Görevleri şunlardır:

— Belçika'lı teknisyen ve uzmanların toplanma, seçilme, yetiştirilme ve atanma işlerini yürütmek.

— Belçika'ya staj veya etüt için gelen yabancı uyrukluların ikamet, karşılama ve ağırlama işlerini düzenlemek.

— Milletlerarası veya bunlar üstündeki kuruluşlar ile kalkınmaya muhtaç ülkeler arasında yapılmış projelerin gerçekleştirilmesine ilişkin koordinasyonu sağlamak.

---

(7) (50) Office de cooperation au developpement

— Gelişme halindeki ülkelerin emrine malzeme., tesisat vermek, doğrudan doğruya gelir getirmeyen sosyal veya eğitim araçları tahsis etmek ayrıca pilot bölgelerde endüstriyel ve tarımsal yatırımlar yapmak.

Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı:

Bu bakanlık, her derecedeki öğretim ve eğitim ile güzel sanatlara ve edebiyata ilişkin bütün sorunlarla ilgilenmekle görevlidir. Öğretim serbesttir. Yani doğrudan doğruya Devlet'e, İl ve Belediyelere bağlı resmî öğretim kurumları yanında, kuruluş ve işleyiş şartları Devlet tarafından tesbit edilen, aynı zamanda Devlet'in malî desteğinden faydalanan özel öğretim kurumları da vardır. Resmî veya özel olsun bütün öğretim kurumlarının denetimi Devlet'e aittir. Bu itibarla öğretim kurumlarının ders programları ve çalışma saatlerinin tesbiti, sertifika ve diplomalarının onaylanması gibi hususlar Devletin denetim konusundaki yetkilerinin asgarisini teşkil eder. Öğretimin serbestliği nedeni ile Devletin denetim ve malî yardımına bağlı olmaksızın kurulmuş özel öğretim kurumları da vardır. Ancak bunların gittikçe sayılarının azalması rağbet görmediklerini ortaya koymaktadır.

(Tarım, P.T.T. ve Ulaştırma, Orta sınıflar. Millî Savunma, Çalışma ve İş, Sosyal İşler, Aile ve Halk Sağlığı, Kamu İşleri Bakanlıklarına kitapta sadece ismen değinilmiştir.)

2 — Bakanlıklara Yardımcı Kurumlar:

a) Meslekî organlar (8)

Bu organlar çeşitli Bakanlıklara verilmiş olan görevlerin iyi bir biçimde yürütülmesine yardımcı olurlar. Bakanlıklarda olduğu kadar, Bakanlıklar arası plânda da bulunan, meclisler, komiteler veya komisyonlar şeklindeki organlardır. Bunların, danışma ve karar alma kurulları olarak, çok çeşitli görevleri vardır. Kuruluş biçimleri ise değişiktir. Sadece Devlet memurlarından kurulabildiği gibi, memurlar ile idare dışından gelen kişilerin bir araya gelmesi ile de kurulabilir. Meslekî organların idare dışından gelen üyeleri, bir teknik bilgiyi veya özel bir menfaati temsil ederler. Bu organlar, istişari mahiyette oldukları zaman İdarî çalışmalara ışık tutarlar, veya karar alınmak yetkileri olduğu zaman İdarî çalışmalarını tamamlarlar.

b) İktisadî Devlet Teşekkülleri (9)

Merkezî idareyi sadece Bakanlıklardan ibaret olarak düşünmek hatalıdır. Çünkü, Millî idare cihazının diğer parçaları da devamlı olarak Merkezî İdareye yardım ederler. Bu alandaki kurumların yapıları çoğu zaman siyasal ve psikolojik nedenlerle, bazen de teknik zorunluluklarla, Bakanlıkların geleneksel yapısına uymaz, kendilerine özgü görevleri, gelir kaynakları ile otonomisi bulunan ve tüzel kişiliği haiz bu kurumlar hizmet ademi merkeziyeti esasına dayanırlar. Her nekad bu kurumlar, bakanların denetim ve gözetimine bağlı olsalar da, kendileri ile ilgili sorumluluk bakanlara ait olmadığından doğrudan doğruya onların emirleri altında değillerdir. Sayıları gittikçe artan bu kurumların idareleri, bazan faaliyetleri ile ilgili özel veya kamu gurupları temsilcilerinden kurulmuş olan, yönetim kurullarına verilmiştir. Parastatal kurumların rasyonel bir şekilde geliştirilmeleri çok önemlidir ve bakanlıkların yüksek derececi memurları seviyesindeki ajanlar tarafından idare edilirler. Bu ajanlar Devlet memurları statüsüne bağlı değillerdir. Parastatal kurumların tam bir tarifinin ve sistematik bir sınıflandırılmasının yapılması çok zor bir konudur. Çünkü, bu kurumların kuruluşlarında sistemli bir plân uygulanmamış daha ziyade Kanun Koyucuyu etkileyen siyasal şartlar ve görüşler üstün gelmiştir. Merkezî idare, bu kurumları, siyasal tesirlerden ve kamu yararına aykırı düşen tutumlardan kurtarabilmek için sürekli bir kontrol vasıtası tesis etmeğe çalışmaktadır. Bununla beraber şimdiye kadar, sorunun çözümünü sağlayacak bir yolda bulunamamıştır. Esasen parastatal kuramlarla ilgili sorunlar sadece Belçika'ya özgü bir durumda değildir.

Öte yandan organları değil de. görevlerinin yerine getirilmesi için Devlet'in başvurduğu genel usuller göz önünde tutulursa, idari olayların Belçikada da, diğer ülkelerde de olduğu gibi, kamu hukuku kurumları arında uygulanan usulleri aştığı hemen görülebilir. Devlet bu özel hukuk kuramlarına, kamu yararına olsunlar veya olmasınlar, gerekli müdahalelerde bulunur. Devletin müdahaleleri, bu kurumların kurulmalarını teşvik etmek, yetkili organlarında temsil edilmek sermayelerine katılmak, şartlı yardımlarda bulunmak biçimlerinde gerçekleşir.

Sonuç olarak, ekseri ülkelerde olduğu gibi, Belçikada da İdarî olayların değerlendirilmesinde değişik metot ve vasıtaların bulundu-

ğunun göz önünde tutulması gerekir. Daha müessir ve daha mutedil bir idare sağlamak amacı ile bu metot ve vasitalardan birbiri ardına yararlanılmıştır. Alman sonuçlar, her zaman övülmeğe değer ölçüde olmasalar da, bunun sebebinin hızlı bir sosyal gelişmenin olağan ve doğal bir sonucu olduğunu kabul etmek gereklidir.

3 — Kamu görevlileri rejimi:

Çeşitli bakanlıkların bütün personeli, küçük sayıdaki istisnalar dışında 1937 yılından beri tek statüye tâbidir. Akit teorisinin aksi olan bu statü, Devlet ajanları ile ilgili kanunî veya tanzimi bir takım kaidelerden meydana gelmiştir. Adı geçen statüye göre, belirli bir sıfatla Devlete ait kamu hizmeti tevdi edilen kimselere Devlet ajanı (10) denir. Devlet Ajanları Statüsüne göre, Devlet tüzel kişiliğine bağlı idarelerle rejilerin personeli Devlet ajanı niteliğindedir. Hakimler, mahkeme üyeleri, ordu personeli, İller ve belediyeler ile İktisadi devlet teşekküllerinde çalışanlar ajan niteliğinde değinlerdir. Diğer yönden ajan niteliğinde bulundukları halde görevlerinin siyasal karakteri nedeni ile valiler, kaymakamlar (11) istisnasız olarak Devlet Üniversiteleri üyeleri, çeşitli öğretim kurumlarının eğitici veya bilimsel personeli ile bakanlıkların kabinelerinde görevli kişilerde Devlet ajanları statüsüne bağlı değillerdir. Dışişleri Bakanlığı ajanları genel olarak bu statüye bağlı olmakla beraber. 1956 yılında çıkarılan ve özel hükümler taşıyan bir Kraliyet Kararnamesi bu bakanlık ilgililerine geniş ölçüde uygul anmaktadır. Geçici ajanlar ve işçiler 1947 ve 1948 yıllarında özel bir statüye bağlanmıştır.

Devlet ajanları statüsü:

- a) Memurluğa atanmanın yarışma sınavı ile mümkün olması ve yükselmede liyâkatin esas alınması,
- b) Memur hukuku ile Devletin yüksek menfaatleri arasında tam bir denge sağlanması,
- c) İdare ile görevliler arasında devamlı bir işbirliğinin sürdürülmesi, gibi üç genel prensibe dayanır.

---

(10) (53) Devlet ajanı, idare hukuku yönünden memuru ve benzerlerini de içine alan geniş kapsamlı bir kavramdır.

(11) (54) Commissaire d'arrondissement

16 Mart 1964 yılında çıkartılan bir Kraliyet Kararnamesi ile değıştirilen Devlet ajanları statüsünün başlıca hükümleri aşağıda açıklanmıştır.

Ajanların sınıflandırılması:

1937 tarihli statü ile Devlet ajanları dört kategoriye ayrılmıştır.

— Birinci kategoride, karar alma, emir verme, denetleme, koordinasyon, danışma, inceleme ve tüzüklerin hazırlanması gibi yüksek seviyedeki İdarî çalışmaları veya önemli teknik hizmetleri yürüten memurlar (fonctionnaires) bulunur. (12)

Bir ajanın bu kategoriye girebilmesi için mutlaka yüksek öğrenim yaptığını gösterir bir diplomasının bulunması zorunludur.

— İkinci kategoride, meslekî ve teknik bilgileri veya genel bir kültürü gerekli kılan denetim veya büro görevlerini mevzuata uygun biçimde yürütebilecek nitelikteki ajanlar vardır. İlgili bakan tarafından atanırlar ve orta derecede öğrenim diplomasına sahip olmaları yeterlidir.

— Üçüncü kategoride, tatbikattan ziyade nazari bilgilerinden yararlanan uzman işçiler gibi, ajanlar yer alır.

— Dördüncü kategoride, el işleri veya alt seviyedeki görevleri yerine getiren ajanlar bulunur, örneğin, küçük sanat erbabı ve işçiler dosya memurları kapıcılar gibi 1965 yılında uygulanan personel reformu 1937 tarihli statüde olduğu gibi, ajanları yine dört kategoriye ayırmış, fakat hizmetler ve dereceler arasında hüküm süren büyük karışıklığa son vermiştir.

Aslında rasyonel bir İdarî teşkilât bir derece hiyerarşisi tesisi ile o hiyerarşide her görevliye görevinin önemine uygun biçimde yer vermek zorundadır. Dört kategoride toplanmış olan Devlet ajanlarının her kategorisi kendi aralarında sınırlı kademlere (hâlen 25) bölünmüşlerdir.

---

(12) (55) Fonetionnaires :

Tayinleri Kral tarafından yapılan ve Devletin yüksek seviyedeki şevki idarelerine ait çalışmalara katılan birinci derecedeki memurlardır.

Memuriyete giriş:

Bir kimsenin yukarıda açıklanan derecelerden birine kabulü (acce) belirli şartları haiz olması (ehliyet, yaş, ahlâki durum) ve yarışma sınavını kazanması ile mümkün olur. Bir dereceye giriş şartları, halen Devlet ajanı olma veya yeniden alınma durumlarına göre değişir. İdare dışından ilk defa yapılacak olan ajan tâyinlerinde, adayın sağlık durumunun tam olması, yarışma sınavında istenilen derecede başarı sağlanması ve belirli bir staj süresini başarı ile tamamlaması hususları göz önünde tutulur. Yarışma sınavları, belirli ve istisnâî haller dışında memuriyete alınma işleri Daimi Sekreterliği tarafından yürütülür. Bu sistem tayinlerde objektif hareket edilmesinin azami garantisini teşkil eder. Prensip olarak, yılda bir defa tercihan kasım ayında Devlet ajanlığının birinci derecesine kabul için yarışma sınavı açılır. Kamu hizmeti ile görevli olan bakan, (13) göreve alınacak adayların sayısını ve bunların görevlerini tesbit eder. Diğer dereceler için yarışma sınıfları, belirli sayıda memura ihtiyaç olduğu zaman açılır.

Staj:

Staj konusu, adaylık dönemindeki genç memurların daha iyi bir biçimde yetiştirilmeleri amacı ile 1961 yılında önemle ele alınmıştır. Stajlar birinci kategorideki memurlara dahi uygulanır. Devrî programlar hazırlanarak uygulanan bu meslekî eğitim stajlarını en yararlı bir biçimde ve tek elden yürütülmesi görevi İçişleri Bakanlığı yer alan Stajlar Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Her Bakanlıkta bu Genel Müdürlükle sıkı bir işbirliği yapan ve Bakanlıkların genel sekreterlerine karşı sorumlu staj müdürleri vardır.

Birinci dereceye girebilmesi hususu Daimi Sekreterlik tarafından uygun görülen bir aday için staj süresi bir yıldır, ve tercihan, imtihanı izleyen ocak ayında başlatılır. Stajlar Genel Müdürü Bakanın direktiflerine göre eğitim program ve metotlarını düzenler, ve uygulanma sim gözetir. Staj süresi ikinci derecedeki adaylar için altı, üç ve dört derecedeki adaylar için ise üç ay olarak tesbit edilmiştir.

Tezkiye ve terfiler : (14)

Belçika’da tezkiye işlemlerinin gerekli esaslara bağlanmamış olduğu görülmektedir. 1937 tarihli statü ile müdür derecesindeki memurlardan itibaren, bu derece üstündekiler müstesna, bütün ajanların yıllık olarak tezkiye edilmeleri usulü kabul edildi. Bununla beraber, teorik alanda mükemmel olarak düşünülen bu sistem, tezkiyelerin yeknesaklığı nedeni ile, uygulama alanında kısa bir süre sonra tüm anlamını kaybetti ve bir reformun uygulanması zorunlu hale geldi. Bu reform ile birinci derecenin bazı kademeleri, iki ve üçüncü dereceler, için de zorunlu tezkiye sistemi kabul edildi. Yeni sistem ile Devlet ajanlarının liyakati, verimliliği, ehliyet ve yararlıklarının objektif ölçülere göre tesbit edilmesi hususları da sağlanmış oldu. Bu sistemde, tezkiyeler yıllık olarak düzenlenmemektedir. Bu itibarla bir ajana tâyinini izleyen ilk yıl içinde tezkiye verilmekte, bundan sonra yeni bir tezkiyeye ancak memurun ehliyetinde, azalma veya çoğalma gibi haller müşahade edilirse, başvurulmaktadır. Bir memurun bağlı bulunduğu idarece veya kendi isteği ile diğer bir dereceye kabulünün bahis konusu olması hallerinde de tezkiyeye başvurulur. Tezkiye fişlerinde, çok iyi, yeterli, zayıf biçimde değerlendirilmeler yapılır.

Yeni Devlet Ajanları Statüsü ile getirilen hükümler, eski sistemdeki aksaklıkların yarattığı tenkitlerin ışığı altında düzenlenmekle beraber, etkileri hakkındaki hükmü, zamanla uygulama sonuçlarının vereceği tabiidir. Bununla beraber, reform, mesleklerin derece zincirlerini açıklıkla ortaya koymuş ve terfileri her türlü siyasal etkenlere yer vermeyecek biçimde kesin ölçülere bağlamıştır.

Devlet ajanlarının görevleri ve hakları:

Devlet ajanlarının hakları ve görevleri konusundaki esaslarda klâsizmin izlerine rastlanır. Ve,

a) İstişarî mahiyetteki kurulların müdahalesini tazammum eden disiplinler bir İdarî organizasyon ile,

b) Grev hakkının yasaklanması hususlarını ihtiva eder.

Grev hakkının yasaklanması, Devlet ajanlarının teşkilâtlanmalarına izin veren ve kamu hizmetlerinin işleyişine ve statülerinin islâhı çalışmalarına, prensip olarak, doğrudan doğruya iştirak etmelerini

sağlıyan sendikal hakları karşısında ortaya çeşitli problemler çıkarır.

Devlet ajanları rejimi tümü ile tenkit konusu olabilir. Ancak uygulama alanında, her zaman, ideal olanı gerçekleştirmekte imkânsızdır. Bu husus şartların uygun olmaması gibi nedenlere bağlanabilir. İlgililerin statüyü hazırlarken beklediklerini uygulama alanında bulamadıkları bir gerçektir. Bununla beraber yararları aksaklıklarına üstün geldiği de söylenebilir.

II — MAHALLİ İDARELER (15)

Anayasa'ya göre İl ve Belediyeler, tüzel kişiliği haiz, otonom mahalli İdare birimleridir ve kuruluşlarının esasları da Anayasa'da açıklanmıştır.

İl: (16)

Belçika İdari yönden, sınırları ve diğer bölümleri münhasıran kanun ile tesbit edilmiş bulunan İllere ayrılmıştır. Bu sınırlar 1795 Fransız İdaresinden bu yana değiştirilmemiştir. Halen dil (17) ve ekonomi yönünden tecanüs sağlamak amacı ile illerin yeniden düzenlenmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Bu duruma göre Belçika 9 ile bölünmüştür.

ANVERS	:	Merkezî	Anvers
BRABANT	:	»	Bruxelles
FLANDRE OCCIDENTALE	:	»	Bruges
FLANDRE ORIENTALE	:	»	Gand
HAINAUT	:	»	Mons
LIMBOURG	:	»	Hasselt
LUXEMBOURG	:	»	Arlon
LIEGE	:	»	Liege
NAMAUR	:	»	Namaur

---

(15) (58) Les institutions locales

(16) (59) La province eyalet şeklinde de çevrilebilir.

(17) (60) Önceden açıklandığı gibi Belçika, ayrı dilleri konuşan iki etnik guruptan meydana gelmiştir. ,

İllerin yetkili organları:

İl genel meclisi : (18)

İl genel meclisi, cinsiyet ayırımı gözetmeksizin en az 21 yaşında olan il sakinlerinin genel oyu ile doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulmuştur ve il tüzel kişiliğine ilişkin hukuki yetkileri kullanan ve bütün menfaatleri ile ilgili konularda karar veren bir organdır. Bununla beraber il genel meclisi devamlı olarak çalışmaz bir yıl içindeki olağan toplantılarının süresi en çok dört haftadır. Muhtemel olağanüstü toplantıları ise Kral'ın çağrısı ile başlar ve valinin kapanış konuşması ile son bulur. İl genel meclisi, ilin tüm menfaatlerini korumakla yükümlüdür. Bu sebeple belirli görev ve yetkileri, kanunlarda tahdidi bir şekilde sayılmamıştır.

Bunlar arasında:

- İdarî hizmetleri ile ilgili yönetmelikleri hazırlamak,
- Bazı şartlar altında polis çalışmalarına ilişkin emirnameler çıkartmak,
- İl mâliyesine ilişkin konuları düzenlemek gibi görevleri vardır.

İl Daimî Komisyonu : (19)

İl daimî komisyonu, İl genel meclisinin kendi içinden seçtiği altı üye ile kurulur. Daimî komisyonun başkanı validir. Daimî komisyon il genel meclisinin toplantı halinde bulunmadığı zamanlarda onun yerine karar veren, günlük işleri yürüten, belediyeler üzerindeki vesayet hakkını kullanan bir icra organıdır.

Vali: (20)

Kral tarafından tâyin edilen vali, her şeyden önce merkezî idarenin de ajanıdır. Görevinin siyasi niteliği nedeni ile teminatı yoktur yani azledilebilir. Bu makama, hiç bir özel şarta bağlı olunmaksızın

---

(18) (61) Conselil provincial

(19) (62) La debutation permanente

(20) (63) Gouverneur

Kral tarafından tâyin yapılır. Valinin hükümetin temsilcisi olduğu kadar, mahallî idare ajanı olarak da yeter derecede geniş yetkileri vardır.

— Kanunların ve il genel idaresi ile ilgili kararnamelerin uygulanmasını sağlar,

— İl içinde kamu düzeninin korunmasını ve İdarî hizmetlerin iyi bir şekilde yürütülmesini gözetir.

— Merkezî idarenin İl idaresi üzerindeki vesayet hakkını kullanır.

Bu çok şerefli ve nadir göreve ilin yerlisi olmayan kişiler arasından tayin yapılır.

İl sekreteri:

İl sekreterlerini, Daimî Komisyonca sunulan üç misli bir liste üzerinden altı yıl için Kral tâyin eder. Provens kanunundan sonra, yetkilerinin oldukça kısıtlanmasına rağmen il yönetiminde önemli bir yeri vardır. Genellikle hukukçu olan bu değerli kişi, il idaresinin kilit noktasını teşkil eder ve vali ile doğrudan doğruya iş birliği halindedir. Tam olarak benzetilmesinin imkânsız olmasına rağmen, bakanlıkların genel sekreterleri görünüşündedir.

İl büroları iki kısma ayrılır:

a) Devlet Büroları:

Bu büroların personeli merkezî idarenin ajanıdır ve üst makamlarına daimî komisyonun belirli müdahalesi saklı kalmak kaydı ile Kral tarafından tâyin yapılır. Aynı zamanda bunlar Devlet Ajanları Statüsüne tâbidir.

b) İl Büroları:

Münhasıran il ile ilgili ve nisbeten ikinci derecedeki çalışmaları yürüten bürolardır. Büro ilgililerinin tâyin ve azilleri, il genel meclisi veya onun yetki vermesi üzerine daimî komisyon tarafından yapılır. Bu büroların personeli, Devlet Ajanları Statüsüne bağlı değillerdir.

Konuyu tamamlamak için ilçelerden de bahsetmek gereklidir. Bu İdarî bölüm, yer itibariyle mahkemelerin yetki sınırları ile seçim böl-

gelerini belirtir. İlçelerin tüzel kişiliği yoktur. Yönetimi Kral tarafından tâyin edilen bir kaymakama verilmiştir. Kaymakamların yardımcı büroları için gerekli personel vali tarafından tâyin edilir. Bunlar Devlet ajanları statüsüne tâbidir. İstisnalar dışında ancak nüfusu 5000'den az olan belediyeler üzerinde hukukî yetkileri bulunan kaymakamların,

- İlçenin yönetimini gözetmek,
- Merkezî idare ajanı olarak, küçük belediyeleri denetlemek, onlara yol göstermek ve yardım etmek, gibi görevleri vardır.

İl idareleri kendi menfaat ve sorunları ile ilgili konuları çözümlemekte tam yetkili bulunsalar da bu yetkinin mutlak anlamında düşünülmesi gereklidir. Ademî merkezîyet esasına göre kurulmuş bulunan bu mahallî idare birimleri merkezî idarenin vesayetine bağlıdır. Anayasal hükümler, mahallî idarelerin yetkililerinin kullanılmasını, Kamu yararına aykırı düşmeyecek biçimde sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmanın denetimi vesayet müessesesi ile sağlanır ve vesayetin dört şekli vardır :

a) Özel izin ve tasdik vesayeti:

Tastik vesayeti, ancak kanunların öngördüğü hallerde kullanılabilir ve bu yetki prensip olarak Kral'a aittir.

b) Genel iptâl vesayeti:

Genel menfaatlerin korunması amacı ile, il genel meclislerince kanunlara ve kamu yararına aykırı olarak alınmış olan kararlar, bazı şartlar altında iptâl edilirler. Bu yetkide Kral'a aittir.

c) Zecrî vesayet:

Bu vesayet il bütçelerine mecburi masraflar karşılığı olarak ödenek konulmaması halinde, merkezî idarenin bu ödeneği kendiliğinden bütçeye koyması şeklinde tezahür eder.

d) Sayıştayın malî vesayeti:

İçişleri Bakanlığının görevleri konusunda bu hususa değinilmiştir.

2 — Belediye (21)

Belçika'da tamamen aynı örneğe göre kurulmuş 2663 belediye vardır. Belediyelerin organları şunlardır:

---

(21) (64) La commune

Belediye Meclisi (22)

Belediye meclisi, beldenin menfaatleri ile ilgili her konuda karar almak yetkisi bulunan bir organdır. Meclisin üyeleri belde sâkinlerinin genel oyu ile 6 yıl için seçilir.

Belediye Encümeni: (23)

Belediye encümeni, belediye meclisinin kararlarının icrasını ve günlük işleri yürütmekle yükümlüdür. Belediye meclisi tarafından seçilmiş en az iki ençok sekiz üye ile kurulur ve belediye başkanının başkanlığında toplanır.

Belediye Başkanı : (24)

Genellikle belediye meclisince tesbit edilmiş bir aday, Kral tarafından 6 yıl için belediye başkanlığına tâyin edilir. Kral'a sunulacak adayı, belediye meclisinin ekseriyetini teşkil edenler, dolayısıyla encümeni seçenlerin tesbit etmesi usûl hal ine gelmiştir.

Belediye başkanı, merkezî idarenin temsilcisi ve aynı zamanda belediye idaresinin de ajanıdır. Mahallî polis belediye başkanının emrindedir.

Belediye personeli aşağıdaki görevlilerden meydana gelir.

Belediye sekreteri:

Belediye sekreteri bu idarenin önemli yetkilerindendir. Daimî komisyon tarafından uygun görülen kaydı ile belediye meclisi tarafından tâyin ve azledilir. Prensip olarak her belediyede bir sekreter vardır. Nüfusu 1000 kişiden az olan belediyelere dahi bir sekreter tâyini öngörülmüştür. Sekreterlerin maaşını merkezî idarenin direktifine göre belediye meclisi tesbit eder.

Belediye Sekreter Yardımcısı:

Belediye sekreteri yardımcısı, ancak nüfusu 125.000 den fazla olan beldelerde bulunur ve hukukî durumu belediye sekreterininkine çok benzer.

---

(22) (65) Conseil communal

(23) (66) Le college echevinal

(24) (67) Le bourgmestre

Belediye Muhasipleri:

Belediye muhasislerinin görevi, Belediye gelirlerini toplamak ve masraflarını ödemekten ibarettir. Belediye sekreterlerine uygulanan şartlara göre tâyin ve azledilen bir belediye ajanıdırlar. Maaşları Belediye kanununda açıklanan asgarî ve azamî sınırlar içinde belediye meclislerince tesbit edilir. Nüfusu 5000 den az olan belediyelerin hesap işlerini yürütmek üzere, bölge muhasiplikleri kurulmuştur. Bölge muhasipleri (25) il valisi tarafından tayin ve azledilir.

Mahallî Polis Memurları:

Komiserler Kral, polisler ise belediye meclisleri tarafından tâyin ve azledilir. Kırsal belediyelerin bir kır bekçisi vardır. Polis devamlı olarak belediye başkanının gözetimi altındadır. Bunlardan başka büyük sayıda belediyelere ait rejiler ve bir çok sayıda belediyeler arası birlikler mevcuttur.

Belediyeler üzerindeki vesayet illerinininkinin aynı olmasına rağmen vesayet hakkını kullanan yetkililer değişiktir. Bu itibarla belediyeler üzerindeki vesayet hakkı, duruma göre, Kaymakam, daimî komisyon vali veya yasama organı tarafından kullanılabilir.

3 — KAMU YÖNETİMİNİN DENETİMİ:

a) İdarî Vesayet:

Çeşitli İdarî kurumlar arasında hiyerarşik bir düzen bulunmadığından, her zaman hiyerarşik denetimden faydalanmak imkânı yoktur. Bu nedenle yetkilerinin çeşitliliğine ve hatta yetkilerinin kendine has özelliklerine rağmen, il ve belediye idarelerinin denetiminde İdarî vesayetten faydalanılır. İdarî vesayet, mahallî idarelerin tasarruflarının kanun sınırları içinde tutulmasını ve kamu yararına aykırı düşmesini önleyen bir denetim aracıdır. Bu uygulamanın amacı Devlet İdaresinin bütünlüğünü sağlamaktır.

b) Hiyerarşik denetim:

Hiyerarşik denetim, yine hiyerarşik müracaat yolu ile gerçekleşir. örneğin, bir karar için kararı veren kendinden daha üst bir mercie başvurmak durumunda olduğu gibi müracaat usulünün dışında, yetki

sahibinin madununa ait işlemleri ile kendisine bağlı organların kararlarını değiştirmek şeklinde de kullanılabilir. Değiştirme yetkisi bazı kanunî sınırlanmalara bağlıdır. İdare keyfî hareket etmeğe yetkili değildir.

c) Parlamentonun denetimi:

Bakanlar devamlı olarak, bakanlıklarının denetim ve gözetimi ile yükümlüdür. Bakanlar ise Parlamente'ya karşı sorumlu ve onun denetimi altındadır. Bu denetim kesin hesap kanunlarının oylanması ve Sayıştay vasıtası ile daha geniş ve daha özel seviyelere kadar yayılır ve çok kere kazaî karakterdedir.

d) Kazaî denetim:

İdarenin denetimi idare dışındaki kurumlarla da yerine getirilir. Bu denetim Belçika'da yüksek mahkeme niteliğindeki Danıştay ve Sayıştay tarafından sağlanır. Danıştay özel kişilerle kamu personeli hakkında idarece alınacak kararlarda kanunlara uymağa sağlamak amacı ile yürütme yetkisi sinesinde kurulmuş bir kaza organıdır. O ancak, yetkili makamlar tarafından uyulması zorunlu olarak alınmış İdarî kararların kanun ve tüzükler ile şekil hüküm ve kaidelerine uygun olup olmadığını inceler. Şayet inceleme sonucunda bu hususların yerine getirilmediği anlaşılırsa karar Danıştay tarafından bozulur. Danıştay İdarî çalışmalara da ışık tutan önemli bir kaza organıdır.

Sayıştay:

Sayıştay, İdarî ve aynı zamanda kazaî görevleri bulunan karma yapıda bir hesap mahkemesi olup, Devlet'in, iller'in, bazı hizmet ademi merkeziyeti kurumlarının hesaplarını denetler. Devlet Mâliyesinin denetiminde önemli bir yeri bulunan Sayıştay muhasipler'in zamanı idarelerine ait hesapları da yargılar. Sayıştay icra organına değil, Parlamente'ya bağlı olarak görev ifa eder.

GENEL SONUÇ:

Belçika'da uygulanan rejimi iyi bir biçimde anlayabilmek için, bir kaç yabancı Devlet'in rejimi ile karşılaştırılması gereklidir. O vakit rejimin özellikleri kendiliğinden ortaya çıkar. Çünkü bir Devlet'in ku-

rumları, onun tarihi, kültürü, düşünce tarzı ve kavramları anlayış şekline göre oluşurlar. Bununla birlikte genel esaslar değişmemekte yukarıda sayılan etkenlerle sadece nisbî değişiklikler olmaktadır. Devlet kumrularındaki bu nisbî değişiklikleri ilgili müşahedeler iki noktada toplanabilir.

a) Sosyal ortamın yarattığı unsurlar ve ananeler bazan devletin yararına olan görüşlere karşı çıkar, örneğin, Ülkenin İdarî bölünüşünde bir revizyon ve çeşitli reformlar zorunlu olduğu halde, mevcut ortanın reaksiyonu sebebiyle, bunun gerçekleştirilmesi bazan çok zor olmaktadır.

b) Her Devlet, yabancı ülkelerde çeşitli denemelerle geliştirilmiş ve kabul görmüş kurumların kendi ihtiyaç ve durumlarına daha uygun düşen unsurlarını, sistemlerinin karakterini değiştirmeksizin, demokratik hükümet esaslarına uygun olarak kabul eder. Belçika, bağımsızlığına kavuştuktan sonra Devlet kurulumlarını, halkının da eğilimini ve Milli ananesini gözönünde bulundurarak, İngiltere ve Fransa'dan ilham alarak düzenlemiştir, örneğin, Belçika'da Danıştay Kurulurken, esasları Fransa'dan alınmış olmakla beraber, ülkenin ihtiyaçları ile millî karakteri gözönünde tutularak şekillendirilmiştir. Şu halde, Devlet kurumlarında, sosyal gelişmeye ve en iyiye uyma yönünde devamlı bir eğilim mevcuttur. Bununla beraber, istikrarlı ve yazılı kaidelerde veya hukuk alanında bu eğilime, her zaman rastlamak mümkün değildir.

İNGİLİZ PERSONEL DAİRESİNİN 1971 YILI ÇALIŞMALARINDAN

Çeviren :
Sezai TAŞKELİ
Özlük İşleri Gn. Md. Eğ. Uz.

I — PERSONEL ŞEVKİ İDARESİ:

1 — 1970 - 71 yılında personel şevki idaresinde daha yüksek standartların geliştirilmesinde önemli mesafe kat edilmiştir, özellikle personel tezkiyesi ve iş değerlendirme mülâkatlarının yaygınlaştırılması gibi uzun vadeli, önemli projeler ileri seviyeye ulaştırılmıştır. İdareci, icracı ve büro personeli sınıflarının birleştirilmesi üzerindeki plânlama ve müzakereler 1 Ocak 1971 tarihinde mer'iyet kesbeden yeni idari gurubun teşkilinde en yüksek seviyeye ulaşmıştır. İlmî sınıflarda araştırmacılar gurubunun birleştirilmesinde mutabakata varılması hususunda ayrıca gelişme kaydedilmiştir.

Kıdemli Memurların Naklen Tayinleri:

2 — Memuriyet üst kademelerindeki münhalleri doldurmak için yapılan yeni düzenlemeler gereğince, gerek idari gerek meslekî olsun müsteşar muavini seviyesindeki bütün nakiller için CSD nin görüşlerine müracaat edilmiştir. Müsteşar ve daha yukarı seviyelerde gizli özlük dosyaları (kayıtları) tesis edilmiş ve bunlardan büyük ölçüde yararlanılmıştır. Bilâhare bu, müsteşar kademesinin hemen altındakileri kapsayacak şekilde genişletilmiş ve ayrı elektronik makineler esasına dayalı, müsteşar muavini dahil alt kademelere doğru bütün personeli kapsayan personel şevki idaresi kayıt merkezi tarafından düzenlenen bir kayıt sistemi ile takviye olunmuştur.

İDARİ GRUP:

İdarecilik kariyerinin geliştirilmesi:

3 — 1969 da idarecilerin görevleri ile ilgili yapılan araştırma göstermiştir ki idarecilerin görevleri genellikle üç kategoride mütalâa edilebilir. Bunlar:

- a) Kurumlarının başlıca faaliyetleri ile ilgili ve ait oldukları konulara göre tasnif edilebilen görevler,
- b) Kurumun esas faaliyetlerini takviye eden ADP ve istatistik gibi özel fonksiyonlar,
- c) Kurumların dahili sevk ve idaresi ile ilgili personel ve eğitim gibi görevlerdir.

4 — Bütün Bakanlıkların, ister Bakanlık içinde isterse bütün Bakanlıklara şâmil olarak, sadece bu görev gruplarında veya gruplar arasında hareketlilik sağlamak için değil fakat aynı zamanda kariyerliğin geliştirilmesinde gerekli eğitim, performansların değerlendirilmesi ve terfi gibi zorunlu unsurları da kapsayacak şekilde kendi idarecilerinin kariyerliklerini geliştirmek için esasları hazırlamaları istenmiştir.

5 — 1970 de CSD, her Bakanlıkla ayrı ayrı görüşmeler yapmak suretiyle bu çalışmaları koordine etmiş ve büyük kuruluşların hepsini küçük kuruluşların da pek çoğunu ziyaret etmiştir. Büyüklüklerinin ve sorumluluklarının çok değişik manzara arzmesine rağmen idarecilerin büyük bir çoğunluğuna uygulanabilecek oldukça Üniform fakat aynı zamanda elâstiki kariyerlik geliştirme programlarının hazırlanmasına imkân verecek açık ve seçik prensipler belirmiştir.

6 — CSD keza kariyerlik geliştirme programlarının düzenlenmesinde kendi destek ve tavsiyelerinin faydalı olacağı alanlar bulup ortaya çıkarmıştır. Bu destek, Bakanlıklarda kariyerlik geliştirme hizmetlerinden sorumlu olan kimselerin eğitilmesi; personelle ilgili bilgiler ve iş sınıflandırılması sistemleri hakkındaki merkezî çalışmaları ve iş tanımlama formlarının standart hale getirilmesini de kapsamaktadır. Kamu hizmetlerine uygun olacağı düşünülen yeni bir iş sınıflandırma sistemi (Multi-axial Sistem) meydana getirilmiş ve kuruluşlarla mutabakat halinde denemelere başlanılmıştır.

7 — Terfi Esasları ve elektronik makinelerle çalışan personel:

İdarî grubun teşkilinden sonra personel sendikasının devlet temsilcileri ile personel temsilcilerinden müteşekkil bir araştırma heyeti kurulmuştur. Bunlar, kuruluşlar arasında terfi imkânları yönünden daha fazla müsavat sağlayacak merkezî bir örgüt de dahil olmak üzere İdarî grup içindeki terfilere uygulanacak esasları belirteceklerdir. Kamu hizmetlerinde kullanılan elektronik makineler personelinin özel

problemleri incelemek üzere ayrıca Bakanlıklararası bir araştırma heyeti teşkil olunmuştur.

UZMAN PERSONEL GRUPLARI:

Şevki İdare Komiteleri ve Kariyerlik Geliştirme:

8 — Mevcut şevki idare komitelerinin görevleri devam etmiş ve daha da genişletilmiştir. Sağlık personeli için şevki idare komitesi yeniden kurulmuş ve bu sahada daha iyi bir kariyerliğin geliştirilmesine yardımcı olmak üzere doktorlara, Bakanlık arasında ve çeşitli sahalarda daha geniş hareketlilik sağlayacak esasları incelemek üzere bir araştırma heyeti incelemelere başlamıştır. Şevki İdare Komitesinin genel yönetimi altında çalışmak ve İlmî sınıflar için ilgili derecelerin kariyerlik sevk-idaresi düzenlemeleri üzerinde merkezî bir görüş ortaya koymak üzere bir merkezî kariyerlik geliştirme grubu teşkil olunmuştur.

9 — Daha genç yaşta iken manî halleri bulunmayan ve en yüksek mevkiiler için istikbal vaad eden uzmanların tesbiti, kendilerine uygun tecrübeler kazandırılması, özel eğitimden geçirilmelerinin sağlanması hususunda gelişmeler kaydedilmiştir.

Merkezî Şevki İdare:

10 — Hem merkezî şevki idare ve personel ünitelerindeki memur kariyerlik hizmetlerinin planlanmasında hem de baş istatistikçiliğe terfi ettirilecek istatistikçilerin tesbitinde yardımcı olmak gibi iki maksatlı. istatistikçiler için bir merkezî mülâkat sistemi ortaya konmuştur.

11 — İngiltere’de ve Galler’de bellibaşlı kurumların hepsine hukuk işleri hizmetleri sağlamak için bir yeniden düzenleme işlemine başlanmıştır. Bu yeniden düzenlemenin yetki sahası Parlamento Amme İdaresi Komisyonu eski üyesi Sir Edmund Compton tarafından ele alınmış olup hukuk hizmetleri sınıfının şevki idaresi için uygun örgütlenme sorununu da ihtiva etmektedir.

Mükâfaten Özel Terfi:

12 — Bütün ilim sahasına ve mühendisliğe daha geniş kapsamlı olarak fevkalâde yetenekli kimselere mahsus özel terfi imkânları teşmil olunmuş ve bunun sonucu olarak mükâfaten özel terfi heyetine dada geniş faaliyet sahalarını kapsayan daha çok sayıda aday ismi bildirilmiş ve heyet, bunları nazarı itibare almak durumunda kalmıştır.

PERSONEL ŞEVKİ İDARESİNDEKİ GELİŞMELER

Memur tezkiye ve değerlendirme mülâkatları:

13 — Memur performans ve potansiyelinin değerlendirilmesinde geliştirilmiş metodların 1972 yılında bütün kamu hizmetlerinde müsteşar yardımcıları dahil bu seviyeye kadar memurlara uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu metodlar esas kısımları standart halde olup kurumların kendi ihtiyaçlarına göre gerekli gördükleri ilâveleri yapabilecekleri yeni bir tezkiye formu esasına dayanmaktadır. En önemli yeniliği esas performans değerlendirmesinin memurun yaptığı işlerin müessiriyetine teksif edilmiş olması ve tezkiye döneminde memurun âmiri ile görüşülüp mutabakata varılmasıdır.

14 — Bir tezkiye sisteminin iyiliği âmirin hakkaniyet içerisinde, tesir altında kalmadan tarafsız değerlendirebilme kabiliyetine bağlıdır. Memurların birbirlerine göre mukayese edilmesinde bunun değeri ancak mümkün olduğu kadar belli standartlara göre yapılmış olmasındadır. Bu itibarla yeni tezkiye formunun uygulanmasına başlanmadan önce personelin bu formun doldurulması ve değerlendirilmesi üzerinde eğitime tâbi tutulmasına özellikle önem verilmiştir. Bu eğitimin müstakar ve devamlı olmasını, Bakanlıkların eğitim kaynaklarının mümkün olduğu kadar İktisadi şekilde kullanılmasını sağlamak için CSD, programlı eğitim tekniklerini kullanarak, bir öğretim metodu ortaya koymuştur. Bu öğrenim programı esas prensibinde bir sapma olmaksızın muayyen memur gruplarının ve muayyen memur tiplerinin ihtiyaçlarına uydurulabilir.

15 — Değerlendirme mülakatlarının tedricen müsteşar yardımcılar kademesine (dahil) kadar bütün memurlara teşmil olunmasında gelişmeler kaydedilmiştir. Gelecekte mülâkatın esasları memurun şahıs olarak kalitesini göstermekten ziyade geçen yıl görevindeki performansı ile önümüzdeki yıl bunun nasıl olması gerektiğini göstermek olacaktır. Bu itibarla değerlendirme mülâkatı memurlar arasında iş değerlendirilmesi olarak bilinmektedir. Şimdi ağırlık kurumlarda genel politikanın uygulanmasına ve mülâkatı yapacak mülakatçıların eğitilmesine kaydırılmış bulunmaktadır. CSD, kurumlar memurları için eğitim kursları açmıştır. Bu memurlar da bilâhare esas değerlendirmeyi yapacak olan kimseleri eğiteceklerdir Kurumlar da kendi eğitim olanaklarını bu yolda genişletmişlerdir. Kurumsal eğitime yardımcı olmak üzere CSD 45 dakika süren bir eğitim filmi hazırlamıştır.

16 — Değerlendirme esaslarının etkili olabilmesi için bunların kontrol ve gözetimi de gereklidir. Mümkün olursa esasların uygulanmasından önce ve uygulanmasından sonra memurların buna karşı takındıkları tavırları mukayeseli olarak araştırmak üzere kurumların personel branşlarına yapılan tavsiye ve tekliflerin incelenmesi ve bunların nerelerde pratik ve faydalı olacaklarının tesbiti için plânlar hazırlanmıştır;

17 — Bazı araştırmacıların ortaya koydukları sonuçlar ve bazı firmaların tecrübeleri insanların yaptıkları işleri iyi yapmaları halinde bundan bir tatmin hissi duyduklarını ve bunun önemini bilhassa tabanız ettirmektedirler. Bu itibarla CSD, Gelirler Teşkilâtı ve Savunma Bakanlığı da dahil birçok kuruluşlara memurların kendi işlerinden tatmin olunmalarını arttıracak şekilde işin yapılmasında değişiklikler konusunda şimdilik yardımcı olmak üzere bir danışman tayin etmiştir. Başlangıç olarak değişiklikler mahdut sayıdaki yerlerde yapılmıştır ve bu usulün devlet hizmetlerinde daha geniş ölçüde uygulamaya geçilip geçilmemesi bakımından bir karara varmak üzere sonuçlarının birçok yoldan değerlendirilmesi yapılacaktır.

Bunu takip eden değişimler:

18 — Yeni personel grup ve kategorileri teşkil etmek üzere sınıfların birleştirilmesinde hedeflerden biri yeni gruplar içinde memurların yükselmelerini engelleyecek suni bariyerlerin kaldırılmasıdır. Bundan olumsuz yönde etkilenen memurların sayısı her ne kadar az ise de grup ve kategoriler arasındaki hareketlere manî teşkil eden bütün engellerin ortadan kaldırılması çok önemlidir. Ayrıca muayyen görev sahalarında tecrübeleri geliştirmek ve yeterli kariyerlik imkânları yaratmak bakımından bu hareketi olumlu yönde desteklenmeye ihtiyaç vardır. CSD, personel sendikasının, kurumların görüşünü taşıyan kurumlar temsilcileri kanalıyla görüşmeler suretiyle uygun esasları ortaya koymaktadır.

19 — Elâstiki ve kişilerin bütün durumlarına uygun olmasına dikkat edilen bu esaslar altında yan hareketler muvakkat veya daimî olabilecektir. Geçici hareket belli bir süre, normal iki yıl için olacak ve amacı, şahsın kendi esas grubuna dönmekten önce tecrübelerini genişletmek veya daimî olarak yeni bir işe geçecek kimsenin önceden denenmesine yardım etmek olacaktır. Muvakkat geçişler şahsın kendi arzusu da hesaba katılarak kurumun şevki idare ünitesinin kararları ile yapılacaktır.

20 — Daimî hareketler için (nadir hallerde daha üst derecelere geçişi kapsamak üzere) şahsın yeni dereceye geçişinin bu dereceye terfi için konulmuş şartlara uygun düşmesi gerekecektir. Daimî geçişler genellikle geçici hareketleri takip edecek; fakat şahıs isterse yeni bir gruba geçmeyi veya seviye değişikliğini talep edebilecektir. Her iki halde de bir gruba giriş için zorunlu şartlar, örneğin Doktorluk için Tıp bilgisi gibi gerekli görülmedikçe başka şartlar aranmayacaktır.

İstisnâî Mevkiler:

21 — Çeşitli meslekî gruplardan personel için otomatikman düşünülen istisnâî mevkilerin geniş bir şekilde kullanılması, işe en uygun olan şahsın getirilmesini sağlamakta önemli rol oynar. Memuriyetlerin büyük bir kısmı muayyen gruptaki personele hasredilmiş durumdadır. Fakat bu gün olduğundan daha fazla memuriyetlerin birden fazla gruplardaki memurlara hasredilmesinin daha faydalı sonuçlar vereceği ve şimdikinden daha fazla adette kimselerin bu görevlere ilgi gösterecekleri düşünülebilir. Bu itibarla CSD Kurumlardan bu esasın uygulanması mümkün görülen yerlerini mümkün mertebe geniş tutmak üzere yeniden gözden geçirmelerini istemiştir.

Erken Emeklilik ve İtiraz Esasları:

22 — Halen resmî kuruluşlar, görevlerinde yetersiz görülenleri emekliye sevk etmek yetkisine sahiplerse de Fulton Komitesi bu yetkinin katı bir şekilde tarif edilen yetersizlik halinin de dışarıda genişletilmesini tavsiye etmiştir. CSD tarafından hatalı bir şekilde yeniden gözden geçirilmesini müteakip teklifler personel sendikasının memurlar kanadına intikal ettirilmiştir. Buna göre yaptıkları işler, için gereklerine göre yeterli bir şekilde ölçülemeyen kimselerin erken emekliye şevkleri mümkün olabilecektir ve kurumun bünyesi sebebiyle meselâ muayyen bir derecede memurların yaş durumları itibariyle gayet kötü bir dağılım arzetmesi terfiler için gayet ciddi bir manî teşkil etmesi ve bunun sonucu hizmetin o kısmında sevki-idarenin güçleşmesi de erken emekliye şevki gerekli kılacaktır. Bu esaslara ve memur fazlalığına dayalı emekliliğe sevk genellikle kamu yararına emeklilik olarak tanımlanmalıdır. CSD ayrıca adilâne olmiyan işten çıkarmalarla ilgili itirazları incelemek üzere bir itiraz kurulu kurmuştur. Bahsi geçen tekliflerle ilgili olarak personel sendikasının memur temsilcileri kanadıyla müzakereler yürütülmektedir.

Nakil Mecburiyetleri:

23 — Erken emeklilik konusundan sonra etkileri çok uzun vadede belirecek olan, bazı memurların yer değiştirmesi zorunluluğu konusunda da değişiklikler teklif edilmiştir. Bundan böyle her memur kendisine ihtiyaç duyulan yerde çalışmağa mecburdur. Tatbikatta alt kademe memurlar için böyle bir zorunluluğa sevki-idare üniteleri ihtiyaç duymamaktadır. Bu itibarla yeni tekliflere göre de büro hizmetleri ve işletmeler seviyesinde çok az istisnasiyle normal olarak yeni iş nedeniyle memurların evlerini taşımaları arzu edilmemektedir. Bunun manası memurların başka yerdeki bir göreve atanmalarında harcırahlarının devlet bütçesinden karşılanmıyacağı demek değildir. Fakat personel fazlalığı halinde mahallinde müsait başka iş mümkün olmadığı takdirde ilgili memura, evini taşımaktan başka are kalmaması veya harcırah ödenmemesi nedeniyle istifa zorunda kalmaması için münasip bir harcırah ödenecektir. (Bak. Bölüm III Paragraf 751)

Bayan Memurlar:

24 — 1970 Mayısında CSD, kadınların devlet hizmetlerinde çalıştırılması konusunu ele almak ve bilhassa kadınların Part-Time (muvakkat) işlerde sorunluluk mevkilerine getirilebilme, evli kadınların ailenin bakımıyla bir hizmet kariyerliğini birlikte yürütmenin daha kolaylaştırılması ve kadınların uzun bir süre işten ayrıldıktan sonra tekrar göreve dönmelerini kolaylaştırmakta uygulanacak eğitimi incelemek üzere bir komite kurmuştur. Eskiden devlet hizmetinde çalışmış olanlarla, halen çalışmakta olan kadın memurlardan konuya ışık tutan birtakım görüşler gelmiş ve Milli Whitley Heyetinin personel kanadı ile CSD ve birçok kurumlar arasında gayri resmî müzakereler yrtlmştr. Komitenin “Kadınların Devlet Hizmetinde alıştırılması” (Fiatı 30 P) adını taşıyan raporu İncelenmektedir. Komitenin başlıca tavsiyeleri şunlar olmuştur.

- a) Bir kadın sadece cinsiyeti itibariyle bir görevden men edilmemelidir.
- b) Kadının aile sorumlulukları hesaba katılarak izin, bilhassa ücretsiz izinler sağlanmalıdır.
- c) Kadınlar için aile sorumlulukları nazarı itibare alınarak Part Time (Muvakkat) görev olanakları genişletilmelidir.

d) Tekrar aynı göreve alınma kaideleri, bir kadının çocukları büyüyüp de kendisinin tekrar uygun bir göreve atanmasını kolaylaştıracak şekilde değiştirilmelidir.

Kurumlararası Yer Değiştirmeler:

25 — İşletmelerle kamu hizmetleri arasında yer değiştirmelerin daha da genişletilmesini öngören Fulton teklifinin uygulanmasına devam edilmektedir; 1970 yılında yüzden fazla firma, Banka ve (Büyük Londra Konseyi dahil) Mahallî İdareler-ki bunlar resmî kuruluşlar değildirler-' ile personelin iki yönlü yer değiştirmelerini düzenleyici temaslar artmıştır. 1970 ortalarında genellikle iki yıl süreli yer değiştirmeler en yüksek nokta olarak 57'ye ulaşmış ve en son 1968 de yapılan yer değiştirmelerde gözönünde tutulmuştur. Yer değiştirmelerin iyi sonuç verdiği raporlardan anlaşılmaktadır.

Sosyal Yardım İşleri:

26 — 1970 de herbiri üç hafta süreli olarak açılan üç kursa bu işlerle ilgili 36 Memur iştirak etmiştir. Kuramların Sosyal İşler Müdürleri ile aylık toplantılar yapılmasına devam olunmuş ve birçok bölgesel konferanslar düzenlenmiştir. Bakanlıkların sosyal hizmetlerle görevli memurları için Londra'da muvakkat gece kursları açılmıştır. Emekliliklerinden birkaç yıl önce memurlara dağıtılmak üzere "Emekliliğe Doğru" adıyla bir el kitabı bastırılmıştır.

BÖLÜM II — EĞİTİM

27 — Memurların büyük bir çoğunluğu için kuramlarda her kurumun kendi özel ve meslekî ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitimlere devam olunmuştur. Bunun yanında CSD nin sorumluluğundaki merkezî eğitim de gittikçe artmıştır. En önemli gelişmeler açılışının ilk yılında 8.000 öğrencinin eğitim gördüğü ve 1971-1972 eğitim yılında ayrıca 1.000 kişinin katılmasının 1971 başlangıcında planlandığı bildirilen CSD memurlar kolejinin açılması olmuştur.

Memurlar Koleji:

28 — Kolej 26 Haziran 1970 tarihinde Berkshire, Sunningdale park'ta bizzat Başbakan tarafından merasimle açılmıştır. Edinburg ve

Londra'daki diğer iki merkezin açılışı da yine 1970 de yapılmıştır.

29 — Sunningdale Park'taki Kolep daha hizmete girişinin ilk yılında aynı anda 120 kişiyi barındıracak yer sağlamıştır. 1974 başında bu kapasitenin 245'e çıkarılması plânlanmıştır. Bunun içinde ayrıca her öğrencinin aynı zamanda çalışma odası olarak kullanacağı yatak odaları, yeni öğrenim modülleri, bir idare bloku, kitaplık ve yeni bir yemekhane dahildir.

30 — Edinburgh'daki merkez, şehrin Aile Bilgisi Koleji'nin sağladığı binalarda 1970 Kasımında 84 kişilik bir öğrenci mevcuduyla açılmıştır. Tesislerde, daha çok sayıda yatılı öğrenciyi barındıracak şekilde tadilat yapılmasına derhal başlanmıştır.

31 — Yatılı olmıyan Londra'daki merkez idari çalışmalar merkezinin Belgrave Road'a taşınmasıyla boşaltılan Regents Park'taki binada 1970 Nisanında açılmıştır. Orada CSD'nin eski Şevki - İdare Hizmetleri (Eğitim) Bölümüyle ve şimdi ikisi birlikte Kolejın Özel Eğitim Kanadını teşkil eden (Bak. Paragraf 53 - 57) Dairenin eğitim kuruluşları ve öğretim Bölümü ile birleştirilmiştir. 1971-1972 eğitim yılı için aynı anda Müdür ve idareci adayları seviyesinden 260 kişinin barındırılmasına müteveccih çalışmalara başlanmıştır. 1975-76 Öğretim yılında bu miktar 330'a yükseltilecektir, özel eğitim kanadı aynı anda 150 kişiyi barındırmaktadır.

Memurlar kolejinde eğitim yılı 1 Ağustos'tan 31 Temmuz'a kadardır. Bir önceki eğitim yılının plân ve çalışmalarına ait rapor 1971 Mayıs'ında "Memurların Eğitimi 1969-70" adıyla yayınlanmıştır.

Danışma:

32 — Eğitim ve araştırma konularında kolej müdürüne danışmanlık yapmak üzere kolejde tecrübeli memurlarla Üniversite ve endüstri alanının seçkin temsilcilerinden meydana gelen 21 üyeden kurulu bir Danışma Konseyi vücuda getirilmiştir. Yılda iki-üç defa Sir William Armstrong'un başkanlığında toplanmaktadır.

33 — Millî Whitley Konseyi Eğitim Birleşik Komitesi 1970 ortalarında daha kolej inşa halindeyken, vaz edilmiş esaslara göre mevcut kaynakların çeşitli personel grupları arasında hizmetin ihtiyaçlarına göre dağıtılmasını sağlamak üzere merkezî eğitim kaynaklarının gözden geçirilmesi ve ihtiyaçlarının araştırılmasına karar vermiştir. İlk plânlama işi CSD'nin eskiden Eğitim ve Öğretim bölümü iken da-

ha sonra kamu hizmetlerinde eğitim ihtiyaçlarının tesbit ve analizi işlerini, bünye, atama, kariyerliğin plânlaması ve organizasyon konularındaki kararların ışıǵı altında yapmak üzere teşekkül ettirilen personel (Eğitim) şevki idare bölümü tarafından yürütölmüştür. Bu bölüm kolej ve kurumlarla birlikte hangi eğitim ihtiyaçlarının en iyi şekilde merkezî olarak hangilerinin de kurumlar veya dış kuruluşlarca karşılanabileceğini tesbit etmekte yardımcı olmuştur. Bu bölüm aynı zamanda eğitimin değeriendirilmesi konusunda çalışan araştırma bölümü ile de işbirliği yapmaktadır.

34 — Yerli ve yabancı eğitim kuruluşları ile de sıkı temaslar devam ettirilmektedir. Yabancı ölkeler memurları için en az bir kurs açılmakta ayrıca kolej yurt dışına konferanslara katılmak, eğitim müessesesi ve olanaklarını incelemek ve yabancı uzmanlarla mesleki ilişkiler kurup devam ettirmek için temsilciler göndermektedir.

Sevk-İdare Eğitim:

35 — CSD'nin koordinasyonu ile gerçekleştirilen kurum dışındaki bazı şevki idare kurslarından faydalanıldığı gibi (Bak Tablo - 3) memurların merkezde yapılan şevki idare eğitimleri de gittikçe artan bir değere ulaşmıştır. Bak Tablo - 2)

Tablo - 2

Kolejde Merkezî Olarak Sağlanan Sevk-İdare Eğitimi

	1968-69	1969-70	1970-71
	(Kursiyer-Hafta olarak)		
Müsteşar Muavinleri Seviyesinde	564	1.118	1.690
Gn. Müdür ve Baş İcraıcı Seviyesinde	1.290	3.241	4.346
Md. Müdür Yard. ve İdareci Adaylar »	2.200	2.061	2.472
İcraıcı Memurlar Seviyesinde	768	1.920	2.540
	4.822	8.340	11.048

Tablo - 3

Dış Kuruluşlarda Sevk-İdare Eğitimi	1968-69	1969-70	1970-71
	(Kursiyer Hafta olarak)		
Henley'deki İdareciler Kolejinde	175	242	150
Londra, Manchester ve diğer okullarında	345	430	399
Polyteknik ve Teknik Kolejlerindeki Sevk- İdare Çalışmaları Diploma Kursları	648	518	528
BIM Genel Sevk İdare Kursları	24	23	97
	1.192	1.213	1.174

Uzmanlar ve Yardımcı Memurlar:

36 — Eskiden hernekadar uzman personel, konuları itibariyle ferdi ihtiyaçlara cevap veren merkezi eğitim kurslarına katılmışlarsa da bu olanaklara ve herhangi bir hizmet öncesi eğitimine ilâveten uzman personelin bunları karşılayacak uzun vadeli plânların hazırlanmasından önce bir dereceye kadar incelenmesi gerekli genel şevki idare eğitimi alanında kendilerine özgü eğitim ihtiyaçları olduğu bir gerçektir. 1970 başlarında CSD'nin ilim ve teknoloji alanındaki komisyon üyesi Dr. F. H. Ailen başkanlığında Kolej Müdürü, başlıca kurumlar kıdemli uzmanlarının üye olarak katıldıkları ilim ve araştırma grubu memurları gibi en büyük grupların eğitim ihtiyaçlarıyla ilgilenmek üzere bir danışma kurulu vücuda getirilmiştir. Bir özel araştırmacılar grubunca yardım edilen bu gayriresmî kurul mevcut ilmi memurlar (Üniversiteler) , meslekî özel araştırma grupları ve yardımcılarının şevki idare eğitimi ihtiyaçları ile meslekî dereceleri destekleyen genç uzmanların sevk-idare gözetim konusundaki eğitim ihtiyaçları üzerinde çalışmalarını teksif etmiştir.

37 — Bu kurul 1971 Martındaki ilk raporunda, uzmanların ve yardımcılarının şevki idare eğitimi konusunda bir teklif getirmiştir. Bir yandan kurumun diğer teklifleri incelenirken öbür yandan kurulun, Üniversite mezunları veya bu seviyedeki uzman adayları için 4 hafta

sürelî takdim edici şevki idare kursları açılması yolundaki teklifi CSD, Kolej, Kurumlar ve personel sendikasının memur temsilcileri kanadınca uygulama esasına dayalı olarak kabul edilmiştir. Edingburg merkezinde açılacak olan bu kurslar 1971-1972 Eğitim yılında 200 kişilik olacak ve müteakip ders yılında da iki misline çıkarılacaktır. Bu arada kurul, uzmanlarının eğitim ihtiyaçlarının tesbiti alanında ortaya çıkabilecek olan problemlerde danışma görevi yapmak üzere mevcudiyetini devam ettirmektedir.

Müdür (Genel Müdür) Yardımcıları, İdareci adayları ve yüksek icracı memur dereceleri:

38 — Müdür yardımcılarının 1970 - 71 de esas eğitimleri “Memurların Eğitimi 1969-70” adlı raporda açıklanan uygulamalı metod esası üzerinden hizmete alınmalarını üçüncü yılında 12 haftalık bir kursla karşılanmıştır. Bunu da iki yıla kadar bir sürede açılan 28 haftalık bir kurs takip etmektedir. 12 haftalık kursun programı kamu yönetiminde ilmi bilgilerin kullanılması kadar genel ilmi metodları da ihtiva edecek şekildedir. Bu eğitim, büyük Britanya Kraliyet Enstitüsünde şimdiye kadar Gn. Md. yardımcılara verilmekte olan eğitimin yerini almıştır. 28 haftalık kursun son 6 haftası zarfında yapılan daha özel sahalardaki çalışmalar için Londradaki Graduate School of Business Studies okuluyla anlaşma yapılmıştır. İdare ve Endüstri konusunda bir kurs açılacaktır. Bu kursa devam edenlerin yarısı genç iş adamları olacak ve bazı konular memurlar koleji ile devlet dairelerinden gelen konuşmacılar tarafından verilecektir.

39 — 1970 de İdareci Adaylarla yüksek icracı memurların atanmaları ve şevki idareleri için alınan kararlar bunların selefi olan genel müdür yardımcılara verilen eğitimin yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. 1971 den itibaren tayinleri yapılan idareci adaylarının ilk intibak eğitimlerinin kumrularında yapılması kararlaştırılmıştır. Adaylık sürelerini tamamladıktan sonra normal olarak üçüncü yılda bunlar Kolejde 16 hafta süreli bir kursa devam edeceklerdir. Bunlardan yüksek icracılığa atanmak üzere seçilenler kumrularında normal olarak 2 sene daha çalıştıktan sonra daha ileri ve özel bir eğitim için tekrar koleje geleceklerdir. Genel Müdür Yardımcılığına 1969 yılında atanmış olanlar için ilk kursun 1971 sonbaharında, başlatılması plânlanmıştır.

İcracı Memurlar Kademesi:

40 — Genç icracı memurlar için şevki idareye giriş adlı 4 haftalık kurs 1970 Kasımında SUNNINGDALE'deki merkezden Edinburg'taki merkeze nakledilmiştir. 1970-71 Eğitim yılında bu konuda 640 kişinin eğitim görmesi hedef alınmış ve bunun için üç kurs birden yürütülmüştür. 1971-72 öğretim yılında, sadece icracı memurlar için değil aynı zamanda bunlarla aynı derecelerde bulunan ve eğitim ihtiyaçları benzerlik arzeden diğer memurlar da dahil olmak üzere takriben 700 kursiyere yer sağlanacaktır.

41 — Milli Whitley Konseyi Eğitim Birleşik Komitesi tarafından şevki idareye giriş eğitimi ve bu eğitime tâbi tutulması gerekenler konusunu incelemek üzere bir araştırma grubu vücuda getirilmiştir.

Orta Kademe Sevk ve İdare:

42 — Kıdemli icracı memurlar seviyesindeki bütün sınıflardan 60 kişinin katıldığı ilk deneme kursu 1971 Haziran ayında başlatılmıştır. 8 haftalık bu kursun, şevki idarenin geçerli olduğu çevre hakkında daha geniş anlayış sahibi olmalarını sağlamak ve şevki idare prensipleri becerileri, teknikleri ve bunların uygulanmasındaki görüş açılarını genişletmekte kursiyerlere faydalı olduğu görülmüştür. Kursun konuları Amme İdaresi, Sosyal Politika, İktisad, Beşerî ilişkiler, memurların yetiştirilmesi, istatistik, Şevki İdare teknikleri, şevki idare sistemleri ve şevki idaredaki gelişmeleri kapsamaktadır. Ayrıca Kursiyerlere kendi seçtikleri bir konuda araştırma imkânı verilmede ve bunlar personel yönetimi, iktisat ve O ve M konularını ihtiva etmektedir.

43 — 1971-72 eğitim yılında bu neviden daha çok kurslar açılması yanında daha dar konuları kapsıyan kısa kursların açılması düşünülmektedir. Bu seviyedeki kursların ilerde alacakları şekil uygulamaların ışığı altında yapılacak değerlendirmelerle saptanacaktır.

Genel Müdürler Kademesi:

44 — 1970-71 Eğitim yılında Genel Müdür seviyesindeki eğitim, ihtiyaçlara cevap vermek üzere yeniden genişletilmiş ve iki yeni kurs daha açılmıştır. Kurslardan birisi Uluslararası kuruluşlar konusunda olup BUNCAN Komitesinin bu sahada daha çok eğitim yapılması hakkındaki tavsiyesi nazarı itibare alınarak Dışişleri Bakanlığı hizmetle-

riyle diğer yurt dışı hizmetlerde sorumluluk taşıyan Bakanlıklarla ilgili olarak uluslararası (Bilhassa Avrupa) kuruluşlarının çalışmaları üzerinde ve 3 hafta sürelidir. Diğerleri ise iş değerlendirme konusunda kendi kurullarındaki kursları yürütmekten sorumlu eğiticiler için açılan kısa süreli kursur. 1969-70 yılındaki hafta-kursiyer adedi bakımından mukayese edildiğinde bu genişletilmiş programın aşağı yukarı üçte iki bir artış sağladığı görülür.

45 — Glasgow Üniversitesinde İktisadî gelişme konusunda tecrübe mahiyetinde açılan ve kursiyerlerin yarısı 4 şirketten gösterilmiş adaylardan seçilen bir kurs 1970-71 de tekrar açılmıştır. Yine tecrübe mahiyetinde ve istatistikçiler için yatılı bir bilgi tazeleme kursu 1971 Martında Dr. Frank Yates'in yönetiminde açılmıştır. İstatistikle ilgili pratik konularda aralıklı olarak daha başka kurslar açılacaktır.

Yüksek Şevki İdare:

46 — Meslek ve ihtisas sınıflarında Müsteşar Muavini ve bu derecedeki memurların eğitimi 1969-70 eğitim yılında bir hayli genişletilmiştir. Her biri 4 er hafta süreli yatılı 4 yüksek şevki idare kursuna 98 memur katılmış; 3-5 gün süreli yatılı 44 seminere 100 kadarı dışardan ve genellikle mahallî idarelerden olmak üzere 790 kişi iştirak etmiştir. 1970-71 Eğitim yılında 4 hafta süreli 8 kurs ve 63 seminer (Toplam olarak 2.000 hafta-kursiyer) açılmıştır. Müsteşar Muavini seviyesindeki bu eğitimlerin takriben 150 Hafta - Kursiyer adedini memur olmayanlar teşkil etmiştir. Kamu İktisadî kuruluşları ve özel endüstri alanlarından daha çok sayıda kimselerin katılacağı üst kademe seminerler düzenlenmesine doğru bir temayül vardır.

47 — Dört haftalık yüksek şevki idare kursları başlıca 4 konuyu kapsayacak daha özel bir çerçeve içerisinde geliştirilmektedir :

- a) Personel yönetimi
- b) Şevki idarede haber alma
- c) Malî yönetim
- d) Devlet kuruluşunun İdarî veçheleri

48 — Seminer programları Avrupa Kuruluşları, Uluslararası Amme İdaresi, Sosyal ilimlerdeki gelişmeler, ekoloji ve taşra hizmetlerinin şevki idaresi konularını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bakanlıkların talebi üzerine özel konularda bazen çok kısa süreli duyuru yapılarak özel seminerler tertiplenmiştir.

49 — Seminer programında amaçlara göre şevki idare, şevki idarede beşerî unsurlar, İktisadî değerlendirme teknikleri ve şevki idarede haberleşme sistemleri gibi genel konulara ağırlık verilmiştir. Bu da genel konulara karşı duyulan ihtiyaca cevap verdiğinden iştirakleri arttırmıştır, özel ilgi gruplarının ihtiyaçlarını karşılamak için daha özel konulara önem verilecektir.

Müsteşar Muavinleri Seviyesi:

50 — Müsteşar Muavinliğine terfi eden memurların ihtiyaçlarına uygun eğitimin saptanması için yoğun görüşmeler tamamlanmıştır. Her yıl 2 veya 3 tanesi mevcut üst kademe Şevki İdare eğitim programının bir kısmı olarak bir seri özel seminerler düzenlenmesi hakkındaki teklifler kabul edilmiştir. Ayrıca mümkün olan yerlerde Müsteşar Muavinliğine veya bu derecedeki bir göreve atanacaklara, yeni görevleri için okuma ve hazırlanmaları bakımından kurumlarından ayrılarak kolejde bir iki hafta çalışma imkânı verilmesini öngören teklifler vardır.

Müsteşarlar:

51 — 1970 ve 71 de Kolej Müsteşarlar, Müsteşar Vekilleri ve Silâhlı Kuvvetlerle Mahallî İdareler de dahil bu seviyedeki memurların katıldığı ve seçkin konuşmacıların konferans verdiği şevki idare konusunda bir seri başarılı seminerler düzenlemiştir.

52 — 1971 İlkbaharında Teknoloji Bakanlığının eski Müsteşarı Sir Richard Clarke “Devlet İdaresinde Yeni Temayüller” adıyla Londra’da 6 Konferans vermiş ve bu konferanslara yüksek kademeli memurlar, Kolej danışma konseyi üyeleri, Millî Endüstri temsilcileri, belli başlı Sanayiciler ve Üniversite muhitinin seçkin üyeleri katılmışlardır.

Özel Eğitim Kanadı:

53 — Bu sahadaki başlıca gelişmeler eğitim isteklerinin çok fazla olduğu Computer Sistem Analizcileri konusunu ele almakla başlamıştır. Sistem analizcileri kurslarına Üniversite de katkıda bulunmuştur. Bu kurslar Millî Computer Merkezinin Sistem Analizcileri kursunun devlet teşkilâtının ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ilâveler yapılması esasına dayandırılmıştır. Üniversiteden gelen konferansçılar, memurlar Kolejinden bir elemanın yönetiminde iki Üniversite yetkilisinden

destek görmüştür. Elde edilen sonuçlar memurlar Kolejindeki yüksek başarı (% 94) İngiliz Computer Derneğinin himayesindeki her kurs sonunda yapılan imtihanlarda alınan sonuçlarla aynı seviyede olmuştur.

54 — Sistem analizi konusundaki eğitim kaynaklarının daha da takviyesi için SWANSEA EDUCATION AUTHORITY ile Üniversitede açılan kurslara benzer kurslar açılması için müzakerelere başlanmıştır. SWANSEA Örneğinde proje, Mahalli İdareler Yönetim Geliştirme Hizmetleri Computer Komitesi (LAMSAÇ) ile birlikte ele alınmış ve konferansçıların Swansea tarafından gösterilip memurlar kolejinde eğitilmeleri plânlanmıştır. İlk kurs muhtemelen 1972 de açılacaktır.

55 — Sistem analizi ve aynı zamanda Computer hizmetlerinin şevki idaresi konularının ileri safhalarında eğitim istekleri büyüktür. Milli Computer merkezinin ileri seviyedeki Computer kanalları üzerindeki kursu açılmış ve uzmanlarca yürütülmüştür. Bu merkezin ileri seviyedeki diğer kursları değerlendirilmektedir. Yeni bir şevki idare kursu memurlar koleji tarafından düzenlenmiştir.

56 — Talepleri karşılamak için aynı anda iki tane O ve M pratisyenleri kursu açılmıştır.

57 — 1945 yılındanberi merkezî olarak açılmakta bulunan öğretim teknikleri ve eğitim metodları kursları 1970 başlangıcından bu yana gerek bünyeleri gerek konuları itibariyle büyük gelişmelere tâbi olmuştur.

Avrupa Kuruluşları:

58 — Memurların eğitimi İngiltere'nin Avrupa Ortak Pazar Topluluğuna girmesi düşünülerek plânlanmış bulunmaktadır. Halen memurlar kolejinde Dışişleri Bakanlığı ile dış politikanın tayininde önemli rolleri bulunan diğer Bakanlıkların Genel Müdür seviyesindeki memurlarına üçer hafta süreli kurslar açılmaktadır. Bu kurslarda Avrupa'daki kuruluşlarla Uluslararası kuruluşların belli başlı özellikleri ele alınmakta Ortak Pazarın genişleme olanakları ve İngiltere'nin Ortak Pazar adaylığı ile ilgili problemler incelenmektedir. Bu kabilden iki kurs 1970-71 programına alınmıştır. 1971-72 yılında da iki kurs açılması plânlanmıştır. Bu kurslarda, Brüksel'deki Ortak Pazar kuruluşlarının bazı merkezlerine geziler yapılmasına da yer verilecektir. Programlanmış bulunan bu kurslara ilâveten Kolej 'in, Genel Müdür ve Müsteşar Muavini seviyesindeki memurlar için daha başka kurslar

açması düşünülmekte ve Edingburgh Üniversitesi ile bu kursların orada gerçekleştirilmesi üzerinde müzakereler devam etmektedir.

59 — Avrupa kuruluşları ve bunların çalışmaları konusundaki bu kurslar Kolej'in batı Avrupa ülkelerine hitap eden Eğitim programının önemli bir unsurudur. Avrupa meseleleri ve keza Avrupa ülkeleri ile ilişkiler konusunda eğitim sağlayan, arzu edildiği takdirde Eğitim programının genişletilmesine esas teşkil edecek olan daha birçok faaliyetler mevcuttur, örneğin : kolejin birçok kurslarında Avrupa kuruluşları ile genel problemlere temas eden konferanslara yer verilmektedir. Bu konferansların bazıları bizzat Avrupa'dan davet edilmiş kimselerce verilmekte; Kolej'in kursiyerleri kurs programının bir safhası olarak gruplar halinde ortak pazar ülkelerine geziler yapmakta; Orada nazarı bilgiler yanında küçük projeler ve CASE-STUDY çalışmalarını sürdürme imkânı bulabilmektedirler. Kolej, Müsteşar yardımcıları seviyesindeki Federal Almanya memurları için bir kurs düzenlemiş; onlara İngiliz kuruluşları hakkında bilgiler verilmesi yanında o günlerde SUNNINGDALE'de kursta bulunan İngiliz memurları ile tanışma fırsatı yaratılmıştır. Bu yıl Fransız Ecole Nationale d'Administration (ENA) kursiyerlerinden bir grubun Mahallî İdareler Kuruluşları üzerinde yapacakları çalışmalara başlamadan önce İngiliz Memurları Kolejinde bir hafta kalmaları programlanmıştır.

60 — Avrupalı memurlarla Kolej yetkilileri arasında ayrıca direkt temaslar yapılmaktadır. Kolej Müdürü ENA'nın direktörü ile bu iki eğitim müessesesi arasında işbirliği yapılması imkânlarını görüşmüştür; ENA'nın Direktörü görüşmeler için Sunningdale ve Londra'ya ziyarette bulunmuş ve Kolej'de Konferans vermiştir. Avrupa ekonomik topluluğuna dahil çeşitli ülkelerin memurları ile karşılıklı ziyaretler yapılmış ve 1970 Eylülünde Avrupa Amme idaresi öğretim Müesseseleri Direktörleri Uluslararası Konferansına ki bu konferansa Avrupanın bir çok ülkelerinden yüksek dereceli temsilciler katılmıştır-Kolej yetkilileri iştirak etmişlerdir.

III. HİZMET ŞARTLARI

61 — Kamu görevlerinde ve bir ölçüde kamu kesiminin başka kısımlarında hizmetin şartları ile ilgili olarak hemen bütün şevki idare sahalarında devam eden yeniden gözden geçirmelerde çok önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ücretler emeklilik aidatı, yolluklar, mesai saatleri, izinler ve iş şartları gibi konularda memur temsilcileri ile yakın temaslar sağlanması esası muhafaza edilmiştir.

Memur Maaşları:

62 — Memur maaşlarının büyük bir kısmı ücretler konusunda yapılan araştırma ile tesbit olunmuştur. Bunun esası, özel sektörde çok benzerlik arzeden işlere ödenen ücretin hizmet şartlarındaki diğer farklılıklar hesaba katılarak adilâne bir şekilde karşılaştırılmasıdır. Belli derecelerdeki memurların maaşları her üç senede bir araştırma konusu yapılmaktadır. 1970 te personel sendikasının memurlar kanadıyla varılan mutabakata göre her iki senede bir gözden geçirilecektir. (Fazla bilgi için CSD-1969 yılı raporu paragraf 231-234)

63 — 1970 in ilk yarısında ücret araştırma esası üzerinden yeniden tesbit olunan ücretler 1 Ocak 1970 ten itibaren mer'i olmak üzere temizlikçiler, odacılar, dağıtıcılar ve dosya memurları, Büro Şefleri derecesi, telgrafçılar derecesi ve daktilolar içindir. Fotoğrafçılar ve geriye kalan başka sınıflar maaşları ücret araştırma ünitesince bir rapor konusu edilmekle beraber üzerinde bir anlaşmaya varmak mümkün olmamıştır. Konu Memurlar Hakem Kuruluna götürülmüş ve 1970 Ağustosunda karara bağlanmıştır.

64 — Genel Kategorideki idari grubun maaşları 1971 yılı Haziranında yeniden gözden geçirilerek tesbit olunmuştur. Bu maaşlar 1970 de yapılan ücret araştırmalarına dayanmakta ve 1 Ocak 1971 den itibaren geçerli olmaktadır. İlmi sınıflardaki memurların ücretlerinin yeniden tesbiti de yine bir araştırmaya dayalı olarak 1971 in ilk yarısında karşılıklı görüşmelere konu yapılmış ve anlaşmaya varılmadığı için 1 Ocak 1971 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Ağustos 1971 de karara bağlanmıştır.

65 — 1970 baharında personel Sendikası Memurlar kanadıyla bir merkezi ücret tesbitinde anlaşmaya varılmıştır. Buna göre:

a) Ücretleri, en son 1 Ocak 1968 deki araştırmaya dayanan memurlara 1 Nisan 1970 den itibaren % 8,5 bir zam verilmesi,

b) Ücretleri 1 Ocak 1969 daki araştırmaya dayanan memurlara 1 Ocak 1970 den itibaren % 6 zam verilmesi,

Mart 1971 de yapılan anlaşma ile de 1 Ocak 1969 veya 1 Ocak 1970 deki tesbite dayanan memur maaşlarında 1 Ocak 1971 den itibaren artış sağlanmıştır. Bunun miktarı % 9,5 olup en düşük ücretlerde asgari, haftalık 1 1/4 sterlidir.

66 — Üst Kademe Memur Maaşları Daimî Danışma Komitesi tarafından 1969 da yapılan ikinci ve üçüncü arttırmalarla ilgili tavsiyeler sırasıyle 1 Temmuz 1970 ve 1 Ocak 1971 de uygulamaya konulmuştur. Müsteşar Muavinleri ve daha yukarı seviyedekilerin maaşlarının ilerde yüksek maaşları inceleme kurulunca ele alınacağı 1970 Sonbaharında Hükümetçe açıklanmıştır.

67 — Fazla mesai, iş riski ile gece mesaisi ve vardiya çalışmalarında verilecek ek ödemeler şartlarındaki değişmeler üzerinde personel sendikası memurlar kanadıyla anlaşmaya varılmış ve uygulamaya konmuştur.

68 — Prof. Hugh Clegg'in memurlar hakem kurulu başkanı olarak görevi 10 Mart 1971 tarihine kadar uzatılmış ve halefi de belli edilmiştir.

Devlet işletmelerinde Ücretler:

69 — Devlet Sanayi Kuruluşları Birleşik Koordinasyon Komitesince görüşüldükten sonra 1 Temmuz 1970 den itibaren mer'i olmak üzere devlet işletmeleri memurlarının maaşlarında bir artış yapılması ve yeniden tanzimi üzerinde mutabakata varılmıştır. Yeniden düzenleme, Fiatlar ve Gelirler Millî Kurulunun 1970 Nisanında yayınlanan 146 numaralı Raporu (Fiatı 62,5 P) nda bu konu ile ilgili tavsiyelere göre yapılmıştır. Anlaşma eskiden mevcut olan 4 ayrı maaş grubunun yerine yarı kalifiye işçilere tek seriden ücret ödenmesi ile tek esasa dayalı bir bünye vücuda getirmiştir. Ayrıca:

- a) Kalifiye sanatkârlara yapılacak ödemelerle ilgili yeni bir sistem,
- b) 1975 den itibaren kadınlara yapılacak ödemelerin buna tekabül eden erkeklere yapılan ödemelerle müsavi olması yolunda ilk teklif,
- c) Devlet işletmeleri memurlarının yıllık ücretli izin sürelerinin arttırılması, iki buçuk haftadan üç haftaya çıkarılması sağlanmıştır. Bugün işletmeler personelinin yarısından fazlasını kapsamakta olan istihsalî ve çalışmayı teşvik edici ek ödemeler konusunda da önemli geliştirmeler kaydedilmiştir.

Kamu Hizmetleri Ücret ve Şartlarının Koordinasyonu:

70 — Fiatlar ve Gelirler Millî Kurulunun 142 numaralı Raporu (Fiatı 52,5 P.) nu takiben Silâhlı Kuvvetler için yeni bir askerî barem

yanında, arasında Üniversite öğretim üyeleri, okul öğretmenleri, Doktor ve dişçiler dahil Millî Sağlık personeli, Mahallî İdareler memur grupları ve adliyecilerin bulunduğu diğer personel için de maaşların tesbiti konusunda CSD ilgilenmiştir. CSD kanunen sorumlu olduğu Fiatlar ve Gelirler Millî Kurulunun 107 numaralı raporunda (Fiatı 43 P.) Millî Sanayi Yönetim Kurulları üyeleri için teklif edilen artışların ikinci ve üçüncü safhalarının uygulanması ile ilgilenmiştir.

71 — 1970 Kasım'ında Hükümet Fiatlar ve Gelirler Millî Kurulunun görevlerinin sona erdiğini ve sırasıyla üst kademe memur maaşlarının (Yüksek dereceli memurlar, üst rütbeli subaylar, Millî Sanayi Yönetim Kurulları üyeleri, Hakimler, Millet Vekilleri ve Bakanlar); Silâhlı Kuvvetler ve doktorlarla dişçilerin maaşlarını tetkik ve tesbit etmek üzere 3 adet yeniden düzenleme organının kurulacağını açıklamıştır.

Tahsisatlar, İş Saatleri ve İzinler:

72 — Anavatanda motorlu araç masraflarında ve otel - pansiyon ücretlerindeki yükselmeler resmî hizmetlerde kendi şahsî otomobilini kullanan veya geçici görevle şehir dışı yerlere gönderilen memurlara ödenecek harcırahların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Memurların kamu hizmetlerinin gereği olarak nakledilmeleri ve evlerini taşımaları halinde yaptıkları masrafların bilâhare kendilerine Devlet Bütçesinden ödenmesi keyfiyetinin de yeniden tetkiki gerekmiştir. Aile reisi olan bir erkeğe verilen harcırahın o derecedeki aile reisi kadın memura da aynen verilmesi kaidesi eklenmiştir. İş yerinden uzakta oturan az maaşlı memurlara gidiş geliş otobüs ücretlerinin karşılanması yolunda vardım edilmesi için hükümlerde değişiklik yapılmış ve Devletçe sağlanan evlerin (Lojmanların) kiralalarının bütünüyle yeniden gözden geçirilmesine başlanmıştır. Maaşlı izin hakkı 2 hafta 3 günden 3 haftaya çıkarılmış ve devam kayıtlarının tutulması esası da yumuşatılmıştır.

73 — Yurt dışında 70 Ülkede Dışişleri memur harcırah baremleri 80 ülkede geçim Endeksleri ve 20 ülkede diğer yurt dışı harcırah miktarları yeniden gözden geçirilmiştir. Diplomatik personel ve yurt içi memurların eğitim sırasında kaldıkları yatılı okul giderleri yeniden gözden geçirilmiş ve Dışişleri ile ilgili harcırahların tamamının yeniden gözden geçirilmesi üzerinde personel sendikası memurlar kanadıyla müzakereler başlatılmıştır. Askeri ücret bareminin uygulanması

nazarı itibara alınarak silahlı kuvvetler için yurt dışı harcırahlarının hesaplanma sistemi yeniden gözden geçirilmiş ve bunun arkasından Almanya Singapur Malezya, Hong Kong ve Amerika Birleşik Devletleri dahil bir çok yerlerdeki hizmet binalarının (Tesisler) incelenmesine geçilmiştir.

74 — Genel hükümlerin uygulanamayacağı münferit meselelerde mümkün olduğu kadar, Bakanlıkların kendi içtihatlarına göre serbestçe hareket edebilmeleri imkânı yaratılmıştır.

Erken Emeklilikte Emekli Tazminatı:

75 — CSD Personel fazlalığı veya sair kamu yararı nedeniyle erken emekliye sevkedilenlere ödenecek yeni emekli tazminatları üzerinde personel sendikası memurlar kanadına teklifler götürülmüştür. Buna göre sabit ve seyyar memurlar arasında bir ayırım yapılmıştır. (Bak Bölüm I Paragraf 22-23) Bu iki kategori için yapılan teklifler :

a) Yer değiştiren Kurumlar memurlarından yaşı 40 tan veya hizmet süresi 10 yıldan aşağı olanlara ilerde her yıl için bir aylık maaş ve 31 yaşından yukarı olanlara ayrıca bir tazminat esasına dayalı toplu bir meblâğ ödenecektir. Hizmet süresi 10 yıl ve daha yukarı olanlar emekli aylığı haklarını da muhafaza edeceklerdir. Yaşı 40 veya daha yukarı, hizmet süresi de 10 yıl ve daha fazla olanlar hizmet sürelerine göre, bazı hallerde önemli ilâvelerle, yıllık ödemelerle beraber bir miktar toplu ödemeden yararlanacaklar ve son yıllarını yurt dışında görevli olarak geçirenler 6 aylık bir yerleşme izni kullanacaklardır.

b) Yerleşmemiş seyyar memurlara hizmet sürelerinin her yılı için iki haftalık ücretleri tutarında ve 10 yıldan fazla olan hizmet süresinin her yılı için dört haftalık ücretleri tutarında, 40 yaşından yukarı olanlara da 40 yaşının üstündeki hizmet süresinin her yılı için ilâveten 2 haftalık ücreti tutarında olmak üzere toplu bir meblâğ ödenecektir. Bu memurlardan 55 yaşını doldurmuş olanlar isterlerse tazminat yerine biriken emeklilik aidatlarının tamamını bir defada toptan çekebileceklerdir.

İhtiyarlık Sigortasının Yeniden Gözden Geçirilmesi:

76 — 1970 ortalarındaki genel seçimlerden önce memurların ihtiyarlık sigortasının yeniden düzenlenmesi için yapılan çalışmalar o zaman cari olan, gelirine göre aylık bağlanması esasları üzerinden yürü-

tülmüştür. Yeni Hükümetin “Milli Sigorta’yı yeniden ihdas edeceği yolundaki belirtilerin ışığı altında durum yeniden gözden geçirilmiş ve faydalı gelişmeler kaydedilmiştir. Muhtemel bazı değişikliklerin teknik yönden uygulama olanakları İhtiyarlık Sigortası Birleşik Komitesi (hem memurların hem de şevki idarenin temsil edildiği yeniden düzenlemeleri yürütmekle görevli bir organ) tarafından incelenmiştir. Yapılan görüşmelerden sonra sonbaharda daha yoğun bir şekilde müzakerelere esas olacak teferruatlı teklifler personel kanadına sunulmak üzere resmî kanat tarafından formüle edilmektedir.

77 — Personelle ilgili mevzuatın yasama organınca düzenlenmesi esasından ayrılarak ilgili Bakana bunu bir İdarî Doküman (Bizdeki kararname gibi) halinde düzenleme yetkisi verilmesi evvelce kararlaştırılmıştır. Bu kararı uygulama safhasına koyacak bir kanun tasarısı hazırlanmakta ve yeniden gözden geçirmeler sonucunda ortaya çıkacak değişikliklerin ayrı bir kanun mevzuu edilmesine lüzum olmadan bu yeni yetki dahilinde İdarî yönden uygulamaya konulması arzu edilmektedir. Memur Sendikasının her iki kanadı, uygulanacak esasların teferruatlı bir şekilde Parlamentoda bir kanun mevzuu yapılmasına lüzum ve zaruret olmadığı hususunda anlaşmışlardır.

78 — Memurlar kanadıyla görüşülecek muhtemel diğer gelişmeler devamlı ve Part-time memurların emeklilik aylıkları, dul ve yetimlerin aylıklarında bir artma ve kaza sigortası tazminatlarının islâhıdır.

79 — Diğer kamu görevlilerinin ihtiyarlık sigortaları üzerinde de bunlara paralel bir şekilde yeniden gözden geçirmeler ele alınmıştır. CSD, bu gözden geçirme işlemlerini şevki idare etmekte olduğundan ilgili ve sorumlu Kurumlarla yakın temaslar halindedir.

Emeklilik hakkının mahfuz tutulması ve transfer edilebilmesi:

80 — Hükümet bu sahada devletin özel sektöre örnek olması gerektiğine karar vermiştir. Bu itibarla normal emeklilik yaşını doldurmadan ayrılanların (Emeklilik hakkını kazandıran süreyi doldurmuşlarsa) bu hakları mahfuz tutulacaktır. Yine prensip itibarıyla Devlet hizmetleri içinde ve dışında emeklilik haklarının transfer edilebilmesi kabil olduğu kadar genişletilecek ve devlet hizmeti ile özel sektör arasında da transferi için genel düzenlemelere gidilecektir. Personel Sendikasının her iki kanadı birarada bu gelişmelerin uygulama olanaklarını incelemişlerdir. Emeklilik hakkının mahfuz tutulması keyfiyeti-

nin genişletilmesi ve transfer edilebilmesi üzerinde detaylara kadar inen bir anlaşmanın 1972 de, zamanında mümkün olacağı ümit edilmektedir.

Emekli Aylıklarında Artış:

81 i— Hükümet 1970 Kasımında kamu personeli emekli aylıklarının arttırılmasını öngören bir reforma gidileceğini ve bunun ana hatlarını açıklamıştır. CSD, 7 Mayıs 1971 de yayınlanan ve Emeklilik (Artış) Kanun tasarısına esas olan beyaz kitabın neşrine kadarki hazırlık çalışmalarından başlıca sorumlu ve görevli olmuştur.

82 — Geçmişte çıkarılan emeklilik (Artış) kanunlarının hepsinde fiat artışlarından doğan geçim sıkıntısını hafifletmek düşüncesi hakim olduğu görülür. İlk kanunlarda geçim sıkıntısına kısaca temas edilmiş ve sadece küçük emekli aylığı kabul edilerek artışlara yer verilmemiştir. Son zamanlarda çıkarılan kanunlarda sebepler, ölçüler, şartlar nazarı itibara alınmadan artışlar yapılmıştır. Fakat geçim sıkıntısının giderilmesi esas kriter olarak kalmış ve fiat yükselmelerinden en çok mutazzar olanlar çok yaşıyanlar olduğu için yaşlıların emekli aylıklarında daha büyük mikyasta zam yapılmıştır.

83 — Bu yeni tasarıyla yasama organı ilk defa olarak geçim sıkıntısını gidermek görüşünü terk etmekte ve her iki senede bir gözden geçirmek suretiyle memur emekli aylıklarının satın alma gücünü muhafaza etme zorunluluğunu kabullenmektedir. Tasarı başlıca 5 önemli noktayı ihtiva etmektedir:

- a) Birçok emekli aylıklarını esas satınalma güçlerinin altında bırakmış olan bir önceki emeklilik (Artış) kanununun noksanlarını tamamlamaktadır.
- b) Eski kanunun yürürlüğe girdiği 1 Nisan 1969 tarihinden beri zuhur eden hayat pahalılığını telâfi etmektedir.
- c) Satınalma gücünü ayakta tutmak ve yeniden gözden geçirmeler sonucu, tekrar parlamentodan kanun çıkarılmasına lüzum kalmadan, idarece hemen uygulanılacak artışlar yapmak üzere 1973 yılından itibaren her iki yılda bir Hükümetçe yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.
- d) Hükümete emekli aylıklarında artışı tazammun edebilecek olan emeklilik yaşı 60'tan 55'e indirebilme yetkisi vermektedir. (Bu asgari emeklilik yaşının değişikliğini ihtiva etmez)

e) Önceki bütün aylıkları (Artış) kanunlarını yürürlükten kaldırmakta ve yürürlükte kalması gereken hükümleri kendi bünyesinde toplamaktadır. Bu itibarla da 50 senedenberi ilk defa kendi başına tek toplu bir kanun olarak ortaya çıkmaktadır.

84 — Silahlı Kuvvetler emeklilerini de ihtiva edecek; aşağı yukarı bir milyon emekli bundan yararlanacak ve 1 Eylül 1971 den itibaren mer'î olacak artışlar tahminen yıllık 80 milyon Sterlin tutacaktır.

Memurlara Yapılan Sosyal Yardımların Şevki İdaresi:

85 — 31 Aralık 1970 tarihi itibarile 168.000 emekli memur ayrıca 57.000 dul ve malûl memurların bakımına mükellef olduğu kimseler vardır. Şimdiki halde emekliye ayrılanların ortalama adedi senelik 15.000 in üstündedir. 1971-72 malî yılında memur emekli aylıklarının 75 milyon Sterlini bulacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca mevcut memurlara çeşitli istihkakları karşılığı olarak topluca ödenecek miktarlarla 17.000 i bulan (ölüm, evlenme, kısa hizmet yardımları gibi) fevkalâdeden ödemelerin de 27 Milyon Sterlin tutacağı tahmin edilmiştir.

86 — Kamu sektöründe resmî kuruluşlarla diğer Müesseseler arasında iki taraflı yer değiştirmeler düzenini getiren CSD raporundan beri daha da gelişmeler olmuş, yer değiştirenlerin adedinde 150 artış kaydedilmiştir. Bu esaslar altında her yıl 2.000 memur kendi arzusu ile yer değiştirmektedir.

87 — Takriben 130 Deniz aşırı yerlerde mahallen angaje edilen memurlar için, iyi işveren uygulaması esasına dayalı olarak çeşitli sosyal yardım hazırlıklarının ortaya konulması ve günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi ile ilgili gelişmeler kaydedilmiştir. 114 ülkeyi kapsayan tatminkâr bir şekilde ortaya konmuş olup ayrıca diğer 13 tanesi de müzakere safhasındadır.

Amme Sektöründe Emeklilik Politikası:

88 — Yakın zamandaki bir önemli gelişme de Hükümetin Millî Sanayide çalışan memurların emeklilik işlerinin Bakanlıkça kontrolünü kaldırma kararıdır. Sanayilerin yönetim kurulları üyelerinin emeklilik işlemleri Hükümetin kontrolunda kalmakta devam edecek fakat memurların emeklilik şartlarını, ücret ve hizmet şartlarında olduğu gibi sanayi kuruluşlarının kendileri tâyin edeceklerdir. CSD bu

konuda koordinatör rolü oynayacaktır. Birçok Endüstri Kuruluşları için kontrolü ek bir kanunla kaldırmak mümkündür. Endüstri kuruluşlarının birkaçı için ise kontrolü kaldırmak ancak uygun bir fırsat zuhur ettiğinde önemli bir kanun konusu edilmekle mümkün olabilecektir.

İş Yeri Şartları:

89 — İyi plânlanmış ve insan yaradılışına uygun şekilde standart olarak tefriş edilmiş iş yerlerinin (Ofis Binalarının) morali yükselttiği ve verimi arttırdığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Bu konuda CSD'nin Yönetiminde, Taşra Hizmetleri Bakanlığı ile Hazine temsilcilerinden kurulu bir komite teşekkül ettirilmiştir. Bu komitenin görevi iş yeri şartlarının İslah yollarını araştırmak ve sorumlu kuruluşlarla koordinasyon sağlamaktır. CSD bu konuda bilhassa bina mefruşat Standartları meselesi üzerindeki çalışmalarda temsil edilen kuramlarla birlikte ilgilenmiştir.

90 — Ele alınan konular arasında ısıtma ve havalandırma problemleri yanında dışardan akseden gürültülerin önlenmesi, iç temizliğe önem verilmesi ve Sosyal - Sportif faaliyetlere olanak sağlanması vardır. Merkezi sistemle yürütülecek daktilo hizmetlerinin yerleşme standartları bilhassa gözönünde tutulmaktadır : Bu kabilden bir iki merkezde akustik (Ses yansıması) ve bunun memurlar üzerindeki etkileri yönünden inceleme yapılmaktadır. Kew'de ve başka yerlerde "açık - plân ofisleri'nin kullanım denemeleri devam etmektedir. Buralarda döşeme, demirbaş ile hizmetler üzerinde olduğu kadar işverimi üzerindeki etkileri de İncelenmektedir.

91 — CSD, iş-çevre şartları konusunda personel sendikasının memur temsilcileri kanadı ile yoğun görüşmeleri sürdürmekte ve bu görüşmeleri hızlandırmak için "Yerleşme Birleşik Komitesi" kurulmuş bulunmaktadır. 1970 yılında resmî kanatla memurlar kanadından bir grup, şartları bizzat müşahade etmek üzere 40 tane devlet dairesini gezip görmüştür. Bu gezinin bazı bulguları üzerinde kurum temsilcileri ile görüş teatisinde bulunmak ve muhtemel hareket programını tartışmak üzere Taşra Hizmetleri Bakanlığı ve personel sendikası memurlar kanadının da iştirakiyle, ziyaretlerden hemen sonra müşterek bir seminer düzenlenmiştir. Bu seminerde beliren görüşler kurumlarca ve sendikanın memurlar kanadınca benimsenmektedir.

İDARİ COĞRAFYA

ÖZET:

Simav'ın İdarî coğrafyası, 12 bölümde incelenmektedir. 1. Bölümde İdarî durum, 2. Bölümde nüfus, 3. Bölümde coğrafya durumu incelenmekte, 4. Bölümde Simav'ın iklimi ile ilgili genel bilgiler verilmektedir, 5. Bölüm tarih bölümüdür. 6. Bölümde Simav'ın sosyal durumu, 7. Bölümde kültür, 8. Bölümde turizm, 9. Bölümde ise ekonomik yönü tanıtılmaktadır, 10. Bölümde ulaştırma hizmetleri, 11. Bölümde ise mahallî idareler hakkında bilgi verildikten sonra Son bölümde de Simav'ın kalkınması ile ilgili fikirler sıralandıktan sonra inceleme sona ermektedir.

SİMAV İDARİ COĞRAFYASI

Doğan ÖZGÖKÇELER
Pazaryeri Kaymakamı

PLÂN:

1 — İdarî Bölüm:

A — Tarihî Durum

a) Simav ismi nereden geliyor B — Bugünkü Durum

2 — Nüfus Bölümü:

3 — Coğrafya Bölümü:

A — Giriş

B — Dağlar

C — Ovalar

D — Akarsular

E — Göller

4 — İklim Bölümü:

5 — Tarih Bölümü:

6 — Sosyal Bölümü :

A — Elektrik, Su, Otobüs hizmetleri

B — Telefon hizmetleri

C — Sağlık hizmetleri

7 — Kültür Hizmetleri:

8 — Turizm:

A — Tarihi yerler, Anıtlar, Camiler

B — Turistik bakımdan önem arzeden yerler

9 — Ekonomik Bölüm:

A — Simav Halıcılığı

B — Tarım

a) Ziraat - Hayvancılık

b) Ormanlar

C — Madencilik

D — Sanayi

E — Bankacılık, Panayır ve Pazarlar

10 — Ulaştırma Hizmetleri Bölümü:

11 — Mahallî İdareler Bölümü:

12 — Simav'ın gelişmesi ile ilgili fikirler:

1 — İDARÎ BÖLÜM:

A — Tarihi Durum:

Halen Kütahya ilinin bir ilçesi olan Simav'ın 1868 yılında ilçe olduğu tahmin edilmektedir. Simav'la ilgili bazı kitaplarda belirtildiğine göre “Simav'ın kaza oluşunun, büyük ve geniş bir salâhiyetle Anadolu'yu ıslahata çıkan ve 1281 - 1282 tarihlerinde Simav'a uğrayan Ahmet Vefik Paşa'nın eseri olduğu, kuvvetle zannedilmekte ve Simav'a bir çok faydaları dokunduğu söylenmektedir.” (x)

(x) Etem Ruhi Alper. Yeşil Simav, 1956. İzmit

Uzun müddet Bursa'ya bağlı bir ilçe olan Simav, İdarî bakımdan sonraları Kütahya iline bağlanmıştır.

aa — Simav İsmi Nereden Geliyor:

Simav şehrinin M.ö. 600 yıllarında (ANSIR) ismiyle Firikyalılar tarafından kurulduğu ve Simav isminin bu kelimedenden geldiği iddia edilmekle beraber Simav kelimesinin (Sinay), (Sinav), (Simay), (Simav), (Sinaus) kelimelerinden de gelmiş olabileceği söylenmektedir. Halen D.S.İ. teşkilâtı tarafından kurutulmuş bulunan Simav gölünün eski adı (Simol) idi. Bu gölün kıyısında küçük (Simol) şehri vardı, kanaatimizce Simav kelimesinin bu Simol kelimesinden meydana gelmiş olması daha mümkün görülmektedir.

B — Bugünkü Durum:

Simav bağlı olduğu Kütahya iline 147 Km. uzaklıktadır. Dağardı isimli bir nahiyesi ve 101 köyü vardır.

2 — NÜFUS DURUMU:

İlçe nüfusu, 1960 nüfus sayımında 6337 iken, 1965 nüfus sayımında 7877 olmuştur. Şimdiki nüfusunun 10.000 e yaklaştığı tahmin edilmektedir.

Umumî nüfus 66.261 dir. Bunun 33.728 i kadın ve 32.533 ü erkektir.

3 — COĞRAFYA BÖLÜMÜ:

A — Giriş:

Simav 28. boylam ve 39 enlem dereceleri arasında, güneyden kuzeye doğru uzanan bir araziye sahip olup, arazinin Simav ve Kırvadi ovası isimleri verilen kısımlar hariç, diğer kısımlar tamamen dağlık bir mahiyet arzeder. Simav, Akdağ, Gölçük dağı, Demirci dağları ile çevrilen bir ovanın güneyinde Simav dağının doğu kuzey yamaçlarında kurulmuş bir ilçedir.

Doğusunda; Gediz, Emet

Batısında; Sındırgı, Demirci

Kuzeyinde; Emet

Güneyinde; Gediz ilçesi bulunmaktadır, 1780 km² genişliği olan ilçenin deniz seviyesinden yüksekliği 820 metredir.

B —Dağlar:

aa) Demirci dağı : Bu dağ Simav'ın doğu güneyinden, batı kuzeyine doğru silsile halinde uzanarak, Simav-Demirci ilçeleri arasında tabii bir hudut teşkil eder. Yüksekliği 1644 metre olan dağ zengin ormanlarla örtülüdür.

bb) Gölcük dağı : 1850 metre yüksekliktedir, Simav'ın kuzeyinden başlayarak doğu istikametine doğru uzanır. Bu dağın eteklerinde, Turizm bölümünde bahsedeceğimiz (Eynal Kaplıcaları) bulunmaktadır.

cc) Akdağ : Simav'ın batı kuzeyini çevreleyen bu dağ 2050 metre yükseklikte olup, bölgenin en yüksek dağıdır. Zengin çam, meşe, ardıç ormanlarıyla kaplıdır.

dd) Eğri göz dağı : Simav ve Emet ilçeleri arasında uzanır ve tabii bir hudut meydana getirir. Yüksekliği 1800 metre olup, bu dağ madencilik yönünden ehemmiyet arz etmektedir.

ee) Simav dağı : Simav ile Demirci ilçeleri arasında tabii hudut olan Demirci dağlarının devamıdır. Simav'ın güneyindedir. Simav bu dağın eteklerinde kurulmuştur. Bu dağ Simav'ın iklimine tesir eder. Simav içme suyu bu dağdan çıkar.

C — Ovalar:

a) Simav Ovası : Dağların çevrelediği, alivyon topraklarından meydana gelmiş bir ovadır. Oldukça iyi bir şekilde işlenmiştir. Taban suyu yüksektir. Bu ovanın ortasında bulunan Simav gölünün 1959 yılında kurutulmasından sonra 20.000 dönümlük bir saha daha ekime* açılmıştır. D.S.İ. ce bu ovanın sulanması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

b) Kırvadi Ovası : Simav ovasına nazaran daha dar bir sahadır. Simavın batı kuzeyindedir. Ovası Simav çayı ikiye bölmektedir. Sulama modern usullerle yapılmamaktadır. Bazı seneler Simav çayının bu araziye zararı da olmaktadır.

D — Akarsular:

Simav çayı, Şaphane dağından gelen küçük bir dere ile gölcük dağından gelen birçok derelerin birleşmesinden meydana gelir, Sındırgı, Susurluk, Karacabey topraklarından geçerek susurluk çayı ismini alır ve Marmara denizine dökülür.

Bölgenin diğer çaylarının isimleri; Eğrioluk, Kalkan, öreğlerdir. İçme sularının isimleri ise, Akbaldır, Uryani, Hacı Süleyman, Gebeciler, Yağıllardır.

E — Göller:

Simav gölü : Bu gölün eski adı (Simol) dur. 1959 yılında D.S.İ. tarafından kurulmuş ve 20.000 dönümlük bir arazi ekime müsait hale getirilmiştir. Ayrıca Gölcük dağının üzerinde, kriter gölüne benzeyen oldukça küçük bir göl mevcuttur. Yazın suları tamamen kaybolur.

4 — İKLİM:

İlçe arazisi geçit bölgesinde bulunduğundan Akdeniz ve kara iklimlerinin tesiri altında kalmaktadır. Bölgede 3 değişik iklimi görmek mümkündür. Kırvadi bölgesi bir boğazla Ege bölgesine bağlandığından daha çok Akdeniz ikliminin özellikleri görülür. Ova kısmı çok değişik bir iklim gösterir. Dağlık bölgeler ise daha ziyade kara ikliminin özelliklerini taşır. Senelik ortalama yağış 981 mm. dir. Yağışın en fazla olduğu aylar ekim, kasım, şubat aylarıdır. En az olduğu aylar ise haziran, temmuz aylarıdır. Isı ortalaması asgari 13 derece azami 33 derecedir. İlkbahar ve sonbahar donları daima mahsul için tehlikeli olur. Simav doğu-güneyden, batı güneyden ve kuzeyden gelen rüzgârların tesiri altındadır. Kar ekseriyetle 1. 2. 3. 11. 12. aylarda yağmaktadır. Yıllık ortalama olarak % 25,2 kadardır. En yüksek kar örtüsü son beş yıl içinde 29 cm. olmuştur. Bundan evvelki yıllara nazaran kar yağışında hissedilir derecede bir azalma mevcuttur. Çünkü çok eski yıllarda 86 cm. kadar yağdığı tesbit edilmiştir.

5 — TARİH BÖLÜMÜ:

Bugünkü Simav eski küçük Frigya şehirlerinden olan (Ansr) ile (Sinaus) şehirlerinin harabeleri yakınlarında kurulmuştur. Boğazköy

ismiyle anılan köyde bulunan bazı kalıntılar bu eski şehirlerin varlığını teyit etmektedir. Simav ve havalisindeki Germiyan oğullarının hakimiyeti 1428 yıla kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra Simav ve çevreleri Osmanlıların hakimiyeti altına girmiştir. 1381 yılında Süleyman Şah, Karamanoğullarının istilasından korkmuş Osmanoğulları ile anlaşarak kızı (Devlet Şah) hatunu I. Muradın oğlu Yıldırım Beyazıt'a vermiştir. Cihaz olarak da Kütahya ile beraber Simav ilçesini de Osmanlılara vermiştir.

Ankara savaşında, Beyazıt'ın yenilmesi üzerine Timurlenk Simav dahil olduğu halde, bütün Germiyan memleketlerini Yakup Bey'e geri vermiştir. 1428 yılında Yakup Bey'in ölümü üzerine Simav kati olarak Osmanlıların hakimiyeti altına girmiştir. Simav 22 Ağustos 1921 de ve 25 Eylül 1921 de olmak üzere iki defa Yunan işgaline uğramıştır. Birinci işgal bir ay ikinci işgal ise 314 gün devam etmiş ve 4 Eylül 1922 günü zaferle sona ermiştir. Şehrin kurtuluş günü her yıl törenle kutlanmaktadır.

6 — SOSYAL BÖLÜM:

Yakup Kadri Simav'ı şöyle anlatıyor. “Gördes yolunun sonuncu merhalesi Simav'dır. Bir bahçeden farklı olmyan bu ovanın yeşillikleri ortasında düz, beyaz ve geniş şoseden bu kasabaya vasıl oluyoruz. Simav, bu havalide gördüğün kasabaların en şirinidir. Kâh Bursa'yı kâh Manisa'yı hatırlatıyor. Zira Manisa'dan daha ağaçlık, daha yeşil ve süslü görünüyor. Sonra bu ovanın bir ucunda kükürtlü su banyoları da ayrıca Simav'ı, Bursa'ya benzeten müşterek hususiyetlerden birini teşkil ediyor.” Simav halkı sıcak kanlı, cana yakın ve misafirperverdir. Simav dağların, ormanların arasında kurulmuş bir ilçe olduğundan ve kereste tedariki kolay olduğundan evlerin çoğunluğunu ahşap olanlar teşkil etmektedir. Fakat ahşap binaların yerini beton binalar almaya başlamıştır. Arsa temini imkânları az olduğundan arsa fiyatları yüksektir.

A) Elektrik su otobüs hizmetleri : İlk defa 1933 yılında ilçeye elektrik gelmiş olup şimdi elektrik ve su hizmetleri çok iyidir. Elektrik, Gediz yakınlarında bulunan Kaya Köyden havaî hatlar ile ilçeye gelmektedir. 1951 yılında geniş şekilde inşa olunan içme suyu şebekesi de belediyece aksamadan çalıştırılmaktadır.

1971 yılı içinde Etibank tarafından on köye daha elektrik verilebilecektir.

Bu mevzudaki çalışmalar ilerlemiş bulunmaktadır. İlçeye bağlı Çitgöl, Demirci, Kuşu, Pazarlar, kasabalarında belediye teşkilâtı kurulmuş olup, Çitgöl ve Demirci de elektrik mevcuttur. Kuşu ve Pazarlar kasabalarının elektrik inşaatı bitmek üzeredir.

Simav belediyesi Eynal kaplıcaları ile Simav arasında muntazam bir otobüs servisi kurmuş bulunmaktadır.

B) Telefon hizmetleri: Simav ilçesinde kurulan yol su elektrik telefon birliği (yolşat), 21 köye yeniden telefon götürmüştür. Dağardı Nahiyesini telefona kavuşturmak üzere gayret gösterilmektedir. Bütçe imkânları müsait olduğu takdirde, bir grayder, 2 damperli kamyon ile köy yollarının bakım faaliyetlerine de yardımcı olmaya çalışacaktır. İlçede 250 lik bir telefon santrali mevcut olup Türkiye'nin her tarafı ile telefon konuşması yapılabilmektedir.

C) Sağlık Hizmetleri: İlçede 200 yataklı bir devlet hastanesi mevcuttur. Hastane hakim bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Hastanenin inşaatı Devletin ve Halkın yardımlarıyla tamamlanmış olup 1962 yılında hizmete açılmıştır. Hastanede bir operatör Doktor ile bir dahiliye mütehassısı hizmet görmekte iken, Dahiliye mütehassısının tâynini ile doktor sayısı bire inmiş bulunmaktadır. Simav'a bir dahiliye mütehassısı ile ayrıca Kadın-doğum ve çocuk mütehassıslarının da tâynini çok isabetli olacaktır.

7 — KÜLTÜR HİZMETLERİ:

İlçe merkezinde bir lise ve 5 ilkokul mevcuttur. Ayrıca kız sanat okulu da vardır. Lisenin 14 öğretmeni ve 1240 öğrencisi vardır. Ayrıca 4 kasabasında ve 1 köyünde Ortaokul mevcuttur.

Kayalıdere, Çulhalar ve Maden köyü hariç bütün köylerinde ilkokul mevcuttur. 1969-70 ders yılı başında merkez ve köylerdeki bütün ilkokullarda öğretmen sayısı 194, öğrenci sayısı ise 9607 idi, Orta öğretim müesseselerindeki yekûn öğretmen sayısı 29, yekûn öğrenci sayısı ise 1680 e ulaşmakta idi. Lisenin özel İdare Müdürlüğüne inşa olunan talebe yurdu 100 yataklı olup, 30 Ocak 1970 tarihinde hizmete açılmıştır. İlçede, belediyeye ait bir kütüphane ile Osman Bey İlkokulunda bir çocuk kütüphanesi mevcuttur. Yeni bir kütüphane açılması için faaliyete geçilmiştir. Arsa temin edilir edilmez, inşaat faaliyeti başlı-

yacaktır. İlçede müze yoktur. Üç matbaa mevcut olup, üç gazete neşredilmektedir. İki sinema mevcuttur. İlçede iki spor kulübü mevcut ise de maddî imkânsızlıklar sebebiyle mahallî liglere iştirak edilememektedir.

8 — TURİZM:

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de turizm günden güne ehemmiyet kazanmaktadır. Simav, Eynal kaplıcaları, güzel ormanları ile, gelişmelere ayak uydurmak suretiyle çevrede mühim bir turistik yer olacaktır.

A — Tarihi yerler, anıtlar, camiler:

Simav’da mevcut camiler ve inşa tarihleri şöyle sıralanabilir.

1 — Ulu Camii (1593) 2 — Ağa camii, 3 — Yeni camii (1884)

4 — Halil Paşa camii 5 — Tabakhane camii (1904) 6 — Softa camii

7 — Harmancık camii (1895) 8 — Ayvaz Paşa camii (1902) 9 — Hisarcık camii.

Bugünkü Simav eski küçük Firikya şehirlerinden olan (Ansır) ile (Sinaus) şehirlerinin harabeleri yakınlarında kurulmuş olmasına rağmen turistlerin ilgisini çekecek ayakta kalmış kalıntı ve eserler mevcut değildir.

B — Turistik bakımdan önem arzeden yerler:

aa — Eynal kaplıcaları

bb — Naşa kaplıcaları

cc — Nafia pınarı

dd — Gölcük mesire yeri

ee — Çeşitli gezinti yerleri

aa — Eynal kaplıcaları:

Simav’a beş kilometre mesafededir, kaplıcaların bulunduğu yer oldukça geniş bir sahayı kaplar. Eynal kaplıcalarının bulunduğu yerde ayrıca otel, motel, kafeterya, gibi tesisler vardır. Bütün tesisler be-

lediyeye aittir. Adı geçen kaplıcalara ait suların, romatizma, ekzema, siyatik, çeşitli cilt hastalıklarına iyi geldiği, suların içilmesi halinde böbrek rahatsızlıklarında faydalı olduğu iddia edilmektedir. Bu suların tahlilleri yaptırılmakta olup Eynal kaplıcalarının tedavi müessesesi olarak kabulü için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına müracaat edilmiştir. Simav'ın kuzeyinde, Gölcük dağının eteğinde bulunan Eynal kaplıcaları gerek iklim, gerek tabii güzellikler gerekse şifalı suları ile bölgenin en güzel turistik yeri olmaya namzettir.

bb — Naşa kaplıcaları:

Bu kaplıca Simav'ın kuzeyinde Naşa köyü yakınında ve dağardı yolu üzerindedir., Simav'a uzaklığı 9 Km. dir. Eski hamam bakımsızdır. Suyu azdır. 1969 yılında İller Bankası Yardımıyla ufak, fakat güzel bir hamam daha yapılmıştır. Çevreden gelenler çamur banyolarının romatizma için iyi geldiğini söylemektedirler. Çevre plânları yapılmalı, tesisler yeniden gözden geçirilmeli ufak çapta bir otel kısa zamanda hizmete açılmalıdır.

cc — Nafia Pınarı:

Demirci dağlarında, Simav-Demirci yolu üzerinde, Nafia Müdürlüğüne meydana getirilmiş piknik yeridir. Buradaki sular çok lezzetlidir. Ormanlar görmeye değer; Orman İşletme Müdürlüğünde, turistler için faydalı tesisler meydana getirmiştir.

dd — Gölcük mesire yeri:

Gölcük dağında kriter gölüne benziyen oldukça küçük bir göldür. Kışın yükselen göl suyu yazın tamamen kaybolur. Orman İşletme Müdürlüğüne Göl etrafında bazı tesisler meydana getirilmiştir. Göl ve çevresi birçok güzellikler ile doludur. Burada tabii olarak mevcut olan gölet, DSİ tarafından yeniden ele alınabilirse burası küçük bir (Abant) olabilir. Bu maksatla bazı çalışmalar yapılmaktadır.

ee — Çeşitli gezinti yerleri:

Leylökkürü, İnüstü, Hisar, Akbaldır, Çeyrekçi, gibi birçok gezinti yerleri mevcuttur.

9 — EKONOMİK BÖLÜM:

A — Simav Halıcılığı : Çok eski bir mazisi bulunan Simav halıcılığının kendi ismine izafeten bir halı çeşidi bulunmamakla beraber, kendine has kalite ve desen ile Simav iç ve dış pazarların zaman zaman istihsal merkezi olmuştur. Bugün piyasada (zarafet) ismini taşıyan halı Simav halıcılığının özelliğini taşıyan bir hah çeşidi sayılabilir. Simavda Bergama, Isparta, ikinci Bünyan, Demirci isimlerini taşıyan halılar bol miktarda dokunmaktadır. Çeşitli kalitelerde dokunan halı yekûnu 70-80 bin metre kareyi bulmaktadır.

B — Tarım:

aa) Ziraat - Hayvancılık:

İlçe hudutları içersinde narenciye, zeytin, pamuk ve tütün haricinde her türlü mahsul yetiştirmektedir. Buğday, Arpa, Mısır, Fasulye, Pancar, Mercimek, Nohut önemli olanlarıdır. Ekili arazinin çok küçük parçalara ayrılmış oluşu makinalı ziraatin girmesine engel olmuştur. Son senelerde meyvecilik büyük gelişme kaydetmektedir. Elma, Kestane ve Antep fıstığı gibi. 1950 yılında 500 kg gübre sarfedilmemişken 1969 yılında 2500 ton gübre sarfedilmiştir. 1970 yılı içinde Simav'da ova köylerinin arazilerini sulamak maksadiyle Topraksu kooperatifi kurulmuştur. Bu kooperatifin yapacağı çalışmaların Simav ve çevresinin ekonomik hayatında önemli rol oynayacağı ilgililer tarafından belirtilmektedir. Dağ köylerinde, daha ziyade hayvancılık yapılmaktadır. Mer'a ve çayırılar günden güne azaldığından hayvanların beslenmesi problemi üzerinde durulmalı, ahır hayvancılığına doğru gidilmelidir. Toplu meyvelikler tesisine, kestane ağaçlarında aşılınması ile çitlenbiklere Antep fıstığı aşılınmasına devam olunmalı, meyve ağaçlarının bakım ve budanması işi ihmâl olunmamalıdır.

bb) Ormanlar:

Simav orman bakımından oldukça zengindir. Bu zengin ve güzel ormanlar, Simav'ı çevreler ve ona ayrı bir güzellik ve manzara kazandırır. 108.557 hektarlık işletme sahasının 59.131 hektarı çeşitli ormandır. Bunun 22.299 hektarı koru, 10.492 hektarı bozuk koru 3800 hektarı normal baltalık, 21.840 hektarı bozuk baltalıktır. Simav Orman İşlet-

me Müdürlüğü 1958 yılında kurulmuştur. Bu müdürlüğe bağlı olarak 6 bölge şefliği ve 1 ağaçlandırma mühendisliği faaliyet göstermektedir. Orman işletme müdürlüğünce yapılan programlar gereğince, orman İslahı, ağaçlandırma, çalışmalarının yanı sıra orman içi yolların İslahı ve yeniden yol yapılması çalışmaları da başarıyla yürütülmektedir.

C — MADENCİLİK:

Simav ve çevresinde çok çeşitli ve zengin maden yataklarının bulunduğu bilinmektedir. Bunların bir kısmı işletilmekte bir kısmı henüz işletilmemektedir. Mevcut madenlerin çeşitleri şöylece sıralanabilir; Demir, Krom, Kurşun, Feldispat, Linyit, Kaolin vesaire. Arıtış Şirketi tarafından işletilmekte ol an demir ve Etibank tarafından işletilen kurşun madeni ocaklarındaki faaliyetler şimdilik durmuş bulunmaktadır.

D — SANAYİ:

Simav'da sanayi henüz gelişmemiş durumdadır. Bunda, yolların muntazam olmamasının büyük rolü olduğu muhakkaktır. Kerestecilik son zamanlarda büyük gelişme göstermiştir. Halen 20 ye yakın kereste fabrikası faaliyet göstermektedir. Feldispat öğütme fabrikası ile bir de iplik fabrikası vardır. Kurşun fabrikası 1966 yılında faaliyetine ara vermiştir.

E — BANKACILIK - PANAYIR ve PAZARLAR:

İlçede Ziraat Bankası, İş Bankası, Eskişehir Bankası ve Şeker Bankın şubeleri mevcuttur. Halk Bankası da 1970 yılı içinde Simav Şubesini hizmete açacaktır. Her sene eylül ayında oldukça büyük çapta bir panayır kurulur. Ayrıca Belediyeye ait açık pazar yerinde her çarşamba günü pazar kurulur.

10 — ULAŞTIRMA HİZMETLERİ BÖLÜMÜ:

Simav'ın yol durumu üzerinde bilhassa durmak gerekir. Çünkü bu durumun Simav'ın ekonomik hayatı ve Turizm yönünden gelişmesi yönünden yakın ilgisi vardır. Simav bağlı olduğu Kütahya Vilâyetine 147 Km uzaklıktadır. Simav-Gediz 56 Km, Simav-Uşak 85 Km, Simav- Sındırğı 82 Km, Simav-Emet 40 Km, Simav-Demirci 36 Km, dir. Bu

yolların hepsi virajlı ve stabilize yollardır. En kısa zamanda Simav-Sındırğı ve Simav-Kütahya yollarının asfaltlanması sağlanmalıdır. Köy yolları çalışmaları da arazinin engebeli oluşu sebebiyle güç şartlar altında başarıyla yürütülmektedir. Y.S.E. müdürlüğünce daha önceden yapılan programlar gereğince her sene bir miktar köy daha yola kavuşmaktadır. Dağardı nahiyesi ve çevresindeki 20 ye yakın köy, 1970 yılı yol çalışmalarıyla mükemmel bir yola kavuşmuşlardır. Yolun uzunluğu 50 Km. dir. Yol karayolları teşkilâtınca yapılmıştır.

11 — MAHALLÎ İDARELER BÖLÜMÜ:

Simav Belediyesi 1867 yılında kurulmuştur. Belediyenin 1970 yılı bütçesi 2 milyona ulaşmıştır. Belediye Elektrik ve Su İşletmesinin 1970 yılı bütçesi ise 520.000 TL dir. İlçenin Elektrik ve su şebekeleri muntazamdır. Belediyeye ait, garaj, pazar yeri, hizmet binası vs. gibi tesisler mevcuttur. Turistik Eynal kaplıcaları da belediyenin malıdır. Simav'ın 4 kasabasında da belediye teşkilâtı mevcuttur. Bunlar; Çitgöl, Pazarlar, Demirci ve Kuşu belediyeleridir.

Özel idare memurluğuna ait muntazam bir hizmet binası vardır. Hizmet binasının üzeri Kaymakam lojmanıdır.

12 _ SİMAV'IN GELİŞMESİ İLE İLGİLİ FİKİRLER:

1 — Madencilik, Ağaç ürünleri sanayi, İplik sanayi, Glikoz ve Nebati yağ sanayi dallarında faaliyet gösterecek bir anonim şirket kurulmalıdır.

2 — Simav-Kütahya, Simav-Sındırğı, Simav-Eynal yolları en kısa zamanda asfaltlanmalıdır.

3 — Eynal kaplıcalarının tedavi müessesesi olarak kabul edilmesi için gayret gösterilmeli ve bu sağlanmalıdır. Kaplıcalarda fizik tedavi yapılabilmesi için tesisler yapılmalı, fizik mütehassısları görevlendirilmelidir.

4 — Eynal kaplıcalarında, park, çocuk bahçesi, sinema gibi tesisler ve futbol sahası yapılmalı, yüzme havuzunun eksik yönleri tamamlanmalıdır. Eynal kaplıcalarının etrafı ağaçlandırılmalıdır.

5 — Simav ovasının sulanması D.S.İ. ce sağlanmalıdır.

6 — Ahşap binaların yerlerini, Betonarme ve kargir binalar almalı ancak, bölgenin 2. derecede deprem bölgesi olması gözönünde tutularak, kat tahdidi konulmalıdır.

7 — Simav halıcılığını tanıtmak maksadıyla, Millî Fuarlara iştirak edilmeli, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük merkezlerde satış mağazaları açılmalıdır.

8 — Simav'ın Turizm değerlerinin afiş, broşür ve fotoğraflarla tanıtılması sağlanmalıdır.

FAYDALANILAN ESERLER:

I) YEŞİL SİMAV : Etem Ruhi Alper - 1956 - İZMİT

II) DÜNDEN BUGÜNE - BUGÜNDEN YARINA, İşte SİMAV - 1966 - KÜTAHYA

KARARNAMELER

İçişleri Bakanlığından:

Karar Sayısı: 11045

1 — Ankara Vali Muavini Raşit Bilgeğürün'ün, 1. derece kadrolu İzmir Vali Muaviniğıne, Elâzığ Vali Muavini Adnan Buhurcu'nun, 4. derece kadrolu Nevşehir Vali Muaviniğıne, Konya Vali Muavini Mustafa Kösem'in, 3. derece kadrolu Bursa Vali Muaviniğıne, Diyarbakır Vali Muavini Selâhattin Tekin'in, 4. derece kadrolu Sakarya Vali Muaviniğıne, Antalya Vali Muavini H. Hayati Güvenç'in, 3. derece kadrolu Elâzığ Vali Muaviniğıne, Konya Vali Muavini Sabit Arlı'nın, 4. derece kadrolu Elâzığ Vali Muaviniğıne, Çankırı Vali Muavini Recep Zobraanlı'nın, 4. derece kadrolu Antalya Vali Muaviniğıne, Maraş Vali Muavini Nihat Ergun'un, 4. derece kadrolu İçel Vali Muaviniğıne, Sakarya Vali Muavini Behçet Oğuz'un, 4. derece kadrolu Bursa Vali Muaviniğıne, Kars Vali Muavini Mehmet Fındıkoğlu'nun, 4. derece kadrolu Denizli Vali Muaviniğıne Elâzığ Vali Muavini Hüsmen Erdoğan'ın, 3. derece kadrolu Kocaeli Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Ankara Hukuk İşleri Müdürü A. Ceylân Tunçok'un, 2. derece kadrolu İzmir Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Bursa Hukuk İşleri Müdürü Faruk Melli'nin, 3. derece kadrolu Denizli Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Ünye Kaymakamı N. Kemal Eren'in, 4. derece kadrolu Isparta Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Fatsa Kaymakamı ö. Naci Sözer'in, 4. derece kadrolu Maraş Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Çorlu Kaymakamı Zeki Ocaklı'nın, 3. derece kadrolu Balıkesir Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Nazilli Kaymakamı Kemal Doğan'ın, 2. derece kadrolu Karadeniz Ereğı isi Kaymakamlığına, Kilis Kaymakamı İhsan Kutlusoy'un, 3. derece kadrolu Karamürsel Kaymakamlığına, Kozan Kaymakamı Ekrem Berk'in, 3. derece kadrolu Ünye Kaymakamlığına, Kadirli Kaymakamı Mümin Özışık'ın, 3. derece kadrolu Çorlu Kaymakamlığına, Burhaniye Kaymakamı Necdet Onut'un, 3. derece kadrolu Konya - Ereğlisi Kaymakamlığına, Polatlı Kaymakamı Fevzi Baysan'ın, 3. derece kadrolu Söke Kaymakamlığına, Alaşehir Kaymakamı Halis Tekin'in, 3. derece kadrolu Karacabey Kaymakamlığına, Sivas Vali Muavini İ. Nihat Özgen'in, 3. derece kadrolu Ayvalık Kaymakamlığına, Bozüyük Kaymakamı S. Kibar Bekâroğlu'nun, 3. derece kadrolu Turgutlu Kaymakamlığına, Mudanya Kaymakamı M. Fikri Yavuz'un, 3. derece kadrolu Tire Kaymakamlığına, Karadeniz Ereğlisi

Kaymakamı Ertuğrul Tanç'ın, 3. derece kadrolu Aksaray Kaymakamlığına, Aksaray Kaymakamı Ağâh Büyüksağış'ın, 3. derece kadrolu Burhaniye Kaymakamlığına, Keşan Kaymakamı Esat ölçerin, 3. derece kadrolu Kırıkhan Kaymakamlığına, Babaeski Kaymakamı Emrullah Zeybek'in, 3. derece kadrolu Keşan Kaymakamlığına, Turhal Kaymakamı Niyazi Şekerin, 3. derece kadrolu Çarşamba Kaymakamlığına, Zile Kaymakamı Dursun Toprak'ın, 3. derece kadrolu Silivri Kaymakamlığına, Lüleburgaz Kaymakamı Cezmi Terzioğlu'nun, 3. derece kadrolu Karaman Kaymakamlığına, Merzifon Kaymakamı Talât Kahvecioğlu'nun, 3. derece kadrolu Mudanya Kaymakamlığına, Turgutlu Kaymakamı Adnan Kızıldağı'nın, 3. derece kadrolu Bozüyük Kaymakamlığına, Karacabey Kaymakamı Fahri Cabar'ın, 4. derece kadrolu Urla Kaymakamlığına Nizip Kaymakamı İ. Cahit Ertan'ın, 4. derece kadrolu Tosya Kaymakamlığına, Kırıkhan Kaymakamı Rahim Yıldız'ın, 4. derece kadrolu Kozan Kaymakamlığına, Çarşamba Kaymakamı Mahmut Kaya'nın, 4. derece kadrolu Sungurlu Kaymakamlığına, Demirci Kaymakamı Neşet Ülküsel'in, 4. derece kadrolu Dikli Kaymakamlığına, Dikli Kaymakamı Ali Demirtürk'ün, 4. derece kadrolu Soma Kaymakamlığına, Konya-Ereğlisi Kaymakamı Ö. İhsan Paköz'ün, 4. derece kadrolu Çeşme Kaymakamlığına, İnebolu Kaymakamı Recep Ceylân'ın, 4. derece kadrolu Batman Kaymakamlığına, Çivril Kaymakamı Mithat Çekin'in, 4. derece kadrolu İnebolu Kaymakamlığına, Soma Kaymakamı Muammer Çetinin, 4. derece kadrolu Beyşehir Kaymakamlığına,

Naklen,

2 — Yomra Kaymakamı Naim Dalkılıç'ın, Silvan Kaymakamlığına, Kurşunlu Kaymakamı Cemalettin Köseoğlu'nun, Gördes Kaymakamlığına, Cizre Kaymakamı Ünver Ünal'ın, Of Kaymakamlığınla, Çatak Kaymakamı İlhan Karadeniz'in, Karacasu Kaymakamlığına, Özelp Kaymakamı Şükrü Er'in, Germencik Kaymakamlığına, Baykan Kaymakamı Mustafa Akyol'un, Pazar Kaymakamlığına, Silopi Kaymakamı Gürbüz İpek'in, Saruhanlı Kaymakamlığına, Hekimhan Kaymakamı A. Feridun Gültekin'in, Pasinler Kaymakamlığına, Olur Kaymakamı Rıza Akdemirin, Niksar Kaymakamlığına, Solhan Kaymakamı Feyiz Kaşıkçioğlu'nun, Çayeli Kaymakamlığına, Hamur Kaymakamı Faruk İslâm'ın, Ardeşen Kaymakamlığına, Çüngüş Kaymakamı Kutlu Aktaş'ın Bozcaada Kaymakamlığına, Göle Kaymakamı Vehbi Engin'in, Hopa Kaymakamlığına, Hanak Kaymakamı Doğan Pazarcıklı'nın, Karasu Kaymakamlığına, Kozluk Kaymakamı Halil Tiryaki'nin Boyabat Kaymakamlığına, Ardahan Kaymakamı Coşkun Akmeriç'in, İslahiye Kaymakamlığına, Aralık Kaymakamı Taner Koçyıldırım'ın Bünyan Kaymakamlığına, Posof Kaymakamı Altan Akkaya'nın, Kale-

cik Kaymakamlığına, Samsat Kaymakamı özgür Ardahan'ın, Sındırgı Kaymakamlığına, Baskil Kaymakamı Erol Gökberk'in Şebinkarahisar Kaymakamlığına, Hizan Kaymakamı M. Ertan Yaramanoğlu'nun, Keşan Kaymakamlığına Sason Kaymakamı Mehmet Güler'in, Manyas Kaymakamlığına, Diyadin Kaymakamı Engin Şenalp'in, Sivrihisar Kaymakamlığına, Başkale Kaymakamı M. Halef Cevrioğlu'nun, Bayramiç Kaymakamlığına, Şırnak Kaymakamı Mustafa Taş'ın, Çan Kaymakamlığına, Karayazı Kaymakamı Orhan Arasan'ın, Hayrabolu Kaymakamlığına, Gerger Kaymakamı M. Argun Ünal'ın, İskilip Kaymakamlığına, Gerçüş Kaymakamı Şinasi Gökler'in, Şarköy Kaymakamlığına, Batman Kaymakamı Namık Tekin'in, Terme Kaymakamlığına, Cide Kaymakamı Muzaffer Güzelant'ın, Kemalpaşa Kaymakamlığına, Mihaliçcik Kaymakamı Aykut Ozan'ın, Kınık Kaymakamlığına, Atabey Kaymakamı H. Fehmi Konyalı'nın, Şereflikoçhisar Kaymakamlığına, Pozantı Kaymakamı İbrahim Kaynak'ın, Birecik Kaymakamlığına, Osmancık Kaymakamı Remzi Gürsu'nun, Erciş Kaymakamlığına, Aşkale Kaymakamı Metin Demirtaş'ın, Suşehri Kaymakamlığına, Sarıkaya Kaymakamı İbrahim Güner'in, Yalvaç Kaymakamlığına, Yıldızeli Kaymakamı Seyfettin Ercan'ın, Hacıbektaş Kaymakamlığına, Güney Kaymakamı Remzi Özen'in, Seydişehir Kaymakamlığına, Şarköy Kaymakamı özgen Gökalp'in, Yenice Kaymakamlığına, ligin Kaymakamı Mehmet Gürsoy'un Korkuteli Kaymakamlığına, Tosya Kaymakamı M. Ali Türker'in, Bozkurt Kaymakamlığına, Çayeli Kaymakamı Mehmet Çapraz'ın, Çemişgezek Kaymakamlığına, Mengen Kaymakamı Erol Tezcan'ın, Kırbrısık Kaymakamlığına, İstanbul İl'i emrinde görevli Kaymakam Hayati Yaşar'ın, Mengen Kaymakamlığına, Bayramiç Kaymakamı Erol Çakır'ın, Kulu Kaymakamlığına, Sungurlu Kaymakamı Ünal Erdoğan'ın, Delice Kaymakamlığına, Sarıkamış Kaymakamı Atillâ Yaşa'nın, Yumurtalık Kaymakamlığına, Elbistan Kaymakamı Mustafa Oruçoğlu'nun, Doğanşehir Kaymakamlığına, Siverek Kaymakamı Arif Akbulut'un, Ahlat Kaymakamlığına, Çemişgezek Kaymakamı A. Zeki Tuğ'un, Koyulhisar Kaymakamlığına, Hacıbektaş Kaymakamı M. Tahir Öge'nin, Gazipaşa Kaymakamlığına, Pazar Kaymakamı Necmettin Taylan'ın, Kurşunlu Kaymakamlığına, Pasinler Kaymakamı Y. Tümay Soybay'ın, Çayıralan Kaymakamlığına, Suşehri Kaymakamı Yahya Gür'ün, Şefaati Kaymakamlığına, İskilip Kaymakamı Celâl Kale'nin Eskipazar Kaymakamlığına, Yalvaç Kaymakamı Ahmet Kayır'ın, Kaş Kaymakamlığına Keşap Kaymakamı Osman Eroğlu'nun, Niğde-Ortaköy Kaymakamlığına, Eynesil Kaymakamı Taner Günkut'un, Mecitözü Kaymakamlığına, Silvan Kaymakamı Nizamettin Yalçinkaya'nın,

Abana Kaymakamlığına, Afşin Kaymakamı Natık Vahit Abbasoğlu'nun, Gülşehir Kaymakamlığına, Akçakoca Kaymakamı Avni Kızılaslan'ın, Ermenek Kaymakamlığına, Çifteler Kaymakamı Tamer Ersoy'un, Cihanbeyli Kaymakamlığına, Çumra Kaymakamı Mehmet Keçecilerin, Kargı Kaymakamlığına, Avanos Kaymakamı M. Sadık Yıldırım'ın, Maçka Kaymakamlığına, Pazarcık Kaymakamı Ali Yılmaz'ın, Kozaklı Kaymakamlığına, Sındırgı Kaymakamı Coşkun Başçıvi'nin, Pehlivan köy Kaymakamlığına, Besni Kaymakamı F. Demir Yaşamış'ın, Kemalîye Kaymakamlığına, Ardanuç Kaymakamı Necdet Ataman'ın Çatalzeytin Kaymakamlığına, Kaş Kaymakamı İlhan Uluköse'nin, Kale Kaymakamlığına, Kağızman Kaymakamı Cevdet Kuran'ın, Sorgun Kaymakamlığına, Lice Kaymakamı Tunay Gürselin, Dereli Kaymakamlığına, Çermik Kaymakamı Ergüler Gelgeçim, Balya Kaymakamlığına, Çayıralan Kaymakamı Nevzat Özgül'ün, Mahmudiye Kaymakamlığına, Erüh Kaymakamı Saner Arman'ın, Yapraklı Kaymakamlığına, Kofçaz Kaymakamı Akın Gönen'in, Demirköy Kaymakamlığına, Tufanbeyli Kaymakamı İsmail Bir'in Hekimhan Kaymakamlığına, Seydişehir Kaymakamı Mustafa Zanaşlıoğlu'nun, Çameli Kaymakamlığına, Of Kaymakamı Nejat Efeoğlu'nun, Sarıcakaya Kaymakamlığına, Torul Kaymakamı Ata Yıldırım'ın Kağızman Kaymakamlığına, Göllühisar Kaymakamı İl. Yılmaz Özen'in, Ağlasun Kaymakamlığına, Sarıgöl Kaymakamı Muzaffer Selçuk'un, Karayazı Kaymakamlığına, Şefaati Kaymakamı Önal Öztaş'ın, Posof Kaymakamlığına, Niğde - Ortaköy Kaymakamı Kerametdin Metin Köksal'ın, Mazgirt Kaymakamlığına, Ahlat Kaymakamı H. İhsan Yalçın'ın, Bismil Kaymakamlığına, Domaniç Kaymakamı Saim Çotur'un, Mazıdağı Kaymakamlığına, Ula Kaymakamı Teoman Ünüsan'ın, Silopi Kaymakamlığına, Çiçekdağ Kaymakamı Yaşar Erdal Nal'ın, Kozluk Kaymakamlığına, Yumurtalık Kaymakamı Selâhattin Onur'un, Çatak Kaymakamlığına, Tercan Kaymakamı Muzaffer Yüce'nin, Gündoğmuş Kaymakamlığına, Abana Kaymakamı Yücel Türkben'in, Nusaybin Kaymakamlığına, Demirköy Kaymakamı Oktay Sanan'ın, Pütürge Kaymakamlığına, Bozkurt Kaymakamı Alev Akçura'nın, Cizre Kaymakamlığına, Aralık Kaymakamı Cengiz Atakan Solmaz'ın, Çermik Kaymakamlığına, Koyulhisar Kaymakamı Ayhan Kozagaçlı'nın, Sason Kaymakamlığına, Yapraklı Kaymakamı Arslan Gündüz'ün, Halfeti Kaymakamlığına, Kulu Kaymakamı Şevket İkinci'nin, Göle Kaymakamlığına, İhsaniye Kaymakamı Mustafa Demirel'in, Gercüş Kaymakamlığına, Ağlasun Kaymakamı Yıldırım Kartal'ın, Başkale Kaymakamlığına, Çatalzeytin Kaymakamı Tahsin Çiftçioğlu'nun, Hizan Kaymakamlığına, Kale Kaymakamı Ha-

san Pakir'in, Diyadin Kaymakamlığına, Arhavi Kaymakamı Osman Başyurt'un, Olur Kaymakamlığına, Karahallı Kaymakamı Neşet Kanyılmaz'ın, Korgan Kaymakamlığına, Gevaş Kaymakamı Erol Uğurlu'nun Kofçaz Kaymakamlığına, Yığılca Kaymakamı İrfan Kurucu'nun, Kiği Kaymakamlığına, Alaca Kaymakamı Mustafa Kazak'ın, Şırnak Kaymakamlığına, Bismil Kaymakamı B. Yaşar Çağlaşan'ın, Çüngüş Kaymakamlığına, Gündoğmuş Kaymakamı Sami Aydın'ın, Özalp Kaymakamlığına, Gülşehir Kaymakamı Tarık Kırac'ın, Çat Kaymakamlığına, Mahmudiye Kaymakamı Mehmet Gürbüz'ün Gerger Kaymakamlığına, Gazipaşa Kaymakamı Özbek Topaloğlu'nun, Yavuzeli Kaymakamlığına, İliç Kaymakamı Özdemir Hanoğlu'nun, İhsaniye Kaymakamlığına, Cihanbeyli Kaymakamı Güngör Alış'ın, Ardanuç Kaymakamlığına, Mecitözü Kaymakamı Necip Er'in, İliç Kaymakamlığına, Kozaklı Kaymakamı Mehmet Baydar'ın, Solhan Kaymakamlığına, Karapınar Kaymakamı Ertuğrul Ersoy'un, Varto Kaymakamlığına, Çamlıdere Kaymakamı İ. Yaşar Uğurlu'nun, Arpaçay Kaymakamlığına, Suluova Kaymakamı Erdi Batur'un, Derik Kaymakamlığına, Doğanşehir Kaymakamı Raşit Gedildin, Beşiri Kaymakamlığına, Erzincan Hukuk İşleri Müdürü Turhan Görgün'ün, Şiran Kaymakamlığına, Boğazlayan Kaymakamı Aydemir Ceylâ'nın, Kulp Kaymakamlığına, Nevşehir Hukuk İşleri Müdürü Yavuz Mete'nin, Samsat Kaymakamlığına, Arpaçay Kaymakamı Yener Ünlüer'in, Aralık Kaymakamlığına, Hassa Kaymakamı Metin Türcan'ın, Eruh Kaymakamlığına, Ermenek Kaymakamı Hikmet Güryıldız'ın, Baskil Kaymakamlığına, Derik Kaymakamı Güney Kızılsümer'in, Baykan Kaymakamlığına, Erciş Kaymakamı Rumi Yıldız'ın, Tufanbeyli Kaymakamlığına, Manyas Kaymakamı Şeyda Balkan'ın, İçişleri Bakanlığı özlükişleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne, Alaçam Kaymakamı Doğan Topaloğlu'nun, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne, Kulp Kaymakamı Şeref Müftüoğlu'nun, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne, Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Orhan Aykan'ın, Bakanlık özlükişleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne, kendi kadro, derece ve kademe aylıkları ile, naklen,

3 — İstanbul İl'i emrinde 3. derece kadrolu Vali Muavini Hadi Koçak'ın, 2. derece kadrolu İstanbul Vali Muavinliğine, İçişleri Bakanlığı 4. derece kadrolu Hukuk Müşavir Muavini Sadrettin Sürbehan'ın,

3. derece Bakanlık Hukuk Müşavirliğine, terfian,

4 — Simav Kaymakamı Ali Kayacan'ın, 4. derece kadrolu Çorum Vali Muavinliğine, Kartal Kaymakamı Kemal Hacıyüzbaşıoğlu'nun, 1. derece kadrolu Ankara Vali Muavinliğine, Biga Kaymakamı Muammer Atayata'nın, 3. derece kadrolu Konya Vali Muavinliğine, Görele Kaymakamı A. Namık Tüzün'ün, 4. derece kadrolu Diyarbakır Vali Muavinliğine, Silivri Kaymakamı Osman Çiftçioglu'nun, 3. derece kadrolu Hatay Vali Muavinliğine, Söke Kaymakamı Fuat Bilgin'in, 4. derece kadrolu Erzurum Vali Muavinliğine, Uzunköprü Kaymakamı Kâmuran Uykur'un, 4. derece kadrolu Konya Vali Muavinliğine, Serik Kaymakamı İlhan Sözgen'in, 4. derece kadrolu Afyon Vali Muavinliğine, Karaman Kaymakamı Recep Cudi Kalkan'ın, 3. derece kadrolu Sivas Vali Muavinliğine, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Temel Türkay'ın, 4. derece kadrolu Çankırı Vali Muavinliğine, Tarsus Kaymakamı Salim Çankırı'nın, 3. derece kadrolu Kars Vali Muavinliğine, Tire Kaymakamı M. Mahir Şellâki'nin, 2. derece kadrolu Bursa Hukuk İşleri Müdürlüğüne, Karamürsel Kaymakamı A. Kemal Birol'un, 2. derece kadrolu Nazilli Kaymakamlığına, Dinar Kaymakamı K. Macit Türet'in, 3. derece kadrolu Biga Kaymakamlığına, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Bedrettin Sönmez'in, 4. derece kadrolu Bakanlık Hukuk Müşavir Muavinliğine, İçişleri Bakanlığı Özlükişleri Genel Müdürlüğü Eğitim Uzmanı Sezai Taşkeli'nin, aynı Genel Müdürlük 3. derece kadrolu Müşavirliğine, 3. derece kadroda 3. dereceden aylık almakta olan Bakanlık Mahallî İdareler Genel Müdürlük Müşaviri Fethi Aytaç'ın, aynı Genel Müdürlük 3. derece kadrolu Genel Müdür Yardımlığına, 3. derece kadroda 1. dereceden aylık almakta olan Bakanlık Mahallî İdareler Genel Müdürlük Daire Başkanı Mustafa Arıkan'ın, aynı Genel Müdürlük 3. derece kadrolu Genel Müdür Müşavirliğine, 4. derece kadroda 4. dereceden aylık almakta olan Bakanlık Mahallî İdareler Genel Müdürlük Şube Müdürü Faruk Ülküer'in, aynı Genel Müdürlük 4. derece kadrolu Daire Başkanlığına,

naklen ve terfian;

5 — 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Emirdağ Kaymakamı A. Fuat Çapan'ı 4. derece kadrolu Gümüşhane Vali Muavinliğine 5. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Çan Kaymakamı M. Emin Bayar'ın 4. derece kadrolu Sinop Vali Muavinliğine, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Taşköprü Kaymakamı Sadrettin Yediğa'ın 4. derece kadrolu Maraş Vali Muavinliğine, 4. derece kadroda 3. derece müktesep aylıklı İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Mü-

dürlüğü Şube Müdürü Sabahattin Şentürk'ün, 2. derece kadrolu Ankara Hukuk İşleri Müdürlüğüne, 3. derece kadroda 4. derece müktesep aylıklı Akşehir Kaymakamı Macit İskenderoğlu'nun 2. derece kadrolu Tarsus Kaymakamlığına, 3. derece kadrolu 3. derece müktesep aylıklı Ayvalık Kaymakamı Necati Özen'in, 1. derece kadrolu Kartal Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Marmaris Kaymakamı Necati Arslan'ın, 3. derece kadrolu Lüleburgaz Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Buldan Kaymakamı Turgay Zileli'nin, 3. derece kadrolu Kilis Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 4. derece müktesep aylıklı Yenişehir Kaymakamı Ali Aydıralp'ın, 3. derece kadrolu Merzifon Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Çeşme Kaymakamı Orhan Aydırdın, 3. derece kadrolu Akşehir Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 4. derece müktesep aylıklı Eceabat Kaymakamı Rifat Özpar'ın, 3. derece kadrolu Turhal Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Hendek Kaymakamı Süreyya Şehidoğlu'nun, 3. derece kadrolu Zile Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Bolvadin Kaymakamı Cemal Eryavuz'un, 3. derece kadrolu Erdek Kaymakamlığına, 4. derece kadroda 4. derece müktesep aylıklı Elmalı Kaymakamı Nuri Erdendin, 3. derece kadrolu Uzunköprü Kaymakamlığına, 5. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Kalecik Kaymakamı Ali Haşan Özer'in 3. derece kadrolu Polatlı Kaymakamlığına, 4. derece kadrolu 5. derece müktesep aylıklı Urla Kaymakamı Sefer Cansu'nun, 3. derece kadrolu Nizip Kaymakamlığına 4. derece kadroda 4. derece müktesep aylıklı Susurluk Kaymakamı M. Tahir Demirkurt'un, 3. derece kadrolu Alaşehir Kaymakamlığına 4. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Beyşehir Kaymakamı İhsan Erçelik'in, 3. derece kadrolu Babaeski Kaymakamlığına, 5. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Vakıfkebir Kaymakamı Rafettin Küçüktiryaki'nin 4. derece kadrolu Görele Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Taşova Kaymakamı O. Turan Erçin'in, 4. derece kadrolu Fatsa Kaymakamlığına, 5. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Germencik Kaymakamı T. Fikret Saygılı'nın 4. derece kadrolu Serik Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Terme Kaymakamı B. Yavuz Yılmaz'ın, 4. derece kadrolu Dinar Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Yenice Kaymakamı A. Kemal Vardal'ın, 4. derece kadrolu Yenişehir Kaymakamlığına, 5. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Balya Kaymakamı Ayhan Özkan'ın, 4. derece kadrolu Eceabat Kaymakamlığına, 5. derece kadroda 5. derece müktesep aylıklı Enez Kaymakamı H. Avni Uzun'un, 4. derece kadrolu

Susurluk Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Saruhanlı Kaymakamı Kadir Uysal'ın, 4. derece kadrolu Elbistan Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Koçarlı Kaymakamı Naim Ural'ın, 4. derece kadrolu Kadirli Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Senirkent Kaymakamı Muslu Köse'nin, 4. derece aylıklı Çivril Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Kemalpaşa Kaymakamı Muhsin Akar'ın, 4. derece kadrolu Siverek Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı İslahiye Kaymakamı M. Ayhan Bilge'nin, 4. derece kadrolu Buldan Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Korkuteli Kaymakamı Vural Yurtseven'in, 4. derece kadrolu Sarıkamış Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Göynük Kaymakamı Yaşar Tok'un, 4. derece kadrolu Simav Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Karasu Kaymakamı Mazhar Müfit Gündüç'ün, 4. derece kadrolu Marmaris Kaymakamlığına, 6. derece kadroda 6. derece müktesep aylıklı Pınarhisar Kaymakamı A. Nedim Getirdin, 4. derece kadrolu Taşköprü Kaymakamlığına, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1327 sayılı Kanunla değişik 68. maddesinin 3 ve 4 bentleri gereğince.

Naklen ve terfian;

6 — Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü İstanbul Karaköy Malzeme Şube Müdürlüğü Sivil Savunma Uzmanı Münip Özdemir'in, 4. derece kadrolu Bilecik Hukuk İşleri Müdürlüğüne,

Naklen ve yeniden, atanmaları, uygun görülmüştür.

7 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

HABERLER

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

Program Bütçe Çalışmaları Başladı :

Geçen yıl uygulanması için çalışılıp yetiştirilemediği için uygulanamayan program bütçenin bu yıl uygulanması için çalışmalarına başlanmıştır. Bu nedenle Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Bakanlık birimlerine bir yazı göndererek, komisyon halindeki çalışmalara katılacak elemanın ad ve soyadının bildirilmesini istemiştir.

Maliye Bakanlığından temsilcilerin de katıldığı toplantılardan ikisi Ağustos ayı başlarında yapılmış ve program bütçenin geçirdiği evrim ve anlamı açıklanmaya çalışılmıştır.

Son olarak 4 Eylül 1972 Pazartesi günü Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğünde bir toplantı daha yapılmıştır. Bu toplantıya sözü geçen Genel Müdürlüğün Bütçe Şubesi elemanları ve Maliye Bakanlığı temsilcisi katılmıştır.

Toplantının açış konuşmasını

yapan Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdür Yardımcısı Aslan Başarır, toplantının amacını belirterek, ünitelerin temsilcileri tarafından ileri sürülecek tereddütlerin izalesine çalışılacağını belirtmiştir.

Bundan sonra, yetkililer tarafından Program Bütçe, Program, Alt Program, faaliyet ve projeler hakkında gerekli bilgiler verilerek Program Bütçenin nasıl düzenleneceği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu açıklamalar yapılırken Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Program Bütçe Geliştirme ve Koordinasyon Grubu tarafından çıkarılan "1973 Mali Yılı Program Bütçe Hazırlama Rehberinden, geçen yıl yapılan çalışmalar sonucu hazırlanan örneklerden ve Başbakanlığın 1973 Yılı Program Bütçe Çalışmalarına başlanması hakkındaki 16 Ağustos 1972 tarih ve 27/202-5552 sayılı genelgesinden yararlanılmıştır.

Söz konusu genelgede, hükümet programında yer alan ilkelerin ışığı altında hazırlanacak 1973 mali yılma ait bütçe tekliflerinin Muhasebe U-

mumiye Kanununun tayin ettiği süre içinde Maliye Bakanlığına intikal ettirilmek üzere çalışmalara derhal başlanması istenerek uyulacak temel ilkeler sıralanmaktadır. Buna göre, Hükümet Programında,

“...tüm kamu görevlilerinin süratli, etkin, ekonomik ve kaliteli bir hizmet yarışma, katılma-sının...” sağlanması; “Devlet idaresinin çeşitli kollarında zaman kaybına ve israfa yol açan...” tedahüllerin giderilmesi, “...Bütçe, para-kredi ve ödemeler dengesi politikalarının ahenkli, esnek ve etkin bir biçimde...” uygulanması gibi ilkeler yer almıştır. Devlet harcamalarını disiplin altına alacak, israfı önleyecek ve kaynaklarımızın daha verimli ve etkili bir tarzda kullanılabilmesine olanak sağlayacak Program Bütçe Sisteminin uygulanmasına 1973 malî yılından itibaren başlanmasının hükümet programında öngörüldüğü genelgede belirtilmiştir.

Genelgede bütçe teklifleri yapılırken yukarıda sayılan ilkelerin yanı sıra hakim olması istenen genel esaslara da değinilerek, 1973 Malî yılı Devlet Bütçesinin Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının temel hedefleri ve stratejisine, kalkınma plânının öngördüğü hedef ve ilkelere ve

plânın genel çerçevesi içinde geliştirilen yıllık programlara uygun olacağı, genel gelir tahmini ile toplam ödenek tahsisleri arasındaki eşitliğin muhafazası ve böylece genel ekonomik dengenin korunmasının özellikle gözönünde bulundurulacağı, genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından doğrudan doğruya veya kaynak transferi yoluyla gerçekleştirilmekte olan hizmetlerin ekonomik ve sosyal fayda yönünden bütünüyle değerlendirilmelerinin yapılacağı ve bu kriterlere uymayan hizmetlerin asgarî seviyede tutulmak suretiyle kaynakların israfının önleneceği açıklanmıştır.

Hizmet programlarının yürütülmesi sırasında, mevcut iş gücü ve iş gücü dışı faktörler arasında en yüksek randımanı ve etkinliği sağlayacak kombinezonların aranıp bulunacağı ve bütçe tekliflerinin buna göre yapılacağı belirtilen genelgede, 1973 malî yılı bütçe tekliflerinin hazırlanmasında, şekil bakımından Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Program Bütçe Hazırlama Rehberindeki esaslara bağlı kalınacağı, belirli programlar için ödenek teklif edilirken nelere dikkat edileceği belirtilerek bu konuda şu açıklama yapılmıştır :

“Belirli Programlar, alt programlar, faaliyet ve projeler için ödenek teklif edilirken, gerekçelerin mümkün olduğu ölçüde geniş anlamli, objektif ve tutarlı olmasına ve istenilen ödenek ile elde edilecek fayda arasındaki ilişkinin açık ve seçik bir şekilde belirlenmesine dikkat edilecektir.”

Genelgede genel esaslar tesbit edilirken ödeneğin miktarının tayini konusuna da değinilerek şu açıklamada bulunulmuştur :

“Ödenek tekliflerinin tesbitinde geçen yıl ve yıllarda verilmiş ödeneklerin temel veri olarak alınması ve yeni yıl bütçesinde bu ödeneklerin altına düşülmemesi alışkanlığı terkedilecek ve ödenek miktarı sadece ödeneğin tahsis edileceği gayenin büyüklüğüne ve önemine göre tesbit edilecektir.”

Genelgenin bundan sonraki kısmında Teşkilât ve Çalışma Düzeninden söz edilmekte ve bütün genel ve katma bütçeli kuruluşların bundan önceki yıllarda yapılmış olan program bütçe denemelerinden de esinlenerek ve 1970 yılı içinde çıkarılan ve yukarıda sözünü ettiğimiz “Program Bütçe Hazırlama Rehberi”ndeki modele ve esaslara sadık kalmak suretiyle kendi kuruluşlarına

ait programları, alt programları, faaliyet ve projeleri bizzat kendilerinin tasnif ve tesbit edecekleri, ancak bu tasnifler konusunda Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü uzmanları ile mutabakat sağlanacağı ve sonra ödenek hesaplarına geçileceği, program maliyetlerinin ve kuruluşu ait ödenek tavanının tesbitinde Muhasebe Müdürlüğü ile yakın bir işbirliği ve mutabakat halinde bulunulacağı, yeni sistemin bünyesinden doğan ihtilâfların halinde Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü’nün nihaî mercî olacağı, bu kuruşla ilişkileri kuracak ve yürütecek bir veya bir kaç kişinin her kuruluş tarafından isimlerinin tesbit ve çağrıdan itibaren onbeş gün içinde adı geçen Genel Müdürlüğe bildirileceği, açıklanmaktadır.

Yatırım bütçesi tekliflerinin nasıl yapılacağı konusuna da değinilen genelgede, bu konuda şu açıklama yapılmaktadır :

“Bilindiği gibi, uygulamada genel ve katma bütçeli kuruluşların yatırım bütçesi teklifleri Devlet Plânlama Teşkilâtının olumlu görüşü alındıktan sonra kesinlik kazanmaktadır. 1973 mali yılından itiba-

ren yatırım bütçeleri ile carî hizmet bütçeleri arasındaki paralelliğin kurulabilmesi ve böylece yeniden ihdas edilen veya genişletilen müessese ve tesislerin hizmete hazır oldukları andan itibaren hizmete açılabilmesini temin edecek carî hizmet ödeneklerinin zamanında ve tam olarak ayrılabilmesi için, yatırım projelerinin ilgili kuruluş ile Devlet Personel Teşkilâtı yetkilileri arasındaki müzakeresi sırasında, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğünde o bütçeden sorumlu Bütçe Uzmanı müzakerelere katılacaktır.”

Genelgede ayrıca, Bütçe Hazırlık Çalışmaları ve bu hususta gözönünde tutulacak esaslar da açıklanmakta, kuruluş kanunu bulunmayan, Köy İşleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Gençlik ve Spor Bakanlıklarının bu yıl da geçen yıl olduğu gibi müstakil bütçe tekliflerini hazırlayacakları, kuruluş kanunu çıkmış olduğu halde, müstakil Muhasebe Müdürlüğü henüz teşekkül etmemiş olan Orman Bakanlığının bütçesi ile ilgili çalışmaların Tarım Bakanlığı Muhasebe Müdürlüğü tarafından yürütüleceği, Kuruluş kanunu olmayan Bakanlıkların da bütçe tekliflerinin hazırlanmasında genelge ilkelerine ve “Program Bütçe Hazırlama Rehberindeki esaslara uyacakları

belirtilmektedir.

Ödenek Tekliflerinin Hazırlanmasında Gözönünde Tutulması Gereken ve Özellik arzeden Normlar da genelgede açıklanmış ve taşıt başına düşen yıllık taşıt işletme ve onarma giderlerinin, yatılı eğitim kumrularında, öğrenci başına düşen yıllık beslenme ve giyim kuşam giderlerinin, yataklı tedavi kurumlarında yatak başına düşen yıllık maliyetlerin, cezaevlerinde tutuklu ve hükümlü başına yapılacak yıllık yiyecek giderlerinin, yatısız eğitim kurumlarında öğrenci başına yıllık giderlerin, yardımcı hizmetler sınıfında çalışan personele yapılacak yıllık giyim - kuşam yardımlarının, memurlar için ihtiyar edilecek tedavi giderlerinin merkezî Kantin ve Kafeteryaların bulunduğu kuruluşlarda memurların öğle yemeği giderleri için Devletçe yapılacak katkıların yıllık tutarlarının hesaplanmasında Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından yapılacak maliyet araştırmaları sonunda bulunacak ve genel ve katma bütçeli kuruluşlara daha sonra duyurulacak normların esas alınacağı belirtilmiştir.

Genelgenin sonunda 1973 Yılı Bütçesine Eklenecek Kad-

ro Cetvellerinden de söz edilmiş ve 1327 sayılı Kanunla değişik 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 33 üncü maddesindeki “Devlet memuru deyimine giren kişilere gördürülen hizmetlerin gerektirdiği görevler için tesbit olunan kadroların her yıl Bütçe Kanunlarında gösterileceği” hükmü gereğince kadro cetvellerinin Bütçe Kanunlarının eki mahiyetini aldığı, kurumların, 1973 yılı bütçesinin hazırlıklarında ayrıca yapılacak tamimin ışığı altında kadro cetvellerini hazırlayarak Maliye Bakanlığına gönderecekleri açıklanmıştır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz toplantıda her birimin program, alt program, faaliyet ve projelerini kendisinin tesbit edeceği, program, alt program, faaliyet ve projelerde Amaç, Gelişim ve Hedeflerin çok iyi saptanması ve bilhassa amaç kısmında hizmetin öneminin mutlaka belirtilmesinin gerektiği ve bunun çok iyi bir şekilde açıklanması, varlığına ihtiyacın şart olduğunun ispatlanması gerektiği, gelişim kısmında beş yıllık mazinin gelişiminin açıklanacağı, hedefler kısmında ise istikbaldeki beş yıllık devrede yapılmak istenenlerin zikredileceği belirtilmiş ve istenecek belgeler sayılmıştır.

52. ve 53. Dönem Kaymakamlık Kurslarının Gezileri Başladı :

24 Nisan 1972 tarihinde açılan 52. Dönem Kaymakamlık kursu ile 19 Haziran 1972 de açılan ve 52. Dönem Kaymakamlık kursu ile beraber devam eden 53. Dönem Kaymakamlık Kursuna katılan Kaymakam adayları daha önceki sayımızda da belirttiğimiz gibi yersel inceleme gezisine 24 Temmuz 1972 tarihinde başlamışlardır.

12 Ağustos 1972 tarihine kadar devam eden bu gezide Kaymakam adayları, yapılan gezi programına göre, Ankara'dan hareketle Gerede'ye ve orada biraz dinlendikten sonra Bolu'ya gitmişler ve orada Vali ve Belediye Başkanını ziyaret edip Bolu Genel Meclis Salonunda Bolu ile ilgili brifinge katılarak daha sonra Abant'a hareket etmişlerdir.

Bu gezilerini otobüsle yapan kursiyerler, Abant'da turizm konusunda yapılan bir oturuma katılmışlardır. Daha sonra Düzce'ye giden Kaymakam Adayları, burada, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yurdu, Elliler Tavuk çiftliğini, Kanalet Fabrikasını gezerek yerinde görmüş ve ilgililerden bilgi almışlardır.

Akçakoca'da geceyi geçiren kursiyerler, daha sonra

Karadeniz Ereğlisine giderek orada Demir-çelik Tesislerini gezmiş ve tesisler hakkında gerekli bilgileri aldıktan sonra Zonguldak'a hareket etmişlerdir.

Zonguldak'da Vali ve Belediye Başkanım ziyaret eden kabile, ildeki ekonomik ve sınaî tesisleri gezmiş ve daha sonra Belediyede Metropoliten çalışmaları ile ilgili bir brifinge katılmışlardır.

Zonguldak'taki EKİ tesislerini gezdikten sonra İzmir Vapuru ile Hopa'ya hareket eden gruba Merkez Valisi Adil Aktan nezaret etmiş ve geziyi yönetmiştir. İki günlük bir vapur yolculuğundan sonra Hopa'ya varılarak orada geceledikten sonra ertesi gün Sarp Köyü ziyaret edilmiş ve Murgul Bakır İşletmesi Tesisleri gezilmiştir.

Daha sonra, Rize'ye hareket edilmiş ve bu arada, Ardeşen, Pazar ve Çayeli'nde çay ziraatı ve çay fabrikalarında inceleme yapılarak daha sonra Rize Valisi ve Belediye Başkanı makamlarında ziyaret edilmiştir.

Rize'den ayrıldıktan sonra Araklı İlçesinde gerekli inceleme ve ilçenin tanınması için gezildikten ve dinlendikten sonra Trabzon'a hareket edilmiş ve

burada gece geçirilmiştir.

Trabzon'da Atatürk Anıtına çelenk konduktan sonra, Trabzon Valisi, Kolordu Komutanı ve Belediye Başkanı ziyaret edilmiş, Öğleden sonra Genel Meclis Salonunda ilin çeşitli yönleriyle tanıtılması yapılarak kursiyelere otobüsle şehir gezdirilmiştir. Daha sonraki gün, Ticaret ve Sanayi Odasında İlin ekonomik durumu hakkında kursiyerlere kısa bilgi verilmiş ve Karadeniz Teknik Üniversitesi ziyaret edilmiştir.

Daha sonra Trabzon'un Akçaabat İlçesine gidilerek bu ilçe gezilmiş ve tanıtılması yapılmıştır. Beşikdüzü Bucağı da bu arada gezilerek tanıtıldıktan sonra Trabzon'a dönmüştür.

Kabile Trabzon'dan sonra Giresun'a gitmiş ve burada Vali ve Belediye Başkanım ziyaret ettikten sonra İl Programı üzerinde aydınlatılmıştır. Daha sonra Ordu'ya hareket edilmiş ve gece burada geçirilmiştir.

Ordu'da Ordu Valisi ve Belediye Başkanı ziyaret edildikten sonra, İl Programı üzerinde kursiyerlere aydınlatıcı bilgiler verilmiştir.

Daha sonra Samsun'a hareket edilmiş ve bu arada yol güzergahında bulunan Perşembe, Fatsa ve Ünye İlçeleri de ziyaret edilmiştir.

Samsun'da Samsun Valisi ve Belediye Başkanı ziyaret edilmiş ve burada da İl Programı üzerinde kursiyerlere gerekli bilgiler verilmiştir.

Gezinin ondokuzuncu günü Coruma hareket edilerek burada, Çorum Valisi ve Belediye Başkanı ziyaret edilmiştir. Daha sonra İl Programı üzerinde aydınlatıcı bilgiler verilmiş ve bu suretle kursiyerlerin il hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır.

Gezinin son günü olan 12 Ağustos 1972 günü Ankara'ya dönmüştür.

Gezinin geçen yıllardakinden farklı olarak bu yıl Karadeniz sahillerine yapılmış olması hiç şüphesiz bu geziyi daha cazip ve yararlı hale getirmiştir. Bu suretle ülkemizin nefes kesen güzelliklerini kursiyerlere göstermek olanağı sağlanmıştır.

İl Mahallî İdareler Plânlaması Semineri Yapıldı :

1971 yılından beri hazırlık çalışmaları yapılan İl Mahallî İdareler Plânlaması için düzen-

lenen seminer, 10 Temmuz - 27 Temmuz 1972 tarihleri arasında İçişleri Bakanlığı Konferans Salonunda yapılmıştır.

İl Mahallî İdareler Plânlaması için yapılan çalışmalar 1971 yılında başlamış ve 20 Eylül 1971 tarihinde pilot proje çalışmaları ile ilgili olarak Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı ile İçişleri Bakanlığı arasında bir protokol imzalanmış ve pilot bölge olarak seçilen Elâzığ, Van, Samsun, Zonguldak ve İzmir'de İl Mahallî İdareler Plânlaması pilot proje çalışmaları uygulanmıştır.

Olumlu neticeler alınması sonucu, İkinci Beş Yıllık Kalkınma plânının 1972 yılı İcra Plânında 342 - 343 - 344 nolu tedbirler adı altında bu konu ele alınmış ve nitekim Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında da bu çalışmalar önerilmiştir.

Mahallî İdareler Plânlaması çalışmalarının bütün Türkiye'de uygulanması amacıyla yapılan bu seminere, 67 il'in Kaymakamı ile çeşitli illerden çağrılan 19 Vali Muavini katılmıştır.

Böylece, 22 yıllık bir perspektif içinde hazırlanan yeni plân stratejisine göre İl Mahallî İdareler Plânlaması ya-

pılacak ve Ortak Pazara tam üye olarak geçeceğimiz yıl olan 22 nci yılın sonunda bu çalışmalar sonuçlandırılacaktır. Söz konusu plânlar tıpkı Devlet Plânlaması gibi beşer yıllık devreler halinde yapılıp uygulanacaktır.

Seminer başladıktan sonra Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı İçişleri Bakanlığına ve bütün il Valiliklerine 11 Temmuz 1972 tarih ve 4.2.3. 1-18-72-5211 sayılı bir genelge göndermiştir.

Başbakan Ferit Hellen'in imzasını taşıyan bu genelgede İl Mahallî İdareler Plânlaması çalışmalarının amacı şu şekilde açıklanmaktadır :

“İllerde; mahallî müşterek ihtiyaçların giderilmesine yöneltilecek çabaları; plân ve program disiplini içine alarak, mahallî olanakları geliştirmek ve en verimli şekilde kullanmak; Merkezî idare ile mahallî idareler arasındaki teknik ve malî yardım ilişkilerini düzenlemek ve dengelemek; idarenin bütünlüğü içinde, kuruluşlar arası etkin bir işbirliği ve koordinasyon sağlamak amaçları ile, İl Mahallî İdareler Plânlaması (İLMİP) çalışmalarına başlanmıştır.”

Genelgede, yukarıda da temas ettiğimiz gibi, İLMİP projesinin pilot proje niteliğindeki ilk

uygulanmasının 1971 yılında Elâzığ, İzmir, Samsun, Van ve Zonguldak illerinde yapıldığı, Devlet Plânlama Teşkilâtı İl Plânlaması Danışmanlarınca hazırlanan mahallî idareler programlaması ile bütçe rasyonalizasyonlarına ilişkin raporların ilgili valiliklere verildiği, bu raporlarda genel tedbirler ve tavsiyeler yanında, 1972 yılı bütçe rasyonalizasyonuna, 1973-1977 dönemi bütçe projeksiyonları ile müşterek mahallî ihtiyaçların önceliklerine göre hazırlanmış yatırım programları konularına ilişkin önerilerin yer almakta olduğu belirtilmektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı İçişleri Bakanlığının işbirliği ile yürütülen (İLMİP) uygulama çalışmalarının 1972 yılı programında belirtildiği gibi bu yıl tüm illeri kapsayacağı belirtilen genelgede, 1971 yılı uygulaması ile ilgili olarak Devlet Plânlama Teşkilâtı ile İçişleri Bakanlığı arasında düzenlenen ve yukarıda söz konusu ettiğimiz protokolün 1972 yılında da geçerli olacağına adı geçen kuruluşlarca kabul edildiği açıklanmakta ve seminerle ilgili olarak şu açıklama yapılmaktadır :

“İLMİP projesinin genel amaç ve fonksiyonlarını belirt-

mek, görevin gerektirdiği usul ve teknikleri öğretmek, uygulamada görüş ve davranış birliğini sağlamak, İLMİP çalışmalarının gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla düzenlenen - Yönlendirme Semineri'nde illerde yapılacak çalışmalara ilişkin konular ayrıntıları ile işlenecektir.

Seminerden sonra, Vali Muavinleri ve Kaymakamlar görevli bulundukları illere dönecekler ve aşağıda belirtilen İLMİP uygulamasına ilişkin çalışmalara başlayacaklardır.”

Genelgede, Vali veya İLMİP çalışmalarını yürütmek üzere görevlendireceği Vali Muavininin başkanlığında toplantılar düzenleneceği, bu toplantılara, görüşülecek konulara göre, Kaymakamların, İl Şube Müdürlerinin, Belediye Temsilcileri ve ilgililerin katılacağı, ilk toplantıda İLMİP çalışmalarının amacı, kapsamı ve çalışmalarda izlenecek yöntemin anlatılacağı belirtilmektedir.

Genelgede, İLMİP uygulamasına temel olacak çalışmaların sürdürülebilmesi amacıyla teknik ve destek elemanlardan oluşan çalışma gruplarının kurulacağı, çalışma gruplarının ve herbir çalışma grubunda görevlendirilecek eleman sayısının illerin farklı ölçek ve niteliklerine göre değişik olabileceği, çalışma gruplarının

etken olabilmesi için işbölümü yapılacağı ve çalışmaların çeşitli aşamalarında yeni grupların ve alt grupların oluşturulması yoluna gidileceği çalışma gruplarının faaliyetlerini belirtilen aşamalara göre hazırlıyacakları bir program dahilinde yürütecekleri açıklanmaktadır.

Envanter çalışması ve verilerin derlenmesi konusu da genelgede yer almış ve İLMİP kapsamı çerçevesinde ilin olanaklarının saptanacağı, bu konuda daha önce yapılmış olan araştırma sonuçlarından da yararlanılacağı, il özel idaresi, belediye ve köy bütçelerinin 1965 - 1971 kesin hesap sonuçlarına göre gelir ve gider tablolarının her mahallî idare birimi için ayrı ayrı hazırlanacağı, ve sonra bunların icmâlinin yapılacağı, bütün yıllara ait kesin hesaplar elde edilememişse mevcutla yetinileceği belirtilmiştir.

Genelgede ayrıca, mahalli idarelerin gelir ve gider projeksiyonlarının nasıl yapılacağı da açıklanmış ve tablolara dökülen kesin hesap sonuçlarına göre bulunacak trend hesapları ile 1973 - 1977 yılları bütçe gelir - gider tahminlerinin yapılacağı, mevcut yasalar

ve mahallî idarelere ait yeni tasarılar göz önüne alınarak 1973 - 1977 dönemi projeksiyonlarında meydana gelebilecek gelir farklarının tahmininin de ayrıca yapılacağı, her üç mahallî idare birimine ait gelirler (öz Kaynak - Devlet Yatırımları - Borçlanma) ve giderler (Carî harcamalar-Yatırım Harcamaları - Transfer Harcamaları) için ayrı ayrı projeksiyon yapılacağı, ve sonra bunların bir tabloda icmal edileceği ifade edilmiştir.

Müşterek mahallî ihtiyaçların nasıl saptanacağı da genelgede açıklanmış ve müşterek mahallî ihtiyaçların yöre halkının karşılanmasında zorunluk duyduğu ve genellikle mahallî olanaklarla karşılanabilen gerçek ihtiyaçlar olduğu, mahallî idare gelirleriyle (gerektiğinde merkezden yardım almak suretiyle) kısa veya uzun dönemde karşılanması mümkün olan ve mahallî idarelerin görevleriyle ilgili konulardaki müşterek mahallî ihtiyaçların saptanacağı belirtilmiştir.

Genelgede ayrıca, ihtiyaçların öncelik sırasına göre dizilmesi de söz konusu edilmiş ve her mahallî idare biriminin gerçekleştirebileceği müşterek mahallî ihtiyaçlar saptandıktan sonra yatırım konularının kendi aralarında öncelik ve önem sırasına

göre liste haline getirileceği, bu listeden 1973 - 1977 yılları bütçe tahminlerine göre ayrılacak kaynaklarla karşılanması mümkün yatırımların saptanacağı açıklanmıştır.

Yatırım projelerinin hazırlanmasına da genelgede yer verilmiş ve saptanan yatırım konularının projelere bağlanacağı, ön araştırma çalışmaları ile başlayacak projelerin, teknik yapılabilirlik, mali yapılabilirlik, personel durumu, araç, gereç durumu ve rantabilite gibi ana bölümleri ihtiva edeceği ve çalışma gruplarına bu konularda da görevler verileceği, böylece hazırlanan projelerin beş yıllık bir uygulama programı haline getirileceği belirtilmiştir.

Genelgede, gelir ve gider dengesinin nasıl kurulacağı da açıklanmış ve geçmiş yılların gelir trendlerine bakarak gelecek beş yıl için gelir tahminlerinde bulunduktan ve müşterek mahallî ihtiyaçları ve bunların öncelik sıralarına göre gereken harcama toplamı saptandıktan sonra, kaynaklarla ihtiyaçların denkleştirilmesi yani gelir ve gider dengesinin sağlanacağı, gelecek beş yıl içinde, yatırım harcamalarına ayrılacak kaynaklarla gerçekleştirilmesi mümkün o-

lan yatırım projelerinin yıllara göre programlanacağı, bir yıl içinde gerçekleştirilebilecek işler olabileceği gibi, bir kaç yıla uzanan yatırımların da olabileceği, bu takdirde o yatırım için her yıl harcanabilecek miktarın, yıllara ait gider bütçelerinde ayrı ayrı gösterileceği, müşterek mahallî ihtiyaç niteliğinde ve beş yıl içinde uygulanması zorunlu olan, fakat mahallî idarelerin öz kaynaklarıyla gerçekleştirilmesi mümkün olmayan yatırımlara ait projelerin değerlendirileceği, ve uygun görüldüğünde merkez kuruluşlarından yardım sağlanabilmesi için, İçişleri Bakanlığınca da benimsendiği takdirde, Devlet Plânlama Teşkilâtına gönderileceği bu gibi projelerin yıllara göre harcama miktarlarının o yılların bütçelerinde gösterileceği ve bütçe açığının belirtileceği ifade edilmiştir.

İLMİP çalışmalarının sonuçlandırılması ve 1973 yılı bütçe rasyonalizasyonuna da yer verilen genelgede, yapılan açıklamalara uygun olarak yürütülen çalışmalar sonunda, 1973 - 1977 yıllarını kapsayan beş yıllık dönem için, il mahallî idarelerinin gelir - gider ve yatırım durumlarını gösteren konsolide bir programın hazırlanmış olacağı, programın ilk uygulama dilimi olan 1973 yılı için mahallî idarelerin gelir ve

giderlerinin saptanmasının, gelir - gider dengesinin kurulmasının, harcama miktarı belirtilerek 1973 yılı bütçe rasyonalizasyonunun yapılacağı, İLMİP çalışmaları sırasında olanakların değerlendirilmesi, dernek, birlik ve kooperatifler gibi mahallî kuruluşların harekete getirilmesi, mahallî idare gelir kaynaklarının artırılması, harcamalarda tasarruf sağlanma olanaklarının araştırılacağı, böylece elde edilecek kaynakların müşterek mahallî ihtiyaçlara dönük yatırımlara yöneltilmesinin sağlanacağı, belirtilmiştir.

İLMİP raporunun hazırlanması konusuna da genelgede yer verilmiş ve İl Mahallî İdareler Plânlamasına ilişkin çalışmaların 1972 yılı sonuna kadar bitirileceği ve bir rapor haline getirileceği, raporun Valiye sunulacağı, değerlendirilmek üzere iki nüshanın Devlet Plânlama Teşkilâtına gönderileceği açıklanmıştır.

Genelgenin sonunda, İçişleri Bakanlığı ile Devlet Plânlama Teşkilâtı arasında düzenlenen ve evvelce söz konusu ettiğimiz protokola değinilerek, Valilerin, ilde İLMİP danışmanlarının ve diğer ilgililerin, fonksiyonel bir çalışma düzeni içinde görevlerini yürütebil-

meleri için, elverişli bir çalışma yeri ve ortamını, araç ve gereç ihtiyaçlarını, kalacakları yeri sağlayacakları, İLMİP çalışmaları için bir Vali Muavini görevlendirecekleri çalışma gruplarının kurulmasında, toplantılar düzenlenmesinde, çalışmaların etkinliğinin ve verimliliğin artırılmasında, uygulamanın geliştirilmesinde gerekli tedbirleri alacakları belirtilmiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen seminerin yapılan programına göre seminerin açılışı Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Memduh Aytür tarafından yapılmış ve konunun önemli ana iratlarıyla açıklanmıştır.

Programa göre, Mahallî İdarelerin Yapısı Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdür Yardımcısı Aslan Başarır tarafından açıklanmış ve üzerinde tartışılmıştır.

İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdür Yardımcısı Fethi Aytaç ise Mahallî İdarelerin Mali Düzeni konusunda açıklamada bulunmuş ve daha sonra seminere katılanların konu ile ilgili tereddütlerini izale edici tartışmalarla konunun daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

Mahallî İdarelere Yardım

Fonları, Saner Arman tarafından, Müşterek Mahallî İhtiyaçlar, H. Tekin Sevil tarafından, Temel İstatistik Yöntemler, Yılmaz Karakoyunlu tarafından açıklanmış ve üzerinde tartışılarak konuların daha da yararlı olmasına çalışılmıştır.

Erol İmre, Kaynak Araştırması ve Saptanması konusunu, Necati Özfırat ve Oktay Türel, Plânlama ve Programlama Metodolojileri konusunu, Melih Borahan, Proje Hazırlama ve Değerlendirme konusunu, Fikret Kutsal, 1971 Yılı İl Plânlaması Uygulaması konusunu açıklamışlar ve diğer konular gibi tereddütleri izale amacıyla üzerinde tartışma açılarak konuların daha belirgin hale gelmesini sağlamışlardır.

Seminerin son günü olan 27 Temmuz 1972 öğleden sonra değerlendirme ve kapanış Kâmrân Baydur tarafından yapılmış ve daha sonra Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Genel Müdürü Ethem Recep Boysan tarafından bir kapanış konuşması yapılmıştır.

Kapanış nedeniyle yapılan toplantıya İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Müsteşar Hayrettin Ersöz, Jandarma Genel Komutanı, Ankara Valisi, Merkez Valileri, Kurul Başkanları, Ge-

nel Müdürler, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı ve Bakanlık temsilcileri katılmıştır.

Bu törende bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Ferit Kubat, İl Mahallî İdareler Plânlamasının önemine değinerek, Devlet Plânlama Teşkilâtının işbirliğinden dolayı mensuplarına teşekkür etmiş ve seminere katılanları kutlamıştır.

Bundan sonra seminere katılanlara sertifikaları dağıtılmış ve bu suretle tören sona ermiştir.

Seminere katılan Vali Muavini ve Kaymakamlar şerefine Türk İdareciler Derneği tarafından Dedeman Oteli Salonlarında bir kokteyl verilmiştir.

Ankara Valisi Şerif Tüten de Mahallî İdareler Plânlaması Seminerinin sona ermesi nedeniyle katılanlara 26 Temmuz 1972 günü saat 20.30 da Terminal Otelinde bir akşam yemeği vermiştir. Yemeğe İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Bakanlık Müsteşarı Hayrettin Ersöz, Kurul Başkanları, Merkez Valileri, Genel Müdürler katılmış, geç vakitlere kadar devam eden yemek samimi bir hava içerisinde sona ermiştir.

Seminere katılan kıymetli meslekdaşlarımızın burada öğrendiklerine bildiklerini de ekliyerek görev yerlerinde İl Mahallî İdareler

Plânlaması konusunda yararlı çalışmalarda bulunacaklarına inanarak kendilerini uğurluyoruz.

Kuşadası Sınırlı Sorumlu İdareciler Sitesi Yapı Kooperatifi Kuruldu :

Kurulması bir kaç aydır düşünülen “Kuşadası Sınırlı - Sorumlu İdareciler Sitesi Yapı Kooperatifi” nihayet Kuşadası Kaymakamı değerli meslekdaşımız İsmail Güzeliş’in olumlu çalışmaları sonucu kurulmuştur. Bilindiği üzere bu teşebbüs daha önce Türk İdareciler Derneği tarafından yapılan deniz kenarındaki arsaların tesbiti gezisinden sonra gerçekleştirilmiştir.

Sözü edilen Kooperatif, İçişleri Bakanlığının Kuşadası’ndaki yedi mensubu tarafından kurulmuş ve Yönetim Kurulu adına yazışma yetkisi Kuşadası Kaymakamı İsmail Güzeliş’e verilmiştir.

Kooperatif Yönetim Kumlu adına İsmail Güzeliş tarafından bütün meslekdaşlara gönderilen bir yazıda, şehre yakınlık, elektrik, içme suyu, yol gibi alt yapı hizmetleri, plâj ve manzara bakımından elverişli ve aynı zamanda ucuz bir arsanın araştırıldığı, yüz-

terce yerin gezildiği, imar plânındaki durumları incelenmek suretiyle en elverişli üç arsanın tesbit edildiği, bu üç arsanın da belediye hudutları içinde, iskân sahasında, Sümerbank Kampı yakınında, önlerinin kumsal ve düz bir arazi üzerinde bulunduğu ve metrekaresinin 25 ilâ 40 lira civarında olduğu açıklanmaktadır.

Arsaların sahipleriyle ayrı ayrı görüşüldüğü, bir buçuk aylık bir müddet istendiği, satış işleminin yapılıp tapuya almak için arsanın yarı parasına yakın bir kısmının peşim ve geri kalanın bir yılda taksitle ödenmesinin gerektiği belirtilen yazıda, çeşitli büyüklükteki arsalarından hangisinin satın alınacağını ortakların sayısının tayin edeceği, arsa büyüdükçe fiatının düşeceği, alt yapı hizmetlerini gerçekleştirmenin kolay olacağı, bu itibarla kooperatife daha çok arkadaşın katılmasının arzulandığı, açıklanarak Ortaklık parasının ne şekilde ve hangi bankaların hangi hesap numaralarına gönderileceği, miktarı ve yapılacak masrafların nasıl karşılanacağı izah edilmektedir.

Yazıda Kuşadası'nın son yıllarda hızlı bir gelişme göstererek İstanbul'dan sonra en çok yabancı turistin giriş yaptığı bir deniz hudut kapısı haline

geldiği, Türkiye'deki toplam yatak sayısının altıda birine sahip olduğu belirtilerek kooperatifin kuruluş nedeni şöyle açıklanmaktadır :

“Öğretmenler, adliyeciler, ziraatçılar gibi çeşitli meslek mensupları, kooperatif kurup dar imkânlarını birleştirmek suretiyle, İzmir'e 94 kilometre mesafedeki Kuşadası'nda satın aldıkları sahil arsaları üzerinde birer site kurmuşlardır. Meslekdaşlarımızı yaz günlerinde ve emekli olduklarında, devamlı olarak kendi tapulu malları olan bahçeli evlerinde bir araya getirmek, aynı heyecanlarla yaşamış kimseleri birbirine komşu yapmak için Kuşadası'ndaki İçişleri Bakanlığı mensupları olan bizler de kooperatif kurup, sayıları bir hayli azalmış ve fiatları hızla yükselen sahil arsalarından birisini edinmeyi düşündük.”

Yazıda, satın alınacak arsanın yerleşme plânı ve ifrazı yapılıp belirtilecek bir günde noter huzurunda kura çekilmek suretiyle her ortağa isabet edecek parselin belli olacağı, bu işlemleri bitirip her parseli isabet eden müstakil tapuyu ortaklarına vermenin kooperatif yönetim kurulunun başlıca amacı olduğu, arzu e-

den ortaklar için kredi sağlayıp birer ev yapmanın düşünüldüğü, bütün bu konularda karar verme yetkisinin teşekkül edecek kooperatif genel kuruluna ait olduğu belirtilmektedir.

Yazıda ayrıca kooperatife ortak olma şartları belirtilmiştir. Buna göre İçişleri Bakanlığı Mensubu olmak, istenen parayı göndermek, bu arada, posta pulu, fotoğraf, nüfus hüviyet cüzdanı sureti, taahhütname istenen şeyler arasındadır.

Yazıya ilişik olarak gönderilen giriş taahhütnamesinin de ortaklık isteyenler tarafından birer suretinin çıkarılarak doldurulması ve Kuşadası Posta Kutusu 75 adresine gönderilmesi keza yazıda belirtilmiş bulunmaktadır.

Bu olumlu ve yararlı teşebbüsün gerçekleşmesi için gerekli çabayı gösteren ve mahalline kadar yönetim kurulu üyelerinden biri ile Genel Sekreterini göndererek sözü geçen arsaların yerinde gezilip görülmesini sağlayan Türk İdareciler Derneği Yöneticilerini bu bakımdan yürekten kutlarız.

Bu güzel ve hayırlı teşebbüsü gerçekleştiren ve tam manasıyla güvenebileceğimiz kıymetli meslekdaşımız İsmail

Güzeliş'i de tebrik eder,

kuracağı eserin kendi ismini yıllarca Bakanlık mensuplarının kalbinde ve hafızasında yaşatacağına inanmasını isteriz.

Kitaplığımıza Gelen Kitaplar

Emeklilik ve Sosyal Sigorta Hükümleri :

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Baş Müşaviri Kaya Uğurer ve aynı Bakanlık Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdür Yardımcısı Behiç Erdem tarafından yazılan "Emeklilik ve Sosyal Sigorta Hükümleri" adlı kitap 1972 yılı baskılı olarak yayınlanmıştır.

Büyük bir emek ve çalışma ürünü olduğuna şüphe bulunmayan kitap gerek emeklilerle ilgili hükümleri ve gerekse sigortalılarla ilgili hükümleri son değişikliklere göre ve hatta bu hükümlerden bazılarını iptal eden Anayasa Mahkemesi kararlarının özetlerini ilgili kısmına almak suretiyle ihtiva etmekte ve bu yönden uygulayıcılar ve ilgililer için daha çok yarar sağlayacak hale getirilmiş bulunmaktadır.

Kitabın önemi ve son gelişmelerden esinlenerek meydana getirildiği belirtilen önsözde yazarlar konuyu şu şekilde açıklamaktadırlar :

“Emeklilik ve Sosyal Sigorta hükümleri; çalışanları, gerek çalıştıkları sürece, gerek çeşitli sebeplerle ayrılmaları üzerine, emekli bulundukları sürece ilgilendirmekte, bu ilgi vefatlarından sonra da dul ve yetim aylığı ödendiği sürece devam etmektedir.

Bütün dünyada olduğu gibi, memleketimizde de devamlı gelişmeler gösteren bu hükümlerin, uygulayıcılar tarafından bir arada ve kolaylıkla incelenmesinde büyük faydalar olduğu gibi, bunların ilgililerce bilinmesinde de çeşitli yararlar olacağı şüphesizdir.

Bu maksatla, muhtelif tarihlerde bu konuda, bazı eserler yayınlanmış ise de, yapılan değişiklikler, ekler ve diğer kanunlarda yer alan emeklilikle ilgili hükümler nedeniyle, uygulamada yararları azalmış, tereddütler artmıştır.”

Yazarlar, yukarıda izah edilen nedenlerle muhtelif tarihlerde ve Emeklilik kanunu ile Sosyal Sigorta hükümlerinde yapılan ek ve değişikliklere paralel olarak 1965 te 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ve ilgili hükümlerinin toplandığı lüzumlu bazı açıklamaları ihtiva eden bir kitabın çıkarıldığını, daha sonra meydana gelen değişiklikler ve sosyal sigorta ve emeklilik rejimlerinin artan ilişkileri

dolayısıyla emeklilik ve sosyal sigorta hükümlerinin bir araya getirilerek 1967 yılında “Emeklilik Hükümleri” adıyla altında yayınlandığını, 1101 sayılı Kanun ve 1967 den 1969 tarihine kadar çıkarılan sosyal sigortalar ile ilgili kanunların uygulamada kolaylık sağlamak üzere “Emeklilik Hükümleri” adlı kitaba ek olarak 1969 yılında yayınlandığını, Sosyal Sigortalar Kanununa ek 1186 sayılı Kanun ve 1214 sayılı Kanunla emekli Sandığı ve Sosyal Sigorta mevzuatında bir takım değişiklikler yapıldığı ve 1479 sayılı Kanunla “Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar” kısa adıyla Bağ-Kur gibi ayrı bir Sosyal Sigortalar Kurumunun tesis edildiğini, Devlet Memurları Kanunu ile Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun yürürlüğe konulması ile emekli, dul ve yetimlerin aylıklarında da bir takım değişiklikler yapılması gereğinin ortaya çıktığını, göstergeler nedeniyle 1425 sayılı Kanunun çıkarıldığını, bu değişiklik ve gelişmelerin kendilerini yeniden bir kitap yazmaya sevkettiğini kitabın önsözünde açıklamaktadırlar.

İçindekiler hariç 575 sayfa dan ibaret bulunan kitapta konular iki bölümde açıklan-

maktadır.

Birinci Bölüm üç kısımdan meydana gelmekte ve birinci kısımda, 8/6/1949 tarih ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu bütün madde ve değişiklikleri ile işlenmektedir.

İkinci kısımda, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununda 30/4/1972 tarihine kadar değişiklikler yapan ve yeni hükümler ekleyen kanunlar söz konusu edilmekte ve bunlardan metnin aslına işlenenler işaretlenmektedir.

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile ilgi hükümler üçüncü kısma konulmuş bulunmaktadır. Burada çeşitli kanunlarda emeklilikle ilgili olarak zikredilen maddeler alınmakta ve işlenmektedir.

İkinci Bölümün de dört kısmı bulunmakta ve birinci kısımda, Sosyal Sigortalar Kanunu, 30/4/1972 tarihine kadarki değişikliklere göre son şekliyle işlenmekte ve gerekli açıklamalar yapılmaktadır.

İkinci kısımda, Sosyal Sigortalar Kanununun ek ve değişiklikleri yer almakta ve bazı konulardaki Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları örnek verilmektedir.

Esnaf ve Sanatkârlar ve diğer

bağımsız çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu, kısa adıyla BAG-KUR, Kanunu İkinci Bölümün üçüncü kısmında işlenmekte ve bu kanunun her maddesi ayrı ayrı açıklanmaktadır.

Kitabın İkinci Bölümünün dördüncü kısmına İş Kanunu konmuş bulunmaktadır.

Kitap basıldığı sırada kabul edilen hükümler de kitabın sonuna konmuştur. Anayasa Mahkemesinin Emekli Sandığı Kanununa 1425 sayılı Kanunla konulan ek 1. maddenin son fıkrasındaki (Derece ve kademe göstergelerine eklenen rakamlar, emekli keseneğine esas aylığın tesbitinde nazara alınmaz) kuralının Anayasa'ya aykırılığına ve iptaline dair kararı ile aynı fıkradaki (Ancak, 14/8/1970 tarihli ve 1327 sayılı Kanunun ek göstergelerle ilgili hükümleri saklıdır.) kuralının 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin son fıkrası uyarınca iptaline dair kararı ve ayrıca, Emekli Sandığı Kanununa bir fıkra eklenmesi hakkındaki 26/8/1971 günlü ve 1478 sayılı Kanunun iptali ile ilgili kararı örnek olarak alınmıştır.

Ayrıca Çarşı ve Mahalle Bekçileri ile ilgili Yargıtay Hukuk Bölümü İçtihadı Birleştir-

me Genel Kurulu Kararı İle 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa bir ek madde ile bir fıkra ve üç geçici madde eklenmesine dair Kanun kitabın sonuna konmuş bulunmaktadır.

Ciltlisi 60 lira, Ciltlisi 50 lira olan kitap bütün memur ve sigortahılar ve uygulayıcılar için her zaman baş vurulacak bir eser niteliğinde görülmektedir. Edinmek isteyenler, Kaya Uğurer, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Başmüşaviri, veya Behiç Erdem Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdür Yardımcısı adresinden temin edebilirler.

Bütün Değişiklikleri ile Emeklilik Mevzuatı ve Devlet Memurları Kanunu :

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Tahsis Müdürü Sacit Böke, T.C. Emekli Sandığı Avukatı İlhami Simitçi ve T.C. Emekli Sandığı Tahsis 2. Müdürü Necmettin Önel tarafından yazılan “Bütün Değişiklikleri ile Emeklilik Mevzuatı ve Devlet Memurları Kanunu” adlı eser 1972 yılı baskılı olarak yayımlanmış bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürü Sabri İşbakan, Kitabın önsözünde eserin yazılış ve derleniş nedenini şu

şekilde açıklamaktadır :

“Türkiye’de emeklilik mevzuatı birçok değişikliğe uğrayan konulardan birisidir. Herhalde bundan olacak, bu konuda yazılmış ve ilgililerin faydalanmasına sunulmuş çok esere rastlayamıyoruz. Özellikle bu konuda çıkmış bulunan kitapların bir çoğu da, yalnızca T.C. Emekli Sandığı Kanunu ve değişiklikleriyle ilgili hükümleri kapsamaktadır. İlgililerin ve uygulayıcıların bu konuda karşılaştıkları sorunlara cevap verebilecek kitaplara daima ihtiyaç duyulmuştur.

Bu eserin, uygulayıcıların ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayacağı kanısındayım Çünkü, kitap, yukarıda da işaret ettiğim gibi, sık sık değişiklik gören emeklilik mevzuatını ve yine birçok kanunlardaki emeklilik konusu ile ilgili hükümleri kapsadığı gibi, ayrıca her konuda uygulayıcıların faydalanacakları içtihat ve açıklamalara da yer vermiştir. Şunu özellikle belirtmek isterim ki, ilgililerin ve uygulayıcıların bu konudaki her sorununa cevap verebilecek bir eserin hazırlanması gerçekten güç bulunmaktadır. Bu güçlüğü kısmen de olsa yenerek bu eseri hazırlayan ve ilgililerin

faydalanmasına sunan yazarları tebrik eder, bu yoldaki çalışma ve çabalarının devamlı olmasını dilerim.”

Kitabın yazarları da giriş kısmında, T.C. Emekli Sandığı Kanunu çıkmadan önceki mevzuata temas ederek, 5434 sayılı Kanunla T.C. Emekli Sandığının kurulduğunu, emekliliğin sigorta sistemine istinat ettirildiğini, üç sandık hariç diğerlerinin kaldırıldığını, aynı Kanunla, çeşitli memur ve hizmetlilerin emeklilikleriyle ilgili 75 kanunun kaldırıldığını, 85 kanunun da emeklilikle ilgili hükmünün kaldırıldığını, emekliliğin bir tek kanunda toplandığını, ancak bu Kanunun yürürlük tarihi olan 1 Ocak 1950 den itibaren bu kanunda 83 kanunla ek ve değişiklik yapıldığını açıklamaktadırlar.

Ayrıca, 5434 sayılı Kanunun, bu kanun mevzuu ile ilgili hükümlerin buna ek olarak yapılacak kanunlarda yer alacağı hakkındaki 132 nci maddesi hükmüne rağmen bugüne kadar 80 den fazla kanunda emeklilikle ilgili hükmün sevk edildiğini girişte belirten yazarlar, 5434 sayılı Kanunun yürürlüğünden bugüne kadar 160 dan fazla kanunla değişikliğe uğradığını, bu derece sık ve geniş bir değişikliğin takip ve hangi tarihte hangi hükmün

yürürlükte bulunduğu tayininin ilgililer için bir problem haline geldiğini, bu nedenle ilgilerin bir takım haklarının kaybolduğunu, bunu nazara alarak böyle bir eseri meydana getirdiklerini açıklamaktadırlar.

Önsöz, giriş ve fihrist kısımları hariç 722 sayfa olan bu eser içine aldığı konuları beş bölüm halinde incelemektedir.

Birinci Bölümde, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun asıl ve geçici maddelerinin 1 Mart 1972 tarihine kadar geçirdiği değişiklikler ele alınmış ve son şekillerine yer verilmiştir. Değişikliğe uğrayan madde veya fıkraların hangi kanunlarla değişikliğe uğradığı madde metinlerinde veya maddelerin altındaki açıklamalarda gösterilmiştir.

Maddeler ile ilgili ve özellik taşıyan Danıştay, Sayıştay, Yargıtay ve Sandık Müdürler Kurulu kararlarının sadece karar kısımlarının özeti madde altlarına alınmıştır.

Ayrıca, başka madde veya kanunla ilgili olup da madde içerisinde atıf yapan, hüküm bulunmayan hallerde, açıklamalarda, ilgili kanun, madde veya maddelerin kaydedilmesine dikkat edilmiştir.

Bundan başka, emeklilik, adı malûllük, vazife malûllüğü hallerinde dul ve yetim aylığı bağlanmasında, evlenme ikramiyesi, kesenek iadesi veya toptan ödeme yapılmasında Sandığa gönderilecek belgelerin nelerden ibaret olduğuna ilgili maddelerin açıklamalarında işaret olunmuştur.

Kitabın İkinci Bölümünde, 5434 sayılı Kanunun asıl veya geçici maddelerinde değişiklik yapan, ek veya geçici maddeler ekleyen veya yeni hükümler getiren kanunlar, incelemeyi kolaylaştırmak gayesiyle, tam metin halinde işlenmektedir.

5434 sayılı Kanuna ek olarak çıkarılmayıp da emeklilik ile doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgili hükümler taşıyan kanunlar ile aynı mahiyetteki kanunların sadece ilgili maddeleri Üçüncü Bölüme alınmış, istihdam ile emekliliğin birbirine bağlılık ve etkileri nazara alınarak kitabın bu bölümüne 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun tamamı ile 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun ilgili maddeleri de alınmıştır. Ayrıca, 5 Mayıs 1961 tarihli ve 228 sayılı Emekli Sandıkları ile Malûliyet, İhtiyarlık ve ölüm Sigortaları Kanunlarına tâbi hizmetlilerin birleştirilmesi hakkında Kanun,

konunun önemi ve her iki şekline tâbi kişiler de bulunduğu gözönünde bulundurularak, biri ilk şekli, diğeri 1214 sayılı Kanunla değişik şekliyle olmak üzere iki ayrı metin halinde bu bölüme konmuş bulunmaktadır.

Kitabın Dördüncü Bölümü, Tüzükler, Kararnameler, Genelgeler ve Tebliğlere ayrılmıştır. Burada sözü geçen tüzük, kararname, genelge ve tebliğler eski tarihliden başlayarak günümüze kadar yayımlanmış veya çıkarılmış olanları incelemekte ve esas konuları ile ilgilendirilmektedir.

Kitaba konmuş bulunan konularla ilgili çeşitli cetveller kitabın son bölümü olan Beşinci Bölümde yer almıştır.

Uygulayıcı ve ilgililer için yararlı olduğuna inanılan kitap 50 lira bedelle satılmaktadır. Edinmek isteyenler, P.K. 218 Bakanlıklar - Ankara Adresine yazarak temin edebilirler.

Kaybettiklerimiz

Fazıl Özelçi

İdarenin çeşitli kademelerinde bulunan ve çok yararlı hizmetleri geçen Fazıl Özelçi 29 Haziran 1972 Perşembe günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Merhumun kısa hal tercümesi
şeyledir :

Malatya'da 1892 yılında doğan Fazıl Özelçi, İstanbul Numune-i Terakki İdadisinde okumuş ve daha sonra Mülkiyeye girerek 1912 yılında iyi derece ile Mülkiye'den mezun olmuştur.

Mülkiyeyi bitirdikten sonra, Derizor İdadisi Tarih-coğrafya ve Fransızca öğretmenliklerinde bulunan merhum, Nahiye müdürlüğü ile idare hizmetine başlamış ve o zaman Malatya'ya bugün ise Adıyaman iline bağlı bulunan Kâhta ilçesinin Merdis bugünkü adı Narınca olan nahiyesi ile Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Sürgü nahiyesinde nahiye müdürlüğü yapmıştır.

Daha sonra Kaymakam olan merhum, Bazyan, Bolvadin, Kâhta, o zaman Malatya'ya bağlı bir ilçe olan Adıyaman ve Palu ilçeleri kaymakamlıklarında bulunmuş ve buralarda kıymetli eserler bırakmıştır.

Daha sonra Ordu Valiliğine atanan Fazıl Özelçi, burada bir müddet kaldıktan sonra Mülkiye Müfettişliğine getirilmiş ve bu görevde iken İçişleri Bakanlığı Zat İşleri Müdürlüğüne nakledilmiştir. Bu görevde bir süre kaldıktan sonra tekrar Mülkiye Müfettişliğine atanmıştır.

Mülkiye Müfettişliğinde iken Çankırı ve Kastamonu Vali Vekilliklerinde bulunmuş daha sonra, Kastamonu Valisi olmuştur. Bu görevde iken İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğüne atanan merhum, bir süre sonra aynı Bakanlık Sicil ve Muamelât Umum Müdürlüğüne nakledilmiştir.

1947 yılında, Danıştay 6. Daire Reisliğine seçilen Fazıl Özelçi, bu görevde iken, Yüce Divan, Yüksek Seçim Kurulu Üyeliklerinde bulunmuş ve İş Uyuşmazlığı Yüksek Hakem Kurulu Reisliğine seçilmişir.

1960 yılında emekli olan merhum ömrünün büyük bir kısmını idare mesleğinde geçirmiş ve mesleğe yararlı olma yolunda çok çaba sarfetmiş ve değerli eserler bırakmıştır.

Kaybından büyük üzüntü duyduğumuz değerli meslekdaşımızın aile ve dostlarına, yakınlarına ve bütün meslek mensuplarına başsağlığı dilerken merhuma da Allahtan mağfiret niyaz ederiz.

Arif Hikmet Özensoy

Ankara Vali Muavini iken çok genç denebilecek bir yaşta kaybettığımız değerli mes-

lekdaşımız Arif Hikmet özgen- soy daha kendisinden uzun zaman istifade edilmesi mümkün iken 1 Temmuz 1972 Cumartesi günü geçirdiği bir kalp krizi sonucu vefat etmiştir.

1333 yılında Antakya'da doğan Arif Hikmet Özgensoy, ilk ve orta tahsilini müteakip, 1942 yılında Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Bu arada hem çalışmış ve hem de tahsiline devam etmiş olduğu için idare mesleğine girmeden önce çeşitli görevlerde bulunmuştur.

26 Eylül 1938 tarihinde Mülge Hatay Devleti Maliye Vekâleti Kalemî Mahsus Kâtipliği yapmış daha sonra 31 Temmuz 1939 da Hatay Varidat Memur Namzetliğinde bulunmuş olan merhum, 23 Ekim 1939 tarihinde Maliye Vekâleti Millî Emlâk Müdürlüğü Mübadil Hesabı Carisinde ücretli memur olarak çalışmış ve daha sonra 28 Şubat 1941 de Millî Emlâk Müdürlüğünde Memur olmuştur. Burada bir buçuk yıl kadar çalıştıktan sonra, 18 Ağustos 1942 tarihinde Millî Emlâk Genel Müdürlüğü Memurluğuna nakledilmiştir.

Askerlik görevini yapmak üzere 3 Kasım 1942 de silâh altına alınan Özgensoy, 31 Ekim

1943 te teğmen olmuş ve 31 Mart 1945 tarihinde terhis edilerek, 27 Nisan 1945 te Millî Emlâk Genel Müdürlüğünde ikinci mümeyyiz olmuştur.

Hatay İli Yayladağı İlçesinin Bezge yeni adı Yeditepe Bucağı Müdürlüğüne 30 Temmuz 1945 tarihinde namzet olarak atanan merhum, bu suretle Devlet hizmetinde idare mesleğine başlamış ve 15 Mayıs 1946 da namzetliği kaldırılarak asaleti onaylanmıştır.

Aynı tarihte Hatay Maiyet Memurluğuna atanan Özgensoy, Kaymakamlık stajını bitirdikten sonra, 19 Ekim 1948 tarihinde Kaymakamlık Kursunu ikmal ederek, 4488 sayılı Kanuna göre Niğde'nin Çamardı İlçesi Kaymakamlığına atanmış ve daha sonra 31 Ekim 1948 de Çamardı Kaymakamı olmuştur.

8 Şubat 1952 tarihinde Siirt'in Şirvan İlçesi Kaymakamlığına atanan Arif Hikmet Özgensoy, burada çok kısa bir süre kalmış ve daha sonra 16 Şubat 1952 de Urfa'nın Suruç İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

9 Ocak 1953 tarihinde Yozgat'ın Boğazlıyan İlçesi Kaymakamlığına atanan merhum burada bir buçuk yıl kadar kaldıktan sonra, 30 Temmuz 1954

te Balıkesir'in Susurluk İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi Kaymakamlığına 31 Ocak 1957 de tayin edilen Özgen- soy, burada da dört ay kadar kalmış ve daha sonra, 5 Mayıs 1957 tarihinde Tekirdağ'ın Hayrabolu İlçesi Kaymakamlığına atanmıştır.

14 Ağustos 1958 de Tekirdağ'ın Çorlu İlçesi Kaymakamlığına atanan Özgensoy, burada iki yıl kadar kaldıktan sonra, 30 Temmuz 1960 tarihinde Sivas'ın Kangal İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Daha sonra, 31 Ekim 1960 ta İstanbul'un Silivri İlçesi Kaymakamlığına tayin edilen Arif Hikmet Özen soy, bu görev üstünde kalmak şartıyla, 5439 sayılı Kanuna göre İstanbul İli emrinde çalıştırılmıştır.

12 Aralık 1960 tarihinde İstanbul'un Üsküdar İlçesi Kaymakamlığına nakledilen merhum, bu görevde altı ay kadar çalışmış ve daha sonra, 1 Mayıs 1961 de Çorum Vali Muavinliğine atanmıştır.

İzmir'in Tire İlçesi Kaymakamlığına, 7 Temmuz 1961 tarihinde atanan Özgensoy, bu görevde iken 5439 sayılı Kanuna göre Denizli Vali Muavinliğinde

çalıştırılmış ve 13

Ocak 1966 tarihinde Denizli Vali Muavini olmuştur.

Denizli Vali Muavini iken 15 Haziran 1967 de 4488 sayılı Kanuna göre Ankara Vali Muavinliğine atanmış olan merhum, daha sonra, 19 Ağustos 1967 tarihinde Ankara Vali Muavini olmuştur.

Bu görevde iken aramızdan ayrılan Özgensoy'un cenazesi 3 Temmuz 1972 Pazartesi Günü İçişleri Bakanlığı önüne getirilerek saygı duruşunda bulunulmuş ve daha sonra Altındağ Kaymakamı Burhanettin Ergun tarafından merhumun kişiliği arkadaşlığı ve meslek hayatı hakkında bilgi verilmiştir.

Daha sonra merhumun cenazesi Ankara Vilâyeti önüne götürülerek burada da tören yapılmış, Hacı Bayram Camiinde kılman cenaze namazından sonra kalabalık meslek ve dostları grubu tarafından Karşıyaka mezarlığına kadar götürülerek ebedî istirahatگاهına defnedilmiştir.

Evli ve üç kız çocuğu babası bulunan değerli meslekdaşımızın ailesine, dost ve yakınlarına, bütün meslek mensuplarına başsağlığı dilerken, kendisine Allaktan mağrifet niyaz ederiz.

Niyazi Toker

Mülkiye Müşavir Müfettişi Niyazi Toker 28 Ağustos 1972 tarihinde vefat etmiştir. Daha genç denebilecek yaşta hayata veda eden değerli meslekdaşımızın kaybı bütün meslekdaşları içten üzmüştür.

Niyazi Toker'in hayat hikâyesi şöyledir :

1330 yılında Elâzığ'da doğan merhum ilk ve orta okul tahsilini burada bitirdikten sonra. Ankara Erkek Lisesine girmiş ve 1933 yılında buradan iyi derece ile mezun olmuştur.

Daha sonra Ankara Hukuk Fakültesine giren Niyazi Toker, 20 Ekim 1936 da buradan mezun olmuştur. Merhum hem okuyup hem de çalıştığı için liseyi bitirdikten sonra memuriyete başlamış ve bu arada 16 Ekim 1933 tarihinde Ankara I. Sulh Ceza Mahkemesinde aday zabıt kâtibi olarak çalışmıştır. 24 Şubat 1935 de asil zabıt kâtibi olan merhum, 31 Ocak 1936 da Ankara özel İdare Müdürlüğünde kâtipliğe geçerek görev değiştirmiş ve nihayet 26 Ekim 1936 tarihinde Ankara Maiyet Memurluğuna atanarak idarecilik mesleğine girmiştir.

Kaymakamlık stajını bitirdikten sonra Kaymakamlık

Kursuna çağrılan Toker. Kaymakamlık Kursunu tamamlayarak 6 Ocak 1939 tarihinde Ankara'nın Çubuk İlçesi Kaymakamlığına atanmıştır. Burada bir buçuk yıldan fazla bir zaman kalan merhum, 8 Eylül 1940 tarihinde Van'ın Özalp İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Van'ın Gevaş İlçesi Kaymakamlığına 7 Temmuz 1941 de atanan Niyazi Toker'in burada iki yıldan fazla bir süre kaldıktan sonra merkez örgütüne geldiğini görüyoruz. 7 Eylül 1943 tarihinde İçişleri Bakanlığı özlükleri Genel Müdürlüğü 2. Şube Müdürlüğüne nakledilen merhum, burada bir yıla yakın bir süre kalmış ve 10 Temmuz 1944 de Samsun'un Çarşamba İlçesi Kaymakamlığına atanmıştır. Burada iki yıldan fazla kalan merhum, 14 Ekim 1946 tarihinde Bolu'nun Gerede İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Merhum Niyazi Toker'in bundan sonra Mülkiye Müfettişliği görevine getirildiğini görüyoruz. Nitekim, 25 Nisan 1947 tarihinde üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişliğine atanan merhum, vefatına kadar bu görevde kalmıştır denebilir.

23 Ocak 1950 tarihinde 3. sınıf Mülkiye Müfettişliği uhde-

sinde kalmak üzere 5439 sayılı Kanun gereğince Aydın Vali Muavinliğine atanmış ve burada 6 ay kadar kaldıktan sonra tekrar Mülkiye Müfettişliğine dönmüştür.

18 Haziran 1951 de 2. sınıf Mülkiye Müfettişi olan merhum, üç yıl kadar sonra 23 Şubat 1954 tarihinde birinci sınıf Mülkiye Müfettişi olmuştur. 25 Temmuz 1956 da Mülkiye Başmüfettişliğine terfi eden Niyazi Toker, 27 Temmuz 1956 tarihinde aynı görev uhdesinde kalmak üzere 5439 sayılı Kanun gereğince, İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılmış ve daha sonra 25 Haziran 1958 tarihinde tekrar Mülkiye Baş müfettişliğine dönmüştür.

8 Haziran 1960 tarihinde Niğde Valiliğine atanan merhum, burada kısa bir süre kaldıktan sonra aynı unvanla 5439 sayılı Kamına göre Teftiş Kurulu Başkanlığı emrine 20 Ekim 1960

tarihinde atanmış ve vefat ettiği tarihe kadar bu görevde bulunmuştur.

Merhumun cenazesi 29 Ağustos 1972 günü İçişleri Bakanlığı önüne getirilerek burada bir merasim düzenlenmiştir. İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Bakanlık Müsteşarı Hayrettin Ersöz ve Bakanlık mensuplarının hazır bulunduğu törende evvela saygı duruşunda bulunulmuş daha sonra Mülkiye Müşavir Müfettişlerinden İhsan Özelp, Niyazi Toker'in kişiliği hakkında bir konuşma yapmıştır. Meslekdaşların göz yaşları arasında cenazesi cenaze arabasına kadar taşman ve Hacı Bayram camiine kadar takip edilen merhumun vakitsiz kaybı nedeniyle ailesine akraba ve dostlarına ve bütün Bakanlık mensuplarına başsağlığı, kendisine Allahtan mağfiret dileriz.

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllık	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllık	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde :

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul edilir.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolumayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdürü ; **Yiğit KIZILCAN**